

Конвенција од 2 јули 2019 година за признавање и извршување на странски пресуди во граѓански или трговски предмети

Извештај со објаснувачки белешки

во соработка со

Implemented by

Проект „Отворен регионален фонд
за Југоисточна Европа – Правна
реформа“ (2007-2021)

Извештај со објаснувачки белешки

на

Конвенција од 2 јули 2019 година за признавање и извршување на странски пресуди во граѓански или трговски предмети

(Хашка конференција за меѓународно приватно право 2019)

од

Франциско Гарцимартин

Жанвијев Сомиер

Издадено од:

Хашка конференција за меѓународно приватно право (HCCH)
Постојано седиште
Churchillplein 6b
2517 JW Хаг
Холандија

Превод обезбеден од:

**Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH**

Регистрирани канцеларии
Бон и Ешборн, Германија

Отворен Регионален Фонд за Југоисточна Европа – Правна реформа
Змаја од Босна 7-7а
Импортане центар ОЗ/IV
71 000 Сараево
Босна и Херцеговина

Одредување од одговорност: Ова е неофицијален превод на Извештајот со објаснувачки белешки на Хашка конференција за меѓународно приватно право 2019 на македонски јазик обезбеден од страна на Отворениот Регионален Фонд за Југоисточна Европа – Правна реформа (ОРФ ЛР) во соработка со постојаното седиште на Хашката конвенција за меѓународно приватно право. ОРФ ЛР е имплементиран од страна на Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (ГИЗ) во име на Сојузното Министерство за економска соработка и развој на Германија (BMZ). Изворната англиска и француска јазична верзија од официјалната публикација е достапна на веб-страницата на HCCH (www.hcch.net).

ПРЕДГОВОР

Германското друштво за меѓународна соработка (ГИЗ), Отворениот регионален фонд за Југоисточна Европа - Правна реформа, во име на германското Министерство за економска соработка и развој, ги поддржува надлежните министерства за правда и коморите на извршители во Југоисточна Европа (ЈИЕ) во промовирањето на размена на знаења и употреба на добри практики за подобрување на условите за прекугранично спроведување на пресуди. ГИЗ, во соработка со Хашката конференција за меѓународно приватно право, се обидува да им помогне на земјите од ЈИЕ во промовирањето на Конвенцијата од 2 јули 2019 година за признавање и извршување странски пресуди во граѓански или трговски предмети (во понатамошниот текст: Конвенцијата).

Конвенцијата, како документ кој има за цел надминување на утврдените недостатоци и потенцијална промена на воспоставените практики во прекуграничното решавање на спорови, може да ја подобри судската соработка во граѓанските или трговските предмети во Југоисточна Европа. Тоа се постигнува преку обезбедување на соодветна правна рамка за градење мостови помеѓу надлежните судски институции во различните земји за да се надминат сложеностите кои произлегуваат од разликите во правните системи. Како таква, Конвенцијата ќе ја зголеми правната сигурност и предвидливост и ќе ја подобри ефикасноста, истовремено намалувајќи ги трошоците за меѓународна трговија и олеснувајќи го решавањето на транснационалните спорови. Кога времето и напорите кои се потребни за признавање и извршување на пресудите во граѓанските или трговските предмети значително ќе се намалат, а исходот од таквите предмети ќе стане значително попредвидлив, тоа позитивно ќе се одрази на трговијата и инвестициите во регионот на Југоисточна Европа.

Имајќи ги предвид разликите помеѓу правните системи во Југоисточна Европа (во областа на извршувањето судски пресуди, јавното и приватното извршување, итн.), промовирањето на оваа нова глобална правна рамка и нејзината имплементација е од приоритетно значење. Признавањето и извршувањето на пресудите во ЈИЕ кое ќе биде предвидливо и засновано на правила е од суштинско значење за функционирањето на судството, како и за довербата на граѓаните во владеењето на правото. Покрај тоа, зајакнатата регионална соработка во ЈИЕ во контекстот на прекуграничната и регионалната судска соработка во граѓанските или трговските предмети ќе ги подобри рамковните услови за регионална економска активност која ќе се одликува со поголема меѓусебна поврзаност.

Оваа публикација го содржи текстот на Конвенцијата за признавање и извршување на странски пресуди во граѓански или трговски предмети од 2019 год., образложението изготвено од *ко-известувачите* и препорачаниот образец. Таа има за цел да им пружи поддршка на релевантните засегнати страни во ЈИЕ за подобро разбирање на Конвенцијата, како и да им помогне во нејзиното користење, спроведување и воедначено толкување.

д-р Кристоф Бернаскони

Генерален секретар на Хашката конференција
за приватно меѓународно право

д-р Вероника Ефремова

Виш проектен менаџер, ГИЗ

Преглед

Конвенција	7
Препорачан образец.....	25
Гарсимартин-Сомие Извештај	33

Конвенција

КОНВЕНЦИЈА ЗА ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ СТРАНСКИ ПРЕСУДИ ВО ГРАЃАНСКИ ИЛИ ТРГОВСКИ ПРЕДМЕТИ

Договорните страни на оваа Конвенција,
Сакајќи да промовираат ефективен пристап до правдата за сите и да ги олеснат мултилатералната трговија и инвестициите базирани врз правила, и мобилноста, преку судска соработка,
Сметајќи дека таквата соработка може да се зајакне преку создавање единствен пакет на основни правила за признавање и извршување странски пресуди во граѓански или трговски предмети, за да се олесни ефикасното признавање и извршување на ваквите пресуди,
Убедени дека за таква подобра судска соработка особено е потребен меѓународен правен режим што обезбедува поголема предвидливост и сигурност во однос на глобалната комуникација на странските пресуди и е комплементарен со *Конвенцијата од 30 јуни 2005 година за избор на судски договори*,
Одлучија да ја склучат оваа Конвенција за таа цел и да се договорат за следниве одредби -

ГЛАВА I - ОПФАТ И ДЕФИНИЦИИ

Член 1

Опфат

1. Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување пресуди за граѓански или трговски предмети. Таа нема да се применува на даночни, царински или управни предмети.
2. Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување во една држава договорничка на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка.

Член 2

Исклучоци од опфатот

1. Оваа Конвенција нема да се применува на следниве предмети -
 - а) статусот и правното својство на физичките лица;
 - б) обврски за издршка;
 - в) други предмети од семејното право, вклучително и брачна сопственост и други права или обврски што произлегуваат од брак или слични односи;
 - г) тестаменти и наследство;
 - д) несолвентност, состав, реструктурирање на финансиски институции и слични случаи;

- ѓ) превоз на патници и стоки;
 - е) прекугранично загадување на морињата, загадување на морињата во области надвор од националната надлежност, загадување на мориња од бродови, ограничување на одговорноста за поморски побарувања и општа хаварија;
 - ж) одговорност за нуклеарна штета;
 - з) валидност, ништовност или расформирање на правни лица или здруженија на физички или правни лица и валидноста на одлуките на нивните органи;
 - с) валидност на записите во јавните регистри;
 - и) клевета;
 - ј) приватност;
 - к) интелектуална сопственост;
 - л) активности на вооружените сили, вклучително и активности на нивните припадници во вршењето на службените должности;
 - љ) активности за спроведување на законот, вклучително и активности на припадниците одговорни за спроведување на законот при вршење на службените должности;
 - м) предмети поврзани со спречување монопол (конкуренција), освен кога пресудата се заснова врз однесување што претставува антимонополски договор или координирана практика кај реални или потенцијални конкуренти за определување цени, местее понуди, ограничување на производството или квотите, или поделба на пазарите со меѓусебна поделба на клиентите, снабдувачите, териториите или трговските линии, и кога и таквото однесување и последиците од тоа се случиле во земјата што ја донела пресудата;
 - н) реструктурирање на јавниот долг преку едностран мерки на државата.
2. Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција кога прашањето на кое не се применува оваа Конвенција се појавило само како прелиминарно прашање во постапката во која е донесена пресудата, а не како предмет на постапката. Конкретно, самиот факт што такво прашање се појавило во одбраната не исклучува донесување пресуда согласно со Конвенцијата доколку тоа прашање не било предмет на постапката.
3. Оваа Конвенција не се применува на арбитража и сродни постапки.
4. Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција само поради фактот дека државата, вклучувајќи влада, владина агенција или кое било лице што дејствува во име на државата, било страна во постапката.
5. Ниту еден дел од оваа Конвенција нема да влијае врз привилегиите и имунитетите на државите или на меѓународните организации во однос на самите нив и нивниот имот.

Член 3 *Дефиниции*

1. Во оваа Конвенција -
 - а) „Обвинет“ означува лице против кое е поднесено тужба или противтужба во државата во која е донесена пресудата;
 - б) „Пресуда“ означува која било одлука за основаноста донесена од суд, како и да се нарекува таа одлука, вклучувајќи уредба или наредба, и утврдување на трошоците на постапката од страна на судот (вклучително и службеник на судот), доколку утврдувањето на трошоците се однесува на одлука за основаноста што може да се признае или да се изврши во согласност со оваа Конвенција. Времената мерка на заштита не е пресуда.
2. Ентитет или лице, кое не е физичко лице, се смета дека е постојан резидент во државата -
 - а) во која се наоѓа неговото статутарно седиште;
 - б) согласно со чиј закон е инкорпорирано или основано;
 - в) во која има централна администрација; или
 - г) во која се наоѓа неговото главно место на дејност.

ГЛАВА II - ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ

Член 4 *Општи одредби*

1. Пресудата донесена од судот на една од државите договорнички (државата што замолува) ќе се признае и изврши во другата држава договорничка (замолената држава) во согласност со одредбите од оваа глава. Признавањето или извршувањето може да се одбие само врз основите утврдени со оваа Конвенција.
2. Не се врши ревизија на основаноста на пресудата во замолената држава. Може само да се разгледа што е потребно за примена на оваа Конвенција.
3. Пресудата ќе се признае само доколку е правосилна во државата што ја донела, а ќе се изврши само доколку е извршна во државата што ја донела.
4. Признавањето или извршувањето пресуда може да се одложи или одбие ако пресудата од став 3 е предмет на ревизија во државата што ја донела или ако не е истечен рокот за барање редовен правен лек. Одбивањето не го спречува подоцнежното барање за признавање или извршување на пресудата.

Член 5

Основи за признавање и извршување

1. Пресудата може да се признае и изврши ако е исполнет еден од следниве услови:
 - а) лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда било постојан резидент на државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата;
 - б) физичкото лице против кое се бара признавање или извршување пресуда имало главно место на дејност во државата што ја донела пресудата во времето кога лицето станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата и барањето врз кое се заснова пресудата е резултат на тие деловни активности;
 - в) лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда е лицето што ја поднело тужбата, со исклучок на противтужба, врз која се заснова пресудата;
 - г) обвинетиот управувал со филијала, агенција или друга установа без посебно правно својство во државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата, а тужбата врз која се заснова пресудата е резултат на активностите на таа филијала, агенција или установа;
 - д) обвинетиот изречно се согласил со надлежноста на судот што ја донел пресудата во текот на постапката во која е донесена пресудата;
 - ѓ) обвинетиот изнел наводи за основаноста пред судот што ја донел пресудата не оспорувајќи ја надлежноста во временскиот рок предвиден со законот на државата што ја донела пресудата, освен ако не е очигледно дека приговорот за надлежноста или за остварувањето на надлежноста немало да биде успешен според тој закон;
 - е) со пресудата се одлучило за договорна обврска и ја донел судот на државата во која таа обврска се извршила или требало да се изврши, во согласност со:
 - (i) договорот на страните, или
 - (ii) законот што се применува на договорот, во отсуство на договорено место на извршување,освен ако активностите на обвинетиот во врска со трансакцијата очигледно не претставувале целна и суштинска врска со таа држава;
 - ж) со пресудата се одлучило за наем на недвижен имот (закуп) и ја донел судот на државата во која се наоѓа имотот;
 - з) со пресудата е донесена одлука против обвинетиот за договорна обврска обезбедена со право *in rem* на недвижен имот лоциран во државата во која е донесена пресудата, ако договорното побарување е поднесено заедно со тужба против истиот обвинет во врска со тоа право *in rem*;

- s) со пресудата е донесена одлука за недоговорна обврска што произлегува од смрт, физичка повреда, штета или загуба на материјална сопственост, а делото или пропустот што директно ја предизвикал штетата се случил во државата во која е донесена пресудата, без оглед на тоа каде настанала штетата;
- и) пресудата се однесува на валидноста, структурата, дејството, администрирањето или варијацијата на труст формиран доброволно и потврден во писмена форма и -
 - (i) во моментот на започнувањето на постапката, државата во која е донесена пресудата е назначена во инструментот за трустот како држава во чии судови спорите за таквите работи ќе се решаваат; или
 - (ii) во моментот кога е поведена постапката, државата во која е донесена пресудата била експлицитно или имплицитно назначена во инструментот за трустот како држава во која се наоѓа главното место на управување на трустот.Овој потстав се применува само на пресуди во врска со внатрешните аспекти на труст меѓу лицата што се или биле поврзани со трустот;
- j) со пресудата е одлучено по противтужба -
 - (i) доколку е во корист на подносителот на противтужбата, под услов противтужбата да била резултат на истата трансакција или настан како тужбата; или
 - (ii) доколку е против подносителот на противтужбата, освен ако со законот на државата во која е донесена пресудата не се определува дека е потребно да се поднесе противтужба за да се избегне преклузија;
- к) пресудата е донесена од суд определен во договор склучен или документиран во писмена форма или со кое било друго средство за комуникација што ја прави достапна информацијата за да може на неа подоцна да се даде упатување, освен ексклузивен избор на судски договор.

За целите на овој потстав, „ексклузивен избор на судски договор“ означува договор склучен од две или повеќе страни во кој се определуваат, за целите на одлучување на спорови што се појавиле или може да се појават во врска со конкретен правен однос, судовите на една држава или еден или повеќе конкретни судови на една држава изземајќи ја надлежноста на кои било други судови.

2. Доколку се бара признавање или извршување пресуда против физичко лице што дејствува првенствено за лични, семејни или домаќински цели (потрошувач) во прашања поврзани со потрошувачки договор, или против работник за прашања што се однесуваат на договорот за вработување на работникот -

- а) став 1 (д) се применува само ако согласноста е доставена до судот, усно или во писмена форма;
 - б) став 1 (ѓ), (е) и (к) не се применуваат.
3. Став 1 не се применува на пресуда со која е донесена одлука за наем на недвижен имот (закуп) или одлука за регистрација на недвижен имот. Ваквата пресуда може да се признае и изврши само ако е донесена од судот на државата во која се наоѓа имотот.

Член 6

Ексклузивна основа за признавање и извршување

И покрај член 5, пресудата со која е донесена одлука за правата *in rem* за недвижен имот се признава и се извршува само доколку имотот се наоѓа во државата во која е донесена пресудата.

Член 7

Одбивање на признавање и извршување

1. Може да се одбие признавање или извршување пресуда ако -
- а) документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ, вклучувајќи и изјава за суштинските елементи на тужбата -
 - (i) не му е доставен на обвинетиот во доволно време и на начин што ќе му овозможи да ја подготви својата одбрана, освен ако обвинетиот не се појавил и не го изложил својот случај без да ја спори доставата во судот што ја донел пресудата, доколку законот на државата што ја донела пресудата дозволува оспорување на доставата; или
 - (ii) му бил доставен на обвинетиот во замолената држава на начин што е некомпатибилен со основните принципи на замолената држава во врска со достава на документи;
 - б) пресудата е донесена со измама;
 - в) признавањето или извршувањето би биле очигледно некомпатибилни со јавната политика на замолената држава, вклучително и ситуации кога конкретните постапки што довеле до пресудата биле некомпатибилни со основните принципи на правичност на постапката на таа држава и ситуации што вклучуваат задирање во безбедноста или суверенитетот на таа држава;
 - г) постапките во судот што ја донел пресудата биле спротивни на договор, или назначување во инструмент на труст, според кој за предметниот спор требало да се решава во судот на држава различна од државата во која е донесена пресудата;

- д) пресудата не е во согласност со пресудата донесена од судот на замолената држава во спор меѓу истите страни; или
 - ѓ) пресудата не е во согласност со претходна пресуда донесена од судот на друга држава меѓу истите страни за истиот предмет, доколку претходната пресуда ги исполнува условите неопходни за нејзино признавање во замолената држава.
2. Може да се одложи или да се одбие признавањето или извршувањето ако постапката меѓу истите страни за истиот предмет е во тек пред суд на замолената држава, кога -
- а) судот на замолената држава е изземен пред судот што ја донел пресудата; и
 - б) постои тесна врска меѓу спорот и замолената држава.

Одбивањето според овој став не спречува подоцнежнo барање за признавање или извршување на пресудата.

Член 8

Прелиминарни прашања

1. Одлука за прелиминарно прашање не се признава или извршува според оваа Конвенција ако одлуката се однесува на случај на кој оваа Конвенција не се применува или на случај наведен во член 6 за кој донел одлука судот на држава различна од државата наведена во тој член.
2. Може да се одбие признавање или извршување пресуда и во случај ако пресудата се засновала врз одлука за случај на кој не се применува оваа Конвенција, или за случај наведен во член 6 за кој одлучил судот на држава различна од државата наведена во тој член.

Член 9

Можност за раздвојување

Признавање или извршување на дел од пресуда што може да се раздвои ќе се одобри кога се бара признавање или извршување на тој дел, или може да се признае или изврши само дел од пресудата, според оваа Конвенција.

Член 10

Отштета

1. Може да се одбие признавање или извршување пресуда ако и доколку со пресудата се досуди отштета, вклучително и казнена отштета, со која на страната не се надоместува вистинската загуба или претрпената штета.

2. Заколениот суд ќе земе предвид дали и во колкава мера отштетата што ја доделил судот што ја донел пресудата ги покрива трошоците поврзани со постапката.

Член 11

Судски спогодби (transactions judiciaires)

Судските спогодби (*transactions judiciaires*) што судот на една држава договорничка ги одобрила, или кои се договорени во текот на постапката пред судот на државата договорничка, и кои се извршни на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена пресудата, ќе се извршат според оваа Конвенција на ист начин како и пресудата.

Член 12

Документи што треба да се достават

1. Страната што бара признавање или поднесува барање за извршување ќе достави -
 - а) целосен и заверен препис на пресудата;
 - б) ако пресудата е донесена во отсуство, оригиналот или заверен препис на документот со кој се докажува дека документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ е доставен до страната што била отсутна;
 - в) сите документи што се потребни за да се утврди дека пресудата е правосилна или, кога е применливо, е извршна во државата во која е донесена;
 - г) во случајот наведен во член 11, потврда на судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата каде што се наведува дека судската спогодба или дел од неа е извршна на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена.
2. Ако условите на пресудата не му овозможуваат на замолениот суд да провери дали се исполнети условите од оваа глава, судот може да ги побара сите потребни документи.
3. Барањето за признавање или извршување може да биде придружено со документ што се однесува на пресудата, издаден од судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата, во форма што е препорачана и објавена од Хашката конференција за приватно меѓународно право.
4. Доколку документите наведени во овој член не се на службениот јазик на замолената држава, тие се придружени со заверен превод на службениот јазик, освен ако со закон на замолената држава не е поинаку определено.

Член 13
Постапка

1. Постапката за признавање, изјавата за извршност или евиденцијата за извршување и извршувањето на пресудата се уредуваат со законот на замолената држава, освен ако со оваа Конвенција не е поинаку определено. Судот на замолената држава ќе дејствува експедитивно.
2. Судот на замолената држава нема да го одбие признавањето или извршувањето на пресудата според оваа Конвенција со образложение дека треба да се бара признавање или извршување во друга држава.

Член 14
Трошоци на постапката

1. Без оглед на описот, нема да се бара гаранција, обврзница или депозит од страната што во една држава договорничка ќе поднесе барање за извршување на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка со единствено образложение дека таа страна е странски државјанин или не е со седиште или жителство во државата во која се бара извршувањето.
2. Наредбата за плаќање на трошоците на постапката направени во држава договорничка против кое било лице ослободено од условите во смисла на гаранција, обврзница или депозит согласно со став 1 или законот на државата во која е поведена постапката, ќе биде извршна во која било друга држава договорничка, по барање на лицето во чија корист е донесена наредбата.
3. Државата може да изјави дека нема да го применува став 1 или со изјава да определи кои нејзини судови нема да го применуваат став 1.

Член 15
Признавање и извршување според националното законодавство

Во согласност со член 6, оваа Конвенција не го спречува признавањето или извршувањето на пресудите според националното законодавство.

ГЛАВА III - ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 16
Преодна одредба

Оваа Конвенција ќе се применува на признавањето и извршувањето пресуди доколку во моментот кога е поведена постапката во државата во која е донесена пресудата, Конвенцијата била во сила меѓу таа држава и замолената држава.

Член 17

Изјави со кои се ограничува признавањето и извршувањето

Држава може да изјави дека нејзините судови може да одбијат да ја признаат или извршат пресудата донесена од страна на судот на друга држава договорничка доколку страните биле жители на замолената држава, а релацијата на страните и сите други елементи релевантни за спорот, освен локацијата на судот што ја донел пресудата, биле поврзани само со замолената држава.

Член 18

Изјави во врска со специфични предмети

1. Кога држава има голем интерес да не ја применува оваа Конвенција за одреден предмет, таа држава може да изјави дека нема да ја применува Конвенцијата за тој предмет. Државата што дава таква изјава ќе осигури изјавата да не биде со поширок опфат од потребниот и конкретниот предмет што се иззема да биде јасно и прецизно дефиниран.
2. Во врска со тоа прашање, Конвенцијата нема да се применува -
 - а) во државата договорничка што ја дала изјавата;
 - б) во други држави договорнички во кои се бара признавање или извршување пресуда донесена од страна на судот на државата договорничка што ја дала изјавата.

Член 19

Изјави во однос на пресуди што се однесуваат на држава

1. Држава може да изјави дека нема да ја применува оваа Конвенција за пресуди што се резултат на постапка во која е страна -
 - а) самата држава или физичко лице што работи за државата; или
 - б) владина агенција на државата или физичко лице што работи за таа владина агенција.Државата што ја дава таквата изјава ќе осигури изјавата да нема поширок опфат од потребниот и изземањето од опфатот да е јасно и прецизно дефинирано. Изјавата нема да прави разлика меѓу пресудите кога државата, владина агенција на таа држава или физичко лице што постапува за кој било од нив е обвинет или тужител во постапките пред судот во кој е донесена пресудата.
2. Признавањето или извршувањето пресуда донесена од страна на судот на држава што дала изјава согласно со став 1 може да биде одбиено ако пресудата е резултат на постапка во која е страна или државата што ја дала изјавата или замолената држава, некоја од нивните владини агенции или физичко лице што дејствува за која било од нив, согласно со наведеното во изјавата.

Член 20

Воедначено толкување

Во толкувањето на оваа Конвенција ќе се води сметка за нејзиниот меѓународен карактер и за потребата да се промовира воедначеност во нејзината примена.

Член 21

Преиспитување на функционирањето на Конвенцијата

Генералниот секретар на Хашката конференција за приватно меѓународно право во редовни интервали организира преиспитување на функционирањето на оваа Конвенција, вклучувајќи ги и сите изјави, и доставува извештај до Советот за општи работи и политика.

Член 22

Невоедначени правни системи

1. Во однос на држава договорничка во која два или повеќе правни системи се применуваат во различни територијални единици во врска со кое било прашање предмет на оваа Конвенција -
 - а) секое повикување на законот или постапката на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на законот или постапката што е во сила во соодветната територијална единица;
 - б) секое упатување на судот или судовите на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на судот или судовите во соодветната територијална единица;
 - в) секое упатување на врска со државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на врска со соодветната територијална единица;
 - г) секое упатување на поврзувачки фактор во однос на државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на поврзувачки фактор во однос на соодветната територијална единица.
2. Без оглед на став 1, држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја применува оваа Конвенција во ситуации што ги вклучуваат исклучиво тие различни територијални единици.
3. Судот во територијална единица на држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја признае или изврши пресудата од друга држава договорничка само затоа што пресудата е призната или извршена во друга територијална единица на истата држава договорничка според оваа Конвенција.

4. Овој член не се применува за регионални организации за економска интеграција.

Член 23

Односи со други меѓународни инструменти

1. Оваа Конвенција ќе се толкува, според можностите, дека е компатибилна со други договори што се во сила за државите договорнички, без оглед дали се склучени пред или по оваа Конвенција.
2. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен пред оваа Конвенција.
3. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен по оваа Конвенција во врска со признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на држава договорничка, која исто така е страна на тој договор. Ништо во другиот договор нема да влијае врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се страни на тој договор.
4. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената на правилата на Регионалната организација за економска интеграција, која е Страна на оваа Конвенција во однос на признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на државата договорничка, која исто така е земја членка на Регионалната организација за економска интеграција кога -
 - а) правилата се донесени пред да се склучи оваа Конвенција; или
 - б) правилата се донесени по склучувањето на оваа Конвенција, доколку не влијаат врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се земји членки на Регионалната организација за економска интеграција.

ГЛАВА IV - ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 24

Потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување

1. Оваа Конвенција е отворена за потпишување од сите држави.
2. Оваа Конвенција подлежи на ратификација, прифаќање или одобрување од државите потписнички.
3. Оваа Конвенција е отворена за пристапување од сите држави.

4. Инструментите за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување се депонираат во Министерството за надворешни работи на Кралството Холандија, депозитар на Конвенцијата.

Член 25

Изјави во однос на невоедначени правни системи

1. Ако државата има две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи во врска со случаи што се предмет на оваа Конвенција, таа може да изјави дека Конвенцијата се применува на сите нејзини територијални единици или само на една или некои од нив. Со изјавата изречно се наведуваат територијалните единици на кои се применува Конвенцијата.
2. Ако државата не даде изјава според овој член, Конвенцијата ќе се применува на сите територијални единици на таа држава.
3. Овој член нема да се применува на регионални организации за економска интеграција.

Член 26

Регионални организации за економска интеграција

1. Регионална организација за економска интеграција што е конституирана единствено од суверени држави и има надлежност над некои или сите случаи уредени со оваа Конвенција може да ја потпише, прифати, одобри или да пристапи кон оваа Конвенција. Регионалната организација за економска интеграција, во тој случај ги има правата и обврските на држава договорничка, доколку Организацијата има надлежност за случаи уредени со оваа Конвенција.
2. Регионалната организација за економска интеграција, во моментот на потпишување, прифаќање, одобрување или пристапување, писмено ќе го извести депозитарот за случаите што се регулирани со оваа Конвенција за кои надлежностите се пренесени на таа Организација од страна на нејзините земји членки. Организацијата веднаш ќе го извести депозитарот во писмена форма за сите промени во нејзината надлежност, како што е наведено во најновото известување дадено според овој став.
3. За целите на влегувањето во сила на оваа Конвенција, секој инструмент депониран од Регионална организација за економска интеграција нема да се смета, освен ако Регионалната организација за економска интеграција не се изјасни во согласност со член 27(1) дека нејзините земји членки нема да бидат страни на оваа Конвенција.

4. Секое повикување на „држава договорничка“ или „држава“ во оваа Конвенција ќе се применува подеднакво, кога е соодветно, на Регионална организација за економска интеграција.

Член 27

Регионална организација за економска интеграција како договорна страна без нејзините земји членки

1. Во моментот на потпишување, прифаќање, одобрување или пристапување, Регионалната организација за економска интеграција може да изјави дека ја извршува надлежноста за сите предмети уредени со оваа Конвенција и дека нејзините земји членки нема да бидат страни на оваа Конвенција, но ќе бидат обврзани врз основа на потписот, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето на Организацијата.
2. Доколку Регионалната организација за економска интеграција дала изјава во согласност со став 1, секое повикување на „држава договорничка“ или „држава“ во оваа Конвенција се применува подеднакво, кога е соодветно, на земјите членки на Организацијата.

Член 28

Стапување во сила

1. Оваа Конвенција ќе стапи во сила првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се даде известување во согласност со член 29(2) во однос на втората држава што го депонирала својот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување наведено во член 24.
2. Потоа оваа Конвенција стапува во сила -
 - а) за секоја држава што подоцна ќе ја ратификува, прифати, одобри или пристапи кон неа, на првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се дадат известувања во согласност со член 29(2) во однос на таа држава;
 - б) за територијална единица на која е проширена примената на оваа Конвенција во согласност со член 25 откако Конвенцијата ќе стапи во сила за државата што ја дава изјавата, на првиот ден од месецот по истекот на три месеци по известувањето за изјавата наведено во тој член.

Член 29

Воспоставување односи согласно со Конвенцијата

1. Оваа Конвенција ќе биде во сила помеѓу две држави договорнички само ако ниту една од нив не го известила депозитарот за другата во согласност со став 2 или 3. Во отсуство на такво известување, Конвенцијата е во сила помеѓу две држави договорнички од првиот ден на месецот по истекот на периодот во кој може да се дадат известувања.
2. Државата договорничка може да го извести депозитарот, во рок од 12 месеци од денот на известувањето од страна на депозитарот според член 32(а), дека ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето на друга држава нема да има сила на воспоставување односи помеѓу двете држави согласно со оваа Конвенција.
3. Државата може да го извести депозитарот, по депонирањето на својот инструмент во согласност со член 24(4), дека нејзиното ратификување, прифаќање, одобрување или пристапување нема да има сила на воспоставување односи со држава договорничка согласно со оваа Конвенција.
4. Државата договорничка може во секое време да го повлече известувањето што го дала според став 2 или 3. Таквото повлекување влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од датумот на известувањето.

Член 30

Изјави

1. Изјавите наведени во членовите 14, 17, 18, 19 и 25 може да се дадат по потпишувањето, ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето или во кое било време потоа, и може да се изменат или повлечат во секое време.
2. Изјавите, измените и повлекувањата се доставуваат до депозитарот.
3. Изјава дадена во моментот на потпишувањето, ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето влегува во сила истовремено со влегувањето во сила на оваа Конвенција за односната држава.
4. Изјавата дадена подоцна и секоја измена или повлекување на изјавата ќе стапи во сила на првиот ден од месецот по истекот на три месеци од датумот на кој депозитарот го примил известувањето.
5. Изјавата дадена подоцна, и која било измена или повлекување на изјавата, не се применува на пресуди што се резултат на постапки што се веќе поведени пред судот што ја донел пресудата кога изјавата ќе стапи во сила.

Член 31
Откажување

1. Државата – договорна страна на оваа Конвенција може да ја откаже Конвенцијата со доставување писмено известување до депозитарот. Откажувањето може да биде ограничено на одредени територијални единици со невоедначен правен систем на кои се применува оваа Конвенција.
2. Откажувањето стапува во сила на првиот ден од месецот по истекот на 12 месеци по датумот на кој депозитарот го примил известувањето. Кога во известувањето е наведен подолг временски период за откажувањето да стапи во сила, откажувањето ќе стапи во сила по истекот на тој подолг период од датумот на кој депозитарот ќе го прими известувањето.

Член 32
Известувања од страна на депозитарот

Депозитарот ќе ги извести членките на Хашката конференција за приватно меѓународно право и другите држави и регионални организации за економска интеграција што ја потпишале, ратификувале, прифатиле, одобриле или пристапиле кон оваа Конвенција во согласност со членовите 24, 26 и 27 за следново -

- а) потписите, ратификациите, прифаќањата, одобрувањата и пристапувањата наведени во членовите 24, 26 и 27;
- б) датумот на влегување во сила на оваа Конвенција во согласност со член 28;
- в) известувањата, изјавите, измените и повлекувањата наведени во членовите 26, 27, 29 и 30; и
- г) откажувањата наведени во член 31.

Како потврда за тоа, долупотпишаните, прописно овластени за тоа, ја потпишаа оваа Конвенција.

Составено во Хаг на 2 јули 2019 година на англиски и на француски јазик, при што двата текста се подеднакво веродостојни, во еден примерок што ќе се депонира во архивите на Владата на Кралството Холандија, а од кој ќе се достави заверен препис, по дипломатски пат, до секоја од членките на Хашката конференција за приватно меѓународно право на нејзината Дваесет и втора седница и до секоја од другите држави што учествувале на таа седница.

Препорачан образец

**ПРЕПОРАЧАН ОБРАЗЕЦ
СОГЛАСНО КОНВЕНЦИЈАТА ОД 2 ЈУЛИ 2019 ГОДИНА ЗА
ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ПРЕСУДИ
ВО ГРАЃАНСКИ ИЛИ ТРГОВСКИ РАБОТИ
(„КОНВЕНЦИЈАТА“)**

Препорачан образец кој што содржи информации за постоењето, издавањето и содржината на пресуда донесена од судот на потекло со цел признавање и извршување во друга држава -договорна страна на Конвенцијата *

1. ИНФОРМАЦИИ ЗА СУДОТ НА ПОТЕКЛО

Назив на судот
Град (и држава / провинција, ако е применливо)
Држава

2. БРОЈ НА ПРЕДМЕТ ВО СУДОТ НА ПОТЕКЛО

3. СТРАНИ

3.1 Информации за контакт на подносител(ите) на тужбата

Подносител(и) на тужбата:
Адреса:
Телефон:
Факс (ако е применливо):
Електронска пошта (ако е применливо):

3.2 Информации за контакт на тужената страна(и)

Тужена страна(и):
Адреса:
Телефон:
Факс (ако е применливо):
Електронска пошта (ако е применливо):

* Конечна одлука за тоа дали постои обврска во согласност со Конвенцијата треба да се донесе врз основа на одредбите на Конвенцијата.

4. ПРЕСУДА

4.1 Постапката била започната (член 16) на (дд/мм/гггг)

4.2 Пресудата (член 3(1) (б)) била донесена на (дд/мм/гггг)

4.3 Пресудата била донесена поради недоаѓање на една од страните (анг. *default judgment*) (Член 12(1) (б)):

☐ ДА

☐ НЕ

5. ПРАВНО ДЕЈСТВО НА ПРЕСУДАТА

5.1 Пресудата има правно дејство во земјата на потекло (член 12(1) (в)):

☐ ДА (член 4(3)) ☐ НЕ

☐ ДА, но само следниот дел:

☐ Не сме во можност да потврдиме

5.2 Пресудата е извршна во земјата на потекло (член 12(1) (в)):

☐ ДА (член 4(3)) ☐ НЕ

☐ ДА, но само следниот дел:

☐ Не сме во можност да потврдиме

5.3 Ако постои повеќе од едно лице кое сноси одговорност, оваа пресуда може да се изврши против:

☐ сите лица

☐ следното лице(а):

5.4 Оваа пресуда (или нејзин дел) тековно е предмет на повторно разгледување (ревизија) во земјата на потекло:

☐ ДА (ве молиме, објаснете ја природата на таквото повторно разгледување односно ревизија) (член 4(4)):.....

☐ НЕ

☐ Не сме во можност да потврдиме

5.5 Временскиот рок за редовно повторно разгледување/редовна ревизија на оваа пресуда е истечен:

☐ ДА (член 4(4))

☐ НЕ

☐ Не сме во можност да потврдиме

6. СУДСКА СПОГОДБА (*transaction judiciaire*) И ПРАВНО ДЕЈСТВО НА СУДСКАТА СПОГОДБА, АКО Е ПРИМЕНЛИВО

- 6.1 Судската спогодба (член 11) била одобрена од судот или била склучена во текот на постапката пред судот на (dd/mm/yyyy)
- 6.2 Оваа судска спогодба е извршна на истиот начин како и пресуда во земјата на потекло (член 11)
- ☐ ДА
- ☐ ДА, но само следниот дел:
- ☐ НЕ
- ☐ Не сме во можност да потврдиме

7. ОБВРСКИ НАМЕТНАТИ СО ПРЕСУДАТА (ИЛИ СУДСКАТА СПОГОДБА, АКО Е ПРИМЕНЛИВО)

Според пресудата донесена од судот (член 3(1)(б)) (или каде што е применливо, судската спогодба одобрена од судот или склучена во текот на постапката пред судот (Член 11)),

- 7.1 треба да се плати следниот износ на пари:
да бидат платени од страна на:
да бидат платени на:
Каде што е применливо, ве молиме наведете ги сите категории на штета, вклучувајќи и кои од износите се однесуваат на казнена оштета; валутата на доделената сума; како и сите пропишани услови за плаќање на паричниот надомест како што се датумот или износот на ратите:
.....
- 7.2 треба да се изврши следниот непаричен надоместок:
- 7.3 треба да се платат следните расходи и трошоци поврзани со постапката (член 3(1)(б)):
- Ве молиме наведете ги, каде што е применливо, сите износи кои се вклучени во паричниот надомест, но не се експлицитно наведени како износи наменети за плаќање на расходите и трошоците поврзани со постапката:
да бидат платени од страна на:
да бидат платени на:
- 7.4 треба да се плати следната камата:
да биде платена од страна на:
да биде платена на:

Ве молиме наведете ја каматната стапка(и); деловите на надоместот, вклучувајќи го делот кој се однесува на расходи и трошоци, ако е применливо, на кој што се однесува каматата; датумот од и до кој се пресметува каматата; и сите понатамошни информации поврзани со каматата кои би му биле од помош на судот кому се обраќате.

7.5 Ако повеќе од едно лице е прогласено за одговорно за едно исто побарување, целиот износ може да се наплати од било кое од тие лица.

☐ ДА (ве молиме наведете на кое побарување (или дел од него) ова се однесува во поглед на паричниот надомест, каматата, расходите и трошоците, како што е применливо, и кои се соодветните износи):

.....

☐ НЕ

8. СИТЕ ДРУГИ РЕЛЕВАНТНИ ИНФОРМАЦИИ

9. Со датум од овој ден од, 20..... година во

10. Потпис и/или печат од судот или службеник на судот:

11. ИНФОРМАЦИИ ЗА КОНТАКТ

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ВО СУДОТ НА ПОТЕКЛО:

ТЕЛ.:

ФАКС:

ЕЛЕКТРОНСКА ПОШТА:

ЈАЗИК/ЈАЗИЦИ ЗА КОМУНИКАЦИЈА СО ЛИЦЕТО ЗА КОНТАКТ:

* * * * *

Забележете дека: согласно Член 12 на Конвенцијата, страните кои што бараат признавање или извршување во согласност со Конвенцијата треба да приложат:

- целосна и заверена копија од пресудата (Член 12(1)(а));
- ако пресудата била донесена поради недоаѓање на една од страните, оригиналот или заверена копија на документот со кој се потврдува дека документот со кој што е започната постапката или еквивалентен документ бил доставен до страната која што не се појавила на судењето (Член 12(1)(б));
- сите потребни документи за утврдување дека пресудата е правосилна или, каде што е применливо, извршна во Земјата на потекло (Член 12(1)(в));
- во случајот наведен во Член 11 од Конвенцијата, документ од судот (вклучително и службеник на судот) од Државата на потекло со кој се изјавува дека судската спогодба или нејзин дел се извршни на ист начин како и пресуда во Државата на потекло (Член 12(1)(г));
- ако гореанаведените приложени документи не се на официјалниот јазик на замолената Држава, страната која што бара признавање или извршување на пресудата ќе обезбеди заверен превод на официјален јазик на замолената Држава, освен ако не е поинаку пропишано со законот на замолената Држава (Член 12(4)).

Гарцимартин-Сомьер Извештај

Содржина

ДЕЛ I. ВОВЕД	37
ДЕЛ II. ПРЕГЛЕД - ЦЕЛ, СТРУКТУРА И ОПИС НА КОНВЕНЦИЈАТА	42
ДЕЛ III. КОМЕНТАР ЗА СЕКОЈ ЧЛЕН	45
ГЛАВА I – ОПФАТ И ДЕФИНИЦИИ	45
Член 1 – Опфат.....	45
Член 2 – Исклучоци од опфатот	50
Член 3 – Дефиниции	73
ГЛАВА II – ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ.....	80
Член 4 – Општи одредби	80
Член 5 - Основи за признавање и извршување	90
Член 6 - Ексклузивна основа за признавање и извршување.....	123
Член 7 – Одбивање на признавање и извршување	127
Член 8 – Прелиминарни прашања	142
Член 9 – Можност за раздвојување.....	147
Член 10 – Отштета	148
Член 11 – Судски спогодби (transactions judiciaires)	151
Член 12 – Документи што треба да се достават	153
Член 13 – Постапка.....	157
Член 14 – Трошоци на постапката	162
Член 15 – Признавање и извршување според националното законодавство	165
ГЛАВА III – ОПШТИ ОДРЕДБИ	166
Член 16 – Преодна одредба.....	166
Член 17 – Изјави со кои се ограничува признавањето и извршувањето	167
Член 18 – Изјави во врска со специфични предмети.....	169
Член 19 – Изјави во однос на пресуди што се однесуваат на држава	172
Член 20 – Воедначено толкување	176
Член 21 – Преиспитување на функционирањето на Конвенцијата	177
Член 22 – Неоедначени правни системи	178
Член 23 – Односи со други меѓународни инструменти.....	183

ГЛАВА IV – ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ	191
Член 24 – Потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување	191
Член 25 – Изјави во однос на невоедначени правни системи.....	193
Член 26 – Регионални организации за економска интеграција	195
Член 27 – Регионална организација за економска интеграција како договорна страна без нејзините земји-членки	197
Член 28 – Стапување во сила	198
Член 29 – Воспоставување односи согласно со Конвенцијата	202
Член 30 – Изјави	206
Член 31 – Откажување	208
Член 32 – Известувања од страна на депозитарот.....	209

ДЕЛ I. ВОВЕД

Усвојување на Конвенцијата

1. Текстот на Конвенцијата е изготвен на 22-та седница на Хашката конференција за приватно меѓународно право(во понатамошниот текст „HCCH“) од страна на Комисијата I за пресуди од 18 јуни до 2 јули 2019 година. Завршниот акт е усвоен на Пленарната седница на 2 јули 2019 година и Конвенцијата беше спремна за потпишување на тој датум.¹

Службени лица на Дваесет и втората седница

2. Следните службени лица беа присутни на 22-та седница: претседателот г-н Пол Влас (Холандија); потпретседатели г-н Питер Андре Стемет (Јужна Африка), г-н Хонг Ксу (Народна Република Кина), г-н Андреас Штајн (Европска Унија), г-н Микаил Л. Галперин (Руска Федерација), г-н Пол Херап (САД) и г-н Маркос Дота Салгеро (Уругвај); претседател на Комисијата I за пресуди г-н Дејвид Годард (Нов Зеланд); потпретседатели на Комисијата I за пресуди г-н Бони де М. Соарес (Бразил), г-а Катрин Сабо (Канада), г-а Тоње Меинич (Норвешка) и г-а Елизабет Пангаланган (Филипините); *коизвестувачи* г-а Жанвиер Сомьер (Канада) и г-н Франциско Гарсимартин (Шпанија); и претседател на Комисијата за изготвување нацрт-документи г-н Фаусто Покар (Италија). Секретаријатот, предводен од г-н Кристоф Бернаскони, генерален секретар, обезбедуваше помош во текот на целата седница.

Потекло на Конвенцијата

3. Потеклото на Конвенцијата датира од 1992 година кога беше даден предлог за изготвување на воедначени правила за надлежноста на судовите и за признавање и извршување на пресудите за прекугранични случаи во граѓански и трговски предмети. Напредокот помеѓу 1992 и 2001 година резултираше со нацрт Конвенција за овие две области.² Сепак, на крајот на првиот дел од 19-

¹ Уругвај е првиот потписник на Конвенцијата на датумот на нејзино усвојување. За време на пишувањето, Украина исто така ја потпиша Конвенцијата на 4 март 2020 година. Табелата за статусот на Конвенцијата е достапна на веб-страницата на HCCH < www.hcch.net > во делот „Пресуди“.

² „ПРЕЛИМИНАРНИОТ НАЦРТ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА НАДЛЕЖНОСТ И СТРАНСКИ ПРЕСУДИ ВО ГРАЃАНСКИ И ТРГОВСКИ ПРЕДМЕТИ, УСВОЕНА ОД СПЕЦИЈАЛНАТА КОМИСИЈА И ИЗВЕШТАЈОТ ОД ПИТЕР НИГ И ФАУСТО ПОКАР“, прел. док. бр. 11 од август 2000 година изготвен за разгледување на 19-та седница од јуни 2001 година, во *Зборник на трудови од 20-та седница*, том II, *Пресуди*, Кембриџ – Антверпен – Портланд, Intersentia, 2013 година, стр. 191-313 (во понатамошниот текст „Извештај на Ниг и Покар“).Извештајот на Ниг и Покар е достапен на веб-страницата на HCCH

тата седница во 2001 година, не беше постигнат консензус за голем број важни прашања.³

4. НССН тогаш одлучи одделно да ги разгледа областите за кои може да се постигне инструмент заснован на консензус. Ова доведе до развој на потесен инструмент, ограничен на ексклузивен избор на судски договори, вклучително и правосудни прописи и режим за признавање и извршување на пресудите. Овие активности, кои се одвиваа помеѓу 2002 и 2005 година, завршија со усвојување на *Конвенцијата на НССН од 30 јуни 2005 година за избор на судски договори* (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 2005 година за избор на судски договори“),⁴ чија цел беше да се обезбеди ефикасност на избор на судски договори во граѓански и трговски предмети. Стапи на сила на 1 октомври 2015 година.⁵
5. Во 2011 година, НССН се согласи да ја преиспита можноста за глобален инструмент за прашања што се однесуваат на надлежност, признавање и извршување на пресудите во граѓански и трговски предмети. Во април 2012 година, експертска група заклучи дека е потребно понатамошно работење на прекуграничен спор, под услов да ги исполнува реалните, практични потреби што не ги исполнуваат постојните инструменти и институционалните рамки. Експертската група исто така утврди дека е неопходна понатамошна за да се идентификуваат недостатоците во постојната рамка за решавање на прекугранични спорови од особено практично значење. НССН потоа се согласи дека треба да се продолжи со работа и формираше Работна група за подготовка на предлози за признавање и извршување на пресудите во граѓански и трговски предмети.⁶ Од 2013 година, Работната група се состана во

< www.hcch.net > во делот „Пресуди“.

³ Види „Неколку размислувања за моменталната состојба на преговорите за Проектот за пресуди во рамки на идната програма за функционирање на Конференцијата“, прел. док. бр. 16 од февруари 2002 година, во *Зборник на трудови од 19-та седница*, том I, *Останато*, , стр. 429 и 431, ст. 5.

⁴ Може да најдете повеќе информации за потеклото на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори во „Извештајот со објаснувачки белешки на Тревор Хартли и Масато Догаучи“ (во понатамошниот текст: „Извештај на Хартли и Догаучи“). Види *Зборник на трудови од 20-тата седница*, том III, *Избор на судски договори*, Антверпен – Оксфорд – Портланд, Intersentia, 2010 година, стр. 785 и 787. Извештајот на Хартли и Догаучи е достапен на веб-страницата на НССН < www.hcch.net > во делот „Избор на судски договори“.

⁵ За време на пишувањето, Мексико, Европската унија, Сингапур и Црна Гора се договорни страни на Конвенцијата. Конвенцијата беше потпишана и од САД на 19 јануари 2009 година, од Украина на 21 март 2016 година, од Народна Република Кина на 12 септември 2017 година и од Република Северна Македонија на 9 декември 2019 година. Табелата за статусот на Конвенцијата е достапна на веб-страницата на НССН < www.hcch.net > во делот „Избор на судски договори“.

⁶ НССН воспостави и експертска група за понатамошно проучување и дискутирање за желбата и можноста за донесување одредби во врска со надлежноста. Во февруари 2013 година, работната и експертската група се состанаа во Хаг, каде што одлучија да разгледаат дали работата за експертската група за надлежност и работната група за признавање и извршување

пет наврати за да подготви нацрт-текст на основни одредби за олеснување на глобалното циркулирање на пресудите.

6. Работната група го заврши предлогот на нацрт-текстот за Конвенција за признавање и извршување на пресуди во граѓански и трговски предмети на својата 5-та седница во октомври 2015 година. Потоа, НССН свика четири состаноци на Специјалната комисија за го забрза функционирањето на нацртот на Конвенцијата. Првата седница беше свикана во јуни 2016 година и беше изготвен прелиминарен нацрт на Конвенцијата од 2016 година, кој беше објавен како Ревидиран работен документ бр. 76.⁷ На 2-та седница во февруари 2017 година, Специјалната комисија ги преиспита сите одредби во прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 2016 година и се дискутираше за општите и завршните одредби и изготви ревидиран нацрт на Конвенцијата (во понатамошниот текст „нацрт на Конвенцијата од февруари 2017 година“), објавен како Ревидиран работен документ бр. 170.⁸ На својата 3-та седница во ноември 2017 година, Специјалната комисија ги разгледа и дискутираше за предметите наведени во Глава I и II од нацртот на Конвенцијата од февруари 2017 година, вклучувајќи детална дискусија за предмети поврзани со интелектуалната сопственост и општите и завршните одредби. На оваа седница беше изготвен дополнителен ревидиран нацрт на Конвенцијата (во понатамошниот текст „нацрт на Конвенцијата од ноември 2017 година“), објавен како Ревидиран работен документ бр. 236.⁹ Во мај 2018 година, Специјалната комисија се состана по четврти пат за да дискутира за прашања што произлегуваат од 3-тата седница, за изготвување на нацрт на Конвенцијата од 2018 година (во понатамошниот текст: „нацрт на Конвенцијата од 2018 година“), кој беше објавен како Ревидиран работен документ бр. 262.¹⁰ Нацртот на Конвенцијата од 2018 година ја формираше

може да напредуваат истовремено. По долги консултации, беше препорачано дека прво треба да напредува активноста на работната група, а дискусиите на експертската група да продолжат во понатамошна фаза. Експертската група се состана по трет пат помеѓу 18 и 21 февруари 2020 година и му препорача на Советот за општи работи и политика на НССН (во натамошниот текст: „CGAP“) дека работата треба да продолжи. На својата седница во 2020 година, CGAP наложи уште две седници на експертската група што ќе се одржат пред седницата на CGAP во 2021 година.

⁷ РЕВ. раб. док. бр. 76 од јуни 2016 година „прелиминарен нацрт на Конвенцијата од 2016 година“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (1-9 јуни 2016 година)).

⁸ РЕВ. раб. док. бр. 170 од февруари 2017 година „прелиминарен нацрт на Конвенцијата од февруари 2017 година“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година)).

⁹ РЕВ. раб. док. бр. 236 од ноември 2017 година „прелиминарен нацрт на Конвенцијата од ноември 2017 година“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година)).

¹⁰ РЕВ. раб. док. бр. 262 од мај 2018 година „Нацрт на Конвенцијата од 2018 година“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (24-29 мај 2018 година)).

основата на текстот разгледан на 22-та седница во јуни и јули 2019 година, каде што конечниот текст на Конвенцијата беше усвоен на 2 јули 2019 година.¹¹

Признанија

7. Овој Извештај со објаснувачки белешки (во понатамошниот текст: „Извештајот“) е изготвен од Франциско Гарцимартин¹² и Жанвиев Сомьер,¹³ *коизвестувачите* назначени на првата седница на Специјалната комисија. Целта на Извештајот е да помогне во толкувањето на Конвенцијата, земајќи го предвид нејзиниот меѓународен карактер и потребата да се промовира воедначеност во нејзиното практично работење, со објаснување на секоја одредба и примери каде што е соодветно.¹⁴ *Коизвестувачите* се залагаа да ги исполнат прашањата што произлегоа од дискусијата и каде што е соодветно, се постигна консензус на 22-та седница на Комисијата I за пресуди во 2019 година. Кога одредбите не беа јасно дискутирани за време на седницата на Комисија, Извештајот се залага да ги исполни прашањата што произлегоа од дискусијата и каде што е соодветно, се постигна консензус во текот на претходните седници на Специјалната комисија.¹⁵ Изготвувањето на Извештајот започна по завршувањето на првата седница на Специјалната комисија. Потоа беше ревидиран и ажуриран по секоја наредна седница на Специјалната комисија. Делегациите беа поканети да го разгледаат извештајот во различни фази од неговото изготвување. *Коизвестувачите* се залагаа да ги земат предвид мислењата на делегациите пред да го финализираат Извештајот и пред да го достават до делегациите за премолчено одобрување. За разлика од текстот на Конвенцијата, Извештајот не е обврзувачки.
8. *Коизвестувачите* сакаат да ѝ изразат искрена благодарност на г-а Нинг Жао, Виш правен советник во Секретаријатот на НССН, за нејзиниот незаменлив придонес во нивната работа. Тие исто така сакаат да ја изразат својата благодарност за поддршката дадена од г-а Марта Пертегас (поранешен член на Секретаријатот; прв секретар за време на првата и втората седница на Специјалната комисија) и г-н Жоао Рибеиро-Бидауи (прв секретар на 22-та седница). Посебна благодарност ѝ е упатена и на г-а Лиди де Луф, графички дизајнер/службено лице за публикации во Секретаријатот на НССН, за нејзиниот исклучителен придонес кон француската верзија на овој Извештај.

¹¹ Сите документи во врска со Конвенцијата се достапни на веб-страницата на НССН < www.hcch.net > во делот „Пресуди“.

¹² Професор, Universidad Autónoma de Madrid (Шпанија).

¹³ Професор и Питер М. Леинг Чаир, Правен факултет, Универзитет Мекгил (Канада).

¹⁴ Види чл. 32 од *Виенската конвенција од 23 мај 1969 година за договорно право* (во понатамошниот текст: „Виенска конвенција од 1969 година“).

¹⁵ *Коизвестувачите* истакнаа дека во многу малку случаи проблемите за толкување не беа јасно проследени ниту кон Специјалната комисија, ниту кон Комисијата I за пресуди на 22-та седница.

На крајот, тие би сакале да им се заблагодарат на делегациите кои дадоа коментари за претходните нацрти на Извештајот. Тие коментари беа од голема помош и значително придонесоа за крајната верзија.

Терминологија

Во Конвенцијата се користи следната терминологија:

„суд што ја донел пресудата“: судот што ја донел пресудата;

„држава што замолува“: државата во која се наоѓа судот што ја донел пресудата;

„замолен суд“: судот од кој се бара да ја признае или изврши пресудата;

„замолена држава“: државата во која се наоѓа замолениот суд;

Структура на Извештајот

9. Извештајот се состои од три дела, вклучувајќи го и овој дел (Дел I). Дел II („Преглед“) ја објаснува целта и структурата на Конвенцијата, нагласувајќи ја функцијата на различните одредби и како тие меѓусебно се поврзани. Дел III („Коментар за секој член“) го анализира секој поединечен член за да го разјасни неговото значење.

Примери

10. Во дадените примери, се претпоставува (освен ако не е поинаку наведено) дека Конвенцијата е на сила и дека споменатите држави се страни потписници.

ДЕЛ II. ПРЕГЛЕД - Цел, структура и опис на Конвенцијата

11. Конвенцијата е инструмент за меѓународно приватно право во граѓански или трговски предмети. Се однесува на една од трите класични области на меѓународното приватно право, односно признавање и извршување на странски пресуди. Со тоа, унапредува една од главните цели на меѓународното приватно право: меѓународна судска соработка, со цел подобрување на предвидливоста и правдата во прекуграничните правни односи во граѓански или трговски предмети. Конвенцијата не се однесува на другите две традиционални области на меѓународното приватно право, кои се однесуваат на судската надлежност за пресудување на спорови во прекугранични случаи и правила за утврдување на законодавството што се применува на такви случаи. Овие предмети не се опфатени со Конвенцијата.
12. **Цел.** Целта на оваа Конвенција е да го промовира пристапот до правда на глобално ниво преку подобрена судска соработка, што ќе ги намали ризиците и трошоците поврзани со прекуграничните правни односи и решавањето на споровите. Како резултат, спроведувањето на Конвенцијата треба да ја олесни мултилатералната трговија, инвестиции и мобилноста, кои се засновани на правила.
13. Овие цели ќе бидат подобрени на повеќе начини.
14. Прво и најважно, Конвенцијата обезбедува рамка за признавање и извршување на странски пресуди во сите држави договорнички („Држави“),¹⁶ со што се подобрува практичната правосилност на тие пресуди. Пристапот до правдата е незадоволителен ако злоупотребената страна добие пресуда што не може да се изврши во пракса затоа што другата страна или имотот на другата страна се наоѓаат во држава во која пресудата не може лесно да се изврши.
15. Второ, Конвенцијата ќе ја намали потребата за двојни постапки во две или повеќе држави; пресуда со која се утврдува барањето во една држава ќе биде правосилна и во други држави, без потреба повторно да се води парница за основаноста на барањето.
16. Трето, Конвенцијата ќе ги намали трошоците и временската рамка за добивање признавање и извршување на пресудите; пристапот до практична правда ќе биде побрз и со помали трошоци.

¹⁶ За целите на поедноставување, изразот „Држави“ се користи во овој Извештај за „Држави-договорни страни“. Разликата помеѓу државите-договорни страни и државите што не се договорни страни се прави само кога е релевантно.

17. Четврто, Конвенцијата ќе ја подобри предвидливоста на законот; физичките и правните лица¹⁷ ќе можат полесно да ги утврдат околностите во кои пресудите ќе циркулираат помеѓу државите.
18. Петто, тоа ќе им овозможи на подносителите на барањето да донесат одлука за тоа каде ќе ја поведат постапката, земајќи ја предвид можноста за извршување на добиената пресуда во други држави и потребата да се обезбеди правичност на обвинетите.
19. Во глобализираниот и меѓусебно поврзан свет, со постојано зголемување на движењето на луѓе, информации и средства преку границите, практичната важност за постигнувањето на овие цели е очигледна. Потенцијалот на Конвенцијата да ги постигне овие цели е значаен.
20. **Однос со Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори.** Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори ги има истите цели овозможувајќи им на страните да се договорат за судот што ќе го сослуша барањето, со цел признавање и извршување на пресудата донесена од избраниот суд.¹⁸ Но, во многу случаи не постои ексклузивен избор на судски договор помеѓу страните во спорот. Целта на оваа Конвенција е да ги зголеми придобивките од зголемениот пристап до правдата, намалените трошоци и ризиците од прекугранични предмети на поширок спектар на случаи. Има за цел да ја надолжни Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори.
21. **Опис.** Конвенцијата е наменета да обезбеди ефикасен и ефективен систем за признавање и извршување на странски пресуди за граѓански или трговски предмети во многу неспорни околности. Конвенцијата обезбедува признавање и извршување на пресудите што исполнуваат одредени барања (чл. 5 и 6) и ги утврдува основите врз кои може да се одбие признавање или извршување на таквите пресуди (чл. 7).¹⁹ За да се олесни проследувањето на пресудите, текстот не ги спречува државите да ги признаат или извршат пресудите според националното законодавство или според други договори (чл. 15, 23), предмет на една ексклузивна основа за признавање и извршување (чл. 6).

¹⁷ Англиската верзија користи „business“, а француската „professionnel“ како именка и придавка.

¹⁸ Повеќе информации за Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори се достапни на веб-страницата на HCCH < www.hcch.net > во делот „Избор на судски договори“.

¹⁹ Треба да се напомене дека во текстот на Конвенцијата најчесто се среќава изразот „признавање и извршување“ кога се однесува на позитивната обврска утврдена со чл. 4, и изразот „признавање или извршување“ кога се однесува на можноста за одбивање на исполнување на оваа обврска, на пример, според чл. 7. Извештајот со објаснувачки белешки ја следи таа формулација каде што е соодветно.

22. **Структура.** Конвенцијата е поделена на четири глави. Глава I се однесува на опфатот и дефиниции. Подрачјето на примена на Конвенцијата се проширува на пресуди за граѓански или трговски предмети (чл. 1), но исклучува одредени предмети од подрачјето на примена (чл. 2), или затоа што се опфатени со други инструменти, или затоа што за нив не може лесно да се постигне мултилатерален консензус. Во член 3 се дефинирани „пресудата“ и „обвинетиот“ и се одредува кога правното лице ќе се смета дека е постојан резидент на една држава.
23. Глава II е суштината на Конвенцијата. Првиот член го воспоставува општото начело на проследување на пресудите помеѓу државите (чл. 4). Пресуда донесена од суд на една држава се признава и извршува во друга држава во согласност со одредбите од Глава II. Главниот критериум за проследување е наведен во член 5, кој ги утврдува основите за признавање и извршување на пресудата во форма на правни правила според кои пресудата од државата во која е донесена треба да се процени од државата од којашто се бара признавање или извршување. Овие основи се ограничени со еден ексклузивен филтер во член 6. Кога пресудата ги исполнува барањата од член 4, 5 и 6, основите за одбивање на признавање или извршување се наведени во член 7. Во овој член е утврден неисцрпен список на основи за одбивање што дозволува, но не налага,²⁰ од замолената држава да одбие признавање или извршување. Корисно е веднаш да се посочи на член 15, кој го задржува правото на замолената држава да ги признае или изврши странските пресуди врз основа на националното законодавство (предмет на чл. 6).
24. Глава II, исто така, се однесува на специфичните прашања за толкување и примена: прелиминарни прашања (чл. 8), можност за раздвојување (чл. 9), отштети вклучувајќи казнени отштети (чл. 10), и судски спогодби (чл. 11). На крај, Глава II се осврнува на процедуралните работи за олеснување на пристапот до механизмот на Конвенцијата: документи што треба да се достават (чл. 12), постапка (чл. 13) и трошоци за постапка (чл. 14).
25. Глава III се однесува на општите одредби: преодна одредба (чл. 16), дозволени изјави (чл. 17-19), воедначено толкување (чл. 20), невоедначени правни системи (чл. 22) и однос со други инструменти (чл. 23).
26. Глава IV обезбедува завршни одредби за процесот на станување договорна страна на Конвенцијата (чл. 24-27), стапување во сила (чл. 28), воспоставување на договорни односи (чл. 29), постапка за изјави (чл. 30), откажување (чл. 31) и известувања (чл. 32).

²⁰ Треба да се напомене дека член 8(2) и 10 исто така обезбедуваат основи за одбивање во специфични околности.

ДЕЛ III. КОМЕНТАР ЗА СЕКОЈ ЧЛЕН

ГЛАВА I – ОПФАТ И ДЕФИНИЦИИ

Член 1 **Опфат**

1. Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување пресуди за граѓански или трговски предмети. Таа нема да се применува на даночни, царински или управни предмети.
2. Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување во една држава договорничка на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка.

27. Член 1 се однесува на опфатот на Конвенцијата, дефинирајќи ја во суштинска и географска смисла. Став 1 го дефинира суштинскиот опфат, предвидувајќи дека Конвенцијата се применува на признавање и извршување на пресуди во граѓански или трговски предмети. Оваа одредба мора да се чита заедно со член 2(1), кој исклучува одредени предмети. (Види исто така член 18 и 19, кои им овозможуваат на државите да даваат изјави со кои се ограничува опфатот на Конвенцијата.) Став 2 се однесува на географската или територијалната примена на Конвенцијата, предвидувајќи дека се применува на признавање и извршување на пресуда во една држава донесена од судот на друга држава.

Став 1 – Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување пресуди за граѓански или трговски предмети. Таа нема да се применува на даночни, царински или управни предмети.

28. Конвенцијата се применува на пресуди за граѓански или трговски предмети. Особено, не се применува на даночни, царински или управни предмети. Дали пресудата се однесува на граѓански или трговски предмети се определува од природата на барањето или постапката што е предмет на пресудат. Природата на судот на државата што замолува или самиот факт дека една држава била страна во постапката не се одредувачки фактори.
29. Конвенцијата се применува без оглед на природата на судот, односно, без оглед на тоа дали граѓанската или трговската постапка е покрената пред

граѓански, кривичен, управен или суд за решавање работни спорови.²¹ Така, на пример, Конвенцијата се применува на пресуда за граѓански побарувања поднесена во кривичен суд, каде што тој суд имал надлежност да расправа за предметот според неговото процесно право.

30. Примената на Конвенцијата не зависи од природата на страните, односно правни или физички лица, приватни или јавни. Како што е наведено во член 2(4), пресудата не е исклучена од подрачјето на примена на Конвенцијата со самото тоа што една држава - вклучително и влада, владина агенција или кое било лице кое постапува во име на државата - била страна во постапката во државата што замолува (види подолу, коментар на чл. 2(4)).
31. Освен тоа, врз одбележувањето на постапката не влијае само фактот дека барањето е пренесено на друго лице, на пример преку доделување, наследување или преземање на обврската од друго лице. Пренесувањето на барањето од приватно тело на држава не исклучува барањето да биде обележено како граѓанско или трговско. Истото важи и за случаи на суброгација, односно кога владина агенција е суброгирана според правата на приватна страна.
32. **Автономно значење.** Конвенцијата налага судовите на замолената држава да одлучат дали пресудата се однесува на граѓански или трговски предмети. При донесувањето на оваа одлука, судовите треба да ја разгледаат потребата за унапредување на воедначеноста во примената на Конвенцијата. Според тоа, концептот на „граѓански или трговски предмети“, како и другите правни концепти што се користат во Конвенцијата, мора да се дефинираат автономно, односно со упатување на целите на Конвенцијата и нејзиниот меѓународен карактер, а не со упатување на националното законодавство.²² Ова барање поддржува воедначено толкување и примена на Конвенцијата (види подолу, чл. 20). Исто така, толкувањето на тие поими треба конзистентно да се применува во другите инструменти на НССН, особено Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.
33. Употребата на поимите „граѓански“ и „трговски“ предмети е од суштинско значење за правните системи каде што „граѓанските“ и „трговските“ предмети се сметаат како посебни и меѓусебно исклучувачки категории, иако употребата на двата поима не е некомпатибилна со правните системи во кои трговските постапки се под-категиорија на граѓански постапки.²³ Додека другите

²¹ Види „Белешка за член 1(1) од прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 2016 година и поимот „граѓански или трговски предмети“,“ составена од коизвестувачите на нацртот на Конвенцијата и Секретаријатот, прел. док. бр. 4 од декември 2016 година за разгледување на Специјалната комисија од февруари 2017 година за признавање и извршување на странски пресуди (во понатамошниот текст: „Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година“), ст. 6.

²² Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 49; Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 5.

²³ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 49.

меѓународни инструменти ги користат поимите „граѓански и трговски предмети“, ²⁴ Конвенцијата ја следи Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори и ги користи како „граѓански или трговски предмети“. Двете алтернативи мора да се сметаат за заменливи.

34. Концептот на „граѓански или трговски предмети“ се користи за да се направи разлика помеѓу ситуациите кога државата делува како суверена. ²⁵ За разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, член 1(1) појаснува дека Конвенцијата особено не се применува, „[...] на даночни, царински или управни предмети“. Ова набројување не е исцрпно и други предмети од јавното право, на пример, уставни и кривични предмети, очигледно се исто така исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата. Набројувањето има за цел да ја олесни примената на Конвенцијата во држави каде што не постои утврдена разлика помеѓу приватното и јавното право. ²⁶ Новите поими вклучени во оваа Конвенција не се наменети за отстапување од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори; двата инструмента мора да се толкуваат на ист начин.
35. Клучен елемент по кој се разликуваат предметите од јавното право од „граѓански или трговски“ предмети е дали една од страните остварува владини или суверени овластувања што не ги уживаат обичните лица. ²⁷ Затоа е потребно да се идентификуваат правните односи помеѓу страните во спорот и да се испита правната основа на постапката покрената во судот што ја донел пресудата за да се утврди дали пресудата се однесува на граѓански или трговски предмети. Доколку постапката произлегува од вршење на јавни овластувања (вклучително и регулаторни овластувања или должности), Конвенцијата не се применува. Типичен пример за јавно овластување е способноста да се спроведе барање по пат на управна постапка без да се бара судска постапка. Така, на пример, Конвенцијата не се применува на наредби

²⁴ Види Регулатива (ЕУ) бр. 1215/2012 на Европскиот парламент и на Советот од 12 декември 2012 година за надлежност, признавање и извршување на пресуди за граѓански и трговски предмети (во понатамошниот текст: „Регулатива Брисел“), чл. 1.

²⁵ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 49; Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 40.

²⁶ Види Извештај на Ниг и Покар, ст. 23: „[...] изразите „граѓански предмети“ или „граѓанско право“ не се технички поими во земјите во кои се применува обичајното право, како Англија и Република Ирска и можат да имаат повеќе значења. Во најширока смисла, тие го исклучуваат само кривичното право. Врз основа на тоа, уставното право, управното право и даночното право се вклучени во описот на „граѓански предмети“. Ова очигледно не е намерата на прелиминарниот нацрт на Конвенцијата, кој во втората реченица од став 1 објаснува дека даночните, царинските или управните предмети не треба да се смета дека спаѓаат во подрачјето на примена на „граѓански и трговски предмети“ (изоставени белешки). Ова појаснување се сметаше за непотребно во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори: види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 49, белешка 73.

²⁷ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 85; Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 40. Поимите „суверени овластувања“, „владини овластувања“ и „јавни овластувања“ треба да се сметаат за истоветни за целите на овој Извештај (види подолу, ст. 83 за понатамошно појаснување на овие поими).

од влади или владини агенции, како што се здравствени и безбедносни органи или финансиски супервизори, кои сакаат да обезбедат усогласеност или да спречат неусогласеност со регулаторните барања.²⁸ Ниту, пак, се применува на пресуди за судски постапки поднесени за извршување или за жалба на таквите наредби. Конвенцијата не се применува на барања против службени лица²⁹ кои постапуваат во име на државата или сносат одговорност за постапките на јавните органи, вклучително и постапки на јавно назначени носители на функција кои делуваат во тоа својство.

36. Кривичните или казнените предмети се типични примери каде е вклучено остварување на јавни овластувања, кои се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата. Ова исклучување опфаќа постапки во кои една држава или јавно тело се обидува да казни лице за однесување пропишано со кривично право, вклучително и со парични казни (но види погоре, ст. 29).
37. Спротивно на тоа, доколку ниту една страна не извршува јавни овластувања, Конвенцијата се применува. На пример, се применува на приватни барања за штета предизвикана од неисклучено антиконкурентно однесување (види подолу, ст. 69).³⁰ На истиот начин, кога некоја владина агенција постапува во име на приватни страни, како што се потрошувачи или инвеститори, и не извршува владини или суверени овластувања, Конвенцијата се применува (види подолу, коментар на чл. 2(4)).
38. **Спојување на постапките.** Начелото на можноста за раздвојување се применува кога пресудата вклучува повеќе од една постапка, од кои едното е „граѓански или трговски“ предмет, а другото не (види подолу, чл. 9). Конвенцијата се применува само на граѓанска или трговска постапка, а не на други.

Став 2 – Оваа Конвенција се применува за признавање и извршување во една држава договорничка на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка.

39. Став 2 го дефинира географското или територијален опфат на Конвенцијата: таа се применува на признавање и извршување на пресуда во една држава донесена од суд на друга држава. Државата што замолува, како држава во која се наоѓа судот што ја донел пресудата, како и замолената држава, како држава во која се бара признавање и извршување на таа пресуда, мора да бидат договорни страни на Конвенцијата (чл. 4(1)). Оваа одредба мора да се чита со

²⁸ Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 41.

²⁹ Упатувањата на „службени лица“ во овој Извештај се однесуваат и на сегашните и на поранешните службени лица.

³⁰ Прел. док.бр. 4 од декември 2016 година, ст. 41.

член 22 („Невоедначени правни системи“), а особено со член 29 („Воспоставување односи согласно со Конвенцијата“): Конвенцијата ќе се применува само доколку државата што замолува и замолената држава се договорни страни на Конвенцијата, и доколку ниту една од страните не се спротивставува на воспоставување на односи со другата страна според оваа одредба, односно, доколку Конвенцијата важи помеѓу нив.

40. **Датум.** Го означува датумот на поведување на постапката во државата што замолува. Конвенцијата во тој момент мора да важи помеѓу замолената држава и државата што замолува за да се примени (види подолу, чл. 16).
41. **Дефинирање на времето кога е покрената постапката.** Иако Конвенцијата се однесува на „времето кога е покрената постапката“ во некои одредби (на пример, чл. 5(1)и или 16), не го дефинира овој концепт. Процесот на покренување на постапките треба да се насочи на завршување на првото процедурално дејство што доведува до поведување на постапката во државата што замолува, на пр., поднесување на документот со кој се покренува постапката до судот, или доколку тој документ треба да се достави пред поднесувањето, приемот од органот надлежен за доставување.³¹

³¹ Ова е во согласност со начелото на предвидливост наведено во ст. 17, 18 и 328.

Член 2

Исклучоци од опфатот

1. Оваа Конвенција нема да се применува на следниве предмети -
 - а) статусот и правното својство на физичките лица;
 - б) обврски за издршка;
 - в) други предмети од семејното право, вклучително и брачна сопственост и други права или обврски што произлегуваат од брак или слични односи;
 - г) тестаменти и наследство;
 - д) несолвентност, состав, реструктурирање на финансиски институции и слични случаи;
 - ѓ) превоз на патници и стоки;
 - е) прекугранично загадување на морињата, загадување на морињата во области надвор од националната надлежност, загадување на мориња од бродови, ограничување на одговорноста за поморски побарувања и општа хаварија;
 - ж) одговорност за нуклеарна штета;
 - з) валидност, ништовност или расформирање на правни лица или здруженија на физички или правни лица и валидноста на одлуките на нивните органи;
 - с) валидност на записите во јавните регистри;
 - и) клевета;
 - ј) приватност;
 - к) интелектуална сопственост;
 - л) активности на вооружените сили, вклучително и активности на нивните припадници во вршењето на службените должности;
 - љ) активности за спроведување на законот, вклучително и активности на припадниците одговорни за спроведување на законот при вршење на службените должности;
 - м) предмети поврзани со спречување монопол (конкурвенција), освен кога пресудата се заснова врз однесување што претставува антимонополски договор или координирана практика кај реални или потенцијални конкуренти за определување цени, местеење понуди, ограничување на производството или квотите, или поделба на пазарите со меѓусебна поделба на клиентите, снабдувачите, териториите или трговските линии, и кога и таквото однесување и последиците од тоа се случиле во земјата што ја донела пресудата;

н) реструктурирање на јавниот долг преку едностранни мерки на државата.

2. Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција кога прашањето на кое не се применува оваа Конвенција се појавило само како прелиминарно прашање во постапката во која е донесена пресудата, а не како предмет на постапката. Конкретно, самиот факт што такво прашање се појавило во одбраната не исклучува донесување пресуда согласно со Конвенцијата доколку тоа прашање не било предмет на постапката.
3. Оваа Конвенција не се применува на арбитража и сродни постапки.
4. Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција само поради фактот дека државата, вклучувајќи влада, владина агенција или кое било лице што дејствува во име на државата, било страна во постапката.
5. Ниту еден дел од оваа Конвенција нема да влијае врз привилегиите и имунитетите на државите или на меѓународните организации во однос на самите нив и нивниот имот.

42. Член 2 дополнително го појаснува опфатот на Конвенцијата утврдено во член 1(1). Прво, исклучува одредени предмети (ст. 1). Второ, предвидува дека Конвенцијата се применува дури и доколку предмет што е исклучен од нејзиниот опфат се појавил како прелиминарно прашање во постапката во државата што замолува (ст. 2). Трето, содржи специфична одредба што ја исклучува арбитражата и сродните постапки (ст. 3). На крај, обезбедува дека самиот факт дека држава или владино тело било страна во постапката не ја исклучува пресудата од подрачјето на примена на Конвенцијата, а Конвенцијата не влијае врз привилегиите и имунитетите што ги уживаат државите или меѓународните организации (ст. 4 и 5). При примената на овие одредби, судовите на замолената држава не се обврзани со одлуката на судовите на државата што замолува во врска со тоа дали пресудата се однесува на предмет кој е исклучен од опфатот на Конвенцијата.

Став 1 – Оваа Конвенција нема да се применува на следниве предмети -

43. Во став 1 од член 2 се наведени специфичните предмети кои се исклучени од опфатот на Конвенцијата. Сепак, во став 2 е појаснето дека овие исклучоци се применуваат само кога наведениот предмет бил „предмет“ на постапката, а не таму каде што се појавил како прелиминарно прашање, особено по пат на одбрана (види подолу, ст. 76).
44. **Образложение.** Општо, образложението за исклучоците е дека (i) наведениот предмет веќе е регулиран со други меѓународни инструменти, особено други Конвенции на НССН, и се смета дека е подобро овие инструменти да функционираат без никакво влијание од страна на Конвенцијата,³² (ii) наведениот предмет е од особена важност за многу држави и би било тешко да се постигне широко прифаќање за тоа како Конвенцијата треба да постапува по истиот, или (iii) се претпочита јасно да се наведе предметот како исклучок за да се избегне каква било несигурност заснована на различни толкувања според националното законодавство. Повеќето предмети споменати во списокот се слични на оние содржани во паралелната одредба на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, но има значителни разлики. Подрачјето на примена на оваа Конвенција е пошироко од подрачјето на примена на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. На пример, за разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, која е ограничена на трговски трансакции, оваа Конвенција се применува на договори за вработување и договори за потрошувачи, физички повреди, штета на материјална сопственост, стварни права и договори за закуп на недвижен имот и некои антимонополски (конкурентски) предмети.

Потстав (а) – статусот и правното својство на физичките лица;

45. Потстав (а) ги исклучува статусот и правното својство на физичките лица од подрачјето на примена на Конвенцијата. Ова исклучување опфаќа пресуди за развод, законско раздвојување, поништување на брак, воспоставување или оспорување на однос родител-дете, посвојување, еманципација и статус и својство на малолетни лица или лица со попреченост. Исклучувањето исто така опфаќа пресуди за старателство, кураторство или истоветни мерки, како и мерки за заштита на децата или управување, зачувување или располагање со имотот на децата (види, исто така, подолу ст. 47).³³ Пресудите за името или

³² Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 53.

³³ Извештај на Ниг и Покар, ст. 30, белешка 16. Исклучувањето на предмети според потст. а) мора да биде во согласност со другите инструменти на НССН, особено во однос на: (i) родителска одговорност и мерки за заштита на децата, со чл. 3 од *Конвенцијата на НССН од 19 октомври 1996 година за надлежност, применливо право, признавање, извршување и соработка во однос на одговорноста на родителите и мерките за заштита на децата* (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 1996 година за заштита на децата“); и (ii) заштита на возрасните,

националноста на физичките лица се исто така опфатени со ова исклучување. Обврските за издршка и другите семејни работи се исклучени според потстав (б) и (в).

Потстав (б) – обврски за издршка;

46. Потстав (б) ги исклучува обврските за издршка, што опфаќа каква било обврска за издршка што произлегува од семејни односи, родителство, брак или сродство.³⁴ Бидејќи се исклучени и обврските за издршка и имотните брачни режими, нема потреба да се става точно определена граница помеѓу нив.

Потстав (в) – други предмети од семејното право, вклучително и брачна сопственост и други права или обврски што произлегуваат од брак или слични односи;

47. Потстав в) ги исклучува имотните брачни режими и други права или обврски што произлегуваат од брак или слични односи.³⁵ Како и во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, „брачна сопственост“ ги вклучува посебните права што брачниот другар ги има во брачниот дом во некои надлежности.³⁶ Општо, ова исклучување опфаќа пресуди за барања помеѓу брачните другари - и особено со трети лица - за време или по поништување на бракот, кои влијаат на правата на сопственост што произлегуваат од брачната врска. Исклучувањето опфаќа права на управување и располагање со имот што им припаѓа на брачните другари и договори за брачна сопственост со кои брачните другари го организираат својот имотен брачен режим. Спротивно на тоа, барањата помеѓу брачните другари кои произлегуваат од општото право на сопственост, договори или нивно прекршување не се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата.³⁷ Поимот „слични односи“ ги опфаќа односите помеѓу невенчани парови, на пример, регистрирани партнерства, до степен до кој им се дава правно признавање.³⁸ Може да има различни ставови околу тоа дали прашањата како што се родителска одговорност, старателство, право на пристап или мерки за

со чл. 3 од Конвенцијата на НССН од 13 јануари 2000 година за меѓународна заштита на возрасните (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 2000 година за заштита на возрасните“).

³⁴ За обврските за издршка, види Конвенција на НССН од 15 април 1958 година за признавање и извршување на одлуки за обврски за издршка на деца; Конвенција на НССН од 2 октомври 1973 година за признавање и извршување на одлуки за обврски за издршка; и Конвенција на НССН од 23 ноември 2007 година за меѓународна наплата на алиментација и други форми на издршка на семејството (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 2007 година за алиментација“)

³⁵ Види Конвенција на НССН од 14 март 1978 година за законот што се применува на имотни брачни режими.

³⁶ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 55.

³⁷ Извештај на Ниг и Покар, ст. 35.

³⁸ исто; Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 55.

заштита на децата се опфатени со потстав (а) („статус и правно својство на физички лица“) или потстав (в) („други семејни работи“).³⁹ Сепак, како и потстав (б), нема потреба да се става точно определена граница помеѓу категориите бидејќи и двете се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата.

Потстав (г) – тестаменти и наследство;

48. Потстав (г) ги исклучува тестаментите и наследството од подрачјето на примена на Конвенцијата.⁴⁰ Исклучувањето се однесува на наследување на имот на починато лице и ги опфаќа сите форми на пренос на средства, права и обврски заради смрт, без оглед дали преку доброволен пренос за располагање на имот во случај на смрт или пренос преку законско наследување. Употребата на зборот „тестаменти“ едноставно укажува на тоа дека предметите во врска со формата и материјалната важност на располагањето во случај на смрт се исклучени.⁴¹ Во врска со доверувањето создадено со тестаментално располагање, пресудите за важноста и толкувањето на тестаментот што го создаваат доверувањето се исклучени. Но, вклучени се пресуди за правосилноста, управувањето или варијацијата на доверувањето помеѓу лицата кои се или биле во рамките на доверувањето.⁴²

Потстав (д) – несолвентност, состав, реструктурирање на финансиски институции и слични случаи;

49. Потстав (д) ги исклучува несолвентноста, стечајната спогодба, реструктурирањето на финансиските институции и слични случаи. Поимот „несолвентност“ опфаќа стечај на физички и на правни лица. Вклучува ликвидација на корпорации во стечајни постапки, додека ликвидацијата на корпорациите од други причини освен несолвентност се решава со потстав (и).⁴³ Поимот „стечајна спогодба“ се однесува на постапки кога должникот склучува договор со нивните доверители за реструктурирање или реорганизација на друштво за да се спречи нејзин стечај. Овие договори обично подразбираат мораториум на плаќање на долговите и раздолжување.⁴⁴ Само договори – *односно*, доброволните вонсудски

³⁹ Види раб. док. бр. 242 од мај 2018 година, „Предлог на делегацијата на Уругвај“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (24-29 мај 2018 година)).

⁴⁰ Види *Конвенција на НССН од 5 октомври 1961 година за конфликтите на законите што се однесуваат на формата на тестаментално располагање*; *Конвенција на НССН од 2 октомври 1973 година за меѓународно управување со имот на починати лица*; *Конвенција на НССН од 1 август 1989 година за законот што се применува на наследување на имот на починати лица* (сè уште не е на сила).

⁴¹ Извештај на Ниг и Покар, ст. 36.

⁴² *исто*

⁴³ *исто*; Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 56.

⁴⁴ *исто* Забелешка дека постои посебна одредба за државниот долг во чл. 2(1)(q).

договори – сепак, не се исклучени. Поимот „слични случаи“ се користи за покривање на широк спектар на други методи со кои на несолвентните, или лицата кои се во тешка финансиска состојба им се помага да ја повратат солвентноста додека продолжуваат да работат.⁴⁵

50. Поимот „реструктурирање на финансиски институции“ не е вклучен во паралелната одредба на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Ова е релативно нов концепт кој се однесува на правната рамка донесена во многу надлежности за решавање на ризикот од банкротирање на финансиските институции.⁴⁶ Реструктурирањето може да вклучува стечај и надомест на вложувачот, пренос или продажба на средства и обврски, основање на привремена институција за премостување и запишување или претворање на долг во капитал.⁴⁷ Повеќето од овие мерки не спаѓаат во подрачјето на примена на Конвенцијата како управни, наместо граѓански или трговски предмети, но многу делегации на 2-та седница на Специјалната комисија сметаа дека јасното упатување на оваа нова рамка е соодветно за да се избегне двосмисленост.⁴⁸

51. **Пресуди поврзани со несолвентност.** Потстав (д) ги исклучува пресудите директно поврзани со несолвентност.⁴⁹ Ова исклучување се применува доколку правото или обврската што била правна основа на постапката во земјата во која е донесена пресудата се засновани на правила што се однесуваат особено на стечајните постапки, наместо на општите правила на граѓанското или трговското право. Доколку постапката произлегува од правилата за несолвентност, исклучувањето ја спречува проследувањето на пресудата според Конвенцијата. Но, ако постапката произлегува од граѓанското или трговското право, пресудата може да циркулира (сепак види подолу, ст. 53). Судовите на замолената држава можат да ги разгледаат следниве критериуми при одлучување дали пресудата се засновала на правила за несолвентност: дали пресудата е донесена на денот или по поведување на стечајната постапка, дали постапката од која произлегува пресудата служела за интересот на општото тело на доверители и дали

⁴⁵ Како што е Глава 11 од Законот за стечај на САД. Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 56. Некои национални постапки може да бидат поднесени под концептот на „стечајна спогодба“ или под „слични случаи“, но бидејќи и двете се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата, во тој случај разликата не е важна.

⁴⁶ Таквите национални рамки се воспоставени по насоките дадени од Одборот за финансиска стабилност, меѓународно тело основано по Самитот на Г-20 во Лондон во април 2009 година, кое го следи и дава препораки за глобалниот финансиски систем.

⁴⁷ Види Одбор за финансиска стабилност, *Клучни карактеристики на режимите за ефикасно реструктурирање на финансиските институции*, 15 октомври 2014 година.

⁴⁸ Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година), Записник бр. 2, ст. 30-50.

⁴⁹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 57.

постапката од која произлегува пресудата може да биде поведена само за несолвентност на должникот.⁵⁰ Според тоа, Конвенцијата не се применува, на пример, на пресудите за отворање стечајни постапки, во врска со нивното спроведување и затворање, одобрување на план за реструктурирање или издвојување на трансакции штетни за општото тело на доверители или за рангирање на побарувања.⁵¹

52. Меѓутоа, Конвенцијата се применува на пресудите за постапки засновани врз општите правила на граѓанското или трговското право, дури и ако постапката е покрената од или против лице кое постапува како стечаен управник во стечајната постапка на една страна. Според тоа, Конвенцијата се применува на пресуди за постапки за извршување на обврските според договор кој го склучил должникот, или постапки за вондоговорна штета.⁵² На пример, кога Х склучува купопродажен договор со Y, а Х тогаш објави стечај во државата А, Конвенцијата ќе се применува на сите пресуди против Y за извршување на договорот, дури иако постапката е поведена од лицето назначено за стечаен управник на Х. На истиот начин, Конвенцијата ќе се примени доколку таквата постапка ја покрене Y против Х, постапувајќи преку стечајниот управник на Х.
53. Примената на Конвенцијата, сепак, ќе има ограничено дејство во случаи кога должникот според пресудата е во стечајна постапка. Ова се колективни постапки што обично ги спречуваат индивидуалните доверители да ги извршуваат своите побарувања со посебни постапки за извршување (во спротивно, уредното управување и ликвидација на недвижноста или реорганизација на должникот не би биле изводливи), како и дејството од започнување на стечајна постапка за индивидуалните постапки за извршување не се регулираат со Конвенцијата. Соодветно на тоа, доколку пресудата е во корист на спротивната страна на стечајниот должник – Y во горниот пример – извршувањето на таквата пресуда може да зависи од стечајната постапка. Доверителот според пресудата (Y) може да бара признавање и извршување на пресудата според Конвенцијата во државата каде е започната стечајната постапка – држава А во примерот - но ќе добие исплата само преку стечајниот процес или планот за реорганизација. Според тоа, странската пресуда мора да се третира исто како домашна, но не и подобро. Исто така, доверителот според пресудата (Y) може да бара признавање и извршување на пресудата во други држави, освен во државата каде е започната стечајната постапка, но врз извршувањето на пресудата може да влијае и започнувањето на стечајната постапка, доколку таа постапка е признаена во замолената држава (според Модел-законот на UNCITRAL или на друг начин).

⁵⁰ Види раб. док. бр. 104 од февруари 2017 година, „Предлог на делегацијата на Европската унија“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година)).

⁵¹ *исто*

⁵² *исто*; Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 57.

Потстав (f) – превоз на патници и стоки;

54. Потстав (f) ги исклучува договорите за национален или меѓународен превоз на патници или стоки, без оглед на превозните средства. Исклучувањето се однесува на превоз преку воден, копнен и воздушен сообраќај или која било комбинација од трите.⁵³ Меѓународниот превоз на патници или стоки е предмет на низа други важни конвенции, и ова исклучување спречува конфликти што произлегуваат од тие инструменти. Во секој случај, исклучувањето не е ограничено на трговски договори за превоз, па според тоа, ги опфаќа и договорите за потрошувачи и договорите помеѓу физички лица, на пр., Конвенцијата не се применува на пресуда за лична повреда на патник повреден во несреќа како резултат на невнимание на возачот. Спротивно на тоа, ова исклучување не опфаќа штети на трети лица, на пример, жртва во несреќа која не била патник. Ниту, пак, опфаќа сложени договори што комбинираат туристички услуги, како што се транспорт, сместување и други услуги, каде што превозот сам по себе не е главниот предмет на договорот.

Потстав (e) – прекугранично загадување на морињата, загадување на морињата во области надвор од националната надлежност, загадување на мориња од бродови, ограничување на одговорноста за поморски побарувања и општа хаварија;

55. Потстав (e) исклучува три поморски предмети: загадување на мориња во три околности (прекугранично загадување на морињата, загадување на морињата во области надвор од националната надлежност, загадување на мориња од бродови), ограничување на одговорноста за поморски барања и општа хаварија. Исклучувањето на поморските предмети беше воведено со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.⁵⁴ Што се однесува до загадувањето на морињата, постојат неколку меѓународни инструменти поврзани со загадувањето на морињата кои се однесуваат на признавање и извршување на странски пресуди; примената на Конвенцијата во овие предмети може да предизвика проблеми во односите помеѓу меѓународните инструменти.⁵⁵ На 22-та седница имаше консензус за ограничување на ова исклучување на трите специфични дополнувања наведени во потстав (e): прекугранично загадување на морињата, загадување на морињата во области надвор од националната надлежност, загадување на

⁵³ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 58.

⁵⁴ Види „Белешка за преиспитување на „загадувањето на морињата и влечење и спасување во итни случаи“ во рамките на подрачјето на примена на нацртот на Конвенцијата за признавање и извршување на странски пресуди за граѓански или трговски предмети“, прел. док. бр. 12 од јуни 2019 година ставен на разгледување на 22-та седница за признавање и извршување на странски пресуди (18 јуни - 2 јули 2019 година) (достапна на веб-страницата на НССН <www.hcch.net>, во дел „Пресуди“, потоа „Подготвителна работа“ и „22-та дипломатска седница“) (во понатамошниот текст „Прел. док. бр. 12 од јуни 2019 година“), ст. 10.

⁵⁵ исто ст. 77.

мориња од бродови.⁵⁶ Другите пресуди за загадувањето на морињата спаѓаат во подрачјето на примена на Конвенцијата. За разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, оваа Конвенција не исклучува влечење и спасување во итни случаи, бидејќи овие предмети не се опфатени со други инструменти и постојат силни причини за охрабрување за обезбедување на овие услуги, додека неуспехот ефективно да ги компензира давателите на услуги може да доведе до намалување на подготвеноста да се преземат ризици и да се сносат трошоците за нивно обезбедување.⁵⁷ Покрај тоа, предмет на ограничување на исклучување на одговорност, други поморски предмети, како што се поморско осигурување, бродоградба или хипотеки и заложни права на бродови, исто така се вклучени во подрачјето на примена на Конвенцијата.⁵⁸

Потстав (ж) – одговорност за нуклеарна штета;

56. Потстав (ж) ја исклучува одговорноста за нуклеарна штета. Објаснувањето за ова исклучување во Извештајот на Хартли и Догаучи е дека нуклеарната штета е предмет на разни меѓународни конвенции, предвидувајќи дека државата во која се случила нуклеарната несреќа има ексклузивна надлежност за постапки за штети за одговорност што произлегуваат од несреќата.⁵⁹ Во некои случаи, член 23 од Конвенцијата може да им даде приоритет на овие инструменти во однос на оваа Конвенција. Сепак, постојат некои држави со нуклеарни центри кои не се страни на ниту една од конвенциите за нуклеарна одговорност. Таквите држави може да не сакаат да ги признаат пресудите донесени во друга држава врз основа на еден од условите утврдени во член 5 од Конвенцијата. Кога операторите на нуклеарните центри имаат корист од ограничена одговорност според законодавството на државата за која станува збор, или кога надоместокот за штета се плаќа од јавни средства, ќе биде потребна единствена колективна постапка во таа држава според нејзиното

⁵⁶ Овие поими, поконкретно „областите на национална надлежност“, се користат во меѓународни инструменти и други документи во врска со поморски предмети и се користат овде за да помогнат во воедначеното толкување на овој исклучок од подрачјето на примена. Затоа, неопходно упатување за толкување на тие поими е меѓународното право, особено *Конвенцијата на Обединетите нации за морското право* (UNCLOS).

⁵⁷ Меѓутоа, бидејќи некои итни случаи на влечење и спасување се задолжителни активности регулирани или спроведени од страна на државните власти, некои пресуди нема да се сметаат како граѓански или трговски предмети според чл. 1(1) од Конвенцијата; види прел. док. бр. 12 од јуни 2019 година, ст. 76.

⁵⁸ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 59. За објаснување на опфатот на поимите „ограничување на одговорноста за поморските барања“, види П. Шлосер, „Извештај за Конвенцијата од 9 октомври 1978 година за пристапувањето на Кралството Данска, Ирска и Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска во Конвенцијата за надлежност и извршување на пресудите за граѓански и трговски предмети и Протоколот за нејзиното толкување од страна на Судот на правдата“, *Службен весник на Европските заедници*, 5.3.1979, бр. С 59/71, Луксембург, 1979 година (во понатамошниот текст: „Извештај на Шлосер“), ст. 124-130.

⁵⁹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 64 (изоставени белешки)

внатрешно право, за воедначено решавање на одговорноста и правична распределба на ограничениот фонд помеѓу жртвите. Ова исклучување се однесува на нуклеарни несреќи и затоа не опфаќа лажни медицински барања во врска со нуклеарната медицина (вклучително и терапија со зрачење, на пример).

Потстав (з) – валидност, ништовност или расформирање на правни лица или здруженија на физички или правни лица и валидноста на одлуките на нивните органи;

57. Потстав (з) ги исклучува важноста, ништовноста или поништувањето на правните лица и важноста на одлуките на нивните органи. Исклучувањето опфаќа и „здруженија на физички или правни лица“, на пример, субјекти без статус на правно лице. Овие случаи честопати се предмет на ексклузивна надлежност на државата чиешто законодавство се применува на тие субјекти со цел да се избегне вклучување на повеќе судови на ова поле и да се обезбеди правна сигурност.⁶⁰ Пресудите за овие случаи се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата, бидејќи тие обично не се признаваат и извршуваат во други држави.⁶¹ Исклучувањето ги опфаќа само важноста, ништовноста или поништувањето на правни лица и здруженија, или важноста или ништовноста на одлуките на нивните органи, на пример, собранието на акционери или одборот на директори. Но, исклучувањето не опфаќа други пресуди за случаи поврзани со законот за трговски друштва, како што се пресуди за одговорност на директорите, барања за исплата на дивиденда или за плаќања на придонеси на членовите. По правило, секој договор или прекршување поврзани со работата на правно лице или здружение останува во подрачјето на примена на Конвенцијата.

Потстав (с) – валидност на записите во јавните регистри;

58. Потстав (с) ја исклучува важноста или ништовноста на записите во јавните регистри, вклучително и катастри, регистри на земјиште и трговски регистри.⁶² Јавните регистри ги водат јавни органи и подразбираат остварување на суверена моќ, а постапките за важноста на записите обично треба да се покренат против јавниот орган што го води регистарот.⁶³ Ова вклучува, на

⁶⁰ Извештај на Ниг и Покар, ст. 170.

⁶¹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 70.

⁶² Извештајот на Хартли и Догаучи објаснува дека „некои луѓе можеби ова не го сметаат за граѓански или трговски предмет. Сепак, како што некои меѓународни инструменти (на пример, чл. 22(3) од Регулативата Брисел I) обезбедуваат ексклузивна надлежност за постапки што имаат важност на таквите записи како нивен предмет, се сметаше дека е подобро изречно да се исклучат за да се избегнат какви било сомнежи“. Исто ст. 82.

⁶³ Овие регистри исто така можат да бидат воспоставени со меѓународни договори и се опфатени со ова исклучување, на пример, регистрите воспоставени според *Конвенцијата на UNIDROIT во Кејп Таун за меѓународни интереси во мобилната опрема* и нејзините протоколи (овие

пример, случаи кога регистрацијата е одбиена или изменета од страна на Регистраторот и барателот поднесува жалба против одлуката. Оваа парнична постапка најчесто се одвива помеѓу барателот и Регистраторот. Според тоа, во принцип, записите во јавните регистри се управни предмети надвор од подрачјето на примена на Конвенцијата. Член 2(1)(s) спречува сомнежи.

59. Исклучувањето не се однесува на правните дејства на записите. Така, на пример, не е исклучена постапка против трето лице купувач на недвижен имот заснована на право на првенствено купување заведено во катастарот. На истиот начин, не е исклучена ниту постапка против приватно лице врз основа на ништовност на пренесување на сопственост врз недвижен имот, дури и ако сопственоста на обвинетиот е заведена во катастарот. Оваа пресуда не се однесува на „важноста на записот“ како таков, туку на важноста на правото на сопственост (на пример, договорот) што го одобрува тој запис.

Потстав (и) – клеветата;

60. Потстав (и) ја исклучува клеветата од подрачјето на примена на Конвенцијата. Клеветата е чувствителна проблематика за многу држави, бидејќи се однесува на слободата на изразување и затоа може да има уставни импликации. Исклучувањето опфаќа клеветата и на физички и на правни лица, и вклучува изјави дадени преку какви било средства за јавна комуникација, како што се печат, радио, телевизија или Интернет. Ова исклучување опфаќа и случаи на клеветата и навреда (односно, вести или мислења што влијаат на честа или угледот на некоја личност).

Потстав (j) – приватност;

61. **Приватност – Вовед.** Потстав (j) ја исклучува приватноста. Како и за клеветата, приватноста вклучува деликатна рамнотежа помеѓу основните или уставните права, особено слободата на изразување, и претставува чувствителна проблематика за многу држави. Иако ова прашање може да се решава за секој случај поединечно, со исклучок на јавната политика според член 7, се сметаше дека треба да се исклучи приватноста од подрачјето на примена на Конвенцијата. Законот за приватност во моментот постојано се менува во многу држави, а подрачјето на примена и дефиницијата на приватноста варираат во голема мера.⁶⁴ Затоа, текстот на Конвенцијата избегнува

инструменти се достапни на <www.unidroit.org>).

⁶⁴ Види Ц. Норт, „Белешка за можното исклучување на предметите поврзани со приватноста од Конвенцијата, како што е наведено во член 2(1)(k) од нацртот на Конвенцијата од февруари 2017 година“, изготвен со помош на Секретаријатот, прел. док. бр. 8 од ноември 2017 година ставен на разгледување на 3-тата седница на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година) (достапно на веб-страницата на HCCH <www.hcch.net>, во делот „Пресуди“, потоа „Подготвителна работа“ и „Состаноци на Специјалната комисија“), ст. 51.

дефинирање на приватноста.

62. **Опфат.** Ова исклучување се однесува на откривање на информации во каква било форма, вклучувајќи, на пример, текст, слики, аудио или видео записи. Основната дефиниција за приватност за целите на ова исклучување се однесува на ситуации кои вклучуваат неовластено јавно откривање на информации во врска со приватниот живот.⁶⁵ Ваквата дефиниција го ограничува исклучувањето на физичките лица бидејќи правните лица немаат „приватен живот“. Тоа доведува до исклучување на каква било пресуда што одлучува за барање засновано на приватноста на физичко лице за надомест на штета поради јавно објавување на приватни информации, или за да се спречи такво откривање. Иако постоеше консензус дека приватноста вклучува такви случаи, исклучувањето на приватноста не е ограничено на овие ситуации. Разгледувајќи дали да се примени исклучувањето за други ситуации во врска со приватноста, судовите треба да ја земат предвид целта на исклучувањето, имајќи го предвид и меѓународниот карактер на Конвенцијата и потребата да се воедначи нејзината примена, како што е предвидено во член 20.

63. **Заштита на податоци.** Имаше согласност дека исклучувањето не се однесува на пресудите за договори што вклучуваат или бараат заштита на лични податоци во B2B (бизнис до бизнис), на пример, договор помеѓу имателот на лични податоци и давателот на услуги во врска со употребата на тие податоци.⁶⁶

Потстав (к) – интелектуална сопственост;

64. Потстав (к) ја исклучува интелектуалната сопственост. Концептот на интелектуална сопственост се користи во широка смисла, опфаќа случаи што се меѓународно признати како интелектуална сопственост,⁶⁷ и други случаи што не се меѓународно признати како интелектуална сопственост, но имаат корист од еднаква заштита според одредени национални законодавства, како што е моментално случај со традиционалното знаење или културните изрази и генетските ресурси. Во нацртот на Конвенцијата изготвен од Специјалната комисија од мај 2018 година, изразот „слични случаи“ беше искористен за да

⁶⁵ Види Записник од 22-та седница за признавање и извршување на странски пресуди (18 јуни - 2 јули 2019 година), Записник бр. 5, ст. 39-41 и 43.

⁶⁶ Исто, Записник бр. 8, ст. 116-119.

⁶⁷ Види на пр., *Париската конвенција за заштита на индустриска сопственост*, ревидирана во Стокхолм во 1967 година („Париска конвенција“), *Конвенцијата за основање на Светската организација за интелектуална сопственост* („СОИС“) (изменета и дополнета на 28 септември 1979 година), *Договорот за трговски аспекти на правата од интелектуална сопственост* („ТРИПС“), *Бернската конвенција за заштита на книжевните и уметничките дела* (Бернската конвенција), или Договорот на СОИС за авторски права. Што се однесува до правата и предметите опфатени со тие инструменти, види упатувања во чл. 1 и 2 од ТРИПС. Се разбира, оваа листа не е исцрпна.

се појасни оваа втора категорија, за да се обезбеди еднакво постапување на пресудите за интелектуална сопственост, без оглед дали се меѓународно признати како такви или не. Меѓутоа, за време на 22-та седница беше одлучено да не се вклучат „слични случаи“ во текстот на Конвенцијата бидејќи овој израз не се наоѓа во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, и за загриженоста изразена од некои делегации во врска со двосмисленоста на изразот. Одлуката за исклучување на изразот „слични случаи“ нема никакви импликации врз исклучувањето на интелектуалната сопственост, што е широко дефинирано како што е наведено погоре.

65. Исклучувањето на интелектуалната сопственост опфаќа, на пример, пресуди за важноста и регистрацијата на правата на интелектуална сопственост, постоење на авторски права или сродни права и повреда на истите. Меѓутоа, што се однесува до договорите за правата на интелектуална сопственост, исклучувањето се разликува и ќе зависи од тоа дали спорот е опишан како договорен. Соодветниот критериум за дефинирање на подрачјето на исклучување е дали пресудата што треба да се признае или изврши е главно заснована на општото договорно право или на правото на интелектуална сопственост.⁶⁸ Од една страна, постојат пресуди јасно вклучени во подрачјето на примена на Конвенцијата, на пр., пресуда за договор за лиценца на трговска марка што ги утврдува доспеаните обврски за авторски права или пресуда за договор за дистрибуција, кој вклучува лиценца за право на интелектуална сопственост, што утврдува недоволно пријавување на продажбата. Во такви случаи, пресудата се заснова на општото договорно право и само индиректно се однесува на случаи од интелектуална сопственост. Од друга страна, постојат пресуди кои се јасно исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата, на пр., пресуда за стандардни основни патенти (СЕП) која вклучува фер, разумна и недискриминаторска обврска за лиценцирање (FRAND) или пресуда со која се утврдува сопственост на патент на пронајдок направен во текот на работниот однос. Во такви случаи, кога пресудата е директно заснована на материјалните правила што го регулираат правото на интелектуална сопственост, наспроти општото договорно право, Конвенцијата не се применува. Помеѓу овие две групи, постојат тешки или гранични случаи, на пример, кога постапката се заснова на општо договорно право, но предметот за интелектуалната сопственост се јавува како одбрана. Во принцип, овие пресуди мора да бидат решени за секој случај поединечно според општиот критериум; доколку одбраната е исклучена како неоснована, и затоа пресудата се заснова на општото договорно право, Конвенцијата ќе се примени. Од друга страна, кога договорниот аспект е секундарен и пресудата главно се заснова на предмети од интелектуална сопственост, Конвенцијата не се применува.

⁶⁸ Трите раб. док. презентирани на 22-та седница за ова прашање ја користеа истата реченица за да го дефинираат подрачјето на ова исклучување во договорните спорови: „пресудата е исклучена доколку спорот се карактеризира како предмет на интелектуална сопственост, наместо како договорен предмет“ (види раб. док. бр. 75, 80 и 84).

Потстав (л) – активности на вооружените сили, вклучително и активности на нивните припадници во вршењето на службените должности;

66. Потстав (л) ги исклучува пресудите поврзани со активностите на вооружените сили, вклучително и активностите на нивните припадници при вршење на службените должности. Во принцип, овие пресуди ќе бидат исклучени според член 1(1) затоа што тие не се пресуди за граѓански или трговски предмети. Лицата што вршат такви активности, исто така, можат да имаат корист од судски имунитет според меѓународното право, што не е опфатено со Конвенцијата (чл. 2(5); види исто, ст. 85-89). Сепак, не постојат воедначени или стандардни дефиниции за *acta iure imperii* и *acta iure gestionis*, така што државите може да имаат различни ставови во врска со ова прашање. Ова исклучување е соодветно вклучено за да се обезбеди поголема сигурност. Појаснува дека активностите на вооружените сили се во секој случај надвор од подрачјето на примена на Конвенцијата и дека државите не се обврзани да ги признаат или извршат пресудите за овие случаи, без оглед дали тие активности се квалификуваат како *acta iure imperii* во државата што замолува или во замолена држава. Ова исклучување, исто така, обезбедува доследност со други билатерални или мултилатерални договори кои обезбедуваат ексклузивни механизми за решавање спорови за одредени барања од приватното право против вооружените сили (вклучувајќи ги и договорните и барањата за надомест на штета).⁶⁹ По правило, оваа одредба не смее да се толкува спротивно, односно не значи дека активностите на другите државни органи се вклучени во подрачјето на примена на Конвенцијата; доколку тие активности не се квалификуваат како граѓански или трговски предмети, тогаш ќе бидат исклучени согласно член 1(1).
67. Потстав (л) ги опфаќа пресудите поврзани со активностите на вооружените сили како такви, но конкретно наведува дека вклучува активности за нивните припадници „при извршување на службените должности“. Така, секоја пресуда против (или во корист на) вооружените сили е исклучена, со оглед на тоа што пресудата во врска со нивните припадници е исклучена само ако пресуди за спор што произлегува од извршувањето на нивните службени должности. Така, на пример, пресудата за граѓанско барање против војник што произлегува од нивните лични активности, како што е набавка на приватно возило или сообраќајна несреќа за време на празнично патување, е опфатена со Конвенцијата. Спротивно на тоа, доколку несреќата се случи за време на воена вежба, каква било пресуда против индивидуален војник ќе биде исклучена. Поимот „припадник“ може да вклучува и цивили запишани или вработени во вооружените сили, односно соодветен елемент се активностите што ги извршуваат, а не нивниот статус на вработување.

⁶⁹ Доколку судот во една држава ги игнорира овие механизми и донесе пресуда, ова може да доведе до барање според Конвенцијата за признавање и извршување на таквата пресуда, што ќе го намали интегритетот на билатералните или мултилатералните договори.

Потстав (љ) – активности за спроведување на законот, вклучително и активности на припадниците одговорни за спроведување на законот при вршење на службените должности;

68. Потстав (љ) ги исклучува пресудите поврзани со активности за спроведување на законот, вклучително и активности на припадниците одговорни за спроведување на законот при вршење на службените должности. Ова исклучување е тесно поврзано со исклучувањето на активностите на вооружените сили во потстав (л) и ја следи истата формулација - но со голема разлика. За да се избегнат спорови околу дефиницијата за тоа дали агенцијата е субјект за спроведување на законот, исклучувањето се однесува на „активности за спроведување на законот“, наместо на лице или субјект, како што се вооружените сили. Оттука, исклучувањето опфаќа тела кои вршат активности за спроведување на законот, како што се полициските сили или службеници за гранична контрола, што се однесува не само на истраги, апсења, итн., туку и на последователно казнено гонење. Тоа исто така ги вклучува сите активности преземени во согласност со договорите за заемна правна помош или договорите за екстрадиција. Освен оваа разлика, и одредбите за спроведување на законот и за вооружените сили имаат многу заеднички елементи. Како и со активностите на вооружените сили, повеќето пресуди во врска со активностите за спроведување на законот не би биле во опфатот на „граѓански или трговски предмети“ на Конвенцијата, но биле наведени во член 2(1) за да се решат потенцијалните разлики во толкувањето на аста *iure imperii* според националното законодавство. Поимот „припадник“ вклучува секое лице кое извршува службени активности за спроведување на законот, без оглед на нивниот статус на вработување. И, како и со исклучувањето на активностите на вооружените сили според потстав (л), ова исклучување нема никакви импликации врз правилата за привилегии и имунитети, кои се целосно зачувани според член 2(5).

Потстав (м) – предмети поврзани со спречување монопол (конкурентција), освен кога пресудата се заснова врз однесување што претставува антимонополски договор или координирана практика кај реални или потенцијални конкуренти за определување цени, местење понуди, ограничување на производството или квотите, или поделба на пазарите со меѓусебна поделба на клиентите, снабдувачите, териториите или трговските линии, и кога и таквото однесување и последиците од тоа се случиле во земјата што ја донела пресудата;

69. Потстав (м) исклучува пресуди за антимонополски (конкурентски) предмети, но само делумно. Границата на ова исклучување се одредува со: (i) материјален елемент (подрачјето на примена на Конвенцијата вклучува само одредени категории на антимонополско однесување); и фактор на поврзување (Конвенцијата се применува само на оние категории на антимонополско однесување каде што постои одредена поврзаност со државата што замолува). Формулацијата на ова исклучување на овој начин

претставува компромис помеѓу спротивставените пристапи.⁷⁰ Од една страна, некои делегации се залагаа за вклучување на овој предмет без ограничувања, тврдејќи дека современите антимонополски права во голема мера ги делат истите цели и имаат многу заеднички карактеристики на глобално ниво, и дека Конвенцијата опфаќа само приватни активности на извршување, што би ги промовирало тие цели, а не јавните активности за спроведување на или наредби од антимонополски органи. Од друга страна, друга група делегации се залагаше за целосно исклучување на овој предмет. Овие делегации тврдат дека има силен елемент од јавен интерес вклучен во оваа област - дури и во однос на приватните барања - и може да биде тешко (па дури и несоодветно) да се направи разлика помеѓу јавно и приватно извршување, особено но не само во однос на случаите донесени од јавните органи. Оваа група беше загрижена и за потенцијалниот екстериторијално дејство: правилата за антимонополски (конкурентски) предмети се специфични за секоја држава и доколку дозволуваат проследување на пресуди за вакви предмети согласно Конвенцијата, тоа може да доведе до ефект на „прелевање“. Овој потстав е формулиран како избалансиран компромис помеѓу овие два пристапа.

70. Исклучувањето е формулирано „предмети поврзани со спречување на монопол (конкурентска)“, како што е наведено во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 2(1)(ж)), бидејќи во различни правни системи се користат различни правни поими за правила со слична материјална содржина. На пример, во САД, стандардниот поим е „антипомонополско право“ (anti-trust law), додека во Европа се користи „конкурентско право“ (competition law). Затоа, двата поима се користат во англиската верзија на Конвенцијата.
71. Во однос на нејзиниот материјален опфат, потстав (м) ги исклучува антиконкурентски предмети, „освен кога пресудата се заснова на однесување што претставува антиконкурентски договор или координирана практика кај реални или потенцијални конкуренти за определување на цени, местeње на понуди, ограничување на производството или квотите, или поделба на пазарите со меѓусебна поделба на клиентите, добавувачите, териториите или трговските линии“. Оваа формулација се обидува да вклучи во рамките на Конвенцијата прекршување на антимонополското (конкурентско) право за кое се чини дека постои глобален консензус, односно, т.н. „картелни договори“ (hard-core cartels). Текстот е инспириран од Препораката на ОЕЦД од 1998 година,⁷¹ и појаснува дека се вклучени и антиконкурентски договори или

⁷⁰ За понатамошна анализа на различните гледишта за ова прашање, види „Извештај за неформална работна група V - можни исклучувања на предмети поврзани со спречување на монопол (конкурентска)“, прел. док. бр. 6 од април 2019 година за да се разгледа на 22-та седница за признавање и извршување на странски пресуди (18 јуни - 2 јули 2019 година).

⁷¹ Препорака на Советот на ОЕЦД во врска со ефикасно дејствување против картелни договори, донесена на 25 март 1998 година; сега заменета со Препорака на Советот на ОЕЦД во врска со ефикасно дејствување против картелни договори, усвоена на 2 јули 2019 година (во

координирани практики меѓу „потенцијалните конкуренти“ (на пр., договор да не се натпреварува или да не се влегува на пазарот).⁷² Поимот „координирана практика“ или „координирани постапки“ најчесто се користи во антимонополскиот (конкурентскиот) закон и се однесува на соработка помеѓу претпријатија кои не достигнуваат фаза на формален договор. Препораката на ОЕЦД од 1998 година е корисен извор на насоки при толкувањето на оваа одредба, наведувајќи, на пример, дека ограничувањето за исклучување во потстав (м) не опфаќа договори, координирани практики или постапки кои се разумно поврзани со законско остварување на ефикасноста за намалување на трошоците или за зголемување на производството.⁷³ Спротивно на тоа, Конвенцијата не се применува на други категории на антимонополски (конкурентски) закон, особено за забрани или ограничувања на едностраното делување на пазарните оператори (на пр. злоупотреба на доминантна положба) или забрани за спојувања и преземања што ја ограничуваат конкуренцијата.

72. Со цел да се надмине загриженоста во врска со екстериторијалноста, вклучувањето на наведеното антиконкурентско однесување во рамките на Конвенцијата е ограничено на случаи со значителна поврзаност со државата што замолува. Според последната реченица од потстав (м), Конвенцијата се применува во случаи на наведени антиконкурентни однесувања, но само „[...] кога таквото однесување и неговото влијание се случиле во државата што замолува“. Во принцип, поимот „однесување“ се однесува на антиконкурентскиот договор или координираната практика, што мора да се случила во државата што замолува. Поимот „дејство“ се однесува на дејството на пазарот во државата што замолува. Однесувањето мора да се случило во државата што замолува и мора да влијаело на пазарот на оваа држава, без оглед дали може да влијаело и на други пазари.⁷⁴ Ова барање за поврзување со државата што замолува се однесува само на подрачјето на примена на Конвенцијата. Дури и во рамките на опфатот, за пресудата да циркулира, исто така мора да исполнува едно од правните правила утврдени во член 5 (сепак имајте предвид дека правилото за вондоговорни постапки во чл. 5(1)(s) не опфаќа само финансиска или економска штета).
73. Во секој случај, бидејќи Конвенцијата се применува само на граѓански или трговски предмети, каква било пресуда што произлегува од антимонополски (конкурентски) органи кои вршат владини или суверени овластувања е исклучена (види погоре ст. 35). Од друга страна, вклучени се пресуди за

понатамошниот текст „Препорака на ОЕЦД од 2019 година“).

⁷² Зборовите „реални или потенцијални“ се додадени и во Препораката на ОЕЦД од 2019 година

⁷³ Види чл. 2(б) од Препораката на ОЕЦД од 1998 година.

⁷⁴ Доколку пресудата опфаќа антиконкурентските дејства во други држави освен во државата што замолува, примената на Конвенцијата ќе биде ограничена на делот на пресудата за дејствата во државата што замолува, доколку може да се раздвои (види чл. 9).

договорни или вондоговорни барања, без оглед на природата на страните (види погоре ст. 30 и 37 и подолу ст. 82). Договорниот контекст, на пример, вклучува кога некое лице кое е договорна страна на антиконкурентски договор се повикува на ништовност на овој договор, или кога купувачот бара враќање на превисоките цени платени на продавачот како резултат на последното вклучување во договор за утврдување на цени. Пример на недоговорен однос ќе биде барање од трето лице за надомест на штета како резултат на одредување на цени или исклучително однесување. Таквите постапки се вклучени без оглед на тоа дали се засновани на претходна одлука во врска со прекршување на законите за конкуренција од страна на антимонополски (конкурентски) орган или од страна на суд по барање на органот, односно, без оглед дали се донесени како самостојни или како последователни постапки.

Потстав (н) – реструктурирање на јавниот долг преку едностранни мерки на државата.

74. Потстав (н) го исклучува реструктурирањето на јавниот долг преку едностранни мерки на државата. Концептот за „реструктурирање на јавниот долг“ е преземен од одлуките на Обединетите нации за ова прашање, кои го признаваат правото на суверена држава, во рамките на своето дискреционо право, да ја изработи својата макроекономска политика, вклучително и реструктурирање на нејзиниот јавен долг.⁷⁵ Зборот „еднострано“ е вклучен, сепак, за да се намали подрачјето на исклучување. Опфаќа задолжителни мерки за реструктурирање на долгот донесени од страна на една држава, односно мерки што не биле предвидени во првичните услови за позајмување и се донесуваат без или против одобрение на инвеститорите. Спротивно на тоа, Конвенцијата не ги исклучува мерките за реструктурирање на долгот донесени во согласност со условите за позајмување или за кои слободно се преговарало со инвеститорите. Во голема мера, едностраните мерки за реструктурирање на јавниот долг не се применуваат според член 1(1) од Конвенцијата. Но, на 22-та седница се сметаше дека е соодветно да се исклучат тие работи за да се спречи какво било погрешно толкување.⁷⁶

Став 2 – Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција кога прашањето на кое не се применува оваа Конвенција се појавило само како прелиминарно

⁷⁵ Види Одлука донесена од Генералното собрание на 9 септември 2014 година, 68/304, за воспоставување мултилатерална правна рамка за процесите на реструктурирање на јавниот долг; Одлука донесена од Генералното собрание на 29 декември 2014 година, 69/247, начини за спроведување на одлуката 68/304; и Одлука донесена од Генералното собрание на 10 септември 2015 година, 69/319, основни начела за процесите на реструктурирање на јавниот долг.

⁷⁶ Всушност, карактеризацијата на мерките за реструктурирање на јавниот долг како „граѓански или трговски предмети“ се дискутираше во прелиминарните одлуки на Европскиот суд на правдата (ЕСП). Особено види Пресуда од 15 ноември 2018 година, *Hellenische Republik v. Leo Kuhn*, C-308/17, EU:C:2018:911.

прашање во постапката во која е донесена пресудата, а не како предмет на постапката. Конкретно, самиот факт што такво прашање се појавило во одбраната не исклучува донесување пресуда согласно со Конвенцијата доколку тоа прашање не било предмет на постапката.

75. Прелиминарните прашања се правни прашања што мора да се решат пред да се одлучи за барањето на тужителот, но кои не се главен предмет или главно прашање на постапката.⁷⁷ Во овој став е прифатено дека правните прашања во рамките на пресудата можат да бидат одделени едни од други, но разгледувани последователно, со одлука за главното прашање предвидено за одлука за друго, прелиминарно прашање. На пример, во постапка за отштета за прекршување на купопродажен договор (главен предмет), судот можеби треба прво да одлучи за својството на страната да склучи таков договор (прелиминарно прашање), или во постапка со која се бара исплата на дивиденди (како главен предмет), судот можеби ќе треба да донесе одлука за собранието на акционери со која се одобрува таквата исплата (како прелиминарно прашање). Прелиминарните прашања најчесто, но не секогаш, ги поставува обвинетиот по пат на одбрана. Се разбира, без разлика дали може да се сфати дека конечната пресуда зависи од одговорот на прелиминарното прашање, може да се донесе без оглед дали одлуката за ваквото прелиминарно прашање е формален дел од конечната пресуда.
76. Во став 2 е предвидено дека пресудата не е исклучена од подрачјето на примена на Конвенцијата кога едно од исклучените работи е вклучено само како прелиминарно прашање, а особено кога тоа се јавува по пат на одбрана. Така, примената на Конвенцијата е одредена од предметот на постапката. Доколку предметот на постапката во судот што ја донел пресудата спаѓа во подрачјето на примена на Конвенцијата, како што е случај во примерите споменати погоре, овој инструмент се применува. Оваа одредба треба да се чита заедно со член 8, кој се однесува на последиците од пресудата за прелиминарното прашање, вклучително и дали пресудата со која се одлучуваат вакви работи може да циркулира согласно Конвенцијата (види подолу, ст. 277-287).
77. Член 2(2) од Конвенцијата се однесува на предмет „на кој оваа Конвенција не се применува“, што ги опфаќа предметите исклучени според член 1(1), член 2(1) или член 18. Така, на пример, пресудата за договорни штети заснована на заклучок дека обвинетиот го имал потребната својство за склучување на договор - дека заклучокот е прашање што инаку би било исклучено според член 2(1)(а) - не е исклучено од подрачјето на примена на Конвенцијата, иако неговото признавање или извршување може да биде одбиено согласно член 8 (види подолу, ст. 285-286).

⁷⁷ „Предмет“ е предметот од кој постапката е директно засегната и кој главно е одреден од барањето на тужителот. Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 77 и 194. Поимите „случајни прашања“ и „главно прашање“ се користат во Извештајот на Ниг и Покар, ст. 177.

Став 3 – Оваа Конвенција не се применува на арбитража и сродни постапки.

78. Став 3 ги исклучува арбитражата и сродните постапки. Ова исклучување треба да се толкува нашироко за да се спречи влијанието на Конвенцијата во арбитражата и меѓународните конвенции на оваа тема, особено Конвенцијата на Њујорк од 1958 година.⁷⁸ Исклучувањето ги опфаќа и арбитражните и судските одлуки во врска со арбитражата. На пример, Конвенцијата не се применува на признавање и извршување на арбитражни одлуки, или за признавање и извршување на судски одлуки кои помагаат во арбитражниот процес, на пр., изјавување дали арбитражната клаузула е валидна, неисправна или неупотреблива; наредување на страните да ја продолжат или прекинат арбитражната постапка; назначување или разрешување арбитрари; одредување на местото на арбитража; или продолжување на рокот за донесување одлуки.⁷⁹ Исклучувањето опфаќа и пресуди со кои се прогласува дали треба да се признае или изврши арбитражна одлука, како и пресуди за издвојување, поништување или измена и дополнување на арбитражна одлука.
79. Кога пресудата се однесува на граѓански или трговски предмети, исклучувањето на арбитражата и сродните постапки може да влијаат на примената на другите членови од Конвенцијата, како што е член 4(1), кој се однесува на обврската за признавање и извршување на пресудите донесени во друга држава. Така, во согласност став 3 во кој е наведен исклучокот на арбитражата и сродните постапки, замолената држава може да одбие, според нејзиното национално законодавство или други меѓународни инструменти, да признае или да изврши пресуда донесена во друга држава, доколку постапката во државата што замолува е спротивна на договорот за арбитража, дури и доколку судот што ја донел пресудата донесе одлука за валидноста на договорот за арбитража.⁸⁰ Бидејќи целта на ова исклучување е да се обезбеди дека Конвенцијата нема влијание на арбитражата, тоа подразбира дека судот на замолената држава може исто така да одбие да ја признае или изврши пресудата донесена и покрај договорот за арбитража, дури иако важноста на овој договор не е разгледана од судот што ја донел пресудата, на пр., доколку станува збор за пресуда во отсуство. Меѓутоа, доколку обвинетиот се појави во судот што ја донел пресудата и изнесува наводи за основаноста без да се повика на договорот за арбитража, пресудата, во принцип, не би била во спротивност со договорот за арбитража и затоа, според оваа одредба, не треба да биде исклучена од подрачјето на примена на Конвенцијата.

⁷⁸ Конвенција на Њујорк од 1958 година за признавање и извршување на странски арбитражни одлуки (во понатамошниот текст: „Конвенција на Њујорк од 1958 година“). Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 84.

⁷⁹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 84.

⁸⁰ Треба да се напомене дека ниту чл. 2(2), ниту 8(2) се релевантни за ова прашање. Тие одредби се однесуваат на „случаи“ во смисла на предмети, додека исклучувањето на арбитражата е од поинаква природа и е вклучено во посебна одредба.

80. На истиот начин, замолената држава може да одбие, според нејзиното национално законодавство или други меѓународни инструменти, да ја признае или изврши пресудата донесена во друга држава, доколку пресудата е противречна на арбитражната одлука.
81. **Алтернативно решавање на спорови.** Став 3 не опфаќа други форми на алтернативно решавање на спорови (ADR), на пример, помирување или медијација. Според тоа, фактот дека постапката во судот што ја донел пресудата е спротивна на договорот за ADR механизам (како алтернатива за време или пред судската постапка) не е основа за одбивање на признавање или извршување. По правило, Конвенцијата не се применува за признавање и извршување на ADR-спогодби бидејќи тие не се квалификуваат како „пресуди“ според член 3(1)(б) од Конвенцијата, односно тие не претставуваат „одлуки за основаност донесени од суд“ (за нивна можна квалификација како „судски спогодби“, види подолу, ст. 295-296).

Став 4 – Пресудата не се иззема од опфатот на оваа Конвенција само поради фактот дека државата, вклучувајќи влада, владина агенција или кое било лице што дејствува во име на државата, било страна во постапката.

82. Став 4 и 5 се однесуваат на примената на Конвенцијата во спорови во кои се вклучени држави и други владини тела. Во став 4 е наведено дека самиот факт дека една држава, вклучително и влада, владина агенција или кое било лице кое постапува во име на државата, е страна во постапката во државата што замолува не ја исклучува пресудата од подрачјето на примена на Конвенцијата. Овој став потврдува дека природата на спорот е одлучувачка, наместо природата на страните или судовите (чл. 1(1): види погоре, ст. 28-30). Став 4 служи само за појаснување. Меѓутоа, треба да се чита заедно со член 19, кој им дозволува на државите да изјават дека нема да ја применуваат Конвенцијата за пресуди од постапки каде тие биле страна (види подолу, ст. 343-351) и со член 2(5), што ги штити применливите правила за привилегии и имунитети (види подолу, ст. 86).
83. Покрај изјавите согласно член 19, Конвенцијата се применува кога држава или владина агенција постапува како приватно лице, односно, без остварување на суверени овластувања, и без оглед дали јавниот субјект е доверител или должник според пресудата. Три основни критериуми се релевантни за да се утврди дали Конвенцијата се применува на спорови во кои учествуваат државите:
- (i) „однесувањето врз кое се темели барањето е однесување во кое може да се вклучи приватно лице;
 - (ii) наводната штета претставува повреда што може да ја претрпи приватно лице;

(iii) побараното олеснување е достапно за приватни лица кои бараат отстранување на истата повреда како резултат на истото однесување.“⁸¹

84. За разлика од став 5, во кој се наведени привилегии и имунитети, оваа одредба не се однесува само на „меѓународните организации“. Сепак, пресудата не е исклучена од самиот факт дека меѓународна организација била страна во постапката, сè додека постапувала како приватно лице.

Став 5 – Ниту еден дел од оваа Конвенција нема да влијае врз привилегиите и имунитетите на државите или на меѓународните организации во однос на самите нив и нивниот имот.

85. Во став 5 е наведено дека ништо од Конвенцијата нема да влијае на привилегиите и имунитетите на државите или меѓународните организации, во однос на нив и на нивниот имот. Опфаќа и државни службени лица, други лица кои имаат право на дипломатски и конзуларен имунитет и јавни тела, како што се централните банки, до степен до кој тие имаат привилегии и имунитети наведени во член 2(5).⁸²
86. Овој став е „ништовна клаузула“, наменета само за да се спречи погрешно толкување на став 4.⁸³ Тоа не влијае на значењето или подрачјето на примена на привилегиите или имунитетите според меѓународното право. Нема никакви импликации за барањата на државата за судски имунитет пред судот што ја донел пресудата или за барања за судски имунитет или имунитет од извршување во судот на замолената држава.⁸⁴
87. Во принцип, нема судир помеѓу подрачјето на примена на Конвенцијата утврдено во член 1(1) и привилегиите и имунитетите на државите. Бидејќи овие привилегии и имунитети обично се поврзани со вршење на државно овластување (*acta iure imperii*), ситуациите што вклучуваат привилегии и имунитети нема да доведат до донесување на пресуди за граѓански или трговски предмети. Како резултат на тоа, кога пресудата е надвор од подрачјето на примена на Конвенцијата согласно член 1(1), дури и ако некоја држава се откаже од својот имунитет и се предаде на надлежноста на судот на

⁸¹ Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 40.

⁸² Извештај на Ниг и Покар, ст. 46.

⁸³ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 87.

⁸⁴ Како резултат на тоа, Конвенцијата не го попречува правото на државата да се повика на своите привилегии и имунитети пред судот на замолената држава како одбрана да одбие признавање или извршување. Во таков случај и со оглед на тоа дека чл. 2(5) е „ништовна клаузула“, не треба да се повика на чл. 7.

странска држава, Конвенцијата нема да се применува на признавање и извршување на таа пресуда.⁸⁵

88. Имунитетите на државите и владините тела можат да бидат релевантни во граѓански или трговски предмети, на пример, доколку имунитетот опфаќа барање за надомест на штета против дипломатски претставник што произлегува од *acta iure gestionis* (види чл. 31 од *Виенската конвенција од 18 април 1961 година за дипломатски односи*). Во таков случај, дејството на став 5 ќе биде дека Конвенцијата не се применува освен ако државата не се откаже од својот имунитет и не се предаде на надлежноста на судот на државата што ја донела пресудата.⁸⁶ Дури и во таков случај, ништо од Конвенцијата не влијае на имунитетот од извршување во замолената држава.
89. Иако подрачјето на примена на привилегиите и имунитетите на државите или владините агенции е утврдено со меѓународното јавно право, ова може да биде утврдено во домашното законодавство во некои држави. Во такви случаи, судовите ќе се повикаат на релевантното законодавство при примена на став 5.

⁸⁵ Види Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (1-9 јуни 2016 година), Записник бр. 8, ст. 59.

⁸⁶ Прел. док. бр. 4 од декември 2016 година, ст. 42.

Член 3 **Дефиниции**

- 1. Во оваа Конвенција -**
 - а) „Обвинет“ означува лице против кое е поднесено тужба или противтужба во државата во која е донесена пресудата;**
 - б) „Пресуда“ означува која било одлука за основаноста донесена од суд, како и да се нарекува таа одлука, вклучувајќи уредба или наредба, и утврдување на трошоците на постапката од страна на судот (вклучително и службеник на судот), доколку утврдувањето на трошоците се однесува на одлука за основаноста што може да се признае или да се изврши во согласност со оваа Конвенција. Времената мерка на заштита не е пресуда.**
- 2. Ентитет или лице, кое не е физичко лице, се смета дека е постојан резидент во државата -**
 - а) во која се наоѓа неговото статутарно седиште;**
 - б) согласно со чиј закон е инкорпорирано или основано;**
 - в) во која има централна администрација; или**
 - г) во која се наоѓа неговото главно место на дејност.**

90. Во член 3 се дефинирани „обвинет“ и „пресуда“ (ст. 1) и е утврдено како да се одреди статутарното седиште на правните лица (ст. 2), поддршка на воедначено толкување и примена на Конвенцијата (види чл. 20).

Став 1 – Во оваа Конвенција -

Потстав (а) – „Обвинет“ означува лице против кое е поднесено тужба или противтужба во државата во која е донесена пресудата;

91. Поимот „обвинет“ се користи во неколку одредби на Конвенцијата (чл. 5(1)(г), (д), (ѓ), (е), (з), чл. 7(1)(а) и чл. 19(1)). Член 3(1)(а) го дефинира „обвинетиот“ како лице против кое е поднесено тужба или противтужба во државата што замолува. Поимот противтужба се однесува на првичниот подносител на

барањето или на кој било друг обвинет на кој се однесува противтужбата.⁸⁷ Поимот тужба на трети лица, односно, постапка покрената од обвинетиот за да принуди трето лице да се вклучи во постапката, „обвинетиот“ мора да се толкува како упатување на трета страна против која е поднесена оваа тужба.

92. Бидејќи потстав (а) се фокусира на лице против кое е покрената тужба или противтужба, „обвинетиот“ може да се разликува од лицето против кое е донесена пресудата. Понатаму, „обвинетиот“ може дури и да се разликува од лицето против кое се бара признавање и извршување во замолената држава (за одредени случаи на суброгација, назначување или наследување, види подолу, ст. 144-146).

Потстав (б) – „Пресуда“ означува која било одлука за основаноста донесена од суд, како и да се нарекува таа одлука, вклучувајќи уредба или наредба, и утврдување на трошоците на постапката од страна на судот (вклучително и службеник на судот), доколку утврдувањето на трошоците се однесува на одлука за основаноста што може да се признае или да се изврши во согласност со оваа Конвенција. Времената мерка на заштита не е пресуда.

93. Според Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, во потстав (б) „пресудата“ е дефинирана како секоја одлука за основаност донесена од страна на судот, вклучително и за пресуда во отсуство, без оглед на тоа како се нарекува таа одлука, како што е декрет, наредба, итн. „Пресуда“ вклучува определување на трошоци од страна на судот (вклучително и судски службеник), под услов определувањето да се однесува на одлука за основаноста што може да биде признаена или извршена според Конвенцијата. Привремена мерка на заштита, сепак, не е пресуда за целите на Конвенцијата.
94. Оваа дефиниција содржи два главни елементи: пресудата мора да биде (i) „одлука за основаноста“ и (ii) да биде донесена од „суд“.
95. **Одлука за основаноста.** „Одлука за основаноста“ подразбира некаква спорна судска постапка во која судот располага со барањето (за судски спогодби, види подолу, чл. 11). Досега, како што вклучува распределба на барање, вклучува и пресуди за парични и непарични побарувања, пресуди во отсуство (сепак, види, чл. 7(1) и 12(1)(б)),⁸⁸ и пресуди во колективни постапки. Спротивно на тоа, процедуралните одлуки (различни од наредбите за определување на трошоци) се исклучени од дефиницијата на пресуди.⁸⁹ Така, на пример, одлуките со кои се наложува откривање на документи или сослушување на сведок не се пресуди. Слично на тоа, ex parte налозите за плаќање во врска со

⁸⁷ Поимите „тужител“ и „подносител на барање“ се користат наизменично во овој Извештај.

⁸⁸ Пресудите во отсуство се опфатени со Конвенцијата, без оглед на постапката што ја донесува пресудата според законодавството на државата што замолува, вклучително и дали пресудата е донесена или заведена од судски службеник или од судија.

⁸⁹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 116.

неспорни парични побарувања, кои можат да бидат издадени од суд во некои држави, не се квалификуваат како пресуда.⁹⁰ На крај, одлуките за признавање и извршување на странски пресуди или арбитражни одлуки донесени од судот на една држава не можат да бидат признаени или извршени во друга држава согласно Конвенцијата (*exequatur sur exequatur ne vaut*). Исто така, наредбите за извршување, како што се наредби за конфискување или наредби за одземање на имот, не се сметаат за пресуди.

96. **Пресуди за непарични побарувања.** Пресудите што му наложуваат на должникот да изврши или да се воздржи од извршување на одредено дело, како што е судска забрана или налог за конкретно извршување на договор (конечни пресуди за непарични побарувања) спаѓаат во подрачјето на примена на Конвенцијата. Во некои правни системи, пресудите за непарични побарувања понекогаш вклучуваат парични казни (на француски јазик, *astreintes*) за да се „поткрепи“ главниот дел на пресудата. Ваквите пресуди содржат непарична примарна обврска – за извршување и неизвршување на постапка - и парична „казна“ како условна споредна обврска поради непочитување и да поттикнат усогласеност. Правните режими што ги регулираат овие парични казни значително се разликуваат.⁹¹
97. Вклучувањето на овие парични „казни“ беше дискутирано за време на 4-тата седница на Специјалната комисија, но не беше донесен конечен заклучок.⁹² Три фактори можат да бидат релевантни за примената на Конвенцијата за овие парични „казни“. Во врска со процесот, во некои држави овие казни ги наложува судот што ја донесува пресудата за непарично побарување, но во други, тие се наложени од друг орган во посебна постапка за извршување. Во врска со нивната содржина, во некои случаи овие парични казни можат да бидат за фиксна сума или периодична парична казна, на пр., сума на пари за секој ден на задоцнување.⁹³ На крај, во однос на корисникот на налогот, во

⁹⁰ Некои држави воспоставија поедноставена постапка за неспорни парични побарувања. Оваа постапка се заснова на првична наредба за плаќање издадена од судот врз основа на информациите дадени од подносителот на барањето, со што на обвинетиот му се дава можност да ја плати сумата што му е доделена на подносителот на барањето или да поднесе приговор. Доколку во одреден рок не се поднесе приговор, судот потоа ќе ја потврди или прогласи наредбата за плаќање за извршна. Оваа последна пресуда ќе биде опфатена со Конвенцијата.

⁹¹ За дискусија, види „Постапка на казни на налози што се изрекуваат за непочитување на пресуди за непарични побарувања според нацртот на Конвенцијата од 2018 година“, прел. док. док. 3 од февруари 2019 година за разгледување на 22-та седница за признавање и извршување на судски пресуди (18 јуни – 2 јули 2019) (види дел наведен во белешка 54).

⁹² Види Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (24-29 мај 2018 година), Записник бр. 6, ст. 42-51.

⁹³ Според Регулативата Брисел, на пример, пресудите што наложуваат плаќање по пат на казна ќе бидат извршни „само ако износот на плаќањето е конечно утврден од судот што ја донел пресудата“ (види чл. 55). Слично правило има и во *Конвенцијата од 30 октомври 2007 година за надлежност, признавање и извршување на пресуди за граѓански и трговски предмети* (во понатамошниот текст, „Конвенција на Лугано од 2007 година“) (види чл. 49).

некои држави овие парични казни се плаќаат на судовите или државните органи (граѓански казни), но во други се плаќаат на доверителот според пресудата, иако тие не се навистина компензаторни.⁹⁴ На 22-та седница не се разговараше за ова прашање и затоа станува збор за прашање што останува отворено за понатамошно разгледување на судовите и правните стручњаци.

98. **Одлука за трошоци.** Дефиницијата за пресуда во потстав (б) вклучува два дополнителни елементи. Прво, определување на трошоците на постапката од страна на судот,⁹⁵ вклучувајќи судски службеник,⁹⁶ е исто така пресуда за целите на Конвенцијата, под услов да се однесува на одлука за основаноста што може да се признае и изврши согласно Конвенцијата (исто така види подолу чл. 14(2)). Второ, определувањето на трошоците може да биде вклучено во истата пресуда како и одлуката за основаност, или во посебна пресуда. И во двата случаи, признавањето и извршувањето согласно Конвенцијата е поврзано со одлуката за основаност. Доколку одлуката за основаноста не може да се признае или изврши според Конвенцијата (на пример, затоа што е надвор од нејзиниот опфат, не ги исполнува условите за признавање или има основа за одбивање), тогаш одлуката за трошоците исто така нема да биде признаена или извршена. За да се признае и изврши определување на трошоците, доволно е одлуката за основаноста „да биде“ признаена и извршена во замолената држава сега, а не од претходно. Дури иако, под таков услов, одлуката за трошоците треба да биде признаена и извршена според Конвенцијата, се применува и член 7. Така, во исклучителни случаи, одлуката за основаноста може да се признае и изврши, но определувањето на трошоците не може, на пример, затоа што е добиено со измама (види чл. 7(1)(б)).
99. **Времени мерки на заштита.** Во потстав (б) е наведено дека времената мерка на заштита не е пресуда за целите на Конвенцијата. „Времената мерка на заштита“ опфаќа мерки што служат за две главни цели: обезбедување на прелиминарни средства за обезбедување средства од кои може да биде задоволена правосилна пресуда, или одржување на статус кво при очекување на утврдување на ова прашање за време на судењето.⁹⁷ Така, на пример, наредба за замрзнување на имотот на обвинетиот, привремена забрана или

⁹⁴ ЕСП заклучи дека Регулативата Брисел I се применува на парична казна што мора да ѝ се плати на државата, сè додека е поврзана со спор помеѓу две приватни лица (види ЕСП, Пресуда од 18 октомври 2011 година, *Realchemie Nederland vs Bayer*, C-406/09, EU:C:2011:668).

⁹⁵ Зборовите „на постапката“ беа додадени на „трошоци“ во англиската верзија само за да бидат во согласност со француската верзија на оваа Конвенција и на истоветната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Ова не влијае на толкувањето на „пресудата“ според која било од конвенциите.

⁹⁶ Францускиот текст го користи изразот „une personne autorisée par le tribunal“. За разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, која се однесува на „le greffier du tribunal“, Конвенцијата користи поинаков поим за да се вметне кој судски службеник е овластен во земјата во која е донесена пресудата за да ги определи трошоците за постапката.

⁹⁷ За дефинирање на времените мерки, види Извештај на Ниг и Покар, ст. 178-180

привремена наредба за плаќање не можат да бидат признаени или извршени согласно Конвенцијата. По правило, тие сè уште можат да бидат признаени и извршени според националното законодавство.

100. Според тоа, секоја наредба за трошоци во врска со привремените мерки на заштита не може да се признае или изврши бидејќи времените мерки на заштита не може да се признаат или извршат.

101. **Суд.** За одлука за основаноста да се квалификува како пресуда според потстав б), таа мора да е донесена од „суд“. Конвенцијата не го дефинира поимот „суд“. Беше предложена дефиниција на 2-та седница на Специјалната комисија во следниве поими:

„’суд’ значи: (i) суд кој му припаѓа на судството на државата договорничка на кое било ниво, и

(ii) кој било друг постојан суд кој, според законодавството на една држава договорничка, е надлежен за одреден предмет, според претходно утврдени процесни правила, да биде независен.“⁹⁸

102. Предлогот не беше усвоен затоа што беше тешко да се даде прецизна дефиниција.⁹⁹ Во принцип, поимот „суд“ мора да се толкува самостојно и се однесува на органи или тела кои се дел од судската власт или системот на една држава и кои вршат судски функции. Не вклучува управни органи, нотари или недржавни органи.

103. Конвенцијата нема одредено поим и за таканаречените „заеднички судови“, иако постојано се дискутираше на оваа тема до 22-та седница. Заеднички суд се однесува на суд на кој група држави ја пренеле или делегирале својата судска моќ за една или повеќе предмети. На пример, основани се заеднички судови за предмети поврзани со интелектуална сопственост.¹⁰⁰ Исклучувањето на интелектуалната сопственост од подрачјето на примена на Конвенцијата според член 2(1)(к) го отстрани главниот поттик за вклучување на посебни

⁹⁸ Раб. док. бр. 166 од февруари 2017 година, „Предлог на делегациите на Еквадор и Уругвај“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година)). Види исто така раб. док. бр. 235 од ноември 2017 година, „Предлог на делегациите на Еквадор и Уругвај“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година)).

⁹⁹ Види Мемоарите на претседателот на Специјалната комисија (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година)), ст. 21. Оваа тешкотија во дефинирањето се среќаваше во другите меѓународни конвенции и резултираше во општо отсуство на сеопфатна дефиниција на поимот „суд“ од инструменти како што е Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Исто така, вреди да се напомене дека на 2-та седница на Специјалната комисија, експертите сметаа дека судот може да има и други карактеристики; види Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година), Записник бр. 11, ст. 48-56.

¹⁰⁰ Види на пр., Суд за унифицирани патенти, Суд на правдата на Заедницата на Андите.

правила за овие судови. Ова не значи дека пресудите донесени од заеднички суд надлежен за предмети опфатени со Конвенцијата не може да се признаат или извршат. Таквите пресуди ќе циркулираат доколку се исполнети условите на Конвенцијата, вклучително и дефиницијата на пресудата во член 3 и индикациите за поимот „суд“ наведени во претходниот став. Во случај да се донесе пресуда од заеднички суд за признавање и извршување, судот на замолената држава треба да утврди дали овој суд може правилно да се смета за суд на држава договорничка и доколку е така, на кој начин треба да се применат правилата утврдени во член 5 и 6.¹⁰¹

Став 2 – Ентитет или лице, кое не е физичко лице, се смета дека е постојан резидент во државата -

104. Став 2 се однесува на „статутарно седиште“ на субјекти или лица, освен физички лица. Овие субјекти се сметаат за постојани резиденти на државата (i) каде што имаат свое статутарно седиште, (ii) според чијшто закон биле инкорпорирани или основани, (iii) каде што имаат централна управа или (iv) каде што тие имаат свое главно деловно седиште.¹⁰² Поимот „постојан резидент“ се користи во член 5(1)(a).¹⁰³
105. Оваа одредба најчесто се однесува на корпорациите, но опфаќа и правни лица и здруженија или неинкорпорирани претпријатија, односно, здруженија на физички или правни лица на кои им недостасува статус на правно лице, но според законот, истите се способни да бидат страни во постапките.

¹⁰¹ Едно прашање што треба да се разгледа е дали предметниот заеднички суд е заеднички исклучиво за група на држави-договорни страни. Примената на правилата не предизвикува потешкотии кога сите држави за кои е надлежен заедничкиот суд се држави-договорни страни. Во спротивно, може да се појави проблем со неплаќање или недоволно плаќање на јавни услуги при што една држава што не е договорна страна, може еднострано да има корист од Конвенцијата преку нејзиното членство во заедничкиот суд. Меѓутоа, кога важи правилото согласно чл. 5 укажува на објективна територијална поврзаност со државата што замолува, овој ризик може да се избегне дури и кога членството во заедничкиот суд вклучува држави што не се договорни страни, со прифаќање само пресудите со кои се воспоставува врска со држава-договорна страна. Истиот пристап може да се примени ако сите се држави-договорни страни, но во однос на една или повеќе од нив, трета држава-договорна страна даде изјава според чл. 29. Како дел од долгите дискусии за заедничките судови беше прифатено дека кога судот служи на повеќе држави, но има само апелациони функции, на пр., Судски комитет на Тајниот совет, тоа е суд на држава-договорна страна во врска со каква било пресуда за која се поднесува жалба од суд на држава-договорна страна.

¹⁰² Извештајот на Хартли и Догаучи (ст. 120-123) дава објаснување за начелото на овие алтернативни критериуми. Имајте предвид исто така дека Извештајот на Хартли и Догаучи објаснува дека „Држава или јавен орган на една држава може да биде резидент само на територијата на таа држава“, види белешка 148 од Извештајот на Хартли и Догаучи. Истото треба да важи и за целите на Конвенцијата.

¹⁰³ Во чл. 14 и 17 се користи само поимот „резидент“ (без никакви квалификации) за да се зголеми флексибилноста за овие две правила.

Потстав (а) – во која се наоѓа неговото статутарно седиште;

Потстав (б) – согласно со чиј закон е инкорпорирано или основано;

106. Поимите „статутарно седиште“ и законот според кој „субјектот е инкорпориран или основан“ се однесуваат на две различни правни околности. Првиот поим значи „седиште“ на субјектот, утврден со неговите подзаконски акти или други основачки документи. Најблискиот еквивалентен поим во англиското право е „регистрачено седиште“. Вториот поим се однесува на законодавството на државата според кој е основан субјектот, односно, кој му дал статус на правно лице или способност за постапување.¹⁰⁴ Во пракса, статутарното седиште и местото на основање обично се наоѓаат во иста држава.

Потстав (в) – во која има централна администрација; или

Потстав (г) – во која се наоѓа неговото главно место на дејност.

107. Поимите „централна управа“ и „главно место на дејност“ се однесуваат на две различни фактички околности. Првиот се однесува на местото каде што се наоѓаат функциите на седиштето, односно каде се донесуваат најважните одлуки за работата на субјектот. Поимот се однесува на „јдрото“ на субјектот. Вториот поим се однесува на главниот центар на економските активности на субјектот.¹⁰⁵ Тоа се однесува на „структурата“ на субјектот. На пример, едно рударско друштво може да биде со седиште во Лондон, но својата рударска активност да ја спроведува во Намибија.¹⁰⁶

108. И во двата потстава се користи присвојната замена „нејзина“ и затоа се однесуваат на централната управа или главното место на дејност на субјектот или лицето наведени во став 2, а не на нејзината подружница или на друг субјект со статус на правно лице.

109. Четирите критериуми во став 2 се алтернативни замени и не постои хиерархија помеѓу нив. Тие исто така не се исклучуваат меѓусебно. Доколку обвинетиот е постојан резидент истовремено во две или повеќе различни држави, може да се смета дека тој е постојан резидент на која било од нив. На пример, доколку друштвото Х е основано во државата А, има своја централна управа во државата В и има свое главно место на дејност во државата С, пресудата против друштвото Х донесена од суд на која било од овие три држави ќе може да се признае или изврши согласно член 5(1)(а).

¹⁰⁴ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 120.

¹⁰⁵ *исто*

¹⁰⁶ *исто*

ГЛАВА II – ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ

Член 4 *Општи одредби*

1. Пресудата донесена од судот на една од државите договорнички (државата што замолува) ќе се признае и изврши во другата држава договорничка (замолената држава) во согласност со одредбите од оваа глава. Признавањето или извршувањето може да се одбие само врз основите утврдени со оваа Конвенција.
2. Не се врши ревизија на основаноста на пресудата во замолената држава. Може само да се разгледа што е потребно за примена на оваа Конвенција.
3. Пресудата ќе се признае само доколку е правосилна во државата што ја донела, а ќе се изврши само доколку е извршна во државата што ја донела.
4. Признавањето или извршувањето пресуда може да се одложи или одбие ако пресудата од став 3 е предмет на ревизија во државата што ја донела или ако не е истечен рокот за барање редовен правен лек. Одбивањето не го спречува подоцнежното барање за признавање или извршување на пресудата.

110. Во член 4 е утврдена обврската за заемно признавање и извршување на пресудите меѓу државите (ст. 1), како и општите услови и последиците од таа обврска. Пресудата донесена во друга држава ќе биде признаена и извршена во замолената држава без ревизија на основаноста на одлуката (ст. 2), но само доколку е правосилна и може да се изврши во државата што замолува (ст. 3). На крај, во став 4 се наведени случаи кога пресудата е предмет на ревизија во државата во која е донесена или кога рокот за барање на таквата ревизија не е истечен.

Став 1 – Пресудата донесена од судот на една од државите договорнички (државата што замолува) ќе се признае и изврши во другата држава договорничка

(замолената држава) во согласност со одредбите од оваа глава. Признавањето или извршувањето може да се одбие само врз основите утврдени со оваа Конвенција.

111. Во став 1 е утврдена главната обврска наметната на државите со Конвенцијата: заемното признавање и извршување на пресудите. Според оваа одредба, пресудата донесена од суд на држава (држава во која е донесена) ќе биде признаена и извршена во друга држава (замолена држава) во согласност со одредбите од Глава II. Оваа обврска зависи од три позитивни услови: (i) дека пресудата спаѓа во подрачјето на примена на Конвенцијата (види чл. 1 и 2); (ii) дека е правосилна и може да се изврши во државата во која е донесена (чл. 4(3)); и (iii) дека може да се признае или изврши согласно чл. 5 или 6.
112. Во втората реченица од став 1 е наведено дека, доколку Конвенцијата се применува, признавањето или извршувањето можат да бидат одбиени само врз основите наведени во Конвенцијата. Така, доколку пресудата може да се признае или изврши согласно Конвенцијата, а критериумите утврдени во следните одредби од Глава II се исполнети, државата не може да одбие признавање или извршување по други основи согласно националното законодавство.
113. **Признавање.** Признавањето најчесто подразбира дека замолениот суд дава правосилност за утврдување на законските права и обврски од судот што ја донел пресудата. На пример, ако судот што ја донел пресудата смета дека тужителот има (или нема) одредено право, судот на замолената држава би го прифатил случајот како таков, односно, ќе го третира тоа право како постоечко (или не). Или, ако судот што ја донел пресудата донесе декларативна пресуда за постоење на правен однос помеѓу страните, судот на замолената држава ја прифаќа таа пресуда како утврдување на проблемот.¹⁰⁷ Ваквото утврдување на законските права е обврзувачко за страните во следните парнични постапки. Така, ако странската пресуда е призната, може да се повика, на пример, за да се спречи постапката помеѓу истите страни со истиот предмет (*res judicata* или конечност на судските одлуки) во замолената држава и доверителот според пресудата нема да биде оптоварен да го докажува истото барање двапати.
114. ***Res judicata*.** Во претходните нацрти на Конвенцијата е наведено дека за признавање на пресудата ќе се бара судот на замолената држава да ѝ ја даде „истата правосилност“ што ја има во државата што замолува.¹⁰⁸ Оваа формулација значи дека опфатот на *res judicata* дејството е утврден со законодавството на државата што замолува, а не со законодавството на замолената држава. Истото важи и за слична правосилност на пресудата, како што е колатерална пречка. Овој пристап се заснова на таканаречената

¹⁰⁷ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 170.

¹⁰⁸ Согласно чл. 9 (прва реченица) од нацртот на Конвенцијата од февруари 2017 година, „[a] пресудата признаена или извршена согласно оваа Конвенција ќе ја има истата правосилност што ја има во државата во која е донесена“.

„доктрина за проширување на правосилноста“: односно, дека признавањето на странска пресуда подразбира проширување на правосилноста што таквата пресуда ја има според законодавството на државата во која е донесена, и нееднаквоста на истата со домашната пресуда на замолената држава.

115. На 3-тата седница, Специјалната комисија одлучи да ја избрише оваа одредба врз основа на тоа што Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори не е определена по ова прашање и неколку делегации беа загрижени за нејзините практични последици, особено кога законодавството на државата што замолува има широк пристап кон проширувањето на правосилноста врз основа на доктрини за колатерална пречка.¹⁰⁹ Но, Конвенцијата не бара примена на законодавството на државата што замолува за да ја утврди правосилноста на странската пресуда. Неопределеноста на Конвенцијата по ова прашање мора да се толкува доследно со нејзините цели. Обврската да се признае странска пресуда според Конвенцијата подразбира дека не може повторно да се води парница за истото барање или основ во друга држава. Така, доколку странската пресуда утврдува права или обврски наведени во барањето, истите нема да бидат предмет на понатамошна парнична постапка во судовите на замолената држава.¹¹⁰
116. **Извршување.** Извршувањето подразбира примена на правни постапки од страна на судовите (или кој било друг надлежен орган) на замолената држава за да се обезбеди дека должникот според пресудата, ја почитува пресудата од судот која ја донел. Извршувањето најчесто е потребно кога странската пресуда донесува одлука дека обвинетиот мора да плати сума пари (пресуда за парично побарување) или мора да направи или да се воздржи од нешто (судски налог) и подразбира примена на остварување на присилна моќ на државата за да се обезбеди усогласеност. Така, доколку судот што ја донел пресудата, пресуди дека обвинетиот мора да му исплати на тужителот 10.000 американски долари, замолените суд ќе му овозможи на доверителот според пресудата да ги добие парите што ги должи должникот според пресудата, преку постапка и мерки на извршување. Бидејќи ова не би можело законски да се одбрани, доколку обвинетиот не му должел 10.000 американски долари на тужителот, одлуката за извршување на пресудата обично значи признавање на пресудата.¹¹¹ Извршувањето исто така може да биде потребно во случаи на

¹⁰⁹ Види Мемоари на претседателот на Специјалната комисија (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година)), ст. 33.

¹¹⁰ Види Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година), Записник бр. 9, ст 28; и раб. док. бр. 195 од октомври 2017 година, „Предлог на делегацијата на САД“ (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година)). Во Извештајот на Хартли и Догаучи јасно е ставено до знаење дека Конвенцијата не налага признавање на пресудите за прелиминарни прашања врз основа на доктрини како што е колатерална пречка, но може да биде одобрено според националното законодавство, види ст. 195.

¹¹¹ Бидејќи Конвенцијата не се применува на времени мерки на заштита или на обврски за издршка (и други семејни предмети), не се појавува предизвик во врска со отсуството на *res judicata*

судски налог преку судот на замолената држава со кој е наложено обвинетиот да ги исполни обврските за да направи или да се воздржи од правење нешто што произлегува од пресудата (види погоре, ст. 96-97).

117. Спротивно на тоа, признавањето не треба да биде придружено или проследено со извршување.¹¹² На пример, доколку судот што ја донел пресудата смета дека обвинетиот не му должи пари на тужителот, судот на замолената држава може едноставно да ја признае оваа одлука со отфрлање на понатамошното барање за истиот случај.
118. **Прилагодување на правни лекови.** Претходните нацрти на Конвенцијата содржеа правило за прилагодување на правните лекови.¹¹³ На 3-тата седница, Специјалната комисија одлучи да ја избрише оваа одредба бидејќи Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори беше неопределена по ова прашање. Затоа, неопределеноста треба да се толкува на ист начин како и во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Согласно Извештајот на Хартли и Догаучи, ст. 89):

„Конвенцијата не налага државата договорничка да додели правен лек што не е достапен според нејзиното законодавство, дури и кога е повикана да изврши странска пресуда во која е одобрен таков лек. Државите-договорни страни не мора да создаваат нови видови на правни лекови за целите на Конвенцијата. Сепак, тие треба да ги применат мерките за извршување достапни според нивното внатрешно законодавство со цел да дадат што е можно поголема правосилност на странската пресуда“.

Став 2 – Не се врши ревизија на основаноста на пресудата во замолената држава. Може само да се разгледа што е потребно за примена на оваа Конвенција.

119. Судот што одлучува за признавање и извршување на пресудата нема право да ја ревидира основаноста на пресудата донесена од судот која ја донел. Односно, доколку пресудата ги исполнува критериумите утврдени со Конвенцијата за признавање и извршување, истата нема да биде ревидирана во замолената држава. Оваа последица произлегува од начело на заемно признавање на пресудите; би било од мало значење за Конвенцијата доколку судот на замолената држава може да ја ревидира основната фактичка или

дејството на пресуда која е извршна. Види дискусија за ова прашање во Извештајот на Ниг и Покар, ст. 302-315.

¹¹² Исто

¹¹³ Согласно чл. 9 (втора реченица) од нацртот на Конвенцијата од февруари 2017 година, „Доколку пресудата предвидува олеснување што не е достапно според законодавството на замолената држава, тоа олеснување, колку што е можно, ќе се прилагоди на олеснувањето со иста правосилност, но без да ја надмине правосилноста според законодавството на држава што замолува“.

правна основа врз која судот ја донел пресудата. Таквата околност ќе значи дека страните може да бидат принудени повторно да го водат спорот за истиот случај во замолената држава.¹¹⁴ Соодветно на тоа, како општо прашање, замолениот суд не треба да ја преиспита суштинската исправност на таа пресуда: може да не одбие признавање или извршување ако смета дека е погрешно одлучено според факт или закон. Освен тоа, замолениот суд не може да одбие признавање или извршување со образложение дека постои несогласување помеѓу законот што го применува судот што ја донел пресудата и законот што би требало да бил применет од замолениот суд.

120. **Разлики во текстот на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.** Постојат неколку разлики помеѓу текстот од член 4(2) од оваа Конвенција и паралелната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (чл. 8(2)).¹¹⁵ Првата разлика е промена во структурата на првата реченица, без намера да се промени нејзината суштина, што ја нагласува супериорноста на начелото „без ревизија на основаноста“. Втората разлика е употребата на два различни поими во Конвенцијата - „разгледување“ и „ревизија“ - за да се прецизира и да се избегне погрешно толкување. Исто така, упатувањето на „Конвенцијата“ наместо на „оваа Глава“ појаснува дека секое разгледување на подрачјето на примена на Конвенцијата според член 1 или 2 е опфатено со член 4(2).
121. Конечната разлика е суштинска. Во член 8(2) од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори е наведено дека судот на замолената држава е обврзан со утврдени факти врз кои судот што ја донел пресудата ја засновал својата надлежност, освен ако пресудата не е донесена во отсуство. Таа одредба се однесува само на „надлежност“ согласно Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, односно кога судот што ја донел пресудата ќе ја заснова својата надлежност врз избор на судски договор. Ваквата одредба има смисла кога инструментот воспоставува усогласени правила за директна надлежност. Оваа Конвенција, сепак, содржи само правила за признавање и извршување на странски пресуди, а не директни правила за надлежност. Според тоа, на првата седница на Специјалната комисија се заклучи дека е подобро да не се вклучува таква одредба во членот што се однесува на ревизија на основаноста.¹¹⁶
122. **Разгледувањето е строго ограничено.** Во став 2 е наведено дека, иако основното начело е дека не е дозволена ревизија на основаноста на

¹¹⁴ Извештај на Ниг и Покар, ст. 347.

¹¹⁵ Оваа одредба гласи: „Без да е во спротивност со ваквата ревизија што е потребна за примена на одредбите од оваа Глава, не треба да се ревидира основаноста на пресудата донесена од судот кој ја донел. Овој суд е обврзан со сознанијата на фактите врз кои судот што ја донел пресудата ја заснова својата надлежност, освен ако пресудата не е донесена во отсуство“

¹¹⁶ Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (1-9 јуни 2016 година), Записник бр. 3, ст. 4-16 и Записник бр. 13, ст. 3 и 4.

странската пресуда, примената на Конвенцијата може да налага разгледување на правни или фактички прашања поврзани со странската постапка или странската пресуда. Овој став е формулиран за строго ограничување на таквото разгледување, обезбедувајќи почитување на основната обврска да не се ревидира основаноста на странската пресуда.

123. Според член 5, на пример, замолениот суд мора да утврди дека пресудата може да се признае или изврши врз основа на поврзаноста помеѓу постапката врз која е донесена пресудата и државата што замолува. Тоа утврдување може да бара идентификување на правните или фактичките основи на поврзаност со државата која ја донела пресудата. На пример, со примена на член 5(1а) може да биде наложено замолениот суд да се осврне да ги разгледа фактите релевантни за утврдување каде правното лице имало статутарно седиште (чл. 3(2)) во моментот кога тоа лице станало страна во постапката во државата што замолува. Без оглед на тоа што судот која ја донел пресудата може да изјави во врска со тоа прашање, доколку тоа било воопшто релевантно, судот замолената држава прави своја определба за целите на примена на Конвенцијата. Иако ова не треба да се сфати како ревизија на основаноста,¹¹⁷ сепак, член 4(2) имплицитно предупредува дека таквото остварување може да личи на оспорување на странската пресуда и затоа треба да биде ограничено на она што е строго потребно за правилна примена на Конвенцијата. Истото важи и за разгледување на другите ставови од член 5 и други одредби од Глава II, особено на член 7 („одбивање на признавање и извршување“) или член 10 („отштети“), како и одредбите во Глава I, особено член 1 („граѓански или трговски предмет“) и член 2 („исклучоци од подрачјето на примена“).

Став 3 – Пресудата ќе се признае само доколку е правосилна во државата што ја донела, а ќе се изврши само доколку е извршна во државата што ја донела.

124. Обврската за признавање и извршување подразбира доделување на странска пресуда на овластување и правосилност од државата што замолува во рамките на судскиот и извршниот систем на замолената држава. Во став 3 се наведени последиците од ова начело: пресудата ќе се признае само ако е правосилна во државата во која е донесена и ќе се изврши само ако може да се изврши во државата во која е донесена.

¹¹⁷ Ова е случај без разлика дали замолениот суд донел или не донел заклучок различен од заклучокот јасно изречен во странската пресуда. Всушност, замолениот суд може да донесе поинаков заклучок, но ова се однесува само на неговата примена на Конвенцијата со единствена цел за признавање и извршување на пресудата, и не треба да се толкува како ревизија на образложението или заклучокот до кој дошол странскиот суд во својата одлука за основаноста.

125. Во став 3 е потврдено дека пресудата ќе биде признаена само доколку е правосилна во државата во која е донесена.¹¹⁸ Правосилноста значи дека пресудата е законски важечка и применлива. Затоа, според Конвенцијата, доколку пресудата не е правосилна во државата во која е донесена, истата не треба да биде признаена во која било друга држава. Покрај тоа, според Конвенцијата, доколку престане правосилноста на пресудата во државата во која е донесена, истата не треба да биде признаена во други држави.
126. Исто така, според Конвенцијата, доколку пресудата не може да се изврши во државата во која е донесена, истата не треба да се извршува на друго место. Можно е пресудата да биде правосилна во државата во која е донесена без да може да се изврши таму, на пример, затоа што извршувањето е суспендирано во очекување на жалба (или автоматски или со судски налог). Покрај тоа, пресудата што не е веќе правосилна во државата во која е донесена - затоа што, на пример, е поништена по жалба или рокот на ограничување за нејзино извршување во државата во која е донесена е истечен (види подолу, ст. 310) – според Конвенцијата, потоа не треба да може да се изврши во друга држава.¹¹⁹

Став 4 – Признавањето или извршувањето пресуда може да се одложи или одбие ако пресудата од став 3 е предмет на ревизија во државата што ја донела или ако не е истечен рокот за барање редовен правен лек. Одбивањето не го спречува подоцнежното барање за признавање или извршување на пресудата.

127. Во став 4 се наведени пресуди кои се предмет на ревизија (како на пример со жалба) во државата во кои се донесени или кога рокот за барање на редовен правен лек не е истечен. Во овие специфични ситуации, судот не е обврзан да ја признае или изврши пресудата. Наместо тоа, став 4 дава можност замолениот суд да ја одложи својата одлука или да одбие признавање или извршување. Став 4 се применува на пресудите „наведени во став 3“.
128. **Образложение.** Влијанието на механизмите за ревизија или жалба врз правосилноста или извршноста на пресудите варира во правните системи и не постои воедначен став кога одлуката добива *res judicata* дејство или „*autorité de chose jugée*“. Во обичајното право, *res judicata* обично се јавува кога се донесува конечна пресуда за прашања помеѓу страните кои не можат да бидат разгледани од истиот суд во обична постапка, иако одлуката може потенцијално или реално да биде предмет на жалба до повисок суд. Во спротивно, многу, ако не и повеќето, граѓански системи сметаат дека пресудата нема статус на *res judicata* или „*autorité de chose jugée*“ сè додека

¹¹⁸ Извештај на Ниг и Покар, ст. 302-315.

¹¹⁹ *исто*

одлуката веќе не е предмет на редовен правен лек.¹²⁰ Истото значи и во однос на извршувањето. Во некои држави, пресудата може да се изврши дури и ако е предмет на жалба до повисок суд. Во други држави, пресудата станува извршна само ако истече рокот за барање на редовен правен лек.

129. Според тоа, Конвенцијата не налага пресудата да биде „конечна“, бидејќи не постои воедначена дефиниција за овој статус. Наместо тоа, според став 3, доволно е пресудата да биде правосилна или извршна според законодавството на државата во која е донесена. Ова значи дека пресудата може да биде признаена и извршена според Конвенцијата, иако не може да се смета како конечна во државата во која е донесена или според законодавството на замолената држава. Ова решение го штити интересот на доверителот според пресудата и ја поедноставува примената на Конвенцијата, сè додека концептите на „конечна пресуда“ или „res judicata дејство“ немаат воедначено значење.¹²¹ Но, недостатокот на барање пресудата да биде конечна може да резултира со пресуда која веќе е призната или извршена во замолената држава, понатамошно да биде поништена или укината во државата во која е донесена.¹²² Во став 4 е наведен овој проблем со обезбедување на исклучок од обврската за признавање и извршување на пресудата, којашто е применлива кога постои жалба во очекување на судење или кога не е истечен рокот за барање на редовен правен лек.
130. **Ревизија во државата што замолува и неистечен рок за ревизија.** Судот на замолената држава не е обврзан да одобри признавање и извршување ако пресудата е предмет на ревизија во државата во која е донесена, или рокот за барање на редовен правен лек не е истечен. Да се биде „предмет на ревизија“ значи дека постапките за ревизија на пресудата веќе се во тек во државата што замолува. Неистекот на рокот за барање на редовен правен лек подразбира дека не е побарана ревизија на пресудата, но сепак може да се побара. Оваа фраза важи само за редовен правен лек.¹²³ Конвенцијата не го дефинира изразот „редовен правен лек“. Во принцип, ја вклучува секоја ревизија што: (i) може да резултира со промена на пресудата; (ii) е дел од нормалниот тек на

¹²⁰ исто ст. 304.

¹²¹ исто, ст. 306-311.

¹²² Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 174. Конвенцијата не се однесува на прашањето како да се поништи странска пресуда што веќе била извршена во замолената држава, но последователно е поништена или изменета и дополнета во државата во која е донесена. Ова прашање беше темелно дискутирано на првата и втората седница на Специјалната комисија и беа разгледани различни решенија. Види Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (1-9 јуни 2016 година), Записник бр. 2 ст. 48, Записник бр. 3, ст. 51-66, Записник бр. 6, ст. 41-49; Записник на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година), Записник бр. 4, ст. 76-82, Записник бр. 10, ст. 6-8. На крај, на втората седница на Специјалната комисија се процени дека ова прашање треба да се остави на процесното право на замолената држава.

¹²³ За разликата помеѓу „редовен правен лек“ и „вонреден правен лек“, види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 173, белешка 209.

постапката и затоа е чекор што секоја страна разумно мора да го очекува; и (iii) според законодавството на државата што замолува, може да се случи само пред истекот на одреден временски период, што обично трае од датумот на пресудата или датумот на објавување на пресудата на должникот.

131. **Одложување на одлуката.** Кога се исполнети условите утврдени во став 4, Конвенцијата предвидува дека одлуката за признавање и извршување може да се одложи. Во овој случај, постапката за признавање и извршување се одложува или прекинува додека не се одлучи дали ќе се врши ревизија или рокот за барање ревизија е истечен. Оваа одредба не го спречува замолениот суд да доделува заштитни мерки согласно своето национално законодавство додека постапката е прекината, за да се обезбеди понатамошно извршување на пресудата.
132. **Одбивање на признавање или извршување.** Став 4 исто така дозволува одбивање на признавање или извршување сè додека не се одлучи за ревизија или истече рокот за барање ревизија. Во принцип, оваа одредба предвидува одбивање на признавање или извршување засновано само на фактот дека ревизијата е во тек во државата што замолува, или ако не е истечен рокот за барање на редовен правен лек. Од оваа причина, ставот појаснува дека одбивањето не спречува понатамошно барање за признавање или извршување. Тука, одбивањето значи отфрлање без исклучок.¹²⁴ Оваа одредба не го спречува замолениот суд да доделува заштитни мерки согласно неговото национално законодавство, додека пресудата останува предмет на ревизија во државата во која е донесена, или додека не е истечен рокот за барање за ревизија, за да се обезбеди понатамошно извршување на пресудата. Штом пресудата стане правосилна, доверителот повторно може да побара нејзино признавање и извршување. По правило, признавањето или извршувањето сè уште може да бидат одбиени врз други основи, на пример, дека пресудата не може да се признае или изврши според член 5 или 6 од Конвенцијата. Одлуката на замолениот суд да го одбие признавањето или извршувањето врз такви други основи, ќе спречи понатамошно барање за признавање и извршување во замолената држава.
133. **Одобрување на признавање или извршување.** Ниеден дел од член 4(4) не забранува признавање или извршување на странската пресуда во замолената држава.¹²⁵ Оваа можност е означена со употреба на „може“ наместо „треба“ во член 4(4). Во некои правни системи, овој јазик ќе биде доволен за да им се овозможи на судовите да го остварат своето дискреционо право за дали да го одложат или одбијат признавањето. Во правните системи каде тоа не е случај, веќе можат да се обезбедат национални прописи за спроведување на договорот, или може да се усвои националното законодавство за да се утврди

¹²⁴ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 174.

¹²⁵ Исто ст 173.

дали е сè уште можно одобрување на признавање или извршување, доколку не е, која од двете опции во член 4(4) е на располагање¹²⁶. Признавањето или извршувањето исто така може да бидат предмет на обезбедување, каде што е соодветно и достапно според националното законодавство, за да му се надомести на должникот според пресудата, ако пресудата на крајот е поништена или изменета по процесот на ревизија во државата во која е донесена.

¹²⁶ Ова е одраз на општото начело на договорното право, кое е исто така релевантно во чл. 7 (види подолу ст. 245), 8(2) и 10.

Член 5

Основи за признавање и извршување

1. Пресудата може да се признае и изврши ако е исполнет еден од следниве услови:
 - а) лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда било постојан резидент на државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата;
 - б) физичкото лице против кое се бара признавање или извршување пресуда имало главно место на дејност во државата што ја донела пресудата во времето кога лицето станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата и барањето врз кое се заснова пресудата е резултат на тие деловни активности;
 - в) лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда е лицето што ја поднело тужбата, со исклучок на противтужба, врз која се заснова пресудата;
 - г) обвинетиот управувал со филијала, агенција или друга установа без посебно правно својство во државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата, а тужбата врз која се заснова пресудата е резултат на активностите на таа филијала, агенција или установа;
 - д) обвинетиот изречно се согласил со надлежноста на судот што ја донел пресудата во текот на постапката во која е донесена пресудата;
 - ѓ) обвинетиот изнел наводи за основаноста пред судот што ја донел пресудата не оспорувајќи ја надлежноста во временскиот рок предвиден со законот на државата што ја донела пресудата, освен ако не е очигледно дека приговорот за надлежноста или за остварувањето на надлежноста немало да биде успешен според тој закон;
 - е) со пресудата се одлучило за договорна обврска и ја донел судот на државата во која таа обврска се извршила или требало да се изврши, во согласност со:
 - (i) договорот на страните, или
 - (ii) законот што се применува на договорот, во отсуство на договорено место на извршување,

- освен ако активностите на обвинетиот во врска со трансакцијата очигледно не претставувале целна и суштинска врска со таа држава;
- ж) со пресудата се одлучило за наем на недвижен имот (закуп) и ја донел судот на државата во која се наоѓа имотот;
 - з) со пресудата е донесена одлука против обвинетиот за договорна обврска обезбедена со право *in rem* на недвижен имот лоциран во државата во која е донесена пресудата, ако договорното побарување е поднесено заедно со тужба против истиот обвинет во врска со тоа право *in rem*;
 - с) со пресудата е донесена одлука за недоговорна обврска што произлегува од смрт, физичка повреда, штета или загуба на материјална сопственост, а делото или пропустот што директно ја предизвикал штетата се случил во државата во која е донесена пресудата, без оглед на тоа каде настанала штетата;
 - и) пресудата се однесува на валидноста, структурата, дејството, администрирањето или варијацијата на труст формиран доброволно и потврден во писмена форма и -
 - (i) во моментот на започнувањето на постапката, државата во која е донесена пресудата е назначена во инструментот за трустот како држава во чии судови споровите за таквите работи ќе се решаваат; или
 - (ii) во моментот кога е поведена постапката, државата во која е донесена пресудата била експлицитно или имплицитно назначена во инструментот за трустот како држава во која се наоѓа главното место на управување на трустот.
- Овој потстав се применува само на пресуди во врска со внатрешните аспекти на труст меѓу лицата што се или биле поврзани со трустот;
- ј) со пресудата е одлучено по противтужба -
 - (i) доколку е во корист на подносителот на противтужбата, под услов противтужбата да била резултат на истата трансакција или настан како тужбата; или

- (ii) доколку е против подносителот на противтужбата, освен ако со законот на државата во која е донесена пресудата не се определува дека е потребно да се поднесе противтужба за да се избегне преклузија;
- к) пресудата е донесена од суд определен во договор склучен или документиран во писмена форма или со кое било друго средство за комуникација што ја прави достапна информацијата за да може на неа подоцна да се даде упатување, освен ексклузивен избор на судски договор.

За целите на овој потстав, „ексклузивен избор на судски договор“ означува договор склучен од две или повеќе страни во кој се определуваат, за целите на одлучување на спорови што се појавиле или може да се појават во врска со конкретен правен однос, судовите на една држава или еден или повеќе конкретни судови на една држава изземајќи ја надлежноста на кои било други судови.

2. Доколку се бара признавање или извршување пресуда против физичко лице што дејствува првенствено за лични, семејни или домаќински цели (потрошувач) во прашања поврзани со потрошувачки договор, или против работник за прашања што се однесуваат на договорот за вработување на работникот -
 - а) став 1 (е) се применува само ако согласноста е доставена до судот, усно или во писмена форма;
 - б) став 1 (f), (е) и (к) не се применуваат.
3. Став 1 не се применува на пресуда со која е донесена одлука за наем на недвижен имот (закуп) или одлука за регистрација на недвижен имот. Ваквата пресуда може да се признае и изврши само ако е донесена од судот на државата во која се наоѓа имотот.

134. Член 5 претставува главна одредба на Конвенцијата. Ја идентификува поврзаноста со државата што замолува, која се смета за доволна („правни правила“) за пресудата да биде признаена и извршена согласно Конвенцијата, како што е предвидено во член 4. Во прилог на ексклузивното правило во член 6, член 5 обезбедува исцрпен список на правни правила кои го активираат начелото на заемно признавање содржано во Конвенцијата. Државите сè уште

можат да признаат странски пресуди врз основа на други правила според националното законодавство, како што е наведено во член 15, но само оние правила што се наведени во член 5 и 6 создаваат обврски согласно Конвенцијата. Според тоа, член 5 го дефинира периметарот на „пресуди кои може да се признаат или извршат“, односно пресуди кои циркулираат согласно Конвенцијата.

135. **Директна наспроти индиректна надлежност.** Во некои држави, правилата наведени во член 5 се опишани како индиректни правни основи, разликувајќи ги од правилата за утврдување на надлежноста на судот на државата што замолува според нејзиното законодавство - односно директни правни основи. Конвенцијата не се однесува на прашања од „директна надлежност“ што останува да бидат утврдени со националното законодавство. Правните правила наведени во член 5 се оние што судот на замолената држава ќе ги примени за да утврди дали пресудата може да се признае или изврши. Разгледувајќи дали странската пресуда ги исполнува условите од член 5 или 6, замоления суд не ја оценува примената на судот што ја донел пресудата, на националните прописи на државата во која се наоѓа судот. Иако Конвенцијата нема намера да влијае на постојните национални закони во меѓународни случаи, пресудите од државите со директна надлежност слични на правилата во член 5 и 6 постои поголема веројатност да циркулираат согласно Конвенцијата.
136. Член 5 е поделен на три ставови. Во првиот став е наведена поврзаноста со државата што замолува, која е прифатена според Конвенцијата за признавање и извршување на пресудата во замолената држава. Вториот став се однесува на пресуди донесени против потрошувачи или вработени, и ја менува или исклучува примената на одредена поврзаност наведена во првиот став. Третиот став го воспоставува правното правило што се применува на пресудата за договор за закуп на станбен објект (закуп) или регистрација на недвижен имот и ја исклучува примената на сите правила наведени во првиот став.
137. **Многубројност на страните.** Кога се донесува пресуда против повеќе од една страна, правилата утврдени со член 5 мора посебно да се проценат за секоја страна. Така, ако пресудата е донесена против тројца солидарно одговорни обвинети, поврзаноста со државата што замолува, наложена во член 5 мора посебно да се провери за секоја страна. Самиот факт дека само една од нив има, на пример, статутарно седиште во државата што замолува (чл. 5(1)а)) не е доволен за другите кообвинети да се сметаат за постојани резиденти во таа држава. Во таков случај, пресудата нема да може да се признае или изврши против другите двајца кообвинети, освен ако не е исполнето друго правило од член 5.

Став 1 – Пресудата може да се признае и изврши ако е исполнет еден од следниве услови:

138. Овој став содржи 13 правни правила кои припаѓаат на три традиционални категории на поврзаност со државата што замолува: поврзаност помеѓу државата што замолува и обвинетиот, поврзаност утврдена со согласност и поврзаност помеѓу барањето и државата што замолува. Многу од поврзаностите наведени во став 1 се наоѓаат во националните законодавства, но можат да бидат формулирани попрецизно или подетално во Конвенцијата. Нема хиерархија помеѓу правилата во став 1; ниедно не е полегитимно од кое било друго за целите на признавање и извршување согласно Конвенцијата. Покрај тоа, доволно е исполнување на едно правило, како што е јасно наведено во став 1.

Потстав (а) – лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда било постојан резидент на државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата;

139. Во овој потстав е наведено општо начело засновано врз идејата за „природна“ или „матична држава“. Кои живеат или се основани во државата што замолува – односно, се постојани резиденти таму – претставува разумна поврзаност со државата што замолува. Ова начело важи без оглед на процесната позиција на тоа лице во државата што замолува. Иако овој потстав обично се однесува на обвинетиот, тој не е ограничен на обвинетиот и може да вклучува секое друго лице, физичко или правно, против кое се бара признавање или извршување на пресудата. Може да се одобри признавање или извршување на пресудата против обвинетиот, подносителот на барањето или трето лице кое е постојан резидент во државата што замолува кога тоа лице станало страна во постапката.

140. Потстав (а) претставува единствено правило во член 5 што се однесува само на поврзаност со лицето против кое се бара признавање или извршување на пресудата. Сите други правила во став 1 се однесуваат или на согласност или на поврзаност со спорот во врска со кој е донесена пресудата.

141. **„Лице против кое се бара признавање или извршување на пресудата“** Конвенцијата се фокусира на односот помеѓу државата што замолува и лицето против кое е донесена пресудата. Бидејќи тоа лице можеби не било обвинето во судот што ја донел пресудата, би било премногу рестриктивно да се ограничи потстав (а) на таа единствена страна. Можеби подносителот на барањето го изгубил случајот и обвинетиот бара признавање и извршување на налог за надоместок на трошоците против тоа лице во замолената држава. За да се сфати ова, во потстав (а), (б) и (в) се користи изразот „лице против кое се бара признавање или извршување на пресудата“. Низ целиот став 1, се користат поимите „лице против кое се бара признавање или извршување на пресудата“ и „обвинет“, во зависност од тоа дали правилото може да се однесува на некој друг освен на обвинетиот. Кога не се јавува таков проблем, доволно е да се користи поимот „обвинет“. Иако овој пристап предизвикува извесно преклопување помеѓу потстав (а) и (в), тој опфаќа некои ситуации што

не се наведени само во потстав (в).¹²⁷

142. **„Статутарно седиште“ како фактор на поврзување.** Конвенцијата користи „статутарно седиште“ како фактор на поврзување, наспроти другите пристапи наведени во националното законодавство или воедначените правни инструменти, како што се седиште или националност. Овој пристап е во согласност со современите инструменти од НССН, кои претпочитаат статутарно седиште. Статутарното седиште е исто така фактор на поврзување повеќе заснован врз факти отколку седиштето или националноста, и претставува тесна врска помеѓу некое лице и нивното социо-економско опкружување. Несомнено, отсуството на дефиниција за статутарно седиште за физички лица во Конвенцијата може да доведе до дивергентни национални толкувања, иако тоа треба да се обесхрабри со член 20 („воедначено толкување“). Во однос на друго лице или субјект освен физичко лице, треба да се потсети дека дефиницијата за статутарно седиште во член 3(2) вклучува четири алтернативи. Како резултат на тоа, според потстав а), замолената држава мора да смета дека државата што замолува е поврзана со субјект или лице, што не е физичко лице, ако е исполнет еден од четирите фактори на поврзување наведени во член 3(2).
143. **„За време“ на постапката во судот што ја донел пресудата.** Локацијата на статутарното седиште на една личност може да се промени со текот на времето, веројатно во текот на парничната постапка пред да биде донесена пресудата или дури и по донесување на пресудата, но пред да се побара признавање или извршување. За целите на потстав (а), статутарното седиште треба да се процени во моментот кога лицето против кое се бара признавање или извршување на пресудата станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата.¹²⁸ Не е потребно ова лице да биде постојан резидент во државата што замолува во моментот кога замолената држава го проценува поврзувањето, додека да се утврди поврзувањето во моментот кога лицето станало страна во првичната постапка.
144. **Суброгација, назначување или наследување.** Формулацијата на потстав (а) претпоставува дека лицето против кое се бара признавање или извршување на пресудата е истото лице кое било страна во постапката во државата што

¹²⁷ Така, ако на подносителот на барањето му бидат доделени трошоци против трето лице, ова правило ќе се применува ако таа трета страна била постојан резидент во државата што замолува кога станала страна во постапката.

¹²⁸ Како што е објаснето, ова лице може да биде тужител што започнува постапка против еден обвинет, но ова „лице“ може да биде и лице додадено во согласност со процесните правила на државата што замолува по започнувањето на постапката, како што е дополнителен тужител или обвинет додаден преку механизам за присилно или доброволно спојување, интервент, трето лице итн. Затоа е попрецизно да се однесува на времето кога едно лице станало страна во постапката, а не на времето кога постапката била првично поведена.

замолува. Но, оваа одредба не спречува признавање или извршување на пресудата против друго лице, освен лицето кое било страна во постапката во државата што замолува, под услов лицето против кое се бара признавање или извршување да ги „преземе“ обврските на лицето кое било страна во постапката во државата што замолува. Обврските може да се преземат со пренос, наследување или какво било друго еквивалентно средство, или со согласност или со постапување според законот. Ова би било случај, на пример, ако страната во постапката во државата што замолува починала и неговите наследници ги презеле неговите обврските пред да се побара признавање или извршување на пресудата, или ако страната во постапката во која е донесена пресудата била друштво што се споило со друго друштво (кое го презело) пред да се побара признавање или извршување на пресудата. Во овие ситуации, признавање и извршување на пресудата може да се одобри против лице различно од она што било страна во постапката во државата што замолува, *доколку првото лице важечки ги наследило обврските на второто лице*. Доколку имало „законско наследување“, истото е регулирано со законодавството на замолената држава, вклучувајќи ги и нејзините правила за меѓународно приватно право.

145. **Пример 1.** Х покренува тужба против Y во државата А, каде што Y е постојан резидент. Донесена е пресуда против Y. Но, за време на постапката во државата А или по донесувањето на пресудата, но пред да се побара признавање и извршување, Y починува и нејзините обврски се пренесуваат на нејзиниот наследник. Во овој случај, пресудата може да се признае или изврши според потстав а), бидејќи Y имала свое статутарно седиште во државата што замолува кога станала странка во постапката во судот што ја донел пресудата, и лицето против кое се бара признавање или извршување законски ги наследило обврските на Y. По правило, статутарното седиште на наследникот е ирелевантно во овој случај.
146. **Пример 2.** Друштвото Х поднесува тужба против друштвото Y во државата А, каде што друштвото Y има свое статутарно седиште. Во текот на постапката, друштвото Y се спојува со друштвото Z (друштвото што презема) и како последица на тоа, првото друштво ги пренесува сите свои средства и обврски на второто друштво. Во овој случај, пресудата е донесена против лице (друштво Z) различно од обвинетиот, како што е дефинирано во член 3(1)а). Исто така, спојувањето може да се случи по донесувањето на пресудата во државата што замолува, но пред да се побара нејзино признавање и извршување во замолената држава. Во вториот случај, лицето против кое се бара признавање или извршување на пресудата (друштво Z) е исто така различно од лицето против кое е поведена постапка во државата што замолува (друштво Y). Во двата случаи, пресудата може да се признае или изврши според потстав а), бидејќи обвинетиот бил со статутарно седиште во државата што замолува во времето кога станал страна во постапката во судот што ја донел пресудата, и лицето против кое се бара признавање или извршување законски го наследило обвинетиот.

Потстав (б) – физичкото лице против кое се бара признавање или извршување пресуда имало главно место на дејност во државата што ја донела пресудата во времето кога лицето станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата и барањето врз кое се заснова пресудата е резултат на тие деловни активности;

147. Овој потстав важи за физички лица кои се занимаваат со деловно работење или вршење професија, и се заснова на истото начело како и потстав (а). Физичките лица можат да вршат деловни или професионални активности преку установи лоцирани во други држави од државата на нивното статутарно седиште. Ова е особено веројатно во пограничните градови, но поради леснотијата на личното патување може да се случи и надвор од овој контекст. Конвенцијата предвидува дека ќе има доволна поврзаност со државата што замолува за целите на признавање и извршување, доколку главното место на дејност на физичкото лице¹²⁹ било во таа држава во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата, но само кога барањето врз кое се заснова пресудата произлегло од тоа деловно работење.
148. **Образложение.** Физичките лица кои вршат деловни активности се аналогни на правните лица во однос на поврзаноста со некоја држава. Друштвото кое е правно лице ќе се смета дека е постојан резидент, меѓу другото, во неговото главно место на дејност според член 3(2). Ако друштвото не е правно лице одделно од физичкото лице кое обезбедува добра или услуги, не е воспоставена поврзаност со државата на главното место на дејност според потстав (а). Сепак, од гледна точка на тужителот, двете ситуации се аналогни, но се однесуваат на правниот статус на друштвото. За да се разгледа оваа еквивалентност, во потстав (б) е утврдено дека локацијата на главното место на дејност на физичкото лице е доволна поврзаност за целите на признавање и извршување на пресудата за тужба покрената против тоа физичко лице што произлегува од неговата деловна активност.
149. **Услови.** Потстав (б) вклучува два услови. Прво, тужбата врз која се заснова пресудата мора да произлезе од активностите на дејноста на физичкото лице. Ова е поограничено правило од општото правило за статутарно седиште според потстав (а). Формулацијата на потстав (б) укажува на тоа дека пресудата мора да биде донесена врз основа на тужба што произлегла од „деловни активности“, но не налага активностите за кои станува збор да бидат поврзани конкретно со главното место на дејност. Самиот факт дека потстав (б) се однесува на „главното“ место на дејност подразбира дека физичкото лице може да врши дејност на повеќе од едно место, но само едно од нив ќе се смета како „главно“ место на дејност. Се разбира, овие разлики е

¹²⁹ Француската верзија се однесува на „établissement professionnel principal“ во чл. 5(1)(б) и „principal établissement“ во чл. 3(2)(г), со оглед на тоа што англиската верзија се однесува на „главното место на дејност“ и во двата потстава. Разликата во француската верзија не е намерна и затоа не треба да доведе до никакви разлики во толкувањето помеѓу двата текста.

поверојатно да бидат присутни во ситуации лице в лице, отколку во ситуации на Интернет.

150. **Пример.** Х е сметководителка која е постојан резидент во државата А, во град што се граничи со државите В и С. Главната канцеларија на Х се наоѓа во град во државата В, каде што таа најчесто и редовно работи. Сепак, таа патува и еднаш во неделата во државата С за да им обезбеди услуги на малкуте клиенти таму. Бидејќи цената на копирната хартија е пониска во државата С, Х ја купува потребната неделна количина на хартија за двете канцеларии во петок од Y Paper Inc кога е во државата С. Доколку се појави спор во врска со ова снабдување со хартија, пресудата донесена против Х за таква тужба од страна на судот што ја донел пресудата во државата В ќе ги исполни потстав (б) затоа што државата В е државата во која се наоѓа главното место на дејност на Х (дури и ако тужбата произлегува од трансакција што се случила во државата С), а тужбата произлегува од „дејноста“ на физичкото лице што се занимава со тие активности. Спротивно на тоа, кога пресудата доаѓа од тужба што произлегува од личните или семејните активности на Х, потстав (б) нема да се применува.
151. Вториот услов се однесува на времето на покренување на тужбата и утврдувањето на главното место на дејност. Во потстав (б) е наложено главното место на дејност на физичкото лице да се наоѓа во државата што замолува во времето кога тоа лице станало страна во постапката поведена во судот што ја донел пресудата. Ова актуелно барање е исто како и она во потстав (а) за статутарно седиште.

Потстав (в) – лицето против кое се бара признавање или извршување пресуда е лицето што ја поднело тужбата, со исклучок на противтужба, врз која се заснова пресудата;

152. Поднесувањето граѓанска или трговска тужба пред суд обично укажува на прифаќање на надлежноста на тој суд, иако подносителот на барањето може да има ограничен избор или да нема избор за тоа каде може да се поведе постапката, што ќе биде утврдено со правилата за директна надлежност на секоја држава. Ова образложение не се однесува на други луѓе, освен на подносителот на барањето, како што е обвинетиот, кој можеби нема друг избор освен да одговори на постапката или да ризикува да се донесе пресуда во отсуство. Во потстав (в) е наведено дека самиот факт на поднесување тужба во судот што ја донел пресудата прави каква било пресуда за тоа барање да може да се изврши во замолената држава против лицето кое го покренало тужбеното барање во судот што ја донел пресудата.
153. **Пример.** Х, постојан резидент на државата А, патува во државата В на одмор во камп, каде што се среќава со Y, постојан резидент на државата С. Направена е штета на опремата за кампување на Х, за која Х тврди дека е поради небрежност на Y. Х одлучува да поведе постапка во судовите на државата С, барајќи надомест на штета, наводно, предизвикана по вина на Y. Y успешно го брани тужбеното барање, а судот изјавува дека Y не е одговорен за ниту една загуба

на X и на Y му доделува надоместок на трошоците. Доколку X се обиде да започне нова постапка по тврдењето за небрежност во државата B, Y може да побара признавање на пресудата од државата C, повикувајќи се на член 5(1)(в). Бидејќи X го повел тужбеното барање во државата C, пресудата донесена од судот во државата C може да се признае против X во која било друга држава договорничка. Исто така, ако Y сака да ја изврши одлуката за трошоците против X во државата A,¹³⁰ судот во државата A може да се повика на член 5(1)(в) за да ја изврши пресудата.

154. **Однос со други одредби.** Ако подносителот на барањето бил постојан резидент во државата што замолува кога е покренато тужбеното барање, може да се бара и признавање или извршување на пресудата против подносителот на барањето во согласност со потстав (а). Имајте предвид исто така дека потстав (в) не се применува на противтужби, кои се посебно наведени во потстав (j).

Потстав (г) – обвинетиот управувал со филијала, агенција или друга установа без посебно правно својство во државата што ја донела пресудата во времето кога тоа лице станало страна во постапката во судот што ја донел пресудата, а тужбата врз која се заснова пресудата е резултат на активностите на таа филијала, агенција или установа;

155. Кога филијалата на обвинетиот се наоѓа во државата што замолува, пресудата за тужбата што произлегува од работењето на таа филијала ќе го исполни правилото од потстав (г), дури иако статутарното седиште на обвинетиот е во друга држава. Конвенцијата зазема тесен пристап со барање пресудата против обвинетиот да вклучува тужбено барање кое произлегува директно од работењето на филијалата лоцирана во државата што замолува, а не од општите активности на обвинетиот.
156. **Образложение.** Лице кое основа установа во друга држава намерно создава поврзаност со таа држава. Пресудите од судовите на таа држава за тужбените барања што произлегуваат од работењето на таа установа се подеднакво поврзани со државата што замолува.
157. **Филијала, агенција или установа.** Одредбата се однесува на „филијала, агенција или друга установа без посебен статус на правно лице“. Конвенцијата не го дефинира овој концепт. Во принцип, установата подразбира стабилно физичко присуство на обвинетиот во државата што замолува, каде што обвинетиот извршува активност. Одредбата е изречно ограничена на установи без статус на правно лице одделно од обвинетиот. Овој критериум ги исклучува филијалите и кој било друг дел од трговската организација што е

130

Оваа одлука за трошоците се смета како пресуда според чл. 3(1)(б) на Конвенцијата.

основата како посебно правно лице.¹³¹ Оваа терминологија не ги исклучува физичките лица и затоа може да биде во согласност со член 5(1)(б) кога физичко лице е, на пример, професионалец кој има главно место на дејност во една држава и секундарна установа во друга држава.

158. **Опфат.** За да се примени потстав (г), мора да постои поврзаност помеѓу тужбеното барање врз кое се заснова пресудата и активностите на филијалата, агенцијата или установата во државата што замолува. Со други зборови, не е доволно тужбеното барање да произлегува од општите активности на обвинетиот; мора да произлезе од активностите на филијалата или установата во државата што замолува. Така, на пример, во пресудата за договорниот спор, договорот мора да е склучен преку установата во државата што замолува или установата мора да биде одговорна за неговото извршување. Не е доволна далечинска или случајна поврзаност.
159. Оваа поврзаност базирана на активности не е ограничена во согласност со природата на тужбеното барање. Пресудата може да биде во врска со спор што произлегува од внатрешното управување со филијалата или од однесување во текот на нејзиното работење, и може да се однесува на какво било дејствие, без оглед дали е врз основа на договор или прекршок. Затоа, тоа може делумно да се поклопи со другите потстава што се однесуваат на договорни (потстав (е)) и вондоговорни обврски (потстав (с)).

Потстав (д) и (ф) – согласност

160. Овие два потстава се однесуваат на поврзаност со судот што ја донел пресудата врз основа на согласност. Член 5(1) предвидува три форми на согласност: еднострана изречна согласност за време на постапката (потстав (д)), имплицитна согласност (потстав (ф)) и договор помеѓу страните (потстав (к)). Која било од овие форми на согласност го исполнува правното правило според член 5(1), без оглед на отсуството на какви било други поврзаности со државата што замолува.
161. Како што е наведено подолу, специфични ограничувања се применуваат на правилата засновани на согласност кога се донесуваат пресуди против обвинети кои се потрошувачи или вработени, како што е наведено во став 2.

Потстав (д) – обвинетиот изречно се согласил со надлежноста на судот што ја донел пресудата во текот на постапката во која е донесена пресудата;

¹³¹ При примена на чл. 7(5) на Регулативата Брисел што се однесува на овој тип на поврзаност, ЕСП исто така ги вклучува филијалите, односно, установите со статус на правно лице, кога ќе се појават во улога на трети лица само како филијала на странскиот обвинет. Види Пресуда од 9 декември, 1987 година, SAR Schotte GmbH v. Parfums Rothschild SARL, C-218/86, EU:C:1987:536.

162. Правилото во член 5(1)(д) се применува кога обвинетиот изречно се согласил на надлежноста на судот што ја донел пресудата за време на постапката во која е донесена пресудата. Постоенето на изречна согласност и дали е дадена „во текот на постапката“ е прашање на факт што треба да го утврди судот на замолената држава. Потстав д) не ја предвидува формата или содржината на оваа изречна согласност, односно може да биде усна или писмена. Сепак, треба да се земат предвид и другите одредби од Конвенцијата при толкувањето на концептот на „изречна согласност“. Прво, посебна одредба се однесува на имплицитна согласност (потстав (ѓ)). Подрачјето на примена на изречната согласност е ограничено и треба да налага позитивна одлука (усна или писмена), наспроти неподнесување приговор, на пример, или само повлекување на оспорување на надлежноста на судот што ја донел пресудата. Второ, за разлика од член 5(2)(а), овој потстав не налага согласноста да биде упатена до судот; може да биде упатена до судот или до другата страна, сè додека е во тек на постапката.
163. Овој начин на согласност не може да биде познат или признат во сите процесни системи. Оваа можност, сепак, не претставува пречка за проценка на таквата согласност од страна на замолената држава. Всушност, според став 1, замолената држава не оценува дали судот што ја донел пресудата е прв надлежен според неговите правила за директна надлежност. Наместо тоа, замолената држава проверува дали е исполнето едно од правилата во член 5, без оглед на основата за надлежност во судот што ја донел пресудата.
164. **Примери.** Следните сценарија илустрираат како може да се претстави изречната согласност според потстав (д):
- i. X покренува постапка против Y во државата A. Според процесното право на државата A, судот е обврзан по службена должност да ја потврди својата надлежност во тужбите против странските обвинети. Забележувајќи дека не постои поврзаност помеѓу тужбеното барање и државата A, судот го прашува Y, постојан резидент на државата B, дали сака да изнесе какви било приговори за надлежноста. Y одговара дека таа ја прифаќа надлежноста на судот во државата A и е подготвена да продолжи пред истиот.
 - ii. X покренува постапка против Y во државата A. Y реагира со покана за преговори за решавање на спорот. Странките успешно решаваат дел од спорот, но не се во можност да се договорат за другите аспекти. Како дел од договорот за спогодба, X изречно се согласува да го измени тужбеното барање поднесено во судот во државата A и Y изречно прифаќа дека за ова изменето барање ќе одлучува судот во државата A.¹³²

¹³² Ова сценарио, исто така, може да се смета дека спаѓа во потстав (к) доколку клаузулата во рамките на договорот за спогодба се толкува како „назначување на суд“

- iii. X покренува постапка против Y во државата A и Y е соодветно известена. Во одговорот по е-пошта, Y ја потсетува X дека нивниот договор вклучува арбитражна клаузула, но дека трошоците за арбитража ќе бидат забранети со оглед на вредноста на тужбеното барање. Y изречно се согласува дека ќе се брани во државата A во овој случај, но го задржува своето право да ја подигне арбитражната клаузула во какви било идни спорови според договорот на странките.

Потстав (f) – обвинетиот изнел наводи за основаноста пред судот што ја донел пресудата не оспорувајќи ја надлежноста во временскиот рок предвиден со законот на државата што ја донела пресудата, освен ако не е очигледно дека приговорот за надлежноста или за остварувањето на надлежноста немало да биде успешен според тој закон;

- 165. За разлика од изречната согласност наведена во потстав (д), согласноста во потстав (f) е имплицирана, обично од обвинетиот расправајќи се за основаноста и неоспорувајќи ја надлежноста на судот што ја донел пресудата. Неподнесувањето на приговор на надлежноста на судот што ја донел пресудата, обвинетиот се смета дека прифатил тој суд да одлучува за тужбеното барање.
- 166. **Образложение.** Согласноста, изречна или имплицитна, се смета за воспоставување легитимна врска помеѓу судот и обвинетиот. Обвинетиот може да прифати дека спорот ќе го суди судот во кој е покренато тужбеното барање, иако можеби постоела некаква основа за приговор за надлежноста на тој суд. Обвинетиот можеби би сакал да ги избегне трошоците и доцнењето на оспорувањето на надлежноста, или не гледа значителна предност во тоа да биде тужен на друго место, или не е свесен дека може да ја оспори надлежноста. Без оглед на причината за поединечните обвинети, многу држави сметаат дека обвинетиот може имплицитно да даде согласност за надлежноста на нивните судови.¹³³
- 167. **Услови.** Примената на потстав (f) подлежи на два услови. Прво, обвинетиот мора да изнел наводи за основаноста пред судот што ја донел пресудата. Второ, обвинетиот сигурно не успеал да ја оспори надлежноста, освен кога е евидентно дека приговорот за надлежноста би бил неуспешен.
- 168. **Обвинетиот изнесува наводи за основаноста.** Првиот услов за примена на потстав (f) е дека обвинетиот мора да изнесе наводи за основаноста пред судот што ја донел пресудата. Конвенцијата не ги дефинира прецизните форми на наводот за основаноста. Во одредени држави, секое дело на обвинетиот што надминува само оспорување на надлежноста, како што е барање за промена на бранителот, ќе се смета дека спаѓа во „наводи за основаноста“. Се разбира,

¹³³

Ова е многу општа изјава, која очигледно е предмет на бројни ограничувања.

проценката на „наводот за основаноста“ според потстав (ѓ) не зависи од начинот на кој би се утврдило според законодавството на државата што замолува. Замолениот суд мора да направи своја проценка дали обвинетиот презел чекори во постапката пред судот што ја донел пресудата, што вклучува оспорување на основаноста на спорот.

169. Обвинетиот не ја оспорува надлежноста на судот што ја донел пресудата.

Ова е втор услов од потстав (ѓ). Ако се смета дека обвинетиот изнел наводи за основаноста и го сторил тоа без да ја оспори надлежноста на судот што ја донел пресудата, правилото во потстав (ѓ) ќе биде исполнето и добиената пресуда ќе може да се признае и изврши согласно Конвенција. Од друга страна, ако обвинетиот одговори на тужбеното барање со единствена цел да поднесе приговор за надлежноста, а приговорот да биде одбиен, секоја наредна пресуда нема да го исполни правилото.¹³⁴ Покрај тоа, дури иако обвинетиот изнесе наводи за основаноста по неуспешното оспорување на надлежноста на судот што ја донел пресудата, пресудата што следи нема да го исполни правилото. Во двата случаи, се разбира, пресудата може да циркулира доколку е исполнето друго правило од член 5.

170. Оспорување на надлежноста „во временскиот рок предвиден во законодавството на државата што замолува“.

Процесните правила во законодавството на државата што замолува можат да определат одредена временска рамка за обвинетиот да поднесе приговор за надлежноста. Ова може да биде наведено во денови од одредена точка, како што е известување за тужбеното барање, или во смисла на последователност, како на пример, пред да се вклучите во која било друга постапка. Некои правни системи исто така може да предвидат вклучување на сите одбрани, процесни и суштински, во истиот процесен документ. Според потстав (ѓ), со ненавремено поднесување на приговори, нема да се избегне заклучок дека правилото е исполнето. Ако обвинетиот не се придржува до процесните правила на државата што замолува за оспорување на надлежноста и изнесе наводи за основаноста, пресудата ќе циркулира согласно потстав (ѓ).

171. Приговорот за надлежноста нема да биде успешен.

Правилото во потстав (ѓ) се заснова на премисата дека обвинетиот имплицитно се согласил дека спорот ќе се расправа во судот во кој е покренато тужбеното барање, иако можеби постоела некаква основа за приговор на таа надлежност. Токму неподнесување на приговор е основа на имплицитната согласност на обвинетиот. Главна претпоставка за ова правило е дека процесното право во судот што ја донел пресудата му овозможува на обвинетиот да ја оспори надлежноста. Само во таков случај, неоспорувањето може да се толкува како

¹³⁴

Ова следи, независно дали или не изнесување наводи за основаноста претставува оспорување на надлежноста. Всушност, правилото го прави тоа прашање ирелевантно бидејќи приговорот за надлежноста е начин да се избегне примената на потстав (ѓ).

имплицирана согласност. Потстав (f) ја одразува оваа претпоставка со вградување на правилото во смисла на оспорување на надлежноста.

172. Во потстав (f) исто така се зема предвид дали таквото оспорување би имало некаква шанса да успее со оглед на тоа што во спротивно би било неразумно да се бара обвинетиот да ја оспори пресудата. Со други зборови, Конвенцијата не наметнува безусловна обврска на обвинетиот да ја оспори надлежноста на судот што ја донел пресудата. Ако обвинетиот може да покаже, во замолената држава, дека секој обид за оспорување на надлежноста на судот што ја донел пресудата нема да успее, неоспорувањето на обвинетиот на судот што ја донел пресудата нема да го исполни правилото.
173. Меѓутоа, за да се спречи стратешкото или опортунистичкото однесување на обвинетиот, Конвенцијата поставува релативно висок стандард на докажување. Мора да биде евидентно дека приговорот за надлежноста немало да успее според законодавството на државата што замолува.
174. **Пример.** Судот што ја донел пресудата има надлежност врз единствената основа дека странскиот обвинет има имот во државата, иако нема никаква поврзаност помеѓу тужбеното барање и тој имот. Претходните одлуки во судот што ја донел пресудата укажуваат дека оспорувањата на таквата надлежност се секогаш одбиени, и како резултат, обвинетиот не ја оспорува надлежноста на судот што ја донел пресудата. Во таков случај, евентуалната пресуда на судот што ја донел пресудата нема да се смета дека го исполнила правилото од потстав (f), и покрај фактот што обвинетиот не ја оспорил надлежноста на тој суд и не изнел наводи за основаноста.
175. **Приговор за вршење на надлежноста.** Формулацијата на потстав (f) вклучува не само приговори за надлежноста на судот што ја донел пресудата, туку и приговори за вршење на таа надлежност. Ова ќе биде соодветно кога законодавството во државата што замолува вклучува доктрина на *forum non conveniens*, што му овозможува на обвинетиот да побара судот да одбие да ја изврши својата надлежност.
176. Во повеќето држави каде што е достапен *forum non conveniens*, тој се разликува од самата надлежност. Доктрината дозволува судот *да одбие да ја изврши надлежноста*, а со тоа не вклучува никакво прифаќање од страна на судот што е без надлежност. Кога се применува оваа доктрина, не е невообичаено обвинетиот прво да ја оспори надлежноста, а потоа, во случај судот да го одбие тоа оспорување, да побара судот да одбие да ја извршува својата надлежност. Обвинетите дури можат да ја *признаат* надлежноста и само да побараат судот да одбие да ја извршува.
177. Формулацијата што се користи во потстав (f) налага обвинетиот да ги покрене сите можни оспорувања за надлежноста на судот што ја донел пресудата или за неговото вршење на надлежноста, со цел да се избегне примена на правилото во замолената држава. Доколку обвинетиот кој имал можност да ја оспори надлежноста на судот, не одлучил да го стори тоа, или имал можност

да побара судот да одбие да ја изврши својата надлежност и не го сторил тоа, или не покаже дека ваквите барања не би успеале, правилото ќе биде исполнето. Во такви околности, доколку обвинетиот изнел наводи за основаноста, пресудата би можела да се признае и изврши согласно потстав (f).

178. **Примери.** Да претпоставиме дека во државата што замолува каде што е достапна доктрината *forum non conveniens*, обвинетиот се повикал само на *forum non conveniens*, без исто така да ја оспори самата надлежност. Освен ако обвинетиот може да покаже, пред замолената држава, дека самата надлежност не била оспорена затоа што немало да биде успешна, пресудата ќе се смета дека го исполнила правилото, иако обвинетиот побарал од судот да ја одбие надлежността. Слично на тоа, ако обвинетиот ја оспорил на надлежността, но откако овој приговор бил отфрлен, не побарал судот да одбие да ја оствари својата надлежност, обвинетиот мора да докаже дека ова барање нема да успее. На крајот, ако обвинетиот ниту ја оспори надлежността, ниту побара судот што ја донел пресудата да одбие да ја изврши својата надлежност, обвинетиот ќе треба да покаже дека ниту една опција немала да успее да избегне заклучок дека потстав (f) е исполнет.

179. Во сите овие сценарија, не е важно дали неоспорувањето на надлежността или неподнесување на барање судот да одбие да ја изврши надлежността, значи имплицитна согласност според законодавството на судот што ја донел пресудата. Конвенцијата содржи само правни правила, со цел да се утврди дали пресудите можат да циркулираат. Како резултат на тоа, судот во замолената држава не се грижи за тоа како судот што ја донел пресудата ја проценува надлежността, туку само за тоа дали некое од правилото во член 5 е исполнето. За да се избегне правилото во потстав (f), обвинетиот сигурно одбил да биде предмет на надлежността на судот што ја донел пресудата на кој било начин достапен пред тој суд, или изречно пред тој суд, или подоцна пред замолениот суд дека тоа не го сторил во судот што ја донел пресудата затоа што немал шанси да успее во тој суд. Ваквите постапки или аргументи од страна на обвинетиот, се разбира, нема да ја забранат проследувањето на пресудата ако има друго применливо правило според член 5 или 6. Со други зборови, обвинетиот не може едноставно да покрене судски приговор, или да побара судот што ја донел пресудата да одбие да ја оствари својата надлежност, и да очекува дека со тоа ќе се спречи проследување на пресудата согласно Конвенцијата.

Потстав (e) – со пресудата се одлучило за договорна обврска и ја донел судот на државата во која таа обврска се извршила или требало да се изврши, во согласност со:

- (i) договорот на страните, или
 - (ii) законот што се применува на договорот, во отсуство на договорено место на извршување,
- освен ако активностите на обвинетиот во врска со трансакцијата очигледно не претставувале целна и суштинска врска со таа држава;

180. Овој потстав обезбедува правило за пресуди за договорните обврски. Правилото е резултат на компромис помеѓу два пристапа. Од една страна, некои држави сметаат дека местото на извршување е доволна поврзаност со државата што замолува, без дополнителни квалификации. Од друга страна, некои држави бараат фактичка проценка заснована врз активностите на обвинетиот во државата што замолува. Вреди да се напомене дека, бидејќи страните во меѓународните договори често вклучуваат избор на судски договори или арбитражни клаузули во нивните договори, овој потстав не може често да се повикува во фазата на извршување.¹³⁵
181. **Место на извршување како почетна точка.** Потстав (е) претставува прв пристап каде што местото на извршување на договорната обврска претставува основа за признавање и извршување на пресудата. Оваа формулација значи дека поврзаноста може да варира во зависност од изворот на спорот помеѓу страните што е предмет на пресудата. На пример, во купопродажен договор на стоки, ако продавачот поднесе барање за плаќање и пресудата се заснова на тоа барање, потстав (е) ќе ја признае поврзаноста со судот на местото каде што требало да се изврши плаќањето. Но, ако купувачот поднесе барање за одложена испорака, потстав (е) ќе се однесува на судовите во местото на испорака. Овој пристап се разликува од оној во другите инструменти, како што е Регулативата Брисел, која за одредени типови на договори претставува единствен договорен суд кој не се менува во зависност од обврската што претставува основа на барањето.¹³⁶
182. **Место на извршување на договорната обврска: договор помеѓу страните.** Конвенцијата предвидува два извори за одредување местото на извршување на договорните обврски: самиот договор, или законот што го регулира договорот. Доколку договорот го определи местото на извршување на обврската, пресудата донесена од судот на тоа место ќе го исполни правилото во потстав (е)(i), без оглед на тоа дали извршувањето навистина се случило на таа локација. Со други зборови, договорот помеѓу страните за местото на извршување е одлучувачки. Во пракса, многу е вообичаено местото на извршување да биде вклучено во општите договорни услови на една или на двете страни. Важноста на таквите договорни услови ќе се утврди со законодавството на замолената држава, вклучувајќи ги и нејзините правила за меѓународно приватно право.
183. Кога условите на договорот не го наведуваат местото на извршување, но страните вклучуваат избор на законска клаузула во договорот, соодветен може да биде потстав (i) или (ii). Веројатно, „договорот помеѓу страните“ може да вклучува договор за важечкиот закон, кој потоа ќе го определи местото на

¹³⁵ За пресуди донесени од судот назначен во договорот, види подолу потстав (k). За дискусија за исклучување на арбитражата од Конвенцијата, види погоре чл. 2(3).

¹³⁶ Види чл. 7(1) од Регулативата Брисел.

извршување на соодветната обврска. Но, Конвенцијата не утврдува избор на законски правила за договорите. Можеби во дадената замолената држава нема да се даде никакво дејство или ограничено дејство на изборот на страните за клаузула според потстав (е)(ii). Така, за да биде во согласност со подрачјето на примена на Конвенцијата, која нема да утврди избор на законски правила, би било подобро да се ограничи потстав (е)(i) на случаи кога условите на договорот директно го наведуваат местото на извршување.

184. **Применлив закон.** Втората ситуација се јавува кога нема договор за местото на извршување или кога договорот за местото на извршување не е важечки. Во таков случај, местото на извршување ќе треба да се одреди во согласност со законот што го регулира договорот. Конвенцијата не прецизира како треба да се одреди тој закон и затоа ова определување е оставено на законодавството на замолената држава, вклучувајќи ги и нејзините правила за меѓународно приватно право.
185. **Пример.** Х поднесува тужба против Y во државата А. Основата на тужбата е неплаќање од страна на Y за испорака на одредени стоки до Y во државата В. Договорот бил склучен по телефон и страните не го одредиле местото на плаќање. Во овој случај, ако Х добие поволна пресуда заснована на таа тужба, истата ќе биде признаена и извршена според потстав (е) ако, во согласност со законот со кој се **регулира** договорот, местото на плаќање била државата А. Законодавството на замолената држава, вклучително и нејзините правила за меѓународно приватно право, ќе одреди кој закон го регулира тој договор.
186. **Неколку места на извршување.** Потстав (е) се однесува на местото на извршување на **договорната** обврска за која е донесена пресуда. Ова најчесто е обврска што претставува основа на тужбата на тужителот. Ако истиот договор содржи различни и раздвојливи обврски за една страна, правилото мора да се примени одделно за секоја од нив. На пример, ако продавачот има обврска да испорачува стока во две држави, А и В, пресудата донесена во државата А ќе се проследи само под ова правило во врска со обврската за испорака на стоки во оваа држава (види подолу чл. 9 за можност за раздвојување, може да се примени). Примената на ова правило врз негативните обврски, односно обврските да не се стори нешто, била кратко дискутирана за време на 22-та седница, но била оставена отворена за понатамошна анализа од страна на судовите и правните стручњаци.
187. **Заштитна мерка: „наменска и суштинска поврзаност со државата што замолува“.** Местото на извршување може да укаже на место кое е произволно, случајно или недоволно поврзано со трансакцијата помеѓу страните. Признавањето на поврзаноста со такво место како исполнување на правилото, може да се смета за неправедно за обвинетиот. На пример, во случај на договори извршени преку Интернет, поврзаноста со државата што замолува може да биде само виртуелна и затоа да не е доволна за да се оправда проследувањето на пресудата според Конвенцијата. Како резултат на тоа, Конвенцијата предвидува признавање или извршување на пресудата донесена во државата на местото на извршување, освен ако активностите на

обвинетиот во врска со трансакцијата очигледно не претставувале наменска и суштинска поврзаност со таа држава.

188. Оваа клаузула не е содржана во други инструменти или национални законодавства, иако ја одразува загриженоста во некои системи во врска со правичноста што им се овозможува на обвинетите нерезиденти или на нивните законски права. Поимите „наменски и суштински“ се користат за да се обезбеди дека не е исполнето правилото од потстав (е) според географски поврзаности што се произволни, случајни или недоволно поврзани со трансакцијата помеѓу страните.¹³⁷ Така, следејќи го примерот во став 185, Y може да покрене заштитна мерка и да тврди дека тие очигледно немале намера да се занимаваат со активности што претставуваат наменска и суштинска поврзаност со државата A.

Потстав (ж) – со пресудата се одлучило за наем на недвижен имот (закуп) и ја донел судот на државата во која се наоѓа имотот;

189. Потстав (ж) претставува компромис помеѓу две спротивставени гледишта во врска со закупите на недвижен имот, наречени закупнини во многу држави. Закуп на недвижен имот се однесува на правен однос што произлегува од договор, кога едната страна се обврзува да ѝ обезбеди на другата страна привремено право на употреба на недвижен имот или дел од него, во замена за закупнина. Во некои држави, ваквите закупы се третираат на ист начин како и стварните права и барањата во врска со нив се предмет на ексклузивна надлежност на државата во која се наоѓа имотот. Во други држави, ваквите закупы се третираат како договори (односно лични права) без приложување на ексклузивноста дадена на судовите од државата каде што се наоѓа недвижниот имот за барања во врска со закупот.
190. Во согласност со потстав (ж), пресудата за закуп на недвижен имот (закуп) може да се признае и изврши ако е донесена во државата во која се наоѓа имотот. Вклучува какви било закупы, без оглед на нивната природа, односно за професионална, трговска или лична цел (освен договор за закуп на станбен објект што е предмет на посебното правило во ст. 3). Исто така, одредбата опфаќа спорови помеѓу сопственикот и закупецот, вклучително, на пример, за постоење или толкување на договорот за закуп, иселување, надомест на штета предизвикана од закупецот или наплата на закупнината.
191. Оваа одредба не ја исклучува примената на други правила, како што е потстав (а) (статутарното седиште на обвинетиот). Така, пресудата донесена од судовите на државата каде што обвинетиот е постојан резидент, ќе се проследи според Конвенцијата дури иако донесе одлука за закуп на недвижен имот лоциран во друга држава. Во врска со потстав (е) (договорни обврски),

¹³⁷ Види Burger King Corp. v. Rudzewicz, 471 U.S. 462 (1985), особено Brennan J. на стр. 478-479 (САД).

специјалното правило за закупи може да стане релевантно кога, на пример, плаќањето на закупнината од закупецот треба да се изврши во држава различна од државата во која се наоѓа имотот. Став 3 предвидува посебно правило за договори за закуп на станбени објекти.

Потстав (з) – со пресудата е донесена одлука против обвинетиот за договорна обврска обезбедена со право *in rem* на недвижен имот лоциран во државата во која е донесена пресудата, ако договорното побарување е поднесено заедно со тужба против истиот обвинет во врска со тоа право *in rem*;

192. Оваа одредба, признава дека е ефикасно да се овозможи спојување на барање за договорна обврска обезбедено со стварни права, со барање во врска со тоа стварно право во истата постапка.¹³⁸ Според член 6, се смета дека само државата во која се наоѓа недвижниот имот се вклопува во правилото во однос на барања поврзани со стварни права. Без потстав (з), можеби нема да може да се признае пресуда за поврзаното договорно барање донесена во таа држава кога, на пример, должникот не е постојан резидент во таа држава (потстав (а)), или ако плаќањата не доспеале во таа држава (потстав (е)).

193. **Пример.** Z, постојан резидент во државата A, купува недвижен имот во државата B. Куповната цена е финансирана од хипотекарен заем одобрен од банка во државата C. Договорот за хипотека предвидува дека плаќањата доспеваат во државата C. Z не ги исполнува обврските од хипотекарниот заем и банката отпочнува постапка во државата B за да се добие судска продажба на имотот и пресуда против Z за каков било недостаток што произлегува од судската продажба. Имотот се продава за помалку од износот што останува на хипотекарниот заем. Пресудата од судот во државата B со која се прогласува Z како одговорен за недостаток ќе може да се изврши во државата A според потстав (з).¹³⁹

Потстав (с) – со пресудата е донесена одлука за недоговорна обврска што произлегува од смрт, физичка повреда, штета или загуба на материјална сопственост, а делото или пропустот што директно ја предизвикал штетата се случил во државата во која е донесена пресудата, без оглед на тоа каде настанала штетата;

¹³⁸ Комбинирање на овие две барања во една постапка треба да се очекува во надлежности каде што судски се спроведува реализација на обезбедување на недвижен имот. Каде што доверителот може еднострано да влијае на реализацијата - односно, онаму каде што е дозволено вонсудско извршување - ќе треба да се покрене само барање за можен недостаток, со што се намалува важноста на овој потстав за тие правни системи.

¹³⁹ За друг пример во однос на слична одредба утврдена со Регулативата Брисел, види во ЕСП, Пресуда од 14 февруари 2019 година, Аница Миливојевис против Рајфајзенбанк ул. *Стефан-Јагерберг-Волфсберг еГен*, C-630/17, EU:C:2019:123 (постапка за изјаснување за ништожност на договор за кредит и заверен акт во врска со запишување на хипотека земена како гаранција за долг што произлегува од тој договор).

194. Во овој потстав е воспоставено правило за признавање и извршување на пресудите за предмети што се однесуваат на вондоговорните обврски. Повторно, оваа поврзаност не е неопходна ако лицето против кое се бара извршување е постојан резидент во државата што замолува во соодветното време (потстав (а)). Во однос на обвинетиот во судот што ја донел пресудата, оваа одредба би била ограничена на пресуди за тужби против странски обвинети во судот што ја донел пресудата.¹⁴⁰ Ваквите случаи се, бездруго, ситуациите кога извршувањето е поверојатно да настане надвор од државата што замолува, под претпоставка дека обвинетиот се смета за одговорен и му е наложено да плати надомест.
195. Конвенцијата не ги дефинира вондоговорните обврски, исто како што не ги дефинира и договорните обврски во потстав (е). Во принцип, овие концепти мора да бидат дефинирани од националните судови на автономен начин, земајќи го предвид меѓународниот карактер на Конвенцијата за унапредување на воедначеноста во нејзината примена (види чл. 20). Примената на овој потстав е ограничена на одредени видови на претрпена штета.
196. **Вондоговорните обврски што произлегуваат од смрт, физичка повреда, штета или загуба на материјална сопственост.** Не сите тужби кои вклучуваат вондоговорни обврски се опфатени со оваа одредба. Ограничена е во опфатот на пресудите за обврските што произлегуваат од два вида штети: на лица и на имот. Дури и во рамките на овие категории, одредбата е ограничена на физичка повреда (вклучително и смрт) на поединци и на материјална сопственост (штета или загуба). Оваа одредба нема да се применува кога пресудата е донесена на тужба заснована на загуби што не се поврзани со физичка повреда или штета на материјална сопственост.
197. **Местото каде се случило делото или пропустот што ја предизвикало штетата.** Конвенцијата усвои тесна основа за вондоговорните обврски: ограничена е на местото каде се случило делото (или пропустот) кои предизвикале штета. Овој пристап се разликува од некои национални и регионални правни системи кои исто така ја признаваат надлежноста на судот во државата каде што настанала штетата.¹⁴¹ Ова ограничување на единствена поврзаности ограничувањето на видовите штети наведени погоре, може да ги намалат тешкотиите во толкувањето што се појавиле во другите системи. На пример, аргументите

¹⁴⁰ Кога се донесуваат пресуди против повеќе обвинети или се прогласуваат дека таквите обвинети се заеднички одговорни, правилата според чл. 5, вклучително потстав (j), мора да бидат поединечно исполнети за пресудата против одреден обвинет да може да се проследи според Конвенцијата (види погоре, потстав 137).

¹⁴¹ Се разбира, ова е релевантно само ако ова место е различно од местото на делото или пропустот. Види Регулатива Брисел, чл. 7(2) како што се толкува од страна на ЕСП, Пресуда од 30 ноември 1976 година, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace*, C-21/76, EU:C:1976:166.

дека некои видови повреди се само „индиректни“ честопати се јавуваат во однос на нефизичките повреди претрпени од таканаречените секундарни жртви, чии загуби настануваат како последица на физичка повреда или смрт претрпена од друго лице. Очигледен пример е оној на брачен другар или дете што поднел тужбено барање за морална или економска загуба како резултат на смрт од небрежност на брачен другар или родител. Можно е пресудите за тужби од несамостојни лица во согласност со смрт од небрежност да не бидат опфатени со потстав (s), бидејќи таа одредба исклучува нефизички повреди и се однесува само на непосредно предизвикана штета. Алтернативно, бидејќи потстав (s) се однесува на вондоговорните обврски што произлегуваат од смрт, таквите пресуди за тужби за несамостојни лица може да бидат вклучени во ова правило. Ова ќе треба да го утврдат судовите што ја применуваат Конвенцијата, водени од целта на Конвенцијата за воедначена примена наведена во член 20.

198. Од друга страна, формулацијата на потстав (s) го елиминира секое прашање дали продолжувањето на болката и страдањето во државата што замолува како последица на физичка повреда претрпена во друга држава е доволно за да се оправда правилото. Со ограничување на потстав (s) на местото каде се случило делото или пропустот што предизвикало штета, нема место за алтернативна поврзаност со местото на „продолжената повреда“. Други тешкотии во толкувањето во врска со исклучувањето на местото на штета во потстав (s) сè уште може да се појават. На пример, пресудата за тужбата донесена против странски производител во државата каде што наводно се случила физичка повреда не може да ги задоволи барањата според потстав (s) ако се сфати дека местото каде се случило делото (неисправен дизајн или производство) е во државата каде што се наоѓа производителот. Меѓутоа, ако пресудата произлегува од тужба заснована на наводно непредупредување, може да се тврди дека овој пропуст се случил на местото на повреда, каде што производот бил продаден или користен. Доколку се смета дека локацијата на пропустот е прашање на закон, а не факт во замолената држава, опфатот на потстав (s) може да варира во зависност од начинот на кој се решава ова прашање во замолената држава.¹⁴² Како и во претходниот став, ова прашање ќе треба да се утврди од страна на судовите што ја применуваат Конвенцијата, водени од целта на Конвенцијата за воедначена примена, наведена во член 20.

Потстав (и) – пресудата се однесува на валидноста, структурата, дејството, администрирањето или варијацијата на труст формиран доброволно и потврден во писмена форма и -

- (i) во моментот на започнувањето на постапката, државата во која е донесена пресудата е назначена во инструментот за трустот како држава во чии судови споровите за таквите работи ќе се решаваат; или

¹⁴²

Со други зборови, замолените суд може да се осврне на своето национално законодавство или на законот што се применува на ова прашање според неговиот избор на законски правила.

- (ii) во моментот кога е поведена постапката, државата во која е донесена пресудата била експлицитно или имплицитно назначена во инструментот за трустот како држава во која се наоѓа главното место на управување на трустот.

Овој потстав се применува само на пресуди во врска со внатрешните аспекти на труст меѓу лицата што се или биле поврзани со трустот;

199. Овој потстав се однесува на пресудите во врска со важноста, структурата, дејството, администрирањето или варијацијата на трустот.¹⁴³ Како што е наведено во последниот дел од потстав и), вклучени се само пресудите во врска со внатрешните аспекти на трустот. Пресудите во врска со спорови помеѓу страните во трустот и трети лица мора да бидат разгледани според други одредби од член 5(1).
200. **Трустови.** Поимот „труст“ не е дефиниран во Конвенцијата. Тоа е суштински концепт на обичајно право и може да не е познат во другите правни системи. Сепак, тоа е дефинирано во член 2 од Конвенцијата на НССН од 1985 година за трустови, за целите на таа Конвенција.¹⁴⁴ Таа дефиниција ќе биде поучна доколку се појави прашање за дефиницијата затоа што ги наведува карактеристиките на трустот според постојните концепти на обичајното право.¹⁴⁵
201. Овој потстав се применува на труст формиран доброволно и потврден во писмена форма.¹⁴⁶ Не вклучува ситуации според обичајното право кога резултатниот или конструктивниот труст е наметнат со закон. Иако трустот мора да се создаде доброволно, истиот не треба да произлезе од договор; може да се создаде еднострано со полномошно или со тестамент. Исклучувањето на тестаментите и наследството од материјалниот опфат на Конвенцијата (чл. 2(1)(г)) не е во спротивност со вклучување на тестаментални трустови во рамките на потстав (и). Член 2(1)(г) ги исклучува прелиминарните прашања, како што се прашањата за важноста или толкувањето на тестаментот, дури и доколку тие се однесуваат на важноста и значењето на трустот. Но, пресудите за други прашања што произлегуваат во текот на администрирањето на тестаменталниот труст што е валидно креиран се

¹⁴³ Согласно чл. 8 од Конвенција на НССН од 1 јули 1985 година за законот што се применува на трустовите и за нивно признавање (во понатамошниот текст: Конвенција на НССН од 1985 година за трустови), која во оваа точка ја одразува воспоставената доктрина на обичајното право, овие предмети се утврдени со законот што го регулира трустот.

¹⁴⁴ За време на пишувањето, оваа Конвенција е на сила во 14 држави-договорни страни: Австралија, Канада, Народна Република Кина (Хонг Конг САР), Кипар, Италија, Лихтенштајн, Луксембург, Малта, Монако, Холандија, Парагвај, Сан Марино, Швајцарија и Велика Британија.

¹⁴⁵ Извештај на Ниг и Покар, ст. 150.

¹⁴⁶ Ова е исто така ограничувањето на примена на Конвенција на НССН од 1985 година за трустови (види чл. 3).

опфатени со потстав (и) (исто така, види чл. 8(2)).¹⁴⁷

202. **Назначување на држава за утврдување на наведените прашања.** Потстав (и) предвидува две алтернативни поврзаности во зависност од инструментот од кој е создаден трустот. Првата опција е кога инструментот на трустот ги назначува судовите на една држава за утврдување на важноста, структурата, дејството, администрирањето или варијацијата на трустот. Ако тоа е државата што замолува, правилото е исполнето. Потстав (и)(i) не налага назначувањето во инструментот да биде ексклузивно. Покрај тоа, назначувањето мора да биде вклучено во инструментот за време на започнувањето на постапката. Доколку тоа е случај, каква било подоцнежна измена на назначувањето нема да забрани признавање на евентуалната пресуда на подоцнежен датум.
203. **Назначување на местото на администрирање на трустот.** Втората опција е кога инструментот на трустот содржи изречно или имплицитно назначување на државата во која се наоѓа главното место на администрирање на трустот. Ако тоа е државата што замолува, правилото е исполнето. Како и со првата опција погоре, назначувањето мора да постои во моментот кога се поведува постапката. Подоцнежната варијација на назначувањето нема ретроактивно да ја прекине поврзаноста во моментот на признавање или извршување на пресудата.
204. **Имплицитно назначување.** Потстав (и)(ii) се однесува на назначувањето на главното место на администрирање на трустот во самиот инструмент на трустот. Во отсуство на изречно назначување, задачата на замолениот суд е да утврди дали има имплицитно назначување во инструментот на трустот со толкување на поимите на тој инструмент, земени како целина. Судот може да ги разгледа другите околности на случајот само како помош за толкување дали условите на инструментот на трустот откриваат имплицитно назначување. Во секој случај, судот треба да утврди дали намерите на сопственикот се видливи од условите на инструментот на трустот за кој станува збор, без примена на какви било специфични претпоставки за тие намери.
205. За да се помогне во оваа определба, во прилог се неисцрпни примери на поими што можат да обезбедат докази за имплицитните намери на сопственикот: (i) доверителот или доверителите се резиденти на една држава и нивниот идентитет е наведен во самиот инструмент на трустот; (ii) доверителот е друштво основано во одредена држава, специјално за чување на средства на трустот; (iii) трустот е основан за одредена цел утврдена во инструментот на трустот (на пример, да има корист од добротворна организација во одредена држава); (iv) клаузула во инструментот на трустот предвидува средствата на трустот да се задржат или да се инвестираат во одредена држава.

¹⁴⁷

Види, за слично исклучување, Конвенција на НССН од 1985 година за трустови (чл. 4).

206. Опциите во потстав (и)(i) и (ii) претставуваат алтернативи и пресудата донесена од држава што е назначена на кој било начин ќе го исполни правилото од потстав (и). Во случајот наведен во потстав (и)(ii), признавањето или извршувањето на таквата пресуда може да биде одбиено согласно член 7(1)(г).
207. **Внатрешни аспекти.** Последната реченица од потстав (и) го ограничува правилото за пресуди за спорови во врска со внатрешните аспекти наitrustот, односно спорови помеѓу лица кои се поврзани соitrustот (како што се сопственикот, доверителите и корисниците), а не лица надвор од рамките наitrustот. Употребата на „се или биле поврзано соitrustот“ обезбедува дека лицето кое било во рамките наitrustот, но веќе не е во таква позиција за време на признавање или извршување, да остане покриено со правилото. Пресудите во врска со спорови помеѓу страните воitrustот и трети лица мора да бидат разгледани според други одредби од став 1.

Потстав (j) – со пресудата е одлучено по противтужба -

- (iii) доколку е во корист на подносителот на противтужбата, под услов противтужбата да била резултат на истата трансакција или настан како тужбата; или
 - (ii) доколку е против подносителот на противтужбата, освен ако со законот на државата во која е донесена пресудата не се определува дека е потребно да се поднесе противтужба за да се избегне преклузија;
208. Овој потстав воспоставува правила за противтужби. Во многу правни системи, обвинетиот може да одговори на тужбата не само со директна одбрана, што би имало дејство на целосно или делумно прекинување на тужбеното барање, но исто така и со покренување на сопствена тужба која налага пресуда против првичниот подносител на тужбата, наречено противтужба. На пример, во купопродажен договор на стока на рати, ако продавачот тужи за плаќање на преостанатиот дел од цената, купувачот може да се брани против тоа тужбено барање врз основа на тоа што оваа сума не доспева и да додаде противтужба за отштета врз основа на тоа што стоката била ненавремено доставена. Противтужбата не мора да произлегува од истиот договор, но обично треба да биде поврзана со односот помеѓу страните. Иако противтужбата можела да се покрене одделно во друга постапка, се смета дека е поефикасно да се дозволи нејзино усовршување во рамките на првичната постапка. Во некои држави и во одредени околности, дури може да биде задолжително обвинетиот да го покрене сопственото тужбено барање како противтужба; доколку не го стори тоа, се смета дека се откажал и истата не може да се покрене подоцна во посебна постапка.¹⁴⁸

¹⁴⁸

На пр., според правилото 13 од Сојузниот правилник за граѓанска постапка на САД.

209. Потстав (j) содржи две правила во зависност од тоа дали пресудата за противтужба била за или против подносителот на противтужбата. Диференцијалното постапување на успешните и неуспешните противтужби е вклучено за да се балансираат интересите на страните во однос на противтужбата и да се даде предвид можноста за задолжителни противтужби според процесното право во судот што ја донел пресудата.
210. **Пресуди во корист на подносителот на противтужбата.** Нема причина да се ограничи проследувањето каде што противтужбата е успешна. Всушност, во таков случај, секоја можна штета што произлегува од принудувањето да се донесе противтужба е избалансирана со поволниот исход за подносителот на противтужбата. Меѓутоа, за да се обезбеди правичност кон првичниот подносител на тужбата (обвинетиот во противтужбата), противтужбата мора да произлезе од трансакцијата или настанот врз кое се заснова првичната тужба. Првичниот подносител на тужбата се согласил на надлежноста на судот што ја донел пресудата со доброволно поднесување тужба во тој суд. Затоа е легитимно овој суд да може да донесе одлука и за противтужба, но само доколку произлегува од истата трансакција или настан.
211. Зборот „трансакција“ има широк опсег, а се однесува на односот помеѓу страните. Со други зборови, противтужба не треба да произлегува од актуелниот договор врз кој се темели првичното тужбено барање; може да произлезе од друг договор за обезбедување што е дел од пошироката трансакција помеѓу страните. Инаку, англискиот збор „ист настан“ е искористен за претставување на француската фраза „des mêmes faits“ за да се нагласи дека фактите врз кои се темели противтужбата не треба да бидат идентични и може да произлезат од поширока, но сепак поврзана група на околности.¹⁴⁹
212. **Пресуди против подносителот на противтужбата.** Кога противтужбата нема да успее, нема потреба да се заштити првичниот подносител на тужбата со наметнување на барање за тесна поврзаност. Интересот на првичниот подносител на тужбата е токму да има корист од Конвенцијата, а подносителот на противтужбата имплицитно се согласил на надлежноста на судот што ја донел пресудата со поднесување на противтужба. Бидејќи обвинетиот во суштина е подносител на противтужба, ова правило може да го реплицира потстав (в). Но, во образложението погоре е наведено дека подносителот на противтужбата доброволно ја покренал противтужбата. Затоа, за да се даде предвид можноста дека противтужба е задолжителна според законодавството на државата што замолува, потстав (j)(ii) го штити подносителот на противтужбата во случај противтужбата да не успее со тоа

¹⁴⁹ Извештај на Ниг и Покар, ст. 200. Спротивно на тесната формулација на чл. 8(3) од Регулативата Брисел, која ја содржи фразата „ист договор или факти врз кои се засновало првичната тужба“.

што не го спречува подносителот на противтужбата да покрене иста тужба на друго место.

213. Важно е дека оваа одредба нема да спречи проследување на пресудата за противтужба ако се примени друго правило од став 1. На пример, ако подносителот на противтужбата е постојан резидент на државата што замолува, пресудата против подносителот на противтужбата ќе го исполни потстав (а) и исклучокот за задолжителните противтужби во потстав (j)(ii) нема да го заштити подносителот во случај на неуспех на противтужбата. Слично на тоа, ако првичниот подносител е постојан резидент во државата што замолува, пресудата за успешната противтужба исто така ќе го исполни правилото во потстав (а) дури иако противтужбата не произлегла од истата трансакција.

Потстав (к) – пресудата е донесена од суд определен во договор склучен или документиран во писмена форма или со кое било друго средство за комуникација што ја прави достапна информацијата за да може на неа подоцна да се даде упатување, освен ексклузивен избор на судски договор.

За целите на овој потстав, „ексклузивен избор на судски договор“ означува договор склучен од две или повеќе страни во кој се определуваат, за целите на одлучување на спорови што се појавиле или може да се појават во врска со конкретен правен однос, судовите на една држава или еден или повеќе конкретни судови на една држава изземајќи ја надлежноста на кои било други судови.

214. Во овој потстав е наведено правило врз основа на изречна согласност. Кога страните однапред се согласиле на судот да ги реши нивните спорови, пресудата на тој суд се смета за фер за двете страни и најчесто ги задоволува законските барања за признавање и извршување во замолената држава. Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори предвидува признавање и извршување на таквите договори и како резултат на пресудите во врска со ексклузивниот избор на судски договори. Дефиницијата за избор на судски договор во потстав (к) е извлечена од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, и во однос на формата на договорот и на неговата природа како ексклузивна или неексклузивна, што треба да обезбеди конзистентност во толкувањето на двата инструмента.
215. **Однос со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.** Конвенцијата се обидува да избегне преклопување со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. За таа цел, Конвенцијата се однесува само на неексклузивен избор на судски договори во потстав (к). Ова му дозволува на судот во замолената држава да смета дека правилото е исполнето кога страните во договорот го назначиле судот што ја донел пресудата како оној пред кој може да се покренат спорови, но не и кога тоа назначување ги исклучува сите други судови. Во вториот случај, односно кога изборот на судски договор е ексклузивен, пресудата може да биде признаена и извршена според Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски

договори или, доколку не е применлива, според националното законодавство.¹⁵⁰

216. **Неексклузивни договори.** Конвенцијата негативно ги дефинира неексклузивните договори. Вклучува дефиниција за „ексклузивен избор на судски договор“ земена од член 3(а) од Конвенцијата на ХССН од 2005 година за избор на судски договори и наведува дека Конвенцијата се применува на кој било договор „освен ексклузивен избор на судски договор“. Освен тоа, Конвенцијата на ХССН од 2005 година за избор на судски договори содржи претпоставка дека изборот на судски договор што ги назначува судовите на една држава, или еден или повеќе специфични судови на една држава, се смета дека е ексклузивен, освен ако страните не предвидат поинаку (чл. 3(б)). Во принцип, пристапот што го следи Конвенцијата се обидува да избегне празнина помеѓу двата инструмента.

217. Неексклузивните договори можат да имаат различни форми. Договорот може да предвиди список на судови во различни држави меѓу кои подносителот на барањето може (или мора) да избере. Може само да укаже на тоа дека страните се согласуваат да не се спротивставуваат на надлежноста ако тужбеното барање се покрене во назначениот суд. Договорот наместо тоа може да биде „асиметричен“ (или „хибриден“), што значи дека е ексклузивен за една страна, но не е ексклузивен за друга. Асиметричните клаузули не се сметаат за ексклузивни според Конвенцијата на ХССН од 2005 година за избор на судски договори и затоа спаѓаат во подрачјето на примена на оваа Конвенција.¹⁵¹ Извештајот на Хартли и Догаучи ги вклучува следниве конкретни примери на неексклузивен избор на судски договори:

„– Судовите на државата А имаат неексклузивна надлежност да разгледуваат постапки согласно овој договор.“

„– Постапката според овој договор може да се покрене во судовите на државата А, но тоа не ја исклучува постапката во судовите на која било друга држава што има надлежност според нејзиниот закон.“

„– Постапките според овој договор можат да бидат покренати во судот Х во државата А или судот Y во државата В, со исклучок на сите други судови.“

„– Постапката против Х може да се поведе исклучиво во седиштето на Х во државата А; постапката против Y може да се поведе исклучиво во седиштето на Y во државата В.“

¹⁵⁰ За повеќе детали за односот помеѓу Конвенцијата на ХССН од 2005 година за избор на судски договори и оваа Конвенција, види подолу, ст. 375-378.

¹⁵¹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 32, 106 и 249.

218. Оваа Конвенција, како и Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, го ограничува ова правило на договори склучени или документирани во писмена форма или со какво било друго средство за комуникација што ги прави информациите достапни за понатамошна употреба.¹⁵² Усните договори, според тоа, немаат корист од овој потстав.
219. **Примери.** Писмениот договор помеѓу Х (постојан резидент во државата А) и У (постојан резидент во државата В) ја содржи следната клаузула: „За какви било спорови што произлегуваат од овој договор за дистрибуција, страните се согласуваат на надлежноста на судовите во државата С.“ По спорот што страните не можат да го решат спогодбено, У поднесува тужба против Х пред судовите на државата С. Пресудата е донесена во корист на У и се бара извршување во државата А каде што Х има имот. Во таков случај, потстав (к) ќе се применува само ако судот во државата А утврди дека клаузулата е неексклузивен избор на судски договор. Во спротивно, потстав (к) не се применува и пресудата нема да се проследи според Конвенцијата, освен ако не постои некое друго применливо правило според став 1. Ако државата А и државата С се страни на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, таквата клаузула ќе се претпостави дека е ексклузивна, а пресудата може да се проследи според тој инструмент.
220. Писмениот договор помеѓу Х (постојан резидент во држава А) и У (постојан резидент во држава В) ја содржи следната клаузула: „За какви било спорови што произлегуваат од овој договор, страните решаваат да покренат тужби исклучиво во трговските судови на Капитал Сити, државата С.“ По спорот што страните не можат да го решат спогодбено, У покренува тужба против Х во државата С. Пресудата се донесува во корист на У и се бара извршување во државата А каде што Х има имот. Потстав (к) не се применува на овој случај бидејќи клаузулата за назначување на судовите на државата С е ексклузивен избор на судски договор. Покрај тоа, доколку не се применува друг основ наведен во став 1, замолената држава не е обврзана да ја признае пресудата согласно член 4 од Конвенцијата, иако може да ја признае според нејзиното национално законодавство, како што е дозволено со член 15. Ако државите С и А се страни на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, тогаш пресудата може да се проследи според тој инструмент. Тоа е предвидениот резултат што се однесува на политиката, бидејќи двете Конвенции се комплементарни.

Став 2 – Доколку се бара признавање или извршување пресуда против физичко лице што дејствува првенствено за лични, семејни или домаќински цели (потрошувач) во прашања поврзани со потрошувачки договор, или против работник за прашања што се однесуваат на договорот за вработување на

¹⁵² За ова формално барање, види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 110-114.

работникот -

- (а) став 1 (е) се применува само ако согласноста е доставена до судот, усно или во писмена форма;
- б) став 1 (ѓ), (е) и (к) не се применуваат.

221. **Договори за потрошувачи и договори за вработување.** Во став 2 се наведени исклучоци од општите правила во став 1 за договори за потрошувачи и договори за вработување.¹⁵³ Овие исклучоци се однесуваат само на признавање и извршување против потрошувач или вработен, а не за признавање и извршување покренато од потрошувач или вработен. Овие исклучоци се во согласност со заштитата што им се дава на потрошувачите или вработените во договорната фаза од страна на многу правни системи, без разлика дали се во домашното или меѓународното приватно право. Став 2 не создава специјални правила за овие два вида на договори, кои остануваат предмет на правилата утврдени во став 1. Наместо тоа, став 2 ограничува или исклучува, во корист на послабата страна, упатување на трите потстава од став 1 кои се однесуваат на правилото засновани врз согласност (потстав (д), (ѓ) и (к)) и на потстав (е), кои се однесуваат на правилото за договорните обврски. Во пракса, овие исклучоци веројатно ќе го ограничат проследувањето на пресудите против потрошувач или вработен на оние дадени во државата на статутарното седиште на тоа лице, без изречна согласност за надлежност на друг суд од страна на потрошувачот или вработениот поднесени во тој суд.

222. **Дефиниција на потрошувач.** Конвенцијата го дефинира потрошувачот како „физичко лице кое постапува првенствено за лични, семејни или домаќински цели“. Ова е истата дефиниција пронајдена во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, која ги исклучува договорите за потрошувачи од нејзиниот опфат во член 2(1)(а). Исто така е во согласност со дефиницијата за потрошувач што се наоѓа во *Виенската конвенција од 11 април 1980 година за договори за меѓународна продажба на стоки* (чл. 2(а)), и *Конвенцијата на НССН од 22 декември 1986 година за законот што се применува на договорите за меѓународна продажба на стоки* (чл. 2(в)). Другата опција ќе беше негативната формулација што се наоѓа во Бриселската регулатива (чл. 17(1)) и Регулацијата Рим I¹⁵⁴ (чл. 6(1)): „за цел [...] надвор од неговата дејност или професија [...]“. За разлика од европските регулативи, Конвенцијата не прецизира дека другата договорна страна мора да постапува во нејзино трговско или професионално својство. Ова го покренува прашањето дали потрошувачите од договорите за потрошувачи се вклучени во став 2.

¹⁵³ Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори го исклучува од својот опфат изборот на судски договори во договори за потрошувачи и договори за вработување: чл. 2(1)(а) и (б).

¹⁵⁴ Регулација (ЕЗ) бр. 593/2008 на Европскиот парламент и на Советот од 17 јуни 2008 година за законот што се применува на договорните обврски (Рим I), *Службен весник на Европската унија*, 4.7.2008 г., бр. Л 177, стр. 6-16.

Бидејќи на 22-та седница не се разговараше за ова прашање, истото ќе треба да го утврдат судовите што ја применуваат Конвенцијата, водени од целта на Конвенцијата за воедначена примена, изразена во член 20.

223. **Договори за вработување.** Договорите за вработување не се дефинирани според Конвенцијата, но од фразата „договор за вработување“ станува јасно дека став 2 ги опфаќа платените работници на кое било ниво, а не луѓето кои вршат независна професионална активност.¹⁵⁵
224. **Колективни договори.** Упатувањето на „предмети во врска со договорот за вработување на работникот“ означува дека став 2 има за цел да се примени на пресуди поврзани со индивидуални договори за вработување, односно на спорови помеѓу **вработен** и работодавач што произлегуваат од нивниот работен однос. Ова вклучува секако тужбено барање помеѓу работодавачот и работникот засновано на законската рамка што се применува на тој однос, вклучувајќи го законот за работни односи или колективните договори.¹⁵⁶ Спротивно на тоа, спорови што произлегуваат од колективен договор помеѓу страните на овој договор – најчесто синдикат или тело што ги застапува вработените, од една страна, и работодавач или здружение на работодавци, од друга страна – не се опфатени со овој став.
225. **Исклучок од став 1 во врска со согласност.** Став 2(а) го ограничува дејството од став 1(д) во врска со изречната согласност дадена во текот на постапката. Што се однесува до вработените и потрошувачите, согласноста мора да биде „упатена до судот, усно или писмено“. Со други зборови, вториот и третиот пример даден погоре за став 1(д) (види погоре, ст. 164) не би го исполнил 2(а), туку првиот, тоа е единствената ситуација кога изразувањето на согласност било насочено кон судот, а не кон другата страна. Другите начини на **согласност** признати во став 1 се имплицитна согласност (ст. 1(ѓ)) и согласност со претходен договор помеѓу страните (ст. 1(к)). Во однос на потрошувачите и вработените, ниту еден вид согласност не се третира како доволен. Со други зборови, пресудата против потрошувач или вработен нема да се проследи според Конвенцијата ако поврзаноста со државата што замолува се засновала само на согласност од кој било вид. Се разбира, став 1(а) ќе биде исполнет кога вработениот или потрошувачот се постојани резиденти во државата што замолува.¹⁵⁷
226. **Исклучок на правилото врз основа на местото на извршување на договорната обврска.** Слично на горенаведеното, став 2 ја исклучува

¹⁵⁵ Извештај на Ниг и Покар, ст. 117.

¹⁵⁶ Во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, чл. 2(1)(б) го исклучува изборот на судски договори „што се однесуваат на договори за вработување, вклучително и колективни договори“.

¹⁵⁷ Други правила од чл. 5(1) исто може да се исполнат.

употребата на став 1(е), кој се однесува на местото на извршување на договорните обврски. Пресудата нема да биде признаена или извршена против потрошувач или вработен ако единствената поврзаност со државата што замолува е местото на извршување на соодветната договорна обврска.

Став 3 – Став 1 не се применува на пресуда со која е донесена одлука за наем на недвижен имот (закуп) или одлука за регистрација на недвижен имот. Ваквата пресуда може да се признае и изврши само ако е донесена од судот на државата во која се наоѓа имотот.

227. Став 3 ги **исклучува** правилата од став 1 за договор за закуп на станбен објект и регистрација на недвижен имот. Специфичното правило во став 3 го исклучува секое друго правило од став 1, и соодветно на тоа, секое друго правило од став 2.

228. **Договори за закуп на станбени објекти.** Договорот за закуп на станбен објект се однесува на договор за **употреба** на живеалиште за живеење за лични, семејни или домаќински цели во замена за закупнина. Потстав (ж) веќе обезбедува специфично правило за пресуда врз основа на договор за закуп на недвижен имот (закуп), но таквата пресуда може да се проследи и според секое друго соодветни правило од став 1. Многу држави ги третираат договорите за закуп на станбени објекти како посебна категорија на договори за закуп и бараат да го заштитат закупецот - кој се смета за ранлив на ист начин како потрошувач или вработен - или да го олеснат пристапот до домување преку ексклузивна надлежност на местото каде што се наоѓа недвижниот имот, обезбедувајќи дека се применува секој задолжителен режим со кој се регулираат договори за закуп на станбени објекти според законодавството на таа држава.¹⁵⁸ Во став 3 се опфатени пресуди за спорови помеѓу сопственикот и закупецот, вклучувајќи, на пример, пресуди за постоење или толкување на договорот за закуп, иселување, надомест на штета предизвикана од закупецот или наплата на закупнината.

229. **Регистрација на недвижен имот.** Став 3 се применува и за пресудите за регистрација на недвижен имот. Оваа одредба опфаќа пресуди за чинот на регистрација на недвижен имот и произлегуваат од спор помеѓу две приватни страни, најчесто пресуда со која се наредува регистрација на пренос на недвижен имот во однос на спор помеѓу купувачот на недвижниот имот и

¹⁵⁸ Во повеќето држави кои обезбедуваат заштитни режими за договори за закуп на станбени објекти, истите не се однесуваат на привремени закупи за годишни одмори за кои договорите честопати вклучуваат и други услуги покрај употребата на престојувалиште. Тие држави обично нема да сметаат дека нивните судови имаат ексклузивна надлежност над ваквите договори. Додека треба да се спроведе воедначено толкување на поимот „договор за закуп на станбен објект“ (според чл. 20), исклучителната природа на ст. 3 и неговата заштитна цел треба да се земат предвид при утврдувањето на неговиот опфат во судот на замолената држава.

продавачот (односно постапка *in personam*). Спротивно на тоа, другите договорни спорови засновани на договори за пренос на недвижен имот не се опфатени со оваа одредба, на пример, плаќање на цената или одговорноста на продавачот. Последователно, пресудите за регистрација на недвижен имот засновани на стварни права се опфатени со член 6. И, на крај, пресудите за важноста на регистрација во јавните регистри се исклучени според член 2(1)(s) (за значењето на ова исклучување, види погоре ст. 58).

230. Според став 3, пресуда за договор за закуп на станбен објект на недвижен имот или за **регистрација** на недвижен имот, може да биде признаена и извршена според Конвенцијата само ако е донесена од судот на државата каде што се наоѓа имотот. Нема да се примени ниту едно друго правило според став 1. Така, на пример, пресудата донесена во државата А, каде обвинетиот е постојан резидент, а се однесува на договор за закуп на станбен објект над недвижен имот лоциран во државата В, нема да се проследи според Конвенцијата.¹⁵⁹ Сепак, за разлика од член 6, членот 5(3) не спречува признавање или извршување според националното законодавство (чл. 15).

¹⁵⁹ Дискутабилно е дали првата реченица од чл. 5(3), што ја исклучува примената на ст. 1, исто така се применува кога недвижниот имот се наоѓа во држава што не е страна на Конвенцијата. Правилото е формулирано во апсолутна смисла и на тој начин за да опфаќа каква било пресуда за договори за закуп на станбен објект или регистрација на недвижен имот, без никакво територијално ограничување. Нацртот на Конвенцијата од 2018 година подготвена од Специјалната комисија од мај 2018 година (види погоре, белешка 10), чл. 6(в) содржи ексклузивна основа за признавање и извршување на закуп на недвижен имот, чија примена е ограничена на случаи кога имотот се наоѓал во државата-договорна страна. Како резултат на постигнатиот компромис на 22-та седница, оваа одредба била изменета и преместена во чл. 5(3), но ова конкретно прашање не било дискутирано (исто така, види подолу ст. 231-233).

Член 6

Ексклузивна основа за признавање и извршување

И покрај член 5, пресудата со која е донесена одлука за правата *in rem* за недвижен имот се признава и се извршува само доколку имотот се наоѓа во државата во која е донесена пресудата.

231. Член 6 предвидува единствена ексклузивна основа за признавање и извршување на пресудите за стварни права на недвижноста. Оваа одредба има позитивно и негативно дејство. Пресудите што се во согласност со правилото од член 6 може да се признаат и извршат. Пресудите што не го исполнуваат правилото не смеат да бидат признаени ниту извршени, ниту според Конвенцијата или според националното законодавство. Според тоа, член 6 се применува „[б]ез оглед на член 5“ и предвидува дека ваквите пресуди ќе се извршат „само доколку“ постои пропишаната поврзаност. Утврдува „апсолутно“ ексклузивно правило за пресуди за стварни права врз недвижен имот. Така, на пример, ако X поднесе тужба против Y во државата A за стварни права врз недвижен имот лоциран во државата B, пресудата што следи нема да биде признаена или извршена во која било друга држава. Затоа, член 15, кој предвидува дека Конвенцијата не спречува признавање или извршување според националното законодавство, е предмет на член 6.
232. Сепак, член 6 се применува само на пресудите кога главната цел на постапката е пресуда за стварни права врз недвижен имот. Конвенцијата содржи посебни правила кога ќе се јави такво прашање само како прелиминарно прашање (види чл. 2(2) и 8).
233. **Образложение.** Вообичаено е и во голема мерка неконтроверзно дека една држава ќе смета дека има исклучителна надлежност за тужбените барања во врска со стварните права врз недвижниот имот лоциран во таа држава. Судовите на државата каде што се наоѓа недвижниот имот се најдобро поставени, од причини на непосредна близина, да ги утврдат фактите и да ги применуваат правилата и практиките со кои се регулираат стварните права, кои обично се оние на државата во која се наоѓа имотот. Таквите постапки најчесто вклучуваат јавни регистри или други јавни документи.¹⁶⁰

¹⁶⁰

За тврдењата во корист на ова правило, види Извештај на Ниг и Покар, ст. 164

234. **Опфат: стварни права.** Член 6 се применува на пресудите во постапките чишто предмет биле стварните права, односно права кои директно се однесуваат на недвижен имот и се извршуваат „против сите (*erga omnes*)“.¹⁶¹ На поимот за стварно право според Конвенцијата треба да му се даде автономно значење, фокусирајќи се на дејствата од правото според законодавството на државата во која се наоѓа недвижниот имот. Секое право врз недвижен имот што има *erga omnes* дејство според тој закон, треба да се смета дека спаѓа во категоријата на стварни права за целите на член 6. Во повеќето држави, ова ќе вклучува, на пример, право на сопственост, хипотека, плодуюживање или службеност; други држави можат да дадат *erga omnes* дејство на одредени права на владение или користење, или на некои видови долгорочни закупи. Пресудите за ваквите права спаѓаат под ексклузивното правило на член 6.
235. Член 6 опфаќа пресуди за тужби со кои се утврдува постоењето на тие права, нивниот обем и содржина, и им се обезбедува на носителите заштита на овластувањата во прилог на нивните права. Спротивно на тоа, тужбите засновани врз права поврзани со недвижен имот што немаат *erga omnes* дејство не се опфатени со оваа одредба. На пример, тужба за предавање на недвижен имот врз основа на купопродажен договор (односно, кога станува збор за обврска на обвинетиот да ги изврши сите дејствија потребни за пренесување и предавање на имотот) или тужба за штетите на недвижниот имот не се опфатени со оваа одредба. Стварните права врз движниот имот исто така не се опфатени со овој член.
236. **Недвижен имот.** Поимот „недвижен имот“ не е дефиниран според Конвенцијата, но треба да се земе предвид дека вклучува земјиште, придобивки или подобрувања на земјиштето и инвентар (за разлика од движните имоти), вклучувајќи работи вградени, прицврстени или залепени на земјата или трајно прицврстено на сè што е вградено, прицврстено или залепено на земјата. Овие насоки во врска со недвижен имот не се исцрпни.
237. **Примена во однос на државите што не се договорни страни.** За да се разбере примената на оваа одредба во однос на државите што не се договорни страни, треба да се разликуваат три сценарија што зависат од локацијата на недвижниот имот и од државата што замолува.
238. *Прво сценарио: недвижниот имот се наоѓа во држава договорничка и државата што замолува е исто така држава договорничка.* Несомнено е дека член 6 се применува кога недвижниот имот се наоѓа во држава договорничка. Во таков случај, пресудата ќе биде признаена и извршена само и само ако имотот се наоѓа во државата што замолува. Во спротивно, пресудата нема да биде признаена ниту извршена според Конвенцијата или според националното законодавство (види чл. 15). Понатаму, секој договор

склучен по оваа Конвенција нема да влијае на овој резултат ако државата договорничка каде што се наоѓа имотот не е страна во овој подоцнежен договор (види чл. 23(3) и (4)).

239. *Второ сценарио: недвижниот имот се наоѓа во држава што не е договорна страна, но државата што замолува е држава договорничка и е исполнето едно од правилата утврдено во член 5.* Ова сценарио налага попрецизно толкување.
240. Член 6 започнува со „И покрај член 5 [...]“. Така, тоа претставува исклучок од правилото дека пресудите донесени во една држава договорничка може да се признаат и извршат доколку е исполнето некое од правилата од член 5. Според тоа, кога станува збор за стварни права врз недвижен имот, член 5 не се применува. Понатаму, член 6 јасно не ги исклучува пресудите за стварни права врз недвижен имот што се наоѓа во држави што не се договорни страни.¹⁶² Оваа формулација на член 6 го негира проследувањето на пресудата во опишаното сценарио. Овој пристап би бил во согласност со националното законодавство во многу држави кои негираат признавање или извршување на донесена странска пресуда, на пример, во државата каде што обвинетиот има статутарно седиште ако пресуди за стварно право врз недвижен имот што се наоѓа во друга држава. Следејќи го ова толкување, пресудата донесена во државата А, која е страна на Конвенцијата, со која се регулира стварно право врз недвижен имот лоциран во државата В, што не е страна, не се проследува според Конвенцијата. Според тоа, другите држави договорнички не би биле обврзани да ја признаат или извршат таа пресуда според Конвенцијата, дури иако е исполнето некое правило од чл. 5(1) и не постои основа за одбивање според член 7 или 8.
241. Сепак, член 6 не создава обврска кон земјите што не се договорни страни. Не изгледа разумно да се смета дека државите договорнички доброволно го

162

За да се разбере оваа изјава, важно е накратко да се потсетиме на претходните верзии на оваа одредба. Како што е наведено во белешка 159, во нацртот на Конвенцијата од 2018 година (види погоре, белешка 10) чл. 6 содржи три ексклузивни основи за признавање и извршување: (i) една за пресуди за важност на запишани права на интелектуална сопственост; (ii) друга за пресуди за стварни права на недвижен имот; и (iii) трета за закупи на недвижен имот. Како што е објаснето во соодветната верзија на ревидираниот нацрт на Извештајот со објаснувачки белешки (прел. док. бр. 1 од декември 2018 година „Конвенција за пресуди: ревидиран нацрт на Извештајот со објаснувачки белешки“, ст. 271), првите две основи беа формулирани во апсолутна смисла, додека третата беше ограничена на случаи кога ексклузивната основа укажуваше на држава-договорна страна. Како резултат, чл. 5 не ги опфаќа пресудите донесени за важноста на правата на интелектуална сопственост, без оглед на тоа дали правото било запишано во држава-договорна страна или држава што не е договорна страна, или за стварни права на недвижен имот, без оглед на тоа дали недвижниот имот се наоѓа во држава-договорна страна или држава што не е договорна страна (види исто ст. 263, со пример). Спротивно на тоа, чл. 5 ги опфаќа пресудите за закупи на недвижен имот кога имотот се наоѓа во држава што не е договорна страна.

задржале својот суверенитет на овој начин. Како резултат на тоа, нема причина да се разбере дека, во примерот погоре, другите држави договорнички се спречени да ја признаат или да ја извршат пресудата донесена во државата А за недвижен имот лоциран во држава што не е договорна страна, или според нивно национално право (и покрај чл. 15) или според друг меѓународен инструмент. Овој заклучок може да се извлече од формулацијата на член 23(3) и (4), кои се однесуваат на „[...] обврските од член 6 кон државите договорнички [...]“ (додаден акцент).

242. Така, се чини дека претпочитаното толкување е дека државите договорнички не се обврзани да ја признаат или извршат пресудата донесена во друга држава договорничка за недвижен имот лоциран во држава што не е договорна страна. Според ова, Конвенцијата не спречува такво признавање или извршување според националното законодавство или според друг меѓународен инструмент.
243. *Трето сценарио: недвижниот имот се наоѓа во држава договорничка и државата што замолува не е договорна страна.* Конвенцијата не се применува на признавање и извршување на пресудите донесени во држави што не се договорни страни и затоа не се применува на ова сценарио. Националното законодавство регулира и како што е споменато погоре, повеќето национални законодавства негираат признавање во такви случаи. Но, ако националното законодавство не го сторило тоа, можеби нема да биде доследно за државата договорничка да ја признае и изврши таквата пресуда, со оглед на политиката и целите на Конвенцијата.

Член 7***Одбивање на признавање и извршување***

1. Може да се одбие признавање или извршување пресуда ако -
 - а) документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ, вклучувајќи и изјава за суштинските елементи на тужбата -
 - (i) не му е доставен на обвинетиот во доволно време и на начин што ќе му овозможи да ја подготви својата одбрана, освен ако обвинетиот не се појавил и не го изложил својот случај без да ја спори доставата во судот што ја донел пресудата, доколку законот на државата што ја донела пресудата дозволува оспорување на доставата; или
 - (ii) му бил доставен на обвинетиот во замолената држава на начин што е некомпатибилен со основните принципи на замолената држава во врска со достава на документи;
 - б) пресудата е донесена со измама;
 - в) признавањето или извршувањето би биле очигледно некомпатибилни со јавната политика на замолената држава, вклучително и ситуации кога конкретните постапки што довеле до пресудата биле некомпатибилни со основните принципи на правичност на постапката на таа држава и ситуации што вклучуваат задирање во безбедноста или суверенитетот на таа држава;
 - г) постапките во судот што ја донел пресудата биле спротивни на договор, или назначување во инструмент на труст, според кој за предметниот спор требало да се решава во судот на држава различна од државата во која е донесена пресудата;
 - д) пресудата не е во согласност со пресудата донесена од судот на замолената држава во спор меѓу истите страни; или
 - ѓ) пресудата не е во согласност со претходна пресуда донесена од судот на друга држава меѓу истите страни за истиот предмет, доколку претходната пресуда ги исполнува условите неопходни за нејзино признавање во замолената држава.

- 2. Може да се одложи или да се одбие признавањето или извршувањето ако постапката меѓу истите страни за истиот предмет е во тек пред суд на замолената држава, кога -**
- а) судот на замолената држава е изземен пред судот што ја донел пресудата; и**
 - б) постои тесна врска меѓу спорот и замолената држава.**

Одбивањето според овој став не спречува подоцнежнo барање за признавање или извршување на пресудата.

244. Конвенцијата обезбедува рамка за признавање и извршување на пресудите. За таа цел, член 4 ја утврдува општата обврска во врска со признавањето и извршувањето на пресудите, со барањата на правилата утврдени во член 5 и 6 и специфичните одбрани во член 7. Овие одбрани се групирани во две категории. Првата, во став 1, ги наведува основите што дозволуваат, но не наложуваат замолената држава да одбие признавање или извршување врз основа на начинот на кој се одвивала постапката во државата што замолува, или од природата или содржината на самата пресуда. Како што е потврдено во член 4(1), ова е исцрпен список, кој ги ограничува основите на кои може да се повика должникот според пресудата за да избегне признавање или извршување во замолената држава, и што може да стори судот во замолената држава. Втората категорија се однесува на специфичната состојба на меѓународните *lis pendens* и е опфатена со став 2.

Став 1 – Може да се одбие признавање или извршување пресуда ако -

245. Овој став вклучува седум основи што можат да доведат до одбивање да се признае или изврши пресуда во замолената држава. Тие во голема мерка ја повторуваат истоветната одредба во Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори.¹⁶³ Основите наведени во потстав (а), (б) и (г) се однесуваат на начинот на започнување и водење на постапката во државата што замолува. Основите во потстав (в) и (д) се однесуваат на дејството што признавањето или извршувањето би го имале во замолената држава. На крај, во потстав (ѓ) се земени предвид претходните пресуди донесени во трета држава.

¹⁶³

Чл. 9 од Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори.

246. Во член 7 е утврдено дека државите „можат“ да одбијат признавање или извршување доколку се исполнети една или повеќе основи. Оваа одредба се однесува на државите. Државите можат (i) да усвојат домашно законодавство што не предвидува одбивање во некои од овие околности или да предвидува одбивање во сите овие околности, (ii) налага признавање и извршување во некои од овие околности, (iii) наведува дополнителни критериуми што се релевантни за вршење на дискреционо право или (iv) остава сè на дискреционо право на судот.

Потстав (а) – документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ, вклучувајќи и изјава за суштинските елементи на тужбата -

- (i) не му е доставен на обвинетиот во доволно време и на начин што ќе му овозможи да ја подготви својата одбрана, освен ако обвинетиот не се појавил и не го изложил својот случај без да ја спори доставата во судот што ја донел пресудата, доколку законот на државата што ја донела пресудата дозволува оспорување на доставата; или
 - (ii) му бил доставен на обвинетиот во замолената држава на начин што е некомпатибилен со основните принципи на замолената држава во врска со достава на документи;
247. Првата одбрана за признавање или извршување се однесува на начинот на кој обвинетиот бил известен за тужбеното барање покренато во државата што замолува. Во суштина, предвидува дека недостатокот на соодветно известување до обвинетиот ќе го оправда непризнавањето или неизвршувањето.
248. **Документ за поведување на постапката.** Документот со кој мора да се извести обвинетиот е документот што ја повел постапката или истоветен документ, вклучувајќи изјава за основните елементи на тужбеното барање. Оваа одредба има за цел да обезбеди дека обвинетиот бил известен за елементите на тужбеното барање и дека имал можност да организира нивна одбрана. Така, концептот на документот што ја поведува постапката вклучува кој било документ што, според законодавството на државата што замолува, поведува постапка на начин што му овозможува на тужителот да добие пресуда што може да се проследи според Конвенцијата.¹⁶⁴ Покрај тоа, документот мора да ги содржи „основните елементи на тужбеното барање“ за да му се овозможи на обвинетиот да донесе разумна одлука за процедуралниот одговор.
249. Во потстав (а) се дефинирани две околности во кои процесот на известување може да оправда одбивање да се признае или изврши пресуда. Првиот се однесува на интересите на обвинетиот, додека вториот се однесува на

¹⁶⁴

Со ова се признава разновидноста на средства со кои процесното право го одредува начинот на поведување на тужбите.

интересите на замолената држава кога се случило известувањето во таа држава.¹⁶⁵

250. **Заштита на обвинетиот.** Основата за одбивање на признавање или извршување според потстав (а)(i) е кога обвинетиот не бил навремено информиран за тужбеното барање покренато во државата што замолува. Овој основ го обезбедува најосновното начело на процедурална правда: правото на сослушување.¹⁶⁶ Тестот за соодветно известување е повеќе фактички, отколку технички.¹⁶⁷ Дали обвинетиот може да се потпре на потстав (а)(i) зависи од неговото однесување во државата што замолува. Доколку обвинетиот не се појави во судот што ја донел пресудата и пресудата била донесена во отсуство, може да се повика на одбраната заснована на неправилно известување за да се одбие признавање или извршување. Доколку обвинетиот „се појавил и го презентирал својот случај“ во судот што ја донел пресудата без оспорување на известувањето, одбраната заснована на неправилно известување нема да биде достапна во замолената држава.¹⁶⁸ Овој услов гарантира дека известувањето е оспорено во првата можност и пред судот најдобро способен да ги реши сите недостатоци во известувањето, како што е одложување. Кога законот во државата што замолува не дозволува приговори за известување, условот не се применува.

251. **Известување.** Во потстав (а)(i) не се наведени начините на известување. Особено, не е потребна лична услуга на обвинетиот и може да бидат доволни други начини на достава, како што е известување за одредени лица, освен обвинетиот, на пример, вработен или роднина што живее со обвинетиот или дури и со јавно известување. Конвенцијата налага само известувањето да биде доволно за да му се овозможи на обвинетиот да ја организира својата одбрана. Што се однесува до адекватноста на јавното известување, некои судови заклучиле дека правото на сослушување не е повредено ако замолените суд е уверен дека се спроведени сите истраги наложени од начелата на совесност и чесност за пронаоѓање на обвинетиот, но без успех.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 185.

¹⁶⁶ Како такво, ова се поклопува со потстав (в), што конкретно се однесува на основните начела на правична постапка. Потстав (а) на тој начин може да се сфати како специфична примена на потстав (в) во однос на известувањето, со свои услови што, спорно, треба да ја исклучат примената на потстав (в) за прашања што се опфатени со потстав (а).

¹⁶⁷ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 186, особено белешка 225.

¹⁶⁸ Ова се повикува на правилото од чл. 5(1)(f). Различните изрази што се користат („изнел наводи за основаноста“ и „се појавил и го презентирал својот случај“) укажува дека можните дејствија на обвинетиот според чл. 7(1)(а)(i) се пошироко смислени. На пример, појавувањето заедно со приговор за надлежноста, ќе биде доволно да се исклучи приговор заснован на недоволно известување во фазата на признавање и извршување според Конвенцијата, иако не се смета дека обвинетиот изнел наводи за основаноста.

¹⁶⁹ ЕСП, Пресуда од 15 март 2012 година *G v. Cornelius de Visser*, C-292/10, EU:C:2012:142.

252. **Заштита на замолената држава.** Според потстав (а)(ii), прашањето е дали обвинетиот бил известен на начин што не е во согласност со основните начела на замолената држава во врска со доставата на документите. Овој потстав се применува само кога обвинетиот бил известен во замолената држава. Според тоа, истиот е со многу ограничена примена и не ѝ дозволува на замолената држава да го процени известувањето во друга држава, во согласност со законодавството на замолената држава, или дури и според законодавството на државата каде што била извршена доставата.¹⁷⁰ Ниту, пак, ѝ дозволува на замолената држава да го процени известувањето во замолената држава само според општото право на таа држава, односно *lex fori*; потстав (а)(ii) го ограничува упатувањето на „основните начела [...] во врска со достава на документи“ во замолената држава.¹⁷¹
253. **Образложение.** Многу држави не се спротивставуваат да достават странски документ што поведува постапка на нивна територија без учество на нивните органи и би ја признале таквата достава како ефективна.¹⁷² Други држави сметаат дека доставувањето документи што поведуваат постапка е суверен акт и неовластено доставување странски документи претставува повреда на нивниот суверенитет и неефикасна достава освен ако не е дадена дозвола преку меѓународен договор.¹⁷³ Во потстав (а)(ii) е наведена оваа последна гледна точка со тоа што замолените суд може да одбие признавање или извршување, ако доставата на обвинетиот се случила во замолената држава на начин кој не бил во согласност со основните начела на таа држава во врска со доставата на документи.
254. Конвенцијата не ги дефинира „основните начела во врска со доставувањето документи“. Упатувањето во потстав (а)(ii) на начелата на замолената држава,

¹⁷⁰ Потстав (а) се однесува единствено на тоа дали замолените суд може да одбие да ја признае или изврши пресудата. Судот што ја донел пресудата ќе го примени сопственото процесно право, вклучително и меѓународните конвенции за достава на документи што се во сила за предметната држава и се применуваат врз фактите на случајот. Овие правила, кои би можеле да бараат доставата да се изврши во согласност со законодавството на државата во која се одвива, не се под влијание на потстав (а). Сепак, освен во ограничената мера предвидена во потстав (а)(ii), судот до која е поднесено барањето не може да одбие да ја признае или изврши пресудата само со образложение дека доставата не била во согласност со законодавството на државата во која се случило тоа, со законодавството на државата што замолува или со меѓународните конвенции за доставување документи. Извештај на Хартли и Догаучи, белешка 224.

¹⁷¹ Оваа одредба се поклопува и со потстав (в), што конкретно се однесува на основните начела на правична постапка (види погоре, белешка 166).

¹⁷² Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 187.

¹⁷³ Најважен пример претставува *Конвенцијата на НССН од 15 ноември 1965 година за доставување во странство на судски и вонсудски документи во граѓански или трговски предмети* (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 1965 година за доставување на документи“). Исто така, види Регулатива (ЕЗ) бр. 1393/2007 на Европскиот парламент и на Советот од 13 ноември 2007 година за доставување во земјите-членки на судски и вонсудски документи во граѓански или трговски предмети (достава на документи).

укажува дека не е потребно воедначено или автономно значење (сепак, толкувањето секогаш мора да го земе предвид повикот за воедначено толкување во чл. 20). Конвенцијата на НССН од 1965 година за доставување во странство на судски и вонсудски документи во граѓански или трговски предмети, што се применува во 78 држави договорнички за време на пишувањето на овој извештај, предвидува дека известувањето според тој инструмент може да се одбие само доколку усогласеноста го нарушува суверенитетот или безбедноста на замолената држава.¹⁷⁴ Додека двата инструмента се применуваат во различни контексти, заштитата што произлегува од нивните основи за одбивање е слична на основните начела на замолената држава во врска со известувањето за странски постапки во таа држава.

Потстав (б) – пресудата е донесена со измама;

255. Потстав б) предвидува дека измамата при добивање на пресудата е основа за одбивање на признавање или извршување. Измамата се однесува на однесување кое намерно се обидува да измами со цел да се обезбеди нефер или незаконска добивка или лишување од друго право. Додека некои држави преземаат одбрана заснована на измама во рамките на одбраната на јавната политика, други ја третираат измамата како самостојна одбрана за признавање и извршување.¹⁷⁵
256. Истоветната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори наведува дека се применува на измама „во врска со предметот на постапката“.¹⁷⁶ Во Извештајот на Хартли и Догаучи е наведено дека дополнителната специфичност во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори е затоа што „може да има некои правни системи во кои јавната политика не може да се користи во врска со процедуралните измами“.¹⁷⁷ Во извештајот се наведени следниве примери за примена на

¹⁷⁴ Чл. 13(1). Со ова се претпоставува дека барањето за известување инаку одговара на другите барања на Конвенцијата. За дискусија за многу оскудната судска пракса на оваа одредба, види Секретаријат на НССН, *Практичен прирачник за работа на Конвенцијата за доставување документи*, 4-то издание, Хаг, 2016 година, ст. 220-224. Ограничувањето засновано врз „суверенитетот или безбедноста“ е исто така вклучено во *Конвенцијата на НССН од 18 март 1970 година за доставување докази во странство за граѓански и трговски предмети* (чл. 12(1)(б)). Види Секретаријат на НССН, *Практичен прирачник за работа на Конвенцијата за доставување докази*, 3-то издание, Хаг, 2016, ст. 310.

¹⁷⁵ Овие се главно држави во обичајното право. За дискусија за одбраната на измама во преговорите за прелиминарниот нацрт на Конвенција од 1999 г., види Џ. Кесеџијан, „Синтеза на работата на Специјалната комисија од март 1998 година за меѓународна надлежност и дејствата на странските пресуди во граѓански и трговски предмети“, прел. док. бр. 9 од јули 1998 година, во *Зборникот од 20-тата седница (2005)*, том II, *Пресуди*, Кембриџ - Антверпен - Портланд, Intersentia, 2013, стр. 109-143, ст. 40-45.

¹⁷⁶ Чл. 9(г) од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.

¹⁷⁷ Извештај на Хартли и Догаучи, белешка 228.

одбраната: кога странката намерно „го доставува поднесокот [...] на погрешна адреса“, „дава погрешни информации за времето и местото на сослушување“, „бара да корумпира судија или сведок“ или „крие клучни докази“.¹⁷⁸ Овие примери се однесуваат на основните начела на правична постапка, вклучувајќи го и правото да бидат сослушани од непристрасен и независен суд.¹⁷⁹ Тие се однесуваат на измама извршена од едната странка во постапката на штета на другата странка.

257. За разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, оваа Конвенција не вклучува ограничување дека измамата е „во врска со предметот на постапката“. Со ова се претпоставува дека материјалната измама може исто така да го оправда одбивањето за извршување. Додека потстав (б) не е толку тесно изготвен како соодветната одредба од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, Извештајот на Хартли и Догаучи укажува на тоа дека „измамата за содржината може да потпаѓа под исклучок на јавната политика“.¹⁸⁰ Како резултат, разликата помеѓу овие две Конвенции веројатно нема да влијае во пракса.

Потстав (в) – признавањето или извршувањето би биле очигледно некомпатибилни со јавната политика на замолената држава, вклучително и ситуации кога конкретните постапки што довеле до пресудата биле некомпатибилни со основните принципи на правичност на постапката на таа држава и ситуации што вклучуваат задирање во безбедноста или суверенитетот на таа држава;

258. Одбраната на јавната политика за признавање или извршување на странски пресуди е широко прифатена во правните системи. На меѓународно ниво, вклучена е во соодветните Конвенции на НССН со децении¹⁸¹ и се наоѓа во Њујоршката конвенција од 1958 година. Текстот во Конвенцијата во голема

¹⁷⁸ исто, ст. 188.

¹⁷⁹ Види на пример *Меѓународен пакт на Обединетите нации за граѓански и политички права од 1966 година* (чл. 14) и *Европската конвенција за човекови права* (чл. 6(1)).

¹⁸⁰ Извештај на Хартли и Догаучи, белешка 228.

¹⁸¹ Види на пример *Конвенција од 15 април 1958 година за признавање и извршување на одлуките за обврските за издршка на деца*, чл. 2; *Конвенција од 5 октомври 1961 година за овластувања на органите и законот што се применува на заштита на доенчиња*, чл. 16; *Конвенција од 1 јуни 1970 година за признавање на разводи и правни разделби*, чл. 10; *Конвенција од 14 март 1978 година за прослава и признавање на важноста на браковите*, чл. 5 и 14; *Конвенција на НССН од 1985 година за трустови*, чл. 18; *Конвенција од 29 мај 1993 година за заштита на децата и соработка за посвојување помеѓу земјите*, чл. 24; *Конвенција на НССН од 1996 година за заштита на децата*, чл. 22 и 23; *Конвенција на НССН од 2000 година за заштита на возрасните*, чл. 21 и 22; *Конвенција на НССН од 2005 година за избор на судски договори*, чл. 6 и 9; и *Конвенција на НССН од 2007 година за издршка на деца*, чл. 22. Забележано е дека некои од овие конвенции се однесуваат на исклучок на јавната политика во однос на утврдување на применливиот закон за спорот.

мера ја следи формулацијата користена во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.¹⁸²

259. **Очигледно некомпатибилна со јавната политика.** Одбраната на јавната политика е последната заштитна мерка против признавање или извршување на странска пресуда за која се смета дека е „очигледно некомпатибилна со јавната политика на замолената држава“. Широко е прифатено дека концептот на јавна политика мора да биде „строго толкуван“ и да се користи „да се има само во исклучителни случаи“.¹⁸³ Признавањето или извршувањето на предметната пресуда „ќе мора да претставува очигледна повреда на владеењето на правото што е од суштинско значење во правниот поредок на државата во која се бара извршување, или на правото признаено како основно во тој правен поредок“.¹⁸⁴
260. „Очигледно“ е висок праг, наменет да обезбеди пресудите на државите да бидат признаени и извршени од други држави, освен ако не постои јасна причина за јавната политика да не се стори тоа во одреден случај. Зборот „очигледно“ се користел во претходните случаи за да се обесхрабри прекумерната употреба на исклучокот на јавната политика и да се ограничи неговата употреба во ситуации кога признавањето или извршувањето ќе доведат до „неподнослив резултат“.¹⁸⁵
261. **Начела на правична постапка.** Формулацијата на одбраната во потстав (в) е посспецифична од онаа утврдена во претходните инструменти на НССН, освен за Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Според потстав (в), јавната политика изречно вклучува „ситуации кога конкретната постапка што довела до донесување пресуда била некомпатибилна со основните начела на правична постапка“ на замолената држава. Извештајот на Хартли и Догаучи¹⁸⁶ објаснува дека во некои држави, основните начела на правична постапка (исто така познати како законски процес, природна правда или право на фер судење) се наложени со Уставот.¹⁸⁷ Во такви држави, може

¹⁸² Чл. 9(д) од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Исто види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 189-190.

¹⁸³ Види „Белешка за член 7(1)(в) од Прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 2016 година“, изготвен од коизвестувачите на нацртот на Конвенцијата и на Секретаријатот, прел. док. бр. 5 од декември 2016 година ставен на разгледување на Специјалната комисија од февруари 2017 година за признавање и извршување на странски пресуди (во понатамошниот текст: „Прел. док. бр. 5 од декември 2016 година“) ст. 28.

¹⁸⁴ Види *Извештај со објаснувачки белешки на професорот Фаусто Покар во прилог на Конвенцијата за надлежност, признавање и извршување на пресудите за граѓански и трговски предмети* (во понатамошниот текст „Извештај на Покар за Конвенцијата на Лугано од 2007 година“), *Службен весник на Европската унија*, 23.12.2009, бр. Ц 319/01.

¹⁸⁵ Види прел. док. бр. 5 од декември 2016 година, ст. 29.

¹⁸⁶ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 190.

¹⁸⁷ За некои држави во Европа, види чл. 6 од *Европската конвенција за човекови права*; за САД, види 5-ти и 14-ти амандман на Уставот на САД. Многу други држави имаат слични одредби.

да биде неуставно да се признае странска пресуда добиена во постапка кога се случило фундаментално прекршување на овие начела. Упатувањето во потстав (в) се поклопува со процедуралните заштитни мерки и основните начела во врска со известувањето во потстав (а), и со загриженоста во врска со правичната постапка пред измамата во потстав (б). Ова преклопување треба да обезбеди соодветна процедурална заштита на странките кои се соочуваат со постапки за признавање и извршување, без оглед на посебниот начин на решавање на овие прашања во замолената држава.¹⁸⁸

262. **Содржина на јавната политика.** Содржината на одбраната на јавната политика е тешко да се дефинира. Меѓутоа, нејзиното подрачјето на примена во Конвенцијата треба да се разбере во однос на другите одредби во текстот. Како што е споменато погоре, другите одбрани според став 1 се преклопуваат со одбраната на јавната политика, што треба да се толкува соодветно, што се протега надвор од спецификите на посебните одбрани, само доколку поинаку би било во „очигледна“ противречност со суштинските политики на замолената држава.
263. Исклучителниот карактер на одбраната на јавната политика значи дека не е доволно странката што се спротивставува на признавање или извршување да укаже на задолжително владеење на правото на замолената држава што не може да ја поддржи странската пресуда. Всушност, ова задолжително владеење на правото може да се смета за императив за домашни случаи, но не и за меѓународни ситуации. Одбраната на јавната политика од потстав (в) треба да се активира само кога таквото задолжително владеење на правото ја одразува основната вредност, чиешто прекршување ќе се манифестира доколку се дозволи извршување на странската пресуда. Во некои држави, ова се нарекува „меѓународна јавна политика“, што се разликува од „внатрешна јавна политика“.¹⁸⁹
264. Во потстав (в) е наведено дека тоа се однесува на јавната политика на замолената држава, што укажува на тоа дека не постои очекување на воедначеност во однос на содржината на јавната политика во секоја држава. Иако општата цел на Конвенцијата за олеснување на проследувањето на пресудите треба да го ограничи користењето на оваа одбрана, како и ограничениот опфат на нејзината примена опишан во претходните ставови,

¹⁸⁸ Види, на пример, Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 153, за исклучување на процедурална измама од одбраната на јавната политика во некои држави.

¹⁸⁹ Предлог да се вклучи поимот „меѓународна јавна политика“ во текстот на чл. 7(1)(в) било дискутирано за време на преговорите на Конвенцијата. Види раб. док. бр. 136 од февруари 2017 година, „Предлог на делегацијата на Уругвај“ и поврзаната дискусија во Записникот на Специјалната комисија за признавање и извршување на странски пресуди (16-24 февруари 2017 година), Записник бр. 7, ст. 91-105. За време на дискусиите, додека предлогот да добие одредена поддршка, некои делегации забележале дека не се запознаени со поимот „меѓународна јавна политика“ и изразиле загриженост во врска со нејзиното вклучување во текстот на Конвенцијата.

останува на секоја држава да ја дефинира одбраната на јавната политика. Одредбата се однесува на нарушување на суверенитетот или безбедноста на државата како ситуации кога признавањето и извршувањето може да бидат очигледно некомпатибилни со јавната политика. И покрај ова дополнување, опфатот на оваа одредба не се разликува од опфатот на истоветната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Дополнувањето едноставно го одразува поголемиот потенцијал за прашања што вклучуваат нарушување на безбедноста или суверенитетот да се појават во контекстот на оваа Конвенција, отколку во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.

265. **Отштета.** Конвенцијата вклучува надомест на штета во рамките на својот опфат, но дозволува од замолената држава да одбие да ја изврши пресудата до степен до кој вклучува казнена или егземпларна отштета (чл. 10). Во некои држави, каде казнената или егземпларната отштета обично не се дозволени, одбивањето да се извршат ваквите отштети е оценето според одбраната на јавната политика. Меѓутоа, бидејќи член 10 се однесува на казнена или егземпларна отштета, одбраната на јавната политика во потстав (в) не треба да се користи за решавање на предизвици за признавање или извршување на пресудите врз таа основа.¹⁹⁰ Ова дополнително го стеснува подрачјето на примена на одбраната на јавната политика според Конвенцијата.
266. Иако достапноста на одбраната на јавната политика е широко прифатена, таа ретко е успешна како средство за негирање на признавање или извршување на странска пресуда, особено во граѓански или трговски предмети.¹⁹¹ Примери каде тоа успеало: кога странскиот суд извршил договор за извршување незаконско дело (криумчарење),¹⁹² кога странската пресуда е загрозувана од уставно загарантираните основни права (слобода на говор),¹⁹³ и каде што странската пресуда извршила коцкарски долг.¹⁹⁴

¹⁹⁰ Можноста за одвојување на компонентата на казнената отштета од компензаторната компонента, и извршување само на втората, е дополнително поддржано од чл. 9 од Конвенцијата.

¹⁹¹ Со одлуката на Апелациониот суд во Англија и Велс од 1998 година, беа забележани само три одбивања за извршување врз основа на јавна политика, од кои две беа во врска со семејното право, исклучени според Конвенцијата (види *Soleimany v. Soleimany*, [1998] EWCA Civ 285). Во најновото издание на *Jurisclasseur de droit international*, речиси сите примери на одбивање од страна на француските судови се појавуваат во предмети поврзани со семејното право (развод, утврдување на татковство и мајчинство и посвојување) – види брошура 584-40.

¹⁹² Види *Soleimany v. Soleimany (учмо)*. Иако овој случај вклучувал арбитражна одлука наместо странска пресуда, судот тврдел дека јасно ќе одбиел да ја спроведе пресудата доколку била донесена од странски суд.

¹⁹³ Види *Bachchan v. India Abroad Publ'n Inc.*, 154 Misc. 2d 228, 235 (N.Y. sup. Ct. 1992) (САД), каде што било одбиено признавање на пресудата за англиска клевета во Њујорк. Сепак види дискусија за јавната политика и слободата на говорот во *Yahoo! v. LICRA*, 433 F.3d 1199 (9 Cir. 2006) (САД).

¹⁹⁴ Види *Sporting Index Limited v. John O'Shea* [2015] IEHC 407 (Врховен суд на Ирска); *The Ritz Hotel Casino Ltd v. Datuk Seri Osu Haji Sukam*, [2005] 6 *Malayan Law Journal* 760 (Врховен суд на Малеизија). Но, другите судови ја отфрлија оваа употреба на јавна политика ако коцкањето било

Потстав (г) – постапките во судот што ја донел пресудата биле спротивни на договор, или назначување во инструмент на труст, според кој за предметниот спор требало да се решава во судот на држава различна од државата во која е донесена пресудата;

267. Овој потстав му овозможува на замолените суд да одбие да ѝ даде правосилност на пресудата донесена од судот кога постапката во државата што замолува е спротивна на изборот на судски договор или назначувањето во инструментот за доверба. Неговото образложение е да се поддржи договорот или назначувањето, и оттаму, да се почитува автономијата на странката. Овој потстав треба да се примени само доколку пресудата исполнува некое правило според член 5. Всушност, ако пресудата не исполнува ниту едно правило, нема да може да се признае и изврши според Конвенцијата (освен според националното законодавство како што е дозволено согласно чл. 15).

268. **Примери.** Х поднесува договорно побарување против Y во државата А, каде што требало да се изврши договорната обврска врз која се заснова пресудата. Странките, сепак, се согласиле да поднесат такво барање до ексклузивната надлежност на судовите на државата В. Y се појавува пред судот што ја донел пресудата и ја оспорува надлежноста врз основа на изборот на судски договор, но оваа одбрана е отфрлена. Пресудата за основаноста е донесена во корист на Х. Меѓутоа, признавањето или извршувањето на оваа пресуда може, да бидат одбиени според потстав (г) бидејќи постапката во државата А била во спротивност со изборот на судски договор. Имајте предвид дека ако Y се појавил пред судовите на државата А и изнел наводи за основаноста без оспорување на надлежноста, потстав (г), во принцип, нема да се применува.¹⁹⁵

269. Овој **потстав** се применува секаде каде што изборот на судски договор валидно ја исклучува надлежноста на судот што ја донел пресудата, без оглед на тоа дали договорот е ексклузивен или неексклузивен. Се применува, без оглед на тоа дали судот избран од страните или назначен во инструментот за доверба бил суд на држава договорничка или на трета држава. Важноста и ефикасноста на договорот или назначувањето се регулираат со законодавството на замолената држава, вклучувајќи ги и нејзините правила за меѓународно приватно право.

легално кога настанал долгот: види, на пример, *Boardwalk Regency Corp. v. Maalouf* (1992), 6 O.R. (3d) 737 (Онтарио С.А.); *G.N.L.V. Corp. v. Wan*, [1991] B.C.J. бр. 3725 (Британска Колумбија С.С.); *Liao Eng Kiat v. Burswood Nominees Ltd*, [2004] 4 S.L.R. 690 (Сингапур С.А.).

¹⁹⁵ Ваквото однесување може да се смета за имплицитно отстапување од изборот на судски договор и затоа пресудата не би била спротивставена.

Потстав (д) и (ѓ) – неконзистентни пресуди

270. Овие два потстава се одраз на фактот дека во меѓународни ситуации, повеќе од еден суд може да има надлежност за спор, и паралелна или повеќекратна постапка може да се покрене во овие судови, што ќе резултира со повеќе од една пресуда. Кога постојат спротивставени пресуди, се поставува прашање на хиерархија: на која пресуда треба да ѝ се даде предност? Член 7(1) разликува две ситуации: прво, кога конкурентната пресуда ја донел суд во замолената држава и второ, кога конкурентната пресуда е донесена во друга држава (различна од државата што замолува). Овие одредби се идентични со оние утврдени во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (чл. 9(ѓ) и (е)). Член 7(2), пак, се однесува на случаи кога постапката во замолената држава сè уште трае кога се бара признавање или извршување.

Потстав (д) – пресудата не е во согласност со пресудата донесена од судот на замолената држава во спор меѓу истите страни; или

271. Во првиот случај, во потстав (д) е наведено дека може да биде одбиено признавање или извршување на пресудата од државата во која е донесена, кога таа пресуда не е во согласност со пресудата од замолената држава. Постојат два услови: пресудите мора да бидат „неконзистентни“, а пресудата од замолената држава да биде „во спор помеѓу истите странки“.¹⁹⁶ Пресудата не треба да е донесена пред конкурентната пресуда, ниту пак треба да се заснова на истиот основ. Според тоа, потстав д) има поширок опфат од потстав (ѓ) и став 2 од член 7, бидејќи не налага двете пресуди да вклучуваат ист предмет.¹⁹⁷ Двете пресуди ќе бидат „неконзистентни“ кога не е можно да се постапува во согласност со едната без целосно или делумно прекршување на другата.

¹⁹⁶ Извештај на Хартли и Догаучи, белешка 231, гласи: „Барањето во врска со странките ќе биде задоволено доколку странките обврзани со пресудите се исти дури и ако странките во постапката се различни, на пример кога едната пресуда е против одредено лице, а другата пресуда е против наследникот на тоа лице.“ (види погоре, ст. 92).

¹⁹⁷ Во контекст на Регулативата Брисел, оваа разлика е илустрирана во Пресудата од 4 февруари 1988 година, *Hoffmann v. Krieg*, C-145/86, EU:C:1988:61, каде што ЕСП одлучи дека странската пресуда со која се наложува лице да изврши исплата на издршка на сопругата, што произлегува од неговата обврска според бракот што не бил раскинат, е противречна со националната пресуда со која се изрекува разводот на брачните другари. Имајте предвид, сепак, дека Конвенцијата не се применува на обврските за издршка. Во секој случај, примената на оваа одредба не треба да охрабрува стратешко или опортунистичко однесување од страна на должникот според пресудата, како што може да биде случај кога постапката во замолената држава е поведена кога изјавата за извршување (*exequatur*) веќе е во тек. Така, разумно правило може да биде прекинување на оваа постапка сè додека не се донесе одлука за извршување. Конвенцијата, сепак, не наметнува такво правило.

Потстав (f) – пресудата не е во согласност со претходна пресуда донесена од судот на друга држава меѓу истите страни за истиот предмет, доколку претходната пресуда ги исполнува условите неопходни за нејзино признавање во замолената држава.

272. Во вториот случај, потстав (f) се применува кога спротивставените пресуди се од странски држави. Тој прецизира дека може да биде одбиено признавање или извршување на пресудата од државата во која е донесена, доколку не е во согласност со претходната пресуда донесена во друга држава, без оглед дали станува збор за држава договорничка или не. Треба да се исполнат уште три услови за да се примени потстав (f). Прво, пресудата од третата држава мора да биде донесена пред пресудата од државата во која е донесена, без оглед на тоа кој суд бил прв надлежен. Првата пресуда има приоритет. Второ, двете пресуди мора да се однесуваат на исти странки и ист предмет. Ова е поограничено од условот во потстав (д), но паралелно на основа на *lis pendens* формулирана во став 2.¹⁹⁸ Француската верзија го користи изразот *ayant le même objet*, што се однесува на „ист предмет“. Овие изрази се сметаат за истоветни според Конвенцијата и имаат за цел да го исклучат барањето двете пресуди да вклучуваат точно ист „основ“, како што е наложено во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Тој пристап се сметал за премногу ограничен во оваа Конвенција, со оглед на различните основи во различни држави. Клучниот елемент е дека „централното или суштинското прашање“ мора да биде исто и во двете пресуди. Трето, претходната пресуда мора да биде подобна за признавање и извршување во замолената држава, без разлика дали сè уште се барало признавање или извршување.¹⁹⁹

Став 2 – Може да се одложи или да се одбие признавањето или извршувањето ако постапката меѓу истите страни за истиот предмет е во тек пред суд на замолената држава, кога -

¹⁹⁸ Види Извештај на Покар во Конвенцијата на Лугано од 2007 година, ст. 139: „Во вакви случаи, фактот дека пресудите се противречни спречува признавање на подоцнежната, но само ако пресудите биле донесени во спорови помеѓу истите странки и имале ист предмет и основ, секогаш се разбира, доколку ги задоволуваат тестовите за признавање во замолената држава. Ако предметот или основот се различни, пресудите се признаваат, дури и ако се противречни едни со други. Тогаш, противречноста ќе треба да се реши од страна на националниот суд пред кој се бара извршување, кој може да ги примени правилата на сопствениот систем за целта, и навистина може да им даде значење на други фактори освен редоследот на донесувањето на пресудите, како на пр. редоследот по кој е поведена постапката или редоследот по кој тие станале *res judicata*, што не е услов за признавање според Конвенцијата“.

¹⁹⁹ Очигледно, ако претходната пресуда доаѓа од држава што не е договорна страна, прашањето дали пресудата може да се признае и изврши, ќе се утврди според националното законодавство на замолената држава.

273. Може да дојде до паралелни постапки, помеѓу исти странки за ист предмет, што се одвива во различни држави. Во член 7 се утврдени три правила за решавање на начинот на постапување по пресудите во овие ситуации. Став 1(д) и (ѓ), споменати погоре, се однесуваат на случаи што завршиле со паралелни постапки, и како резултат на пресудите се неконзистентни. Став 2 се однесува на случаи кога постапката сè уште трае во замолената држава, кога се бара признавање или извршување на пресуда донесена во друга држава.²⁰⁰ Не може да се повика на *lis pendens* во друга држава за да се одбие признавање или извршување. Понатаму, постапката што сè уште трае во замолената држава мора да биде „помеѓу истите странки за истиот предмет“. Во овие случаи, признавањето или извршувањето може да се одложат или одбијат доколку се исполнети два кумулативни услови.

Потстав (а) – судот на замолената држава е изземен пред судот што ја донел пресудата; и

274. **Прв услов.** Според став 2(а), судот на замолената држава мора да бил судот кој е прв надлежен. Затоа, оваа основа за одбивање може да се повика само ако постапката во замолената држава започне пред постапката во државата што замолува. Образложението за овој услов е дека на замолената држава, треба да ѝ се дозволи да постапува врз основа на тоа дека судот што ја донел пресудата требало да попусти пред приоритетот на судот кој бил прв надлежен и суспендиран или одбиен за започнување на постапката, бидејќи истиот спор веќе бил во тек во друга држава (во врска со моментот кога судот ќе стане надлежен, види погоре, ст. 41).

Потстав (б) – постои тесна врска меѓу спорот и замолената држава.

275. **Втор услов.** Само приоритетот не е доволен. Според став 2б), исто така, мора да постои тесна поврзаност помеѓу спорот и замолената држава. Овој услов служи за да се спречи стратешко или опортунистичко однесување. На пример, без услов, потенцијален обвинет во една држава може да се пресели во друга држава и да ја тужи другата странка таму, барајќи таканаречена „негативна деклараторна тужба“ само за да спречи понатамошно признавање или извршување на странската пресуда и врз основа на зголемена основа за надлежност. Конвенцијата не утврдува кои основи на надлежност го исполнуваат условот „тесна поврзаност“. Во принцип, кој било од правилата наведени во член 5 го задоволува овој услов, но може да има и други што го прават тоа, на пример, местото каде што штетата е директно претрпена во вондоговорните спорови. Спротивно на тоа, само националноста на подносителот на барањето или неговото седиште во замолената држава не би биле доволни.

²⁰⁰ Прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 1999 година содржи паралелна одредба (види чл. 28(1)(а))

Одбивањето според овој став не спречува подоцнежнo барање за признавање или извршување на пресудата.

276. **Последици.** Доколку постапката е во тек помеѓу истите странки за истиот предмет во замолената држава, и се **исполнети** горенаведените два услови, признавањето или извршувањето на пресудата може да се одложи или одбие. Став 2 појаснува дека одбивањето според овој став не спречува последователна примена за признавање и извршување. Оваа одредба се однесува на ситуации кога постапките за истиот предмет во замолената држава завршуваат без пресуда за основаноста (на пример, од процесни причини) или со одлука за основаноста што е во согласност со странската пресуда.

Член 8
Прелиминарни прашања

1. Одлука за прелиминарно прашање не се признава или извршува според оваа Конвенција ако одлуката се однесува на случај на кој оваа Конвенција не се применува или на случај наведен во член 6 за кој донел одлука судот на држава различна од државата наведена во тој член.
2. Може да се одбие признавање или извршување пресуда и во случај ако пресудата се засновала врз одлука за случај на кој не се применува оваа Конвенција, или за случај наведен во член 6 за кој одлучил судот на држава различна од државата наведена во тој член.

277. Член 8 се однесува на прелиминарни прашања, кои се правни прашања што мора да се решат пред да може да се реши тужбеното барање на тужителот, но не се главен предмет или главно прашање на постапката.²⁰¹ Член 8 признава дека, концептуално, правните прашања во рамките на пресудата можат да бидат одделени едни од други, но да се разгледуваат последователно, односно дека одлуката за главното прашање се темели врз одлука за друго, прелиминарно прашање. На пример, во постапка за отштета за прекршување на купопродажен договор (главен предмет), судот можеби треба прво да одлучи за својството на страната да склучи таков договор (прелиминарно прашање). Овие прелиминарни прашања вообичаено, но не секогаш, се воведени од обвинетиот по пат на одбрана.

278. Според член 2(2), пресудите кои вклучуваат прелиминарни пресуди за исклучени предмети, не се исклучени од опфатот на Конвенцијата само поради таа причина (види погоре, ст. 75-77). Член 8 се однесува на посебно прашање, а тоа е признавање и извршување на пресудите за прелиминарни прашања што се однесуваат на исклучени предмети. Член 8 се однесува и на пресудите за прелиминарното прашање од член 6: кога судот што ја донел пресудата не е суд во државата каде што се наоѓа недвижниот имот.

²⁰¹ Како што е наведено во горната белешка 77, „предмет“ го означува предметот од кој постапката е директно засегната, а кој главно е одреден од тужбеното барање на тужителот; види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 77 и 149. Поимите „случајни прашања“ и „главно прашање“ се користат во Извештајот на Ниг и Покар, ст. 177.

279. **Структура на член 8.** Оваа одредба содржи две правила во врска со пресудите за прелиминарните прашања. Став 1 ги исклучува пресудите за одредени прелиминарни прашања од признавање или извршување според Конвенцијата. Став 2 му дозволува на замоленiot суд да одбие да ги признае или изврши пресудите што се засноваат на пресуди за одредени прелиминарни прашања.

Став 1 – Одлука за прелиминарно прашање не се признава или извршува според оваа Конвенција ако одлуката се однесува на случај на кој оваа Конвенција не се применува или на случај наведен во член 6 за кој донел одлука судот на држава различна од државата наведена во тој член.

280. Став 1 предвидува дека кога прашање на кое Конвенцијата не се однесува се појавило како прелиминарно прашање, пресудата за прелиминарното прашање нема да биде признаена или извршена според Конвенцијата. Истото следува кога ќе се појави прелиминарно прашање во врска со предмет од член 6 во суд кој не се наоѓа во државата во која се наоѓа недвижниот имот.
281. Општо начело е дека примената на Конвенцијата е одредена од предметот на постапката, а не од прелиминарното прашање (види погоре, чл. 2(2)). Затоа, пресудата може да се признае и изврши доколку исполнува некое од правилата утврдени во член 5 или 6 во однос на главниот предмет на постапката. Ако судот кој ја донел постапката, исто така, донел пресуда за прелиминарно прашање, таа пресуда може да биде правосилна во понатамошната постапка според законодавството на таа држава. На пример, според доктрината како што е колатерална пречка, пресудите за прелиминарните прашања мора да бидат признати во понатамошна постапка.²⁰² Целта на став 1 е да се разјасни дека признавањето на овие дејства не е предвидено со Конвенцијата.²⁰³
282. **Предмети исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата.** Став 1 се однесува на оние пресуди за предмети на кои Конвенцијата „не се применува“. Ова ги опфаќа предметите што не се квалификуваат како граѓански или трговски според член 1(1), предмети изречно исклучени според

²⁰² Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 195-196

²⁰³ Бидејќи Конвенцијата не налага признавање на пресуди за прелиминарни прашања, чл. 8(1) може да биде непотребен, (како што е наведено во Извештајот на Хартли и Догаучи, исто, „[...] Конвенцијата никогаш не налага признавање или извршување на такви пресуди, иако не ги спречува државите-договорни страни да ги признаат според нивното национално законодавство“, ст. 195). Ова објаснува зошто Конвенцијата не е определена за оние случаи кога прелиминарното прашање не спаѓа во ниту една од двете категории наведени во чл. 8. На пример, во постапка за отштета на движен имот (главен предмет), судот можеби ќе треба да донесе одлука за сопственоста на тој имот (прелиминарно прашање). Во принцип, делот од пресудата што одлучува за прелиминарното прашање нема да се проследи според Конвенцијата, и затоа, чл. 8(1) не треба спротивно да се толкува. Меѓутоа, „во случај на пресуди за предмети што не се опфатени со Конвенцијата [...] прашањето е толку важно што се сметало за пожелно да има изречна одредба“, Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 196.

член 2(1) и предмети што се исклучени со изјава дадена од замолената држава според член 18. Пресудите за предмети за кои Конвенцијата не се применува, не треба да имаат корист од нејзината примена, без разлика дали тие се појавуваат како прелиминарни прашања или како главни прашања. Државите не се исклучени од признавање и извршување на тие пресуди според националното законодавство.

283. **Примери.** Ако се донесе пресуда за прекршување на договор, како прелиминарно прашање, за правното својство на една од страните (физичко лице) да склучи таков договор, пресудата за ова прелиминарно прашање нема да биде призната според Конвенцијата, бидејќи таков предмет е надвор од подрачјето на примена на Конвенцијата според член 2(1)(а). Или, ако е донесена пресуда за одговорноста на директорите, како прелиминарно прашање, за важноста на одлуката на собранието на акционери, оваа пресуда нема да биде призната според Конвенцијата, бидејќи таквиот предмет е надвор од нејзиниот опфат според член 2(1)(з). Сепак, пресудата за главниот предмет би имала корист од признавање и извршување според Конвенцијата, предмет на став 2, дискутиран подолу. Така, на пример, кога со пресудата се одлучува дека странката има право да добие надомест за прекршување на договорот, но содржела пресуда за прелиминарно прашање за правното својство на договорното физичко лице за склучување на договорот, пресудата за главниот предмет - налогот за отштета - може да биде признаена и извршена според Конвенцијата (предмет на чл. 8(2)). Меѓутоа, Конвенцијата не налага признавање на пресудата за прелиминарното прашање во следните постапки во замолената држава во врска со тоа прашање. Следува, на пример, дека пресудата за отштета не може да спречи започнување постапка во замолената држава за правното својство на физичкото лице (или, во вториот пример, за важноста на одлуката на собранието на акционери).²⁰⁴

284. **Предмети што се опфатени со член 6.** Став 1 исто така се однесува на пресуди за прелиминарни прашања во врска со предмет опфатен со член 6 од суд на држава различна од државата спомената во оваа одредба, односно државата каде што се наоѓа недвижниот имот. На пример, ако пресудата за отштета донесена во државата А, врз основа на седиштето на обвинетиот, пресудено како прелиминарно прашање за сопственоста на недвижен имот лоциран во државата В, пресудата за ова прелиминарно прашање нема да биде призната според Конвенцијата затоа што судовите на државата во која се наоѓа недвижниот имот имаат ексклузивна надлежност да одлучуваат за сопственоста (чл. 6). Пресудата од државата А не може да спречи нови постапки во државата В да донесат одлука за стварно право врз недвижниот

204

Доколку пресудите се некомпатибилни, законодавството на замолената држава би требало да ги утврди последиците. Можеби правосилноста на странската пресуда се ревидира кога ќе се донесе нова пресуда за „прелиминарното прашање“ во замолената држава, но овој пат како главен предмет.

имот, како што е објаснето во претходниот став, во врска со постапката во замолената држава за правното својство на физичкото лице, или за важноста на одлуката на собранието на акционери.

Став 2 – Може да се одбие признавање или извршување пресуда и во случај ако пресудата се засновала врз одлука за случај на кој не се применува оваа Конвенција, или за случај наведен во член 6 за кој одлучил судот на држава различна од државата наведена во тој член.

285. Став 2 му дозволува на судот да одбие признавање или извршување на пресудата ако се заснова на одлуки за прелиминарни прашања за истите предмети што се опфатени со став 1. Оваа одредба додава дополнителна основа за непризнавање на предметите опфатени со член 7. Признавањето или извршувањето на пресудата може да се одбие ако, и до степен до кој, пресудата се засновала на одлука за предмет (i) за кој не се применува Конвенцијата, или (ii) наведен во член 6 за кои пресудила држава различна од државата во која се наоѓа недвижниот имот. Така, на пример, според став 2, судот на замолената држава може да одбие признавање на пресуда за поништување на договор (главен предмет) или пресуда за отштета за прекршување на договор (главен предмет), ако и до степен до кој, тоа се засновало на пресуда за недостаток на својство на физичко лице да склучи таков договор (прелиминарно прашање).

286. Практичната примена на оваа одредба му налага на судот на замолената држава да ја испита содржината на странската пресуда и да провери дали, и до кој степен, одлуката за главниот предмет на постапката се заснова на пресудата за прелиминарното прашање. Прашањето е дали поинаква одлука за прелиминарното прашање би довела до поинаква пресуда за главниот предмет на постапката. Со други зборови, судот на замолената држава мора да провери дали пресудата за прелиминарното прашање обезбедува неопходна премиса врз која се заснова пресудата.²⁰⁵ На пример, ако судот што ја донел пресудата прогласи поништување на договор заради отсуство на правно својство и постоење измама, одлуката за правното својство не е неопходна за пресудата, бидејќи измамата би била сама по себе доволна за поништување на договор. Извештајот на Хартли и Догаучи појаснува дека овој исклучок треба да се користи само таму каде што судот на замолената држава ќе донесе поинаква одлука за прелиминарното прашање,²⁰⁶ така што одлуката за главниот предмет би била исто така поразлична. На 22-та седница се потврди дека овој услов е потребен и при примена на член 8(2) од Конвенцијата. Ова може да се појави со пресуда со која се наложува исплата на отштета за прекршување на договорот, како главен предмет, но врз основа

²⁰⁵ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 200.

²⁰⁶ исто, ст. 197.

на претходна одлука за својството на физичкото лице да го склучи тој договор. Во таков случај, замоленит суд може да одбие признавање или извршување, само ако тој суд би донел одлука за прашањето за својството на поинаков начин,²⁰⁷ и ова исто така би довело до поинаква пресуда за обврската за плаќање отштета.

287. **Разлика со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.** Паралелната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори содржи трет став што се однесува на пресуди за важноста на друго право на интелектуална сопственост, освен авторско право или сродно право, како прелиминарно прашање (чл. 10(3)). Според оваа одредба, признавањето или извршувањето на пресудата може да се одбие само доколку, до степен до кој, пресудата за важноста на правото на интелектуална сопственост не е во согласност со пресуда или одлука на надлежен орган, донесени во државата според законодавството на правото на интелектуална сопственост, или ако во таа држава е во тек постапка во врска со важноста на правото на интелектуална сопственост. Главната цел на ова правило е да се ограничи стратешката употреба на невалидност на запишано право на интелектуална сопственост по пат на одбрана.

288. Оваа одредба не е вклучена во Конвенцијата. На 22-та седница се одлучи да се отстапи од решението на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори од две главни причини. Прво, кога надлежноста на судот што ја донел пресудата се заснова на договор помеѓу странките, може да биде разумно да се ограничи опцијата на обвинетиот да се повика на невалидност на запишано право на интелектуална сопственост по пат на одбрана. Обвинетиот доброволно го презел овој ризик. Но, тоа не е случај во однос на повеќето правила утврдени со член 5 од Конвенцијата. И второ, исклучувањето на предметите од интелектуална сопственост во Конвенцијата налага детална анализа што може да варира во зависност од околностите на случајот, особено во контекст на договорите што се однесуваат на тие предмети (види погоре, ст. 65). Вклучувањето на паралелна одредба може да е во спротивност со толкувањето на тоа исклучување; особено, можеби има наложено толкување според кое сите договорни спорови во врска со правата на интелектуална сопственост, би спаѓале во подрачјето на примена на Конвенцијата.²⁰⁸ Заради ова бришење и под претпоставка дека Конвенцијата се применува на главниот предмет на пресудата, член 8 се применува на предмети од интелектуална сопственост на ист начин како што се применува на кој било друг исклучен предмет.

²⁰⁷ Ова треба да се утврди според законодавството на замолената држава, вклучително и нејзините правила за меѓународно приватно право

²⁰⁸ Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 199-200.

Член 9
Можност за раздвојување

Признавање или извршување на дел од пресуда што може да се раздвои ќе се одобри кога се бара признавање или извршување на тој дел, или може да се признае или изврши само дел од пресудата, според оваа Конвенција.

289. Со член 9 се предвидува признавање и извршување на дел што може да се раздвои од пресудата, кога е тоа наложено, или кога само дел од пресудата може да биде признаен или извршен според Конвенцијата.²⁰⁹ Примерите вклучуваат ситуации кога делови од пресудата не би биле предмет на признавање или извршување затоа што вклучуваат предмети што не спаѓаат во подрачјето на примена на Конвенцијата, се спротивни на јавната политика или сè уште не се применливи во државата што замолува. Понатамошен пример е пресуда за неколку договорни обврски кога критериумот од член 5(1)(е) е исполнет само во врска со една од нив.²¹⁰
290. За да може да се раздвои, делот од пресудата мора да биде независен. Ова нормално ќе зависи од тоа дали извршувањето само на тој дел од пресудата значително ќе ги промени обврските на странките. Доколку можноста за раздвојување покрене правни прашања, тие ќе треба да се утврдат во согласност со законодавството на замолената држава.²¹¹

²⁰⁹ Овој чл. го повторува чл. 15 од Конвенцијата на НСЧН од 2005 година за избор на судски договори. Види и Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 217.

²¹⁰ Со овој пример се претпоставува дека нема друго достапно правило според чл. 5(1).

²¹¹ Извештај на Ниг и Покар, ст. 374.

Член 10
Отштета

- 1. Може да се одбие признавање или извршување пресуда ако и доколку со пресудата се досуди отштета, вклучително и казнена отштета, со која на страната не се надоместува вистинската загуба или претрпената штета.**
- 2. Заколениот суд ќе земе предвид дали и во колкава мера отштетата што ја доделил судот што ја донел пресудата ги покрива трошоците поврзани со постапката.**

291. Член 10 му дозволува на судот да одбие признавање или извршување на пресудата ако, и до степен до кој, со отштетата не се надоместува тужителот за реална претрпена загуба или штета. Делот за надомест на штета од пресудата останува применлив.
292. „Егземпларната“ и „казнената“ отштета имаат исто значење и го одразуваат фактот дека овие отштети имаат јасно казнива цел, наспроти примарна цел за надомест. Иако е општо прифатено дека надоместот на штета може да има дејство на одвраќање, нивната примарна цел е да ја надоместат реалната претрпена загуба. Од друга страна, казнената или егземпларна отштета обично се донесува за да се изрази осуда на особено дрско однесување на лицето кое ја предизвикало штетата.
293. Текстот на член 10 ја повторува истоветната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.²¹² За да се разјасни изворот и подрачјето на примена на правилото, Извештајот со објаснувачки белешки за таа Конвенција ја содржеше следната детална изјава усвоена на 20-тата седница:²¹³

²¹² Чл. 11 од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.

²¹³ Вклучени се само оние делови од изјавата што се релевантни за Конвенцијата. Деловите од изјавата што се однесуваат на претходните верзии на членот за отштета во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, се изоставени. Изоставувањата се посочени од [...]. За целосната изјава, како што се појавува во Извештајот со објаснувачки белешки на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 203-205.

„(а) Да почнеме со основно и никогаш спорно начело: пресудите за надомест на штета се опфатени со Конвенцијата. Значи, пресудата донесена од судот назначен во ексклузивен избор на судски договор со кој, целосно или делумно, донесува одлука за отштета на тужителот, ќе биде признаена и извршена во сите држави договорнички според Конвенцијата. Бидејќи ваквите пресуди не се разликуваат од другите одлуки што се опфатени со Конвенцијата, член 8 се применува без ограничување. Ова се однесува на обврската за признавање и извршување, и на сите основи за одбивање.

(б) За време на преговорите, стана очигледно дека некои делегации имаат проблеми со пресудите за надомест на штета, што е далеку поголема од реалната загуба на тужителот. Казнената или егземпларната отштета се важен пример. Некои делегации сметаа дека исклучокот од јавната политика во член 9(д) може да ги реши тие проблеми, но други јасно ставија до знаење дека тоа не е можно според нивниот ограничен концепт на јавна политика. Затоа беше договорено дека треба да има дополнителна основа за одбивање на пресудите за отштета. Ова е новиот член 11. Како и во случајот на сите други основи за одбивање, оваа одредба треба да се толкува и применува на што е можно поограничен начин.

(в) Член 11 се заснова на неспорната примарна функција на отштетата: тие треба да ја надоместат реалната загуба. Затоа, новиот член 11(1) предвидува дека признавањето и извршувањето на пресудата може да бидат одбиени ако, и до степен до кој, странката не ја надомести штетата за реалната загуба или претрпената штета. Треба да се напомене дека англискиот збор „actual“ има поинакво значење од францускиот „actuel“ (што не се користи во францускиот текст); така што се опфатени и понатамошни загуби.

(г) Ова не значи дека на замолените суд му е дозволено да испита дали може да донесе одлука за иста сума на отштета или не. Прагот е многу поголем. Член 11 се применува само кога од пресудата е очигледно дека надоместот ја надминува реалната загуба или претрпена штета. Особено, ова се однесува на казнена или егземпларна отштета. Затоа, овие видови отштети се јасно споменати. Но, во исклучителни случаи, отштетата што судот што ја донел пресудата ја карактеризира како компензаторна, исто така, може да биде опфатена со оваа одредба.

(д) Оваа одредба исто така се применува на надомест на штета од реална загуба или отштета што е донесена врз основа на договор помеѓу страните (ликвидирана штета) или статут (законска штета). Во однос на таквата отштета, замолените суд може да одбие признавање и извршување само доколку, и до степен до кој, тие штети имаат за цел да го казнат обвинетиот наместо да обезбедат правична проценка на соодветно ниво на надомест на штета.

(ѓ) Би било погрешно да се праша дали замолените суд треба да го примени законодавството на државата што замолува или законодавството на замолената држава. Член 11 содржи автономен концепт. Се разбира,

замолениот суд кој ја применува оваа одредба, но оваа примена не доведува до едноставна примена на законодавството на замолената држава во врска со отштетата.

(е) Признавањето и извршувањето можат да бидат одбиени само до степен до кој пресудата ја надминува реалната загуба или претрпена штета. За повеќето делегации, ова веќе може да биде логична последица на ограничениот цел на оваа одредба. Сепак, корисно е ова јасно да се наведе. Со тоа се избегнува можниот пристап „сè или ништо“, некои правни системи се применуваат на исклучокот од јавната политика.

(ж) [...]Член 11 предвидува само ревизија дали пресудата досудува отштета што не ја надоместува реалната загуба; не дозволува друга ревизија на основаноста на случајот. Како и сите други основи на одбивање, тоа ќе важи само во исклучителни случаи. Секое пречекорување во однос на тие случаи ќе им даде преголема политичка тежина.

(з) Член 11 не го обврзува судот да одбие признавање и извршување. Ова е очигледно од неговата формулација - судот може да одбие - и тоа е во согласност со општиот пристап во член 9 [за одбивање на признавање или извршување] Значи, одредбата во никој случај не го ограничува признавањето и извршувањето на отштетата според националното законодавство или други меѓународни инструменти, и тоа дозволува (но не налага) признавање и извршување според Конвенцијата. Уште еднаш, Работната група сметаше дека изречната одредба ќе биде пречекорена, давајќи преголемо значење на прашањето за отштета.

(с) [...]Според член 11(1), може да се утврди дека отштетите наменети за покривање на трошоците на постапката не надоместуваат за реалната загуба. Ова, се разбира, би било погрешно од компаративна перспектива. Но, сепак е разумно да се има јасно упатување на овој проблем во одредбата. Ова упатување не содржи строго правило; треба да се земе предвид само фактот дека отштетите се наменети да ги покријат трошоците“.

294. Оваа изјава е подеднакво применлива и за Конвенцијата.

Член 11

Судски спогодби (transactions judiciaires)

Судските спогодби (*transactions judiciaires*) што судот на една држава договорничка ги одобрила, или кои се договорени во текот на постапката пред судот на државата договорничка, и кои се извршни на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена пресудата, ќе се извршат според оваа Конвенција на ист начин како и пресудата.

295. Конвенцијата се применува на судски спогодби (*transactions judiciaires*). Според член 11, спогодбите што судот на една држава ги одобрил или биле склучени во текот на постапката пред судот на државата, и се применуваат во државата што замолува, треба да се извршат според Конвенцијата на ист начин како и пресудата.
296. **Судски спогодби.** Англискиот израз „judicial settlements“ се користи во овој член како еквивалент на францускиот израз *transaction judiciaire*. Судските спогодби, заедничка институција во надлежностите на граѓанското право, се договор склучен пред, или одобрен од судот во кој страните го решиле својот спор, обично со правење меѓусебни отстапки.²¹⁴ Таквите договори имаат дел, па дури и сите дејства на конечна пресуда. Судската спогодба обично се разликува од „налог за согласност“ или „пресуда за согласност“ („*jugement d'accord*“) даден од судот со согласност на двете страни. Со ваквите налози или пресуди за согласност, се постапува според член 4, а не член 11.²¹⁵
297. Член 11 опфаќа и „судски“ спогодби, односно спогодби одобрени или склучени пред суд во текот на постапката (како што обично се случува во повеќето надлежности на граѓанското право), и „вонсудски“ спогодби, односно договори склучени помеѓу страните надвор од судска постапка, кои подоцна се одобруваат или потврдуваат од страна на судот.²¹⁶ Така, на

²¹⁴ Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 207. Регулативата Брисел ја дефинира судската спогодба како „спогодба што е одобрена од суд на земја-членка или склучена пред суд на земја-членка во текот на постапката“.

²¹⁵ Извештај на Ниг и Покар, ст. 379; Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 207.

²¹⁶ Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори содржи истоветна одредба за судските спогодби (чл. 12). Извештајот на Хартли и Догаучи не се применува изречно на постапки за вонсудски договори што подоцна ги одобрува судот (види ст. 207). Толкувањето дадено во овој Извештај со објаснувачки белешки е во согласност со формулацијата на

пример, спогодбите склучени како резултат на медијација се опфатени со член 11, доколку тие подоцна бидат одобрени од суд.²¹⁷ Оваа можност произлегува од разликата во текстот помеѓу спогодбите „одобрени од суд“ и спогодбите „склучени во текот на постапката во суд“. И во двата случаи, судската спогодба мора да се применува, на ист начин како и пресудата, во државата во која е донесена. За да се докаже ова, страната што бара извршување мора да ја изготви потврдата наведена во член 12(1)(г), односно потврда од суд на државата што замолува, во која се наведува дека судската спогодба или дел од истата е применлива на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена.

298. **Извршување наспроти признавање.** Член 11 предвидува извршување на судските спогодби, но не и нивно признавање.²¹⁸ Затоа, според Конвенцијата, не судската спогодба од друга држава не може да се повика во замолената држава, како на пример, процесна одбрана на ново барање.²¹⁹ Извештајот на Ниг и Покар објаснува дека во некои држави, судските спогодби немаат *res judicata* дејство и затоа не можат да бидат признаени во друга држава.²²⁰ Во Извештајот на Хартли и Догаучи е додадено дека Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори не предвидува признавање на судски спогодби „главно затоа што дејствата од спогодбите се толку различни во различни правни системи“,²²¹ но „Конвенцијата не спречува судот да ја третира спогодбата како договорна одбрана на тужбеното барање“, за да докаже дека предметот е веќе решен.²²² Исто така, Конвенцијата не го спречува судот да даде *res judicata* дејство на странска судска спогодба според националното законодавство.
299. Основите за одбивање на извршување на судските спогодби се исти како оние што се применуваат на пресудите. Но, прашањата за надлежност нема да се појават затоа што спогодбите во суштина се консензуални; истото важи и за други основи за одбивање утврдени во член 7, на пример, неисправно известување. Во пракса, најрелевантната основа за одбивање на извршување ќе биде јавната политика.

одредбата во двата инструмента.

²¹⁷ Ова толкување не се поклопува со *Конвенцијата на UNICTRAL за меѓународни договори за спогодба* што произлегуваат од медијација или со истоимениот модел-закон. Двата инструмента изречно ги исклучуваат посредуваните спогодби кои се одобрени од судовите или склучени во текот на судските постапки.

²¹⁸ Види погоре, ст. 113-117.

²¹⁹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 208-209 (со пример).

²²⁰ Извештај на Ниг и Покар, ст.123. Сепак, имајте предвид дека според прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 1999 година, за да бидат признати, пресудите мора да имаат *res judicata* дејство во државата во кои се донесени (чл. 25(2)). Овој услов не е содржан во Конвенцијата.

²²¹ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 209.

²²² исто

Член 12

Документи што треба да се достават

1. Страната што бара признавање или поднесува барање за извршување ќе достави -
 - а) целосен и заверен препис на пресудата;
 - б) ако пресудата е донесена во отсуство, оригиналот или заверен препис на документот со кој се докажува дека документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ е доставен до страната што била отсутна;
 - в) сите документи што се потребни за да се утврди дека пресудата е правосилна или, кога е применливо, е извршна во државата во која е донесена;
 - г) во случајот наведен во член 11, потврда на судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата каде што се наведува дека судската спогодба или дел од неа е извршна на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена.
2. Ако условите на пресудата не му овозможуваат на замолените суд да провери дали се исполнети условите од оваа глава, судот може да ги побара сите потребни документи.
3. Барањето за признавање или извршување може да биде придружено со документ што се однесува на пресудата, издаден од судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата, во форма што е препорачана и објавена од Хашката конференција за приватно меѓународно право.
4. Доколку документите наведени во овој член не се на службениот јазик на замолената држава, тие се придружени со заверен превод на службениот јазик, освен ако со закон на замолената држава не е поинаку определено.

300. Во член 12 се наведени документите што треба да ги достави странката што поднесува барање за признавање или извршување на пресудата според

Конвенцијата.²²³ Во правните системи без посебна постапка за признавање (види подолу, ст. 308), странката што бара признавање можеби ќе треба да ги достави тие документи кога бара да се земе предвид странската пресуда, на пример, по пат на одбрана.²²⁴

Став 1 – Страната што бара признавање или поднесува барање за извршување ќе достави -

- а) целосен и заверен препис на пресудата;**
- б) ако пресудата е донесена во отсуство, оригиналот или заверен препис на документот со кој се докажува дека документот со кој е поведена постапката или еквивалентен документ е доставен до страната што била отсутна;**
- в) сите документи што се потребни за да се утврди дека пресудата е правосилна или, кога е применливо, е извршна во државата во која е донесена;**
- г) во случајот наведен во член 11, потврда на судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата каде што се наведува дека судската спогодба или дел од неа е извршна на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена.**

301. Став 1(а) налага достава на комплетен и заверен примерок од пресудата. „Пресуда“ вклучува, каде што е применливо, судско расудување и не само конечен налог (*диспозитив*).²²⁵ Доколку пресудата била донесена во отсуство, став 1(б) налага достава на оригинална или заверена копија на документ со кој се утврдува дека документот што ја повел постапката, или истоветен документ, бил испорачан до странката што не ја исполнила својата обврска. Спротивно на тоа, ако пресудата не била донесена во отсуство, се претпоставува дека обвинетиот бил известен, освен ако не биле доставени докази за спротивното (види чл. 7(1)(а)). Став 1(в) налага достава на сите потребни документи за да се докаже правосилноста или, кога е применливо, применливоста на пресудата во државата во која е донесена. Во принцип, ова ќе го наведе судот што ја донел пресудата во Препорачаниот образец изготвен од Секретаријатот на НССН (види ст. 3). Други докази може исто така да се користат во согласност со процесните правила на замолената држава, на пример, официјални изјави или правни мислења.²²⁶ За судските спогодби, став 1(г) налага достава на потврда

²²³ Оваа одредба е во суштина слична на чл. 13 од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори и чл. 29(1) од прелиминарниот нацрт на Конвенцијата од 1999 година

²²⁴ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 210, го ограничува ова барање на околности кога „другата странка го оспорува признавањето на пресудата“. Ова, сепак, не спречува трети страни или локални органи (на пример, Секретарот) да ги бараат тие документи.

²²⁵ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 211

²²⁶ За да се обезбеди ефикасност на Конвенцијата, државите-договорни страни мора да обезбедат некои средства за задоволување на ова барање.

од суд на државата што замолува, вклучително и судски службеник,²²⁷ наведувајќи дека спогодбата или дел од истата се применуваат на ист начин како и пресудата во државата во која е донесена (види погоре, ст. 295-296). Оваа потврда може да биде издадена од друг суд, освен судот вклучен во спогодбата.

302. Извештајот на Хартли и Догаучи појаснува две прашања во врска со став 1. Прво, законодавството на замолената држава ги утврдува последиците од недоставување на потребните документи. Второ, треба да се избегне прекумерниот формализам. Ако должникот според пресудата не бил оштетен поради недоставување на документи, на доверителот во чија корист е донесена пресудата треба да му се дозволи да ги отстрани пропустите.²²⁸

Став 2 – Ако условите на пресудата не му овозможуваат на замолениот суд да провери дали се исполнети условите од оваа глава, судот може да ги побара сите потребни документи.

303. Став 2 предвидува дека замолениот суд може да бара достава на дополнителни документи за да се потврди дали се исполнети условите од Глава II од Конвенцијата. Ова укажува дека списокот на документи содржани во став 1 не е исцрпен. Сепак, треба да се избегне непотребно оптоварување на странките.

Став 3 – Барањето за признавање или извршување може да биде придружено со документ што се однесува на пресудата, издаден од судот (вклучително и службеник на судот) на државата во која е донесена пресудата, во форма што е препорачана и објавена од Хашката конференција за приватно меѓународно право.

304. Став 3 предвидува дека примената за признавање или извршување може да биде придружена со Образецот препорачан и објавен од НССН.²²⁹ Овој образец го издава суд (вклучително и судски службеник) од државата што замолува. Конвенцијата не налага судот што го издава Образецот да биде судот што ја донел пресудата. Иако државите не мора да го усвојат Образецот,

²²⁷ Упатувањето на судски службеник во чл. 12(1)(г) не е содржано во паралелната одредба на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 13(1)(д)). На 22-та седница не се најде посебна причина да се исклучи оваа можност, што е предвидена во чл. 12(3) и во паралелната одредба на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 13(3)). Како резултат, упатувањето на судски службеник во чл. 12(1)(г) беше вклучено, но без намера да се отстапува од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.

²²⁸ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 211.

²²⁹ Образецот е достапен на веб-страницата на НССН < www.hcch.net > во делот „Пресуди“.

неговата употреба може да го олесни процесот на признавање или извршување. Доколку се користи образецот, замоленiot суд може да смета на информациите содржани во него во отсуство на оспорување. Но, дури иако нема оспорување, информацијата не е конечна; замоленiot суд може да одлучи за ова прашање врз основа на сите приложени докази.²³⁰

305. Образецот вклучува дел за судски спогодби. Кога образецот се користи во врска со судска спогодба, тој го задоволува барањето за потврда според став 1(г).

Став 4 – Доколку документите наведени во овој член не се на службениот јазик на замолената држава, тие се придружени со заверен превод на службениот јазик, освен ако со закон на замолената држава не е поинаку определено.

306. Став 4 се однесува на јазикот на документите наведени во член 12. Доколку документите не се на официјален јазик на замолената држава, тие мора да бидат придружени со заверен превод на официјалниот јазик, освен ако замолената држава не предвиди поинаку. Според тоа, оваа држава може да предвиди дека преводот воопшто не е потребен или дека е доволен само незаверен превод.
307. За разлика од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 18), оваа Конвенција не вклучува одредба за изземање од легализација. Како последица на тоа, потврдата на странски правни документи (односно легализација или апостил) се регулира со правилата на замолената држава, вклучувајќи ги и меѓународните конвенции ратификувани од таа држава.

²³⁰ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 213.

Член 13
Постапка

1. Постапката за признавање, изјавата за извршност или евиденцијата за извршување и извршувањето на пресудата се уредуваат со законот на замолената држава, освен ако со оваа Конвенција не е поинаку определено. Судот на замолената држава ќе дејствува експедитивно.
2. Судот на замолената држава нема да го одбие признавањето или извршувањето на пресудата според оваа Конвенција со образложение дека треба да се бара признавање или извршување во друга држава.

Став 1 – Постапката за признавање, изјавата за извршност или евиденцијата за извршување и извршувањето на пресудата се уредуваат со законот на замолената држава, освен ако со оваа Конвенција не е поинаку определено. Судот на замолената држава ќе дејствува експедитивно.

308. Став 1 предвидува дека постапката за признавање, изјавата за извршност или регистрација за извршување, и извршување на пресудата се регулираат со законодавството на замолената држава, освен ако Конвенцијата не предвиди поинаку. Така, законодавството на замолената држава одредува дали признавањето е автоматско или е потребно посебна постапка. Кога законодавството на замолената држава не налага посебна постапка за признавање на странска пресуда, пресудата ќе се признае автоматски, односно врз основа на закон, согласно член 4 од Конвенцијата.²³¹

309. **Процес на извршување.** Член 13 се однесува на различни фази од процесот на извршување во замолената држава.²³² Во многу држави, извршувањето ќе се одвива во две фази: прво, доверителот според пресудата ќе поведе постапка да добие од надлежниот орган на замолената држава, потврда или изјава дека странската пресуда е применлива во таа држава. Ваквата изјава за извршност се нарекува „*exequatur*“ во многу држави. Во други држави може

²³¹ Исто, ст. 215

²³² Сепак, имајте предвид дека во другите одредби од Конвенцијата, изразот „извршување“ се користи со значење на „изјава за извршност или регистрација за извршување“ (види, на пример, чл. 5 или 7).

да се обезбеди постапка за регистрација. Втората фаза на извршување се однесува на правната постапка со која судовите (или надлежните органи) на замолената држава, гарантираат дека должникот според пресудата ја почитува странската пресуда. Вклучува мерки како што се заплена, конфискација, припојување или судска продажба. Оваа втора фаза – честопати наречена „извршување“ на пресудата – претставува изјава за извршност или регистрација за извршување. Вообичаено, откако ќе заврши првата фаза, странското потекло на пресудата повеќе не е релевантно и доверителот според пресудата ќе има пристап до истите мерки на извршување (втората фаза на извршување) во замолената држава, кои би биле достапни за домашна пресуда. Во други држави, овие две фази можат да се комбинираат во една постапка, каде што судот може да одобри изјава за извршност на странската пресуда, и исто така да нареди мерки за извршување. Без оглед на прецизниот процес во дадената држава, во став 1 се наведени двете фази на постапката на извршување на законодавството на замолената држава.

310. **Рок на застареност.** Во однос на постапката за извршување, член 13 има за цел да ги вклучи правилата на законодавството на замолената држава, кои обезбедуваат рок на застареност за извршување на пресудата.²³³ Ваквите правила се применливи, освен ако, како што е јасно наведено во член 13, „Конвенцијата не предвиди поинаку“. Конвенцијата предвидува, во член 4(3), дека извршувањето во замолената држава, зависи од тоа дали пресудата може да се примени во државата во која е донесена. Како последица на тоа, подолг рок на застареност за извршување во замолената држава нема да ја продолжи применливоста на странската пресуда што повеќе не може да се примени во државата во која е донесена.²³⁴
311. **Сепак,** ова не се однесува на ситуацијата кога се применува пократок рок на застареност за извршување на пресудите во замолената држава. Доверителот според пресудата може да се обиде да поведе извршна постапка во замолената држава, за време на периодот на извршување на пресудата

²³³ Рокот на застареност споменат овде се однесува само на извршување на странска пресуда, и не треба концептуално да се меша со рокот на застареност со кој се регулира првичното материјално право или предметното барање, односно со рокот на застареност да се поведе правна постапка за основаност во суд. Овој предмет се однесува на основаноста на пресудата донесена од судот кој ја донел, и не може да биде разгледана од замолената држава во согласност со чл. 4(2).

²³⁴ Според националните закони, може да се применат посебни рокови на застареност во двете фази на извршување. Првичен рок на застареност може да се примени на временскиот рок за поведување постапка за барање изјава или потврда за извршување (ова може да важи подеднакво во оние држави каде што двете фази се комбинираат во една постапка). Откако ќе се добие таа пресуда, нејзиното конкретно извршување може да стане предмет на различен рок на застареност. Во таков случај, евентуалното извршување на пресудата во замолената држава, ќе биде можно по рокот на застареност во државата во која е донесена. Ова може да се објасни со фактот дека штом пресудата се прогласи за извршна според Конвенцијата во замолената држава, пресудата станува еквивалентна на домашна пресуда и Конвенцијата веќе нема никаква примена за нејзиното постапување во замолената држава.

според законодавството на државата во која е донесена, но по истекот на рок на застареност за извршување според законодавството на замолената држава. Дури иако странската пресуда остане извршна според законодавството на државата во која е донесена, член 13 не спречува примена на пократок рок на застареност за извршување на пресуда според законодавството на замолената држава. На пример, ако според законодавството на државата што замолува (држава А), пресудата остане извршна 15 години, но законодавството на замолената држава (држава В) утврди период од 5 години, вториот период преовладува. Односно, откако ќе истече вториот период, пресудата донесена во државата А повеќе нема да може да се извршува во државата В.

312. Упатувањето на законодавството на замолената држава во член 13 не мора да се сфати како директно управување на нејзиното внатрешно право. Всушност, законодавството на замолената држава може, наместо тоа, да го идентификува релевантниот рок на застареност со упатување на законодавството на државата што замолува, или дури и да го примени рокот на застареност со кој се регулира материјалното право врз кое се одлучува со пресудата. Пристапите кон ова прашање значително се разликуваат помеѓу државите, и Конвенцијата не зазема став за начинот на утврдување на применливиот рок на застареност според законодавството на замолената држава. Ова толкување е потребно за да се обезбеди еднакво постапување на државите во врска со прашањето за рокот на застареност.
313. **Општо начело според договорното право.** Без оглед на претходните ставови, **упатувањето** на законодавството на замолената држава не е општо упатување. Во согласност со член 31(1) од Виенската конвенција од 1969 година, договорот мора да се толкува „со добра волја во согласност со вообичаеното значење што треба да се даде на условите на договорот во нивниот контекст, и во однос на неговиот предмет и цел“. Суштински елемент за да се обезбеди ефикасност на Конвенцијата (види ст. 2 од Преамбулата) е начелото на недискриминација: пресудите донесени во други држави, откако ќе се утврди дека се извршни според Конвенцијата, треба со нив да се постапува на ист начин како и со домашните пресуди. Ова начело има импликации за периодите на застареност. Особено, националниот закон кој предвидува пократки рокови на застареност за извршување на странски пресуди, отколку за домашни пресуди, не е компатибилен со ова начело. Слично на тоа, кога законодавството на замолената држава воспоставува посебно правило за рокот на застареност за изјавата за извршување на странски пресуди, неразумно краток рок може да биде некомпатибилен со начелото на ефикасност на Конвенцијата.
314. Став 1 исто така предвидува дека во постапката опфатена со оваа одредба, судовите (или надлежните органи) на замолената држава мора брзо да

дејствуваат. Државите треба да ги разгледаат одредбите за да се избегнат непотребни одложувања.²³⁵

315. **Барање за одбивање.** Член 13 се однесува само на постапка за признавање, изјава за извршност или регистрација за извршување. Но, тоа не ги исклучува државите да обезбедат барања за одбивање на признавање или извршување. Така, државите можат да предвидат за должникот според пресудата да побара изјава за непризнавање (или неизвршување) на пресуда донесена во друга држава, врз основа на тоа дека пресудата не може да се признае според член 5 или 6, или на една од основите наведени во член 7.

Став 2 – Судот на замолената држава нема да го одбие признавањето или извршувањето на пресудата според оваа Конвенција со образложение дека треба да се бара признавање или извршување во друга држава.

316. Став 2 предвидува дека судот на замолената држава, нема да одбие признавање или извршување на пресуда според Конвенцијата, со образложение дека признавањето и извршувањето треба да се бараат во друга држава. Ова го спречува судот да одбие врз основа на тоа дека, на пример, постои алтернативен суд каде признавањето или извршувањето на пресудата е посоодветно и полесно.
317. Според Конвенцијата, доверителот според пресудата може да бара признавање и извршување на пресудата во која било држава. Дури иако тоа повлекува повеќе трошоци, доверителот според пресудата може да има легитимен интерес да бара извршување на пресуда во повеќе држави, како на пример во случаи на судски забрани, или во случаи на парични пресуди против странка со средства во различни држави, но кои сами се недоволни за да ја задоволат пресудата.
318. Постоенето на различни пристапи кон прашањето опфатено во овој став ја објаснува потребата од оваа одредба. Во многу правни системи, за извршување не е потребна основа на надлежност, односно посебна поврзаност помеѓу должникот и замолената држава, како што е локација на имотот на должникот во таа држава. Доволен е само интересот на доверителот.
319. Спротивно на тоа, во други правни системи, извршувањето на странска пресуда налага основа на надлежност, како што е седиштето на должникот или локацијата на имотот на должникот во замолената држава. Во некои од овие правни системи, должникот може дури и да се спротивстави на егзекватурата, врз основа на доктрината *forum non conveniens*, односно тврдејќи дека

²³⁵ Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 216.

извршувањето треба да се бара во друга, посоодветна и попогодна држава. Ваквите спорови можат да ја одложат постапката и да станат напорни за доверителот. Став 2 се однесува на оваа група правни системи и воспоставува исклучок од став 1. Иако постапката за признавање, изјавата за извршност или регистрација за извршување, и извршувањето на пресудата се регулираат со законодавството на замолената држава, судовите на замолената држава не можат да одбијат признавање или извршување на пресуда според Конвенцијата, со образложение дека тие треба да се бараат во друга држава. Во пракса, ова спречува потпирање на доктрината *forum non conveniens* како основа за одбивање на признавање или извршување.

Член 14
Трошоци на постапката

1. Без оглед на описот, нема да се бара гаранција, обврзница или депозит од страната што во една држава договорничка ќе поднесе барање за извршување на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка со единствено образложение дека таа страна е странски државјанин или не е со седиште или жителство во државата во која се бара извршувањето.
2. Наредбата за плаќање на трошоците на постапката направени во држава договорничка против кое било лице ослободено од условите во смисла на гаранција, обврзница или депозит согласно со став 1 или законот на државата во која е поведена постапката, ќе биде извршна во која било друга држава договорничка, по барање на лицето во чија корист е донесена наредбата.
3. Државата може да изјави дека нема да го применува став 1 или со изјава да определи кои нејзини судови нема да го применуваат став 1.

320. Член 14 се однесува на обезбедување што може да се бара за да се гарантира плаќање на трошоците за постапката, вклучително и изјава за извршност или регистрација за извршување, и извршување на пресудата.²³⁶ Одредбата се однесува на компромис. Некои држави поддржаа „правило без обезбедување“. Други претпочитаа да го остават ова прашање на националното законодавство. Првиот пристап е објаснет во првиот и вториот став, додека вториот пристап е објаснет во третиот став со помош на механизам за исклучување.

Став 1 – Без оглед на описот, нема да се бара гаранција, обврзница или депозит од страната што во една држава договорничка ќе поднесе барање за извршување на пресуда донесена од судот на друга држава договорничка со единствено

²³⁶ Нема еквивалентна одредба во Конвенцијата на HCCH од 2005 година за избор на судски договори.

образложение дека таа страна е странски државјанин или не е со седиште или жителство во државата во која се бара извршувањето.

321. Првиот став од член 14 одразува традиционален став дека не може да се бара обезбедување, обврзница или депозит од подносителот на барањето од единствена причина што тој се државјанин на друга држава, или неговото седиште или живеалиште е во друга држава.²³⁷ Став 1 забранува барања за обезбедување само врз такви основи. Затоа, барање за обезбедување е дозволено и по други основи, на пр., доверителот нема имот во замолената држава. Клаузулата се однесува на физички и на правни лица, без оглед дали се државјани на друга држава договорничка или на трета држава (или дали имаат седиште или живеалиште во друга држава договорничка или во трета држава).²³⁸

Став 2 – Наредбата за плаќање на трошоците на постапката направени во држава договорничка против кое било лице ослободено од условите во смисла на гаранција, обврзница или депозит согласно со став 1 или законот на државата во која е поведена постапката, ќе биде извршна во која било друга држава договорничка, по барање на лицето во чија корист е донесена наредбата.

322. Вториот став од членот 14 е последица на „правило без обезбедување“. Го штити должникот кога се одбива извршувањето на пресудата и се издава налог за надоместок на трошоците против доверителот. Според став 2, таквиот налог спаѓа во подрачјето на примена на Конвенцијата и може да се изврши во која било друга држава. Оваа исклучителна одредба е потребна затоа што таквиот налог за надоместок на трошоците инаку не би се сметал за пресуда за целите на Конвенцијата. Според член 3(1)(б), само налозите за надоместок на трошоците што се однесуваат на „одлука за основаноста што може да се признае или изврши според Конвенцијата“, имаат право на извршување според Конвенцијата. Одлуката за извршување на странска пресуда не е „одлука за основаноста“ според член 3(1)(б). Иако извршувањето на налогот за надоместок на трошоците е дозволено според член 14(2), тоа може да се одбие врз основа на член 7 од Конвенцијата.

323. Овој став се применува во две ситуации. Прво, се применува кога е дадено изземање од обезбедување за трошоци во согласност со став 1. Ова предвидува дека законодавството на замолената држава налага, генерално, обезбедување на трошоците за извршување на странски пресуди врз основа

²³⁷ Извештај на Ниг и Покар, ст. 356

²³⁸ Имајте предвид дека во оваа одредба, изразот „резидент“ не е квалификуван со придавката „постојан“. Ова може да се објасни со фактот дека овој член ја репродуцира првата реченица од чл. 14 од Конвенцијата на НССН од 25 октомври 1980 година за меѓународен пристап до правда (во понатамошниот текст: „Конвенција на НССН од 1980 година за пристап до правда“), која ја користи истата формулација.

на националноста, живеалиштето или престојувалиштето на доверителот, но дека е издадено изземање според став 1, односно за пресудите донесени во друга држава договорничка. Ова изземање може да се појави автоматски врз основа на закон или за секој случај посебно со одлука на замоленитот суд. Второ, овој став се применува кога такво обезбедување дури и не постои според законодавството на замолената држава, односно кога законодавството на замолената држава не налага обезбедување за трошоци единствено засновано врз странска националност, живеалиште или престој на доверителот. По правило, овие држави исто така мора да имаат целосна корист од оваа одредба, во смисла дека наложите на нивните судови за надоместок на трошоци исто така ќе се проследат според Конвенцијата. Зборовите „или законодавството на државата каде што е започната постапката“ ја одразуваат оваа втора ситуација.²³⁹

Став 3 – Државата може да изјави дека нема да го применува став 1 или со изјава да определи кои нејзини судови нема да го применуваат став 1.

324. На крај, третиот став утврдува механизам за изјава за исклучување од правилото без обезбедување. Државата може да изјави дека нема да го примени став 1 во некои или во сите свои судови. Така, можно е да се исклучи примената на став 1 на одредени судови, на пример, на федерални судови, но не и на државни судови.
325. Член 14 не појаснува како би се применувало начелото на реципроцитет кога една држава дава изјава според став 3. Доколку потеклото на пресудата се земе како упатување, кога таа пресуда ја донесуваат судовите на државата што ја дала изјавата, доверителот не треба да има корист од правилото без обезбедување во став 1. Вториот став не треба да се применува на наложите за надоместок на трошоци издадени од суд на државата што ја дала изјавата, каде што тој суд наметнал обезбедување на трошоците.²⁴⁰

²³⁹ Види чл. 15 од Конвенцијата на НСН од 1980 година за пристап до правда.

²⁴⁰ По правило, ова веројатно ќе се случи таму каде што обезбедувањето на трошоците не било доволно за да го покрие целиот налог за надоместок на трошоци.

Член 15***Признавање и извршување според националното законодавство***

Во согласност со член 6, оваа Конвенција не го спречува признавањето или извршувањето на пресудите според националното законодавство.

326. Член 15 се однесува на тоа како Конвенцијата е поврзана со националното право, под услов, согласно член 6, Конвенцијата да не спречува признавање или извршување на пресудите според националното законодавство. Оваа одредба се заснова на начелото *favor recognitionis*. Ако пресудата не може да се признае или изврши според Конвенцијата, бидејќи, на пример, таа не е подобна според член 5, странката сè уште може да бара признавање и извршување според националното законодавство. Со други зборови, Конвенцијата поставува минимален стандард за заемно признавање и извршување на пресудите, но државите може да дадат дополнителни стандарди. Ако пресудата не може да се признае или изврши според Конвенцијата, националното законодавство на замолената држава утврдува дали странката може да се повика на националното законодавство „како целина“, или може да комбинира одредби од двата система.
327. Сепак, член 6 спречува повикување на националното законодавство за признавање или извршување на пресудата што ја нарушува ексклузивната основа на надлежност во таа одредба (види погоре, ст. 231).

ГЛАВА III – ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 16 *Преодна одредба*

Оваа Конвенција ќе се применува на признавањето и извршувањето пресуди доколку во моментот кога е поведена постапката во државата во која е донесена пресудата, Конвенцијата била во сила меѓу таа држава и замолената држава.

328. Член 16 се однесува на временската примена на Конвенцијата. Конвенцијата ќе се примени ако, во времето кога постапката била поведена во државата што замолува, таа веќе била на сила помеѓу таа држава и замолената држава. Замолените суд мора да го потврди (i) датумот кога постапката е поведена во државата што замолува (види погоре, ст. 41) и (ii) дали во тоа време Конвенцијата била на сила помеѓу државата во која е донесена и замолената држава. Според тоа, член 16 се заснова на начело за забрана на ретроактивно дејство. Ова решение обезбедува правна сигурност. Сите странки ќе можат да утврдат, пред започнување на постапката, дали идната пресуда ќе се проследи според Конвенцијата, и соодветно да ги подготват своите процедурални стратегии.
329. Определувањето на временската примена на Конвенцијата е различно од прашањето за нејзино стапување во сила (види подолу, чл. 28) и воспоставување односи помеѓу две држави договорнички (види подолу, чл. 29). Бидејќи Конвенцијата функционира само помеѓу две држави договорнички (види погоре, чл. 1(2)), член 16 предвидува дека (i) Конвенцијата стапила на сила (чл. 28) и (ii) дека ниту државата што замолува, ниту замолената држава, не се спротивставиле на воспоставување односи со другата според член 29, односно се претпоставува дека Конвенцијата „е на сила“ помеѓу државата што замолува и замолената држава.
330. Пример. Државата А ја ратификува Конвенцијата во април 2020 година, а државата В во мај 2020 година. Според член 28 и 29(1), доколку ниту една од нив не даде изјава според член 29(2) или 29(3), Конвенцијата ќе стапи на сила и ќе важи помеѓу двете држави од 1 јуни 2021 година (види подолу, ст. 401). Согласно член 16, ќе се примени за признавање и извршување на пресудите што произлегуваат од постапката што е покрената на, или по тој датум.

Член 17***Изјави со кои се ограничува признавањето и извршувањето***

Држава може да изјави дека нејзините судови може да одбијат да ја признаат или извршат пресудата донесена од страна на судот на друга држава договорничка доколку страните биле жители на замолената држава, а релацијата на страните и сите други елементи релевантни за спорот, освен локацијата на судот што ја донел пресудата, биле поврзани само со замолената држава.

331. Член 17 предвидува дека една држава може да изјави дека нејзините судови можат да одбијат да ја признаат или извршат пресудата донесена од суд на друга држава, ако странките биле резиденти на замолената држава и односот на странките и сите други елементи релевантни за спорот (освен локацијата на судот што ја донел пресудата) биле поврзани само со замолената држава. Оваа одредба е од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 20).
332. Образложение. Член 17 се однесува на ситуации, кои од гледна точка на замолената држава, се целосно домашни случаи. Тоа ѝ дозволува на државата да се ослободи од обврската да ја признае и спроведе пресудата според Конвенцијата во овие случаи. Најчесто, инструментите на НССН важат само за меѓународни случаи. Меѓутоа, за целите на признавање и извршување, случајот е секогаш меѓународен ако пресудата ја донел суд во држава различна од онаа во која се бара признавање или извршување. Сепак, може да има сценарија каде случајот станал меѓународен поради страните. Некои правила утврдени со член 5 може да се исполнат во целосно домашна ситуација, особено оние засновани на имплицитна или изречна согласност (види чл. 5(1)(в), (д), (ѓ), (и), (ј), или (к)). Пресудата донесена во такви случаи вообичаено би се проследила според Конвенцијата дури и ако спорот немал дополнителни поврзаности со државата што замолува. Членот 17 признава дека таквиот случај не може да биде вистински меѓународен случај и дека, при соодветна анализа на поврзаните елементи на спорот, спорот требало да биде сослушан во замолената држава. Државите можат да дадат изјава за решавање на ваквите сценарија.
333. Датум. Датумот за да се утврди дали ситуацијата е целосно домашна е времето кога постапката е поведена во државата што замолува. Така, ако замолената држава ја дала изјавата предвидена со член 17, замолениот суд мора да провери дали, во времето кога била поведена постапка во државата што

замолува, странките биле резиденти на замолената држава и нивните односи и сите други релевантните елементи исто така биле поврзани само со замолената држава.²⁴¹ Само во таков случај судот може да одбие да ја признае или изврши пресудата од член 17.

334. Пример. Странките се резиденти на државата А и сите други релевантни елементи се поврзани само со таа држава. Една од странките покренува постапка пред суд во државата В, а обвинетиот изнесува наводи за основаноста без оспорување на надлежноста. Доколку судот на државата В донесе пресуда за основаноста, таа пресуда ќе се проследи според Конвенцијата (види чл. 5(1)(f)). Меѓутоа, ако државата А ја даде изјавата предвидена со член 17, нема да се бара да ја признае или изврши таа пресуда. Другите држави, сепак, не можат да се повикаат на изјавата дадена од државата А за да одбијат признавање или извршување на пресудата.

²⁴¹ Имајте предвид дека оваа одредба, како чл. 20 во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, не го користи изразот „статутарно седиште“ туку само „седиште“. Во пракса, ова не е релевантно бидејќи, доколку седиштето не е статутарно, условите за примена на оваа одредба нема да бидат исполнети

Член 18***Изјави во врска со специфични предмети***

1. Кога држава има голем интерес да не ја применува оваа Конвенција за одреден предмет, таа држава може да изјави дека нема да ја применува Конвенцијата за тој предмет. Државата што дава таква изјава ќе осигури изјавата да не биде со поширок опфат од потребниот и конкретниот предмет што се иззема да биде јасно и прецизно дефиниран.
2. Во врска со тоа прашање, Конвенцијата нема да се применува -
 - а) во државата договорничка што ја дала изјавата;
 - б) во други држави договорнички во кои се бара признавање или извршување пресуда донесена од страна на судот на државата договорничка што ја дала изјавата.

335. Член 18 им дозволува на државите да го прошират списокот на предмети исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата, покрај оние наведени во член 2(1), преку изјава. Тоа предвидува дека, кога една држава има голем интерес да не ја применува Конвенцијата за одреден предмет, таа може да изјави дека нема да го стори тоа.

336. Образложение. Оваа одредба го олеснува ратификувањето на Конвенцијата со „ублажување“ на нејзиниот опфат. Доколку таквите исклучувања не би биле можни, некои држави не можат да станат страни на Конвенцијата.²⁴² Сепак, оваа политика мора да биде избалансирана наспроти интересите на другите држави и основните цели на самата Конвенција, односно да се зајакне прекуграничната правосилност на пресудите за граѓански и трговски предмети. За да се постигне оваа рамнотежа, член 18 содржи одредени заштитни мерки.

Став 1 – Кога држава има голем интерес да не ја применува оваа Конвенција за одреден предмет, таа држава може да изјави дека нема да ја применува

²⁴² Види и Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 236.

Конвенцијата за тој предмет. Државата што дава таква изјава ќе осигури изјавата да не биде со поширок опфат од потребниот и конкретниот предмет што се иззема да биде јасно и прецизно дефиниран.

337. **Заштитни мерки.** Прво, една држава треба да даде изјава само доколку има силен интерес за тоа и изјавата треба да го исполнува начелото на пропорционалност, односно подрачјето на примена на декларацијата не треба да биде пошироко од потребното. Во согласност со ова начело, исклучувањето може да се дефинира со упатување на одреден предмет, на пример, „договори за недвижен имот“, „договори за потрошувачи“, „договори за работа“, „еколошка штета“ или „антимонопол“. Таквото упатување може да се стесни, на пример, со: (i) одредена поврзаност помеѓу предметот и замолената држава, на пр., „договори за недвижен имот што се наоѓа во замолената држава“; или (ii) одреден вид на правен лек во тој предмет, на пр., „забрани за антимонополски предмети“. Овој пристап е во согласност со политиката што ја поткрепува одредбата, бидејќи се гарантира дека изјавата „нема поширока примена од потребната“.²⁴³
338. Второ, специфичниот предмет што е исклучен мора да биде јасно и прецизно дефиниран. Ова обезбедува дека страните и другите држави се во можност лесно да ги идентификуваат примената и опсегот на изјавата.²⁴⁴ Според член 30, секоја изјава според член 18 мора да биде доставена до депозитарот, кој ќе ги информира другите држави (чл. 32(в)). Изјавите исто така ќе бидат објавени на веб-страницата на НССН за да се обезбеди транспарентност.
339. Конвенцијата не налага некој посебен образец за изјавите. Меѓутоа, кога една држава дава изјава во која се наведува дека Конвенцијата не се применува на предмети во рамките на нејзината ексклузивна надлежност, на пример, таа треба да вклучува јасен и прецизен список на таквите предмети.²⁴⁵
340. **Забрана на ретроактивно дејство.** Согласно член 18, изјавата дадена во времето кога Конвенцијата стапува на сила во замолената држава, ќе стапи на сила истовремено. Но, изјавата дадена по стапувањето во сила на Конвенцијата за замолената држава, ќе стапи на сила на првиот ден од

²⁴³ Имајте предвид дека Извештајот на Хартли и Догаучи, во ст. 235, може да предложи построго толкување на паралелната одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Единствената изјава дадена според чл. 21 од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори во овој момент е во согласност со толкувањето изнесено во овој Извештај (види Декларација на Европската унија, под чл. 21 од Конвенцијата на НССН за избор на судски договори, од 11 јуни 2015 година, достапна на веб-страницата на НССН < www.hcch.net > во делот „Избор на судски договори“ потоа „Табела со статуси“).

²⁴⁴ Извештајот на Хартли и Догаучи, во белешката 274, посочува дека онаму каде што државата сака дава изјава, изјавата прво може да се испрати во нацрт до Генералниот секретар на НССН за да се проследи до другите држави за нивни коментари.

²⁴⁵ Види Мемоари на претседателот на Специјалната комисија (Специјална комисија за признавање и извршување на странски пресуди (13-17 ноември 2017 година)), ст. 23.

месецот што следи по истекот на три месеци по датумот на кој депозитарот го примил известувањето (види чл. 30(4)). Таквата изјава нема да важи за пресудите што произлегуваат од постапки што веќе биле покренати пред судот што ја донел пресудата кога изјавата ќе стане важечка (види чл. 30(5)). Ова обезбедува дека страните ќе можат да утврдат, кога ќе се поведе постапката, дали оваа изјава ќе влијае на идната пресуда.

Став 2 – Во врска со тоа прашање, Конвенцијата нема да се применува -

- а) во државата договорничка што ја дала изјавата;**
- б) во други држави договорнички во кои се бара признавање или извршување пресуда донесена од страна на судот на државата договорничка што ја дала изјавата.**

341. **Реципроцитет.** Став 2 воспоставува реципроцитет за изјавите дадени според член 18(1). Во однос на предметите исклучени од изјава, Конвенцијата нема да се применува (i) во државата што ја дала изјавата и (ii) во други држави каде што се бара признавање или извршување на пресудата донесена во држава што ја дала изјавата. Во последниот случај, сепак, начелото на реципроцитет не спречува признавање или извршување на пресудата според националното законодавство.

342. **Преиспитување на изјави.** Со член 21 се предвидува дека функционирањето на изјавите согласно член 18 може повремено да се преиспитува (види подолу, ст. 354).

Член 19

Изјави во однос на пресуди што се однесуваат на држава

1. Држава може да изјави дека нема да ја применува оваа Конвенција за пресуди што се резултат на постапка во која е страна -
 - а) самата држава или физичко лице што работи за државата; или
 - б) владина агенција на државата или физичко лице што работи за таа владина агенција.

Државата што ја дава таквата изјава ќе осигури изјавата да нема поширок опфат од потребниот и изземањето од опфатот да е јасно и прецизно дефинирано. Изјавата нема да прави разлика меѓу пресудите кога државата, владина агенција на таа држава или физичко лице што постапува за кој било од нив е обвинет или тужител во постапките пред судот во кој е донесена пресудата.

2. Признавањето или извршувањето пресуда донесена од страна на судот на држава што дала изјава согласно со став 1 може да биде одбиено ако пресудата е резултат на постапка во која е страна или државата што ја дала изјавата или замолената држава, некоја од нивните владини агенции или физичко лице што дејствува за која било од нив, согласно со наведеното во изјавата.

343. Оваа одредба ѝ дозволува на државата да даде изјава дека нема да ја применува Конвенцијата за пресудите што произлегле од постапките во кои таа држава, владина агенција на таа држава или физичко лице кое постапува за која било од нив, била страна, иако пресудата се однесува на граѓански или трговски предмети.

344. **Образложение.** Конвенцијата не ги исклучува пресудите од својот опфат само затоа што една држава била страна во постапката (чл. 2(4)). Иако Конвенцијата изречно се однесува само на граѓански или трговски предмети (чл. 1(1)), некои делегации тврдат дека ова ограничување може да биде предизвик да се примени во однос на држава-страна, особено во врска со тоа дали некоја држава-страна остварувала суверени овластувања. Друг проблем беше дека задржувањето на имунитетите во член 2(5) може да биде недоволно за да се заштитат државните интереси. Член 19 одговара на овие проблеми

дозволувајќи им на државите да дадат изјава за исклучување на примената на Конвенцијата за пресудите што произлегуваат од постапките во кои таквата држава била странка.

Став 1 – Држава може да изјави дека нема да ја применува оваа Конвенција за пресуди што се резултат на постапка во која е страна -

- а) самата држава или физичко лице што работи за државата; или**
- б) владина агенција на државата или физичко лице што работи за таа владина агенција.**

Државата што ја дава таквата изјава ќе осигури изјавата да нема поширок опфат од потребниот и изземањето од опфатот да е јасно и прецизно дефинирано. Изјавата нема да прави разлика меѓу пресудите кога државата, владина агенција на таа држава или физичко лице што постапува за кој било од нив е обвинет или тужител во постапките пред судот во кој е донесена пресудата.

345. Став 1 ги идентификува страните што можат да бидат вклучени во изјавата. Според став 1(а) и (б), ја вклучуваат самата држава и владина агенција на таа држава. Вклучува и физичко лице кое постапува во нивно име,²⁴⁶ но не вклучува правни лица кои постапуваат во име на државата, освен ако тие не се квалификуваат како владини агенции.²⁴⁷ Во сите случаи, став 1 ги идентификува страните кои имаат овластување да остваруваат суверена моќ, без разлика дали директно или на делегиран начин, генерално или во одредена област, и физички лица кои постапуваа во нивно име, без оглед на нивниот статус на вработеност. На пример, субјект обврзан за извршување на закон за заштита на конкуренцијата или закон за заштита на потрошувачите би спаѓал во став 1, без оглед дали е интегриран во владината структура или е основан како автономен и независен субјект. Политичките организациски единици на една држава (вклучително и регионалната или локалната власт) исто така можат да бидат вклучени во изјавата според оваа одредба. Во суштина, изјавата од член 19 може да се даде само во врска со страна што има капацитет за остварување суверена моќ, иако таа исто така може да се однесува на трговски случаи. Поимите се општи за да ја појаснат разновидноста на владините структури и процедуралните дефиниции за правната особеност или капацитет меѓу државите. Став 1 исто така налага

²⁴⁶ Изразот „дејствување за“ се користи и во чл. 2(4). Опфаќа случаи кога физичкото лице постапува „во име на“ државата или владина агенција; обично, лицето постапува како „агент“ на државата. Спротивно на тоа, не ги опфаќа оние случаи кога физичкото лице постапува во свое име, на пример, склучува договор со трета страна во нивно име и својство, дури и ако договорот е во интерес на државата.

²⁴⁷ За објаснување на овој дел од чл. 19(1), види Записник од 22-та седница за признавање и извршување на странски пресуди (18 јуни - 2 јули 2019 година), Записник бр. 6, ст. 36-43 и Записник бр. 15, ст. 155-162, особено консензусот дека оваа одредбата не ги опфаќа правните лица, без оглед на нивната сопственост, било да се тоа трговски претпријатија во сопственост на државата или во приватна сопственост, освен во случај кога тие се владини агенции.

изјавата да не биде со поширока примена од потребната и да биде јасно и прецизно дефинирано исклучувањето од подрачјето на примена. Како резултат, држава што дава изјава според член 19 треба да идентификува кои владини агенции се опфатени со нејзината изјава и околностите под кои тие би биле вклучени.

346. **Заштитни мерки.** Структурата и содржината на член 19 се во голема мера паралелни со член 18. Како и во член 18, државата што ја дава таквата изјава ќе обезбеди дека изјавата нема поширока примена од потребната (види погоре, ст. 337) и дека исклучувањето од подрачјето на примена е јасно и прецизно дефинирано (види погоре, ст. 338). На пример, изјавата може да се однесува на какви било постапки, во граѓански или трговски предмети, или само на одредени категории на постапки. Изјавата може да биде ограничена на одредени предмети и да бидат наведени дополнителни критериуми за да се намали нејзиниот опфат, на пр., за одредени владини агенции, одредена поврзаност помеѓу предметот и замолената држава или одредени видови лекови (види погоре, ст. 337). Дополнително, став 1 појаснува дека изјавата не прави разлика помеѓу пресудите кога државата, владина агенција или физичко лице кое постапува во нивно име, е обвинет или подносител на барање во постапката пред судот што ја донел пресудата. Покрај тоа, не треба да се прави разлика помеѓу пресудите во зависност од тоа дали тие се донесени во корист на доверителот или против должникот.²⁴⁸ Кога државата што ја дава изјавата само интервенира во постапката во државата што замолува како трета страна, пресудата може да се проследи помеѓу подносителот на барањето и обвинетиот, кои не се засегнати од изјавата.
347. **Забрана на ретроактивно дејство.** Како и во член 18, изјавата дадена по стапувањето во сила на Конвенцијата за државата што ја дала, ќе стапи на сила на првиот ден од месецот по истекот на три месеци по датумот на кој депозитарот го примил известувањето (види подолу, чл. 30(4)). Таквата изјава нема да се применува на пресудите што произлегуваат од постапки што веќе биле покренати од или против државата-страна или на кои веќе е додадена и државата-страна, пред судот што ја донел пресудата кога изјавата ќе стапи на сила (види подолу, чл. 30(5)).

Став 2 – Признавањето или извршувањето пресуда донесена од страна на судот на држава што дала изјава согласно со став 1 може да биде одбиено ако пресудата е резултат на постапка во која е страна или државата што ја дала изјавата или замолената држава, некоја од нивните владини агенции или физичко лице што дејствува за која било од нив, согласно со наведеното во изјавата.

²⁴⁸ Заштитните мерки служат за да се спречат стратешките или опортунистичките изјави. Меѓутоа, во пракса, тоа не може да ја спречи државата што ја дала изјавата да ги признае или изврши поволните пресуди според сопственото национално законодавство. Ова би се случило надвор од подрачјето на примена на Конвенцијата, односно не според чл. 15.

348. Како и во член 18, став 2 воспоставува реципроцитет за изјавите дадени според член 19(1).²⁴⁹ Кога е дадена изјава според член 19(1), друга држава може да одбие да ја признае или изврши пресудата донесена од суд на државата што ја дала изјавата и што произлегува од постапката во која следните се странки: (i) државата што ја дава изјавата, (ii) замолената држава, (iii) владина агенција на државата што ја дава изјавата или на замолената држава, (iv) физичко лице кое постапува во име на државата што ја дава изјавата или замолената држава, или (v) физичко лице кое постапува за државна агенција на државата што ја дава изјавата или на замолената држава.²⁵⁰ Опфатот на одбивањето да се признае или изврши врз основа на реципроцитет треба да го одразува степенот на изјавата.
349. **Пример 1.** Државата А дала изјава според член 19(1), која опфаќа каква било пресуда што произлегува од постапката во која таа држава е странка. Пресудата донесена во државата В против државата А нема да биде признаена или извршена во државата А според Конвенцијата. Ваквата пресуда сепак ќе се проследи според Конвенцијата во други држави (под претпоставка, дека се исполнети условите за вакво проследување, особено правилата утврдени со чл. 5, и предмет на чл. 2(5), што потврдува дека ништо од Конвенцијата не влијае на имунитетите на државата А).
350. **Пример 2 (реципроцитет).** Ако е донесена пресуда во државата А (државата која ја дала изјавата) против државата В (замолената држава), државата В може да се повика на член 19(2) за да одбие да ја признае или изврши таквата пресуда. Државата В, сепак, не може да се повика на клаузулата за реципроцитет ако признавањето или извршувањето на таа пресуда се бара во друга држава, на пример, во државата С. Исто така, ако пресудата била донесена во државата С (државата која ја донела пресудата) а државата А (државата која ја дала изјавата) е доверител според пресудата, државата В (замолената држава) не може да одбие да ја признае или изврши таквата пресуда според член 19(2).
351. **Преиспитување на изјави.** Со член 21 се предвидува дека функционирањето на изјавите согласно член 18 може повремено да се преиспитува (види подолу, ст. 354).

²⁴⁹ За разлика од чл. 18(2), начелото на реципроцитет во чл. 19(2) не служи за да ја исклучи примената на Конвенцијата.

²⁵⁰ Формулација на ст. 2 потврдува дека признавањето или извршувањето може да има смисла кога државата која ја дала изјавата е должник според пресудата.

Член 20

Воедначено толкување

Во толкувањето на оваа Конвенција ќе се води сметка за нејзиниот меѓународен карактер и за потребата да се промовира воедначеност во нејзината примена.

352. Во член 20 е наведено дека при толкувањето на Конвенцијата мора да се има предвид нејзиниот меѓународен карактер и потребата да се промовира воедначеност при нејзината примена. Судовите што ја применуваат Конвенцијата мора да ја толкуваат на меѓународен начин за да промовираат воедначеност на примената. Кога е разумно можно, странските одлуки и коментари треба да се земат предвид, имајќи предвид дека концептите и начелата аксиоматски во еден правен систем може да бидат непознати или отфрлени во друг. Целите на Конвенцијата може да се постигнат само ако сите судови ја применат на отворен начин.²⁵¹
353. Овој член мора да се чита заедно со член 21 подолу (Преиспитување на функционирањето на Конвенцијата) бидејќи и двата члена ја делат целта за правилна и воедначена примена на Конвенцијата.

²⁵¹ Оваа клаузула е присутна и во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (чл. 23). Види Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 256; *Конвенцијата на НССН од 5 јули 2006 година за законот што се применува на одредени права во врска со хартии од вредност кои се чуваат кај посредник* (чл. 13); и Конвенцијата на НССН од 2007 година за издршка на дете (чл. 53).

Член 21***Преиспитување на функционирањето на Конвенцијата***

Генералниот секретар на Хашката конференција за приватно меѓународно право во редовни интервали организира преиспитување на функционирањето на оваа Конвенција, вклучувајќи ги и сите изјави, и доставува извештај до Советот за општи работи и политика.

354. Член 21 налага генералниот секретар на НССН да одржува редовни состаноци за преиспитување на функционирањето на Конвенцијата, вклучително и какви било изјави дадени според истата, и да поднесува извештај до Советот за општи работи и политика. Една од главните цели на овие преиспитувања е да се испита функционирањето на изјавите според член 14, 17, 18 или 19. Советот за општи работи и политика ќе утврди дали има потреба да се започне процесот за разгледување на можни измени на Конвенцијата.

Член 22***Невөөдначени правни системи***

1. Во однос на држава договорничка во која два или повеќе правни системи се применуваат во различни територијални единици во врска со кое било прашање предмет на оваа Конвенција -
 - а) секое повикување на законот или постапката на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на законот или постапката што е во сила во соодветната територијална единица;
 - б) секое упатување на судот или судовите на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на судот или судовите во соодветната територијална единица;
 - в) секое упатување на врска со државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на врска со соодветната територијална единица;
 - г) секое упатување на поврзувачки фактор во однос на државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на поврзувачки фактор во однос на соодветната територијална единица.
2. Без оглед на став 1, држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја применува оваа Конвенција во ситуации што ги вклучуваат исклучиво тие различни територијални единици.
3. Судот во територијална единица на држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја признае или изврши пресудата од друга држава договорничка само затоа што пресудата е призната или извршена во друга територијална единица на истата држава договорничка според оваа Конвенција.
4. Овој член не се применува за регионални организации за економска интеграција.

355. Член 22 се однесува на потенцијални потешкотии што произлегуваат од невоедначени правни системи, односно држави составени од две или повеќе територијални единици, секоја со свој судски или правен систем. Индивидуалните територијални единици на таквите држави можат да имаат одделни судови и граѓанска постапка (невоедначен судски систем) или посебни правила на материјалното право (невоедначен правен систем), така да упатувањата на „судовите на државата А“ или „законодавството на држава А“ се или бесмислени или недоволно прецизни. Некои држави можат да ги покажат и двете „невоедначени“ карактеристики. Во принцип, бидејќи Конвенцијата се однесува на процедурални работи (признавање и извршување на пресудите), овој член обично ќе биде релевантен само за државите што се составени од две или повеќе територијални единици, секоја со свој судски систем.²⁵²
356. Оваа ситуација се јавува најчесто во случај на федерации, како што се Канада или САД, но може да се случи и во други држави, како што е Народна Република Кина или Велика Британија. Во овие случаи, може да се постави прашањето дали упатувањето на држава во Конвенцијата е на државата како целина („држава“ во меѓународна смисла) или е на одредена територијална единица во таа држава.

Став 1 – Во однос на држава договорничка во која два или повеќе правни системи се применуваат во различни територијални единици во врска со кое било прашање предмет на оваа Конвенција -

- а) секое повикување на законот или постапката на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на законот или постапката што е во сила во соодветната територијална единица;
 - б) секое упатување на судот или судовите на државата се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на судот или судовите во соодветната територијална единица;
 - в) секое упатување на врска со државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на врска со соодветната територијална единица;
 - г) секое упатување на поврзувачки фактор во однос на државата ќе се толкува дека се однесува, кога е соодветно, на поврзувачки фактор во однос на соодветната територијална единица.
357. **Правило за толкување.** Член 22(1) предвидува дека кога се применуваат различни правни системи во територијалните единици во однос на кој било предмет што е опфатен со Конвенцијата, Конвенцијата треба да се толкува дека важи или за државата во меѓународна смисла или за соодветната територијална единица, кое и да е соодветно. Членот 22(1) служи како

²⁵² Види и Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 258.

толкувачки водич за оние одредби од Конвенцијата што бараат идентификување на географска или територијална локација. Нема никакви импликации врз примената на Конвенцијата.

358. Зборовите „кога е соодветно“ во четирите потстава на член 22(1) не му даваат дискреционо право на судот во замолената држава. Наместо тоа, ова се однесува на фактот дека упатувањето на територијалната единица наместо на државата ќе се случи само кога таквото упатување е соодветно заради релевантната невоедначена карактеристика на државата.
359. Појдовна точка за оваа анализа е дека Конвенцијата се применува на пресуда ако е правосилна или може да се изврши во државата во која е донесена (чл. 4(3)). Кога предметната пресуда доаѓа од држава со невоедначен судски систем, може да се случи пресуда од суд во територијална единица да биде правосилна или да се изврши како домашна пресуда само во територијалната единица чијшто суд ја донел пресуда, а не низ целата држава. Со други зборови, иако пресудата од територијалната единица може да стане правосилна или извршна во другите територијални единици во рамките на државата, таа не се смета за домашна пресуда за тие други територијални единици. Во зависност од посебната конфигурација или природата на судскиот систем на државата, пресудите од нејзините судови може да се сметаат за домашни пресуди низ целата држава.²⁵³ Кога пресудите на судовите се сметаат за домашни само во рамките на одредена територијална единица, може да биде „соодветно“ да се упатуваат на таа територијална единица секогаш кога Конвенцијата се однесува на „државата“.
360. **Правила.** Примената на правилата од член 5 и 6 може да вклучува употреба на правила за толкување предвидени во член 22. Зборовите „кога е соодветно“ во член 22 означуваат дека потпирањето на правилото за толкување е ограничено на ситуации кога се релевантни невоедначените карактеристики на државата која ја донела пресудата. Во случаи кога правилото се однесува на фактор на поврзување со територијата на една држава (на пример, во чл. 5(1)(a), (б), (г) или (е)), анализата дадена во претходниот став ќе биде релевантна за толкувањето на тоа правило. Односно, кога пресудата од територијалната единица е домашна пресуда само за таа територијална единица, а не за целата држава, би било соодветно да се третира упатувањето на „држава“ во правилото како упатување на територијална единица. Така, на пример, условот од член 5(1)(a) ќе се исполни само ако статутарното седиште на странката против која се бара признавање или извршување е во рамките на територијалната единица над која судот што ја донел пресудата има

²⁵³ Чл. 22(2) наведува дека Конвенцијата не се применува на ситуации кои вклучуваат признавање и извршување помеѓу територијалните единици на невоедначени држави (види подолу, ст. 365).

надлежност. Спротивно на тоа, ако пресудата е правосилна и извршна како домашна пресуда низ целата држава, тогаш би било соодветно да се третира упатувањето на „држава“ во правилото како упатување на целата држава.

361. Сите правила не вклучуваат фактори на поврзување. Некои се однесуваат само на законодавството на државата. На пример, член 5(1)(f) се однесува на оспорување на надлежноста во временската рамка предвидена со „законодавството на државата што замолува“. Во таков случај, би било соодветно упатување на процесното право на територијалната единица во невоедначениот судски систем на таа држава, бидејќи законот што се применува на ова прашање се разликува од една до друга територијална единица. Всушност, упатувањето на законодавството на државата како целина би било неефикасно за да се утврди дали правилото е исполнето.
362. **Други одредби во Конвенцијата.** Прашањето за толкување може да се појави и кога замолената држава е невоедначена држава. На пример, според член 13, правилото дека постапката за признавање или извршување се регулира со законодавството на замолената држава, може соодветно да се однесува на законодавството на територијалната единица во држава со невоедначен судски систем.
363. Според член 7(2), признавањето или извршувањето може да се одложат или одбијат доколку постапката помеѓу странките за истиот предмет е во тек во судот на замолената држава. Правилото за толкување во член 22(1)(в) оправдува рестриктивно читање на оваа одредба, со ограничување на нејзината примена на паралелна постапка во суд на територијалната единица, доколку тоа е соодветна последица на невоедначениот судски систем на државата. Без член 22(1)(в), на судот на територијална единица може да му биде дозволено да одбие да ја изврши пресудата заради паралелна постапка во судовите на друга територијална единица во рамките на државата, иако ова нормално не би била достапна опција во рамките на нејзиното домашно право. Ова, за возврат, го зајакнува генералното начело на Конвенцијата, странските пресуди да се третираат на ист начин како и домашните, кога се исполнети релевантните критериуми за признавање и извршување.
364. **Разлика со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.** Структурата на член 22 незначително се разликува од неговата паралелна одредба во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (чл. 25). Овие разлики произлегуваат од потребата да се прилагоди оваа одредба на особеностите на Конвенцијата, а не за да се промени нејзиното значење. Во член 25 од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, упатувањето на поимот „седиште“ е јасно споменато во независен контекст. Спротивно на тоа, член 22 од оваа Конвенција ги вклучува сите фактори на поврзување, вклучувајќи го и „седиштето“, во еден контекст (чл. 22(1)(г)) и го задржува упатувањето на „поврзаност“ со држава во друг контекст (чл. 22(1)(в)). Првиот ги опфаќа сите

фактори на поврзување во однос на државата спомената во Конвенцијата, особено во член 5 и 6 (правила). Вториот опфаќа упатување на поимот „поврзаност“ со држава што се користи во член 5(1)(е) и 7(2) од Конвенцијата.

Став 2 – Без оглед на став 1, држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја применува оваа Конвенција во ситуации што ги вклучуваат исклучиво тие различни територијални единици.

365. Член 22(2) пропишува дека државата со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи, не е обврзана да ја применува Конвенцијата во ситуации во кои се вклучени само такви различни територијални единици. Ова е во согласност со член 1(2) од Конвенцијата што го дефинира подрачјето на примена на Конвенцијата, во однос на признавањето и извршувањето во една држава на пресудите донесени во друга држава. Обврските за признавање и извршување според Конвенцијата произлегуваат само во однос на странски пресуди, сфатени во меѓународна смисла.

Став 3 – Судот во територијална единица на држава договорничка со две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи не е обврзана да ја признае или изврши пресудата од друга држава договорничка само затоа што пресудата е призната или извршена во друга територијална единица на истата држава договорничка според оваа Конвенција.

366. Член 22(3) наведува дека не постои обврска за признавање или извршување во една територијална единица, што произлегува од признавање или извршување на странска пресуда во друга територијална единица на истата држава. Така, на пример, француската пресуда извршена според Конвенцијата во Квебек, Канада не треба автоматски да се извршува во Онтарио, Канада. Ова е природна последица од подрачјето на примена на Конвенцијата, како што е дефинирано во член 1(2), но јасно е наведено во член 22(3) за да не дојде до забуна.

Став 4 – Овој член не се применува за регионални организации за економска интеграција.

367. На крај, член 22(4) укажува дека овие посебни правила што се применуваат на невоедначени правни системи, не се однесуваат на REIO, што наместо тоа се регулира со сопствените правила во член 26 и 27 (види подолу).

Член 23

Односи со други меѓународни инструменти

1. Оваа Конвенција ќе се толкува, според можностите, дека е компатибилна со други договори што се во сила за државите договорнички, без оглед дали се склучени пред или по оваа Конвенција.
2. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен пред оваа Конвенција.
3. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен по оваа Конвенција во врска со признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на држава договорничка, која исто така е страна на тој договор. Ништо во другиот договор нема да влијае врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се страни на тој договор.
4. Оваа Конвенција нема да влијае врз примената на правилата на Регионалната организација за економска интеграција, која е Страна на оваа Конвенција во однос на признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на државата договорничка, која исто така е земја членка на Регионалната организација за економска интеграција кога -
 - а) правилата се донесени пред да се склучи оваа Конвенција; или
 - б) правилата се донесени по склучувањето на оваа Конвенција, доколку не влијаат врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се земји членки на Регионалната организација за економска интеграција.

368. Член 23 се однесува на односот помеѓу Конвенцијата и други меѓународни инструменти.²⁵⁴ Појдовна точка е член 30 од Виенската конвенција од 1969

²⁵⁴ За основа за дискусија, види А. Шулц, „Односот помеѓу проектот за пресуди и други меѓународни инструменти“, прел. док. бр. 24 од декември 2003 година за разгледување на

година, чијшто член 30(2) предвидува дека, кога во договорот е наведено дека е предмет на друг договор (без разлика дали е претходно или подоцна), ќе преовладува другиот договор. Член 23 од оваа Конвенција одредува три случаи (чл. 23(2)-(4)) во кој друг договор ќе преовлада, вклучително и кога има спротивност помеѓу Конвенцијата и правилата на REIO, која е страна на Конвенцијата. Надвор од овие три случаи, Конвенцијата има дејство во најголема мера дозволена со меѓународното право.

369. Проблемот со спротивставените инструменти се јавува само ако се исполнети два услови. Прво, државата на замолениот суд мора да биде страна во двата инструмента. Ако таа држава е страна само на еден инструмент, нејзините судови едноставно ќе го применат тој инструмент. Според тоа, член 23 се однесува на државите што се страни на Конвенцијата и на друг правно обврзувачки меѓународен инструмент што е во спротивност со неа.
370. Второ, мора да постои вистинска некомпатибилност помеѓу двата инструмента. Со други зборови, примената на двата инструмента мора да доведе до некомпатибилни резултати во конкретна ситуација. Кога тоа не е случај, двата инструмента може да се применат. Во некои случаи, очигледна некомпатибилност може да се отстрани преку толкување. Кога тоа е можно, проблемот е решен. Член 23(1) го појаснува овој пристап.

Став 1 – Оваа Конвенција ќе се толкува, според можностите, дека е компатибилна со други договори што се во сила за државите договорнички, без оглед дали се склучени пред или по оваа Конвенција.

371. Првиот став од член 23 содржи правило за толкување. Предвидува дека Конвенцијата мора да се толкува, што е можно подобро, за да биде компатибилна со другите инструменти што се на сила за државите договорнички. Ова се применува без оглед на тоа дали другиот инструмент е склучен пред или по Конвенцијата. Така, кога одредена одредба од Конвенцијата може да има две разумни значења, треба да се претпочита значењето што е најкомпатибилно со другиот инструмент. Ова, сепак, не значи дека треба да се усвои ограничено толкување за да се постигне компатибилност.

Специјалната комисија од декември 2003 година. Види и дискусија за меѓународното обичајно право за државите-договорни страни на Конвенцијата кои не се страни на Виенската конвенција од 1969 година (од ст. 36 и следни)

Став 2 – Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен пред оваа Конвенција.

372. Кога два инструмента не се компатибилни во нивната примена за конкретна ситуација, член 23(2) дозволува да преовладува претходниот инструмент. Член 23(2) не налага претходниот инструмент да бил на сила пред стапувањето во сила на оваа Конвенција, туку само да е склучен пред склучувањето на Конвенцијата, односно пред 2 јули 2019 година. Се разбира, ако претходниот договор сè уште не е на сила, не може да се појави можна некомпатибилност. Оваа специфичност избегнува каква било неизвесност во временскиот фактор.²⁵⁵ Исто така, за разлика од став 3 и 4, став 2 не налага државата што замолува, да биде и страна на претходниот договор.
373. **Пример 1 (договор помеѓу држави договорнички).**²⁵⁶ Државата А (држава што замолува) и државата В (замолена држава) се страни во Конвенцијата на Лугано од 2007 година и држави договорнички на оваа Конвенција. Во врска со пресудата за осигурување, според Конвенцијата на Лугано од 2007 година, корисникот на осигурувањето (односно оштетеното лице или носителот на полисата) може да биде тужен само во судовите во неговото место на живеење. Доколку е тужен на друго место, ќе се одбие признавање или извршување на пресудата (чл. 35). Оваа Конвенција, сепак, не вклучува посебно правило за договори за осигурување за заштита на корисниците, осигурениците или оштетените страни (освен ако тие не се квалификуваат како потрошувачи). Ако пресудата го задоволува правилото утврдено, на пример, во член 5(1)(е), тогаш државата В ќе биде обврзана да ја признае и изврши пресудата според Конвенцијата, иако Конвенцијата на Лугано од 2007 година го забранува тоа. Во таков случај, член 23(2) дава приоритет на примената на Конвенцијата на Лугано од 2007 година, и на тој начин ѝ дозволува на државата В да одбие да ја признае или изврши пресудата без да ја прекрши својата обврска според Конвенцијата.²⁵⁷

²⁵⁵ Имајте предвид дека чл. 23 го зема предвид датумот на склучување на Конвенцијата како релевантен елемент за разликување помеѓу претходните и подоцнежните договори, а не датумот кога таа стапила на сила. Датумот на склучување е објективен елемент (утврден со меѓународно јавно право) заеднички за сите држави, додека датумот на стапување во сила може да се разликува од држава до држава. Затоа, упатувањето на датумот на стапување во сила може да имплицира дека, во однос на истиот договор, некои држави би го примениле чл. 23(2), а други чл. 23(3). Види „Извештај на неформалната работна група III - Односи со други меѓународни инструменти“, рев. прел. док. бр. 9 од јуни 2019 година за разгледување на 22-та седница за признавање и извршување на странски пресуди (18 јуни - 2 јули 2019 година) (во понатамошниот текст: „Прел. док. бр. 9 од јуни 2019 година“), ст. 4

²⁵⁶ Примерот е земен од прел. док. бр. 9 од јуни 2019 година, ст. 11 и 14 од Анексот.

²⁵⁷ Сепак, имајте предвид дека овој пример тешко дека ќе се случи кога другиот договор исто така воспоставува правила за директна надлежност, како што е случај со Конвенцијата на Лугано од 2007 година

374. **Пример 2 (договор со трети држави).** Државата А (држава што замолува) и државата В (замолена држава) се договорни страни на Конвенцијата. Државата В е исто така страна на претходниот договор за меѓународните договори за спогодба.²⁵⁸ Да претпоставиме дека пресудата донесена од судот на државата А е презентирана за признавање и извршување според Конвенцијата во државата В, а должникот според пресудата дава приговор врз основа на тоа што е во спротивност со договорот за спогодба помеѓу истите страни. Во таков случај, судот на државата В може да му даде приоритет на договорот за меѓународните договори за спогодба и да одбие да ја признае или изврши пресудата, дури иако државата А не е страна во тој договор, и дури иако тој договор стапил на сила во државата В по Конвенцијата. Доволно е што е склучен пред Конвенцијата. Образложението е дека кога државата А пристапила кон Конвенцијата, другиот договор веќе бил склучен и затоа државата А некако преземала ризик за другите држави договорнички можат да го ратификуваат.
375. **Однос со Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.** Со оглед на тоа што Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори е склучена во 2005 година и вклучува признавање и извршување на странски пресуди, корисно е да се спомене конкретно во врска со член 23(2). Општо земено, нема противречност или недоследности помеѓу Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори и оваа Конвенција, бидејќи ниту еден инструмент не го ограничува признавањето и извршувањето на пресудите според националното законодавство,²⁵⁹ вклучително и според други договори.
376. **Пример 1.** Кога двете држави (државата што замолува и замолената држава) се држави договорнички на Конвенцијата и страни на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори, и, на пример, пресудата е изречена од избраниот суд според ексклузивен избор на судски договор и државата што замолува исто така била статутарно седиште на лицето против кое се бара признавање и извршување, во принцип, не треба да има противречност помеѓу двата инструмента. Во повеќето системи, страната што бара признавање и извршување може да се потпре на кој било инструмент, или на двата инструмента, како алтернатива. Може да има основа за одбивање според едниот инструмент што не постои според другиот инструмент. Ова би било случај ако основите за одбивање според Конвенцијата значително се разликуваат од основите за одбивање според

²⁵⁸ Коизвестувачите забележуваат дека секоја сличност помеѓу овој хипотетички пример и Конвенцијата од 2018 година за меѓународни договори спогодба што произлегуваат од медијацијата е чиста случајност.

²⁵⁹ Единственото ограничување на извршувањето според националното законодавство во Конвенцијата се однесува на чл. 6, но стварните права врз недвижниот имот се исклучени од подрачјето на примена на Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори (види чл. 2(2)(j)), со што се избегнува каков било ризик од недоследности на во однос на тоа

член 9 од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Резултатот би бил дека замолената држава мора сè уште да ја признае и изврши пресудата согласно инструментот што не дозволува одбивање. Ова е затоа што основите за одбивање според двата инструмента се дозволени основи за одбивање, а не обврзувачки основи за одбивање. Според тоа, нема потреба да се одбие признавање или извршување според инструментот што дозволува одбивање. Доколку постои обврска да се признае и изврши според Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори – или националното законодавство – тогаш тие ќе се применуваат и нема да има никаква неусогласеност со Конвенцијата.

377. **Пример 2.** Државата А (држава што замолува) и држава В (замоленa држава) се држави договорнички на Конвенцијата, додека државата В и државата С се страни во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Пресуда се донесува во државата А, каде обвинетиот е постојан резидент, и покрај ексклузивниот избор на судски договор за назначување на судовите на државата С. Во таков случај, државата В може да одбие да ја признае и изврши таа пресуда согласно член 7(1)(г) од Конвенцијата. Затоа, дури не е потребно да се упатува на член 23 бидејќи нема недоследност помеѓу двата инструмента.

378. **Пример 3.** Друг пример може да вклучува две пресуди. Државата А (држава што замолува) и државата В (замоленa држава) се држави договорнички на Конвенцијата, додека државата В и државата С се страни во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Државата А донесува пресуда што спаѓа во една од основите за признавање и извршување според член 5 од Конвенцијата и потоа државата С донесува друга пресуда врз основа на ексклузивен избор на судски договор. Пресудите се неконзистентни. Во принцип, двете пресуди може да имаат барање за признавање и извршување во државата В. Во такви околности, член 7(1)(г) од Конвенцијата дозволува давање предност на пресудата на избраниот суд (држава С). Потоа, од замолениот суд се бара да ја признае и изврши пресудата на избраниот суд, освен ако другата пресуда не е донесена претходно, во кој случај признавањето или извршувањето може да бидат одбиени според член 9(е) од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Во оваа парадоксална ситуација, кога пресудата на неизбраниот суд била претходно донесена, замолениот суд не е принуден да изврши ниту една пресуда. Во принцип, треба да се остави на дискреционо право на замолената држава дали основата за одбивање навистина ќе доведе до одбивање да ја признае или изврши пресудата бидејќи и двете Конвенции предвидуваат дека замолената држава „може да одбие“. Сепак, со оглед на целта на двете Конвенции да промовираат признавање или извршување на пресудите, замолената држава не треба да одбие признавање или извршување на двете пресуди.²⁶⁰

260

Види прел. док. бр. 9 од јуни 2019 година, ст. 4 од Анексот.

Став 3 – Оваа Конвенција нема да влијае врз примената од страна на држава договорничка на договор склучен по оваа Конвенција во врска со признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на држава договорничка, која исто така е страна на тој договор. Ништо во другиот договор нема да влијае врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се страни на тој договор.

379. Членот 23(3) предвидува ситуација кога државата договорничка склучува договор што се однесува на признавање и извршување на пресудите со друга држава договорничка, а другиот договор е склучен по оваа Конвенција. За разлика од член 23(2), овој став налага државата што замолува и државите до кои е поднесено барањето да бидат и држави договорнички на Конвенцијата и страни во подоцнежниот инструмент. Исто така, членот 23(3) го користи изразот „што се однесува до признавање или извршување на пресуда“ за да им се дозволи на државите договорнички да применат подоцнежен инструмент со цел давање или одбивање на признавање или извршување на пресудите донесени од суд на држава договорничка што е исто така, страна во тој инструмент, односно преваленцата на подоцнежниот инструмент не е ограничена со начелото *favor recognitionis*.²⁶¹ Општото барање за некомпатибилност помеѓу двата инструмента продолжува да се применува.

380. Втората разлика помеѓу претходните и подоцнежните договори се однесува на член 6 од Конвенцијата. Ова правило на приоритет за подоцнежните инструменти не влијае на обврските согласно член 6 од Конвенцијата заради тоа што државите договорнички не се страни во подоцнежниот инструмент. Ова обезбедува заштита на ексклузивното правило содржано во член 6 за државите договорнички кои не се страни во подоцнежниот инструмент. Сепак, не се применува во врска со недвижниот имот во државите што не се договорни страни (види погоре, ст. 237-243).

381. **Пример 1.** Државите А и В се држави договорнички на Конвенцијата. Тие подоцна склучуваат билатерален договор за извршување на пресудите. Овој договор предвидува дека ниту една од тие држави нема да извршува пресуди за непарични побарувања за одредени предмети. Според член 23(3), овој договор преовладува над Конвенцијата и затоа државата В може да одбие извршување на пресуда за непарично побарување донесена во државата А, дури и ако е исполнето едно или повеќе правила утврдени со член 5 од Конвенцијата. Очигледно, овој подоцнежен договор не може да се повика против другите држави договорнички на Конвенцијата за да се одбие признавање или извршување на пресуди за непарични побарувања донесени во овие држави.

²⁶¹ исто, ст. 3

382. **Пример 2.** Државите А и В се држави договорнички на Конвенцијата. Тие подоцна склучуваат билатерален договор за извршување на пресудите. Овој договор предвидува, меѓу другото, признавање и извршување на пресудите за барања кои вклучуваат стварни права во врска со недвижен имот лоциран во која било држава. Договорот предвидува дека ваквите пресуди можат да потекнуваат или од судовите во државата каде што се наоѓа недвижниот имот или во државата на статутарното седиште на обвинетиот. Според Конвенцијата, последната пресуда не може да се признае, дури и според националното законодавство, заради член 6. Ова би предизвикало судир со подоцнежниот билатерален договор. Во таков случај, подоцнежниот договор може да преовладува според член 23(3) и да го оправда признавањето и извршувањето на пресудата според тој договор.
383. **Пример 3.** Државите А, В и С се држави договорнички на Конвенцијата. Државите А и В последователно склучуваат билатерален договор според кој пресудите за барањата во врска со стварните права врз недвижниот имот меѓусебно се признаваат и извршуваат, дури и ако недвижниот имот се наоѓа во трета држава, сè додека подносителот на барањето и обвинетиот се постојани резиденти на државата А или на државата В. Судот во државата А донесува ваква пресуда во врска со стварно право врз недвижен имот во државата С. Пресудата е донесена за извршување во државата В. Според Конвенцијата, оваа пресуда не може да се изврши, бидејќи не го исполнува правилото во член 6. Во таков случај, не може да се повика на член 23(3) за да се оправда признавањето и извршувањето бидејќи имотот се наоѓа во држава договорничка која не е страна на другиот договор.

Став 4 – Оваа Конвенција нема да влијае врз примената на правилата на Регионалната организација за економска интеграција, која е Страна на оваа Конвенција во однос на признавањето или извршувањето пресуда донесена од суд на државата договорничка, која исто така е земја членка на Регионалната организација за економска интеграција кога -

- а) правилата се донесени пред да се склучи оваа Конвенција; или
 - б) правилата се донесени по склучувањето на оваа Конвенција, доколку не влијаат врз обврските од член 6 кон државите договорнички што не се земји членки на Регионалната организација за економска интеграција.
384. Член 23(4) се однесува на ситуацијата кога REIO станува држава договорничка на Конвенцијата и на проследувањето на пресудите во рамките на REIO. Во овој контекст, можно е правилата (законодавството) усвоени од REIO да не се во согласност со Конвенцијата. Член 23(4) содржи две приоритетни правила. Прво, Конвенцијата не влијае на примената на правилата усвоени од REIO пред

склучувањето на Конвенцијата. Второ, Конвенцијата не ја нарушува примената на правилата усвоени од страна на REIO по склучување на Конвенцијата, до степен до кој тие не влијаат на обврските од член 6 кон државите договорнички кои не се земји-членки на REIO. Во пракса, ова подразбира дека REIO не може да усвои правило, по склучувањето на Конвенцијата, што овозможува проследување на пресудите меѓу нејзините земји-членки за стварно право на недвижен имот лоциран во друга држава договорничка.

ГЛАВА IV – ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 24

Потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување

1. Оваа Конвенција е отворена за потпишување од сите држави.
2. Оваа Конвенција подлежи на ратификација, прифаќање или одобрување од државите потписнички.
3. Оваа Конвенција е отворена за пристапување од сите држави.
4. Инструментите за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување се депонираат во Министерството за надворешни работи на Кралството Холандија, депозитар на Конвенцијата.

385. Оваа одредба се однесува на начините на кои една држава може да стане страна на Конвенцијата. Обезбедува два методи, или (i) со потпис проследен со ратификација, прифаќање или одобрување (ст. 1 и 2) или (ii) со пристапување (ст. 3). Само потпишување на Конвенцијата ја обврзува државата да се воздржи од акти што ги оспоруваат предметот и целта на Конвенцијата (види чл. 18 од Виенската конвенција од 1969 година). Депонирањето на инструментот за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување претставува, во секој случај, меѓународен акт со кој една држава дава согласност да биде обврзана со Конвенцијата (види чл. 2(1)(б) од Виенската конвенција од 1969 година).

386. Без оглед кој метод е усвоен од една држава, резултатот е ист.²⁶² И двата методи се подеднакво достапни за земјите-членки и за земјите што не се

²⁶² Извештајот на Хартли и Догаучи посочува дека во другите Конвенции на НСН, државата што пристапува е во понеповолна позиција од државата што ратификува, бидејќи пристапувањето кон тие Конвенции е предмет на договор на државите кои веќе се страни на истите (ст. 311). Ова не е случај ниту со Конвенцијата на НСН од 2005 година за избор на судски договори или со оваа Конвенција (види ст. 407).

членки на НССН. Член 24 исто така не прави разлика помеѓу државите што учествувале на 22-та седница на која бил усвоен текстот и оние што не учествувале. Државите можат слободно да изберат кој метод им е најпогоден за да станат страна, што го олеснува широко распространетото пристапување кон Конвенцијата.

387. Релевантните инструменти се депонираат во Министерството за надворешни работи на Кралството Холандија. Депозитарот тогаш ги известува оние што се наведени во член 32 за секое потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување според овој член. Стапувањето на сила на Конвенцијата, како на меѓународно ниво, така и за одредена држава договорничка, се регулира со член 28, а воспоставувањето на договорни односи меѓу државите договорнички се регулира со член 29.

Член 25

Изјави во однос на невоедначени правни системи

1. Ако државата има две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи во врска со случаи што се предмет на оваа Конвенција, таа може да изјави дека Конвенцијата се применува на сите нејзини територијални единици или само на една или некои од нив. Со изјавата изречно се наведуваат територијалните единици на кои се применува Конвенцијата.
2. Ако државата не даде изјава според овој член, Конвенцијата ќе се применува на сите територијални единици на таа држава.
3. Овој член нема да се применува на регионални организации за економска интеграција.

388. Конвенцијата се применува на „неедначени правни системи“ во две различни одредби, член 22 и 25. Првиот одредува како Конвенцијата мора да се толкува во тие случаи (види погоре, ст. 355-359). Вториот предвидува механизам за изјава за проширување на подрачјето на примена на Конвенцијата на сите територијални единици или само на една или повеќе од нив.
389. **Неедначени правни системи.** Член 25, како и член 22, се однесува на држави кои имаат две или повеќе територијални единици во кои се применуваат различни правни системи во врска со предметите што се разгледуваат во оваа Конвенција. Бидејќи Конвенцијата се однесува на процедурални работи (признавање и извршување на пресудите), таквата дефиниција навистина се однесува на држави составени од две или повеќе територијални единици, секоја со свој судски систем (види погоре, ст. 355-356). Ова е случај со федералните држави, на пример, Канада или САД, но може да се појави и во други држави, на пример, Народна Република Кина или Велика Британија. REIO, сепак, не се опфатени со овој член (види ст. (3)).
390. **Изјава.** Член 25(1) им дозволува на државите да изјават дека Конвенцијата ќе се прошири на сите нивни територијални единици или само на една или повеќе од нив. Оваа изјава може да се направи во моментот на потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување или во кое било време после тоа. Може исто така да се измени и дополни со поднесување на друга изјава во кое било време потоа. Овие изјави ќе бидат испратени до

депозитарот и јасно ќе ја утврдат територијалната единица или единиците во кои ќе се применува Конвенцијата. Стапувањето на сила и навремената примена на Конвенцијата во овие случаи се однесува на член 28 (види подолу, ст. 405-406).

391. Ако држава на која се однесува овој член не даде изјава, Конвенцијата ќе се прошири на сите територијални единици на таа држава.
392. Конечно, став 3 утврдува дека оваа одредба не се однесува на REIO. Член 25 се однесува само на државите (во меѓународна смисла) и територијалните единици во рамките на државата во која се применуваат различни правни системи. Спротивно на тоа, REIO се составени од две или повеќе суверени држави и се разгледуваат во следните два члена.

Член 26***Регионални организации за економска интеграција***

1. Регионална организација за економска интеграција што е конституирана единствено од суверени држави и има надлежност над некои или сите случаи уредени со оваа Конвенција може да ја потпише, прифати, одобри или да пристапи кон оваа Конвенција. Регионалната организација за економска интеграција, во тој случај ги има правата и обврските на држава договорничка, доколку Организацијата има надлежност за случаи уредени со оваа Конвенција.
2. Регионалната организација за економска интеграција, во моментот на потпишување, прифаќање, одобрување или пристапување, писмено ќе го извести депозитарот за случаите што се регулирани со оваа Конвенција за кои надлежностите се пренесени на таа Организација од страна на нејзините земји членки. Организацијата веднаш ќе го извести депозитарот во писмена форма за сите промени во нејзината надлежност, како што е наведено во најновото известување дадено според овој став.
3. За целите на влегувањето во сила на оваа Конвенција, секој инструмент депониран од Регионална организација за економска интеграција нема да се смета, освен ако Регионалната организација за економска интеграција не се изјасни во согласност со член 27(1) дека нејзините земји членки нема да бидат страни на оваа Конвенција.
4. Секое повикување на „држава договорничка“ или „држава“ во оваа Конвенција ќе се применува подеднакво, кога е соодветно, на Регионална организација за економска интеграција.

393. Член 26 и 27 им овозможуваат на REIO да станат договорна страна на Конвенцијата. REIO составена само од суверени држави може да ја потпише, прифати, одобри или да пристапи кон Конвенцијата (отсуството на поимот ратификација е намерно, бидејќи само државите ги ратификуваат конвенциите), но само до степен до кој има надлежност за предмети опфатени

со Конвенцијата.²⁶³ REIO не се сметаат за невоедначени правни системи во смисла на Конвенцијата и затоа е потребно да се вклучи одредба со која ќе се дозволи да станат договорна страна.

394. Конвенцијата предвидува REIO и нејзините земји-членки да станат страни (чл. 26) или само REIO да стане страна (чл. 27).
395. Член 26 се однесува на првата можност, односно, кога и REIO и нејзините земји-членки стануваат страни на Конвенцијата. Ова може да се случи ако тие уживаат истовремена надворешна надлежност за предметот на Конвенцијата (заедничка надлежност), или ако некои предмети спаѓаат во надворешната надлежност на REIO и други предмети во рамките на надлежноста на земјите-членки (што би резултирало во заедничка или мешана надлежност за Конвенцијата како целина).
396. Со оглед на важноста на ова прашање, REIO треба писмено да го известат депозитарот за предметите опфатени со оваа Конвенција за тоа кои надлежности ѝ биле пренесени на таа организација од нејзините земји-членки. Известувањето треба да се изврши во моментот на потпишување, прифаќање, одобрување или пристапување. Исто така, REIO мора навремено да го известат депозитарот за какви било промени во нивната надлежност наведени во последното известување (чл. 26(2)).
397. Кога бројот на држави е релевантен за целите на стапување во сила на Конвенцијата, став 3 предвидува дека секој инструмент депониран од страна на REIO нема да се смета депониран доколку не даде изјава, во согласност со член 27(1), дека неговите земји-членки нема да бидат страни во истиот.
398. **Значење на поимот „држава“.** Договорната REIO ги има, во рамките на својата надлежност, истите права и должности како државата договорничка. Така, став 4 предвидува дека кога REIO ќе стане страна на Конвенцијата, без оглед дали е во согласност со член 26 или член 27, секое упатување во Конвенцијата на „држава договорничка“ или на „држава“ се применува подеднакво, каде што е соодветно, на REIO. Во случајот на Европската унија, ова значи дека „држава“ може да значи или Европската унија или некоја од нејзините земји-членки, во зависност од тоа што е соодветно. Следува дека, со оглед на тоа што Европската унија како REIO може да стане страна на Конвенцијата и да се квалификува како држава договорничка, нејзиниот судски орган, Европскиот суд на правдата, треба да се смета за суд на држава договорничка за целите на оваа Конвенција.²⁶⁴

²⁶³ Извештајот на Хартли и Догаучи, во белешката 351, објаснува дека REIO треба да имаат автономно значење (независно од законодавството на која било држава) и дека треба да се толкува флексибилно да вклучува подрегионални и транс-регионални организации, како и организации чии мандатот се протега надвор од економските предмети.

²⁶⁴ Види и Извештај на Хартли и Догаучи, ст. 17: „Од ова произлегува дека изборот на судски

Член 27***Регионална организација за економска интеграција како договорна страна без нејзините земји-членки***

- 1. Во моментот на потпишување, прифаќање, одобрување или пристапување, Регионалната организација за економска интеграција може да изјави дека ја извршува надлежноста за сите предмети уредени со оваа Конвенција и дека нејзините земји членки нема да бидат страни на оваа Конвенција, но ќе бидат обврзани врз основа на потписот, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето на Организацијата.**
- 2. Доколку Регионалната организација за економска интеграција дала изјава во согласност со став 1, секое повикување на „држава договорничка“ или „држава“ во оваа Конвенција се применува подеднакво, кога е соодветно, на земјите членки на Организацијата.**

399. Член 27 се однесува на втората можност спомената погоре, односно, кога само REIO станува страна. Ова може да се случи кога има ексклузивна надворешна надлежност за предметот на Конвенцијата. Во таков случај, REIO може своите земји-членки да ги обврзи со Конвенцијата врз основа на договорот на REIO. Како и во претходниот случај, секое упатување на „држава договорничка“ или „држава“ според Конвенцијата ќе се применува подеднакво, каде што е соодветно, и на земјите-членки на REIO.

договор што назначува „судови на Европската заедница“ или се однесува конкретно на „Судот на правдата на Европските заедници (Основен суд)“ ќе биде опфатен со Конвенцијата.“

Член 28
Стапување во сила

1. Оваа Конвенција ќе стапи во сила првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се даде известување во согласност со член 29(2) во однос на втората држава што го депонирала својот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување наведено во член 24.
2. Потоа оваа Конвенција стапува во сила -
 - а) за секоја држава што подоцна ќе ја ратификува, прифати, одобри или пристапи кон неа, на првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се дадат известувања во согласност со член 29(2) во однос на таа држава;
 - б) за територијална единица на која е проширена примената на оваа Конвенција во согласност со член 25 откако Конвенцијата ќе стапи во сила за државата што ја дава изјавата, на првиот ден од месецот по истекот на три месеци по известувањето за изјавата наведено во тој член.

400. Член 28 го прецизира датумот кога Конвенцијата стапува на сила. Се прави разлика помеѓу стапувањето во сила на Конвенцијата како таква, односно како меѓународен инструмент (ст. 1), и стапувањето во сила после тоа за секоја наредна држава која пристапува (ст. 2)²⁶⁵. И во двата случаи, датумот на стапување во сила се одредува со упатување на периодот утврден во член 29(2), за време на кој државите договорнички можат да одбијат воспоставување односи во согласност со Конвенцијата во однос на новата држава која пристапува, со цел да се задржи паралелизам помеѓу стапувањето во сила на Конвенцијата и нејзиното стапување во сила помеѓу две држави договорнички. Став 2(б) содржи посебно правило за невоедначени држави.

²⁶⁵ За да се поедностави читањето на овој дел од Извештајот, генеричките изрази „пристапување“ или „држава која пристапува“ се користат како акт со кој една држава се согласува да биде обврзана со Конвенцијата и вклучуваат „ратификација“, „прифаќање“, „одобрување“ или „пристапување“ (види чл. 24).

Став 1 – Оваа Конвенција ќе стапи во сила првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се даде известување во согласност со член 29(2) во однос на втората држава што го депонирала својот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување наведено во член 24.

401. Став 1 утврдува дека Конвенцијата ќе стапи на сила на првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се даде известување во согласност со член 29(2) во врска со втората држава што ги депонирала своите инструмент за пристапување кон Конвенцијата. Член 28(1) мора да се чита заедно со член 29, кој им овозможува на државите договорнички да одбијат воспоставување односи согласно со Конвенцијата. Оваа можност за исклучување може да ја користат (i) оние држави кои се држави договорнички во однос на новите држави кои пристапиле кон Конвенцијата и (ii) државите кои пристапиле во однос на оние држави кои се веќе држави договорнички. Периодот за извршување на исклучувањето е 12 месеци од датумот на известување за пристапување на нова држава. Со упатување на периодот утврден во член 29(2), член 28(1) повлекува дека Конвенцијата ќе стапи на сила по 12 месеци од датумот кога првата држава договорничка е известена за приемот на втората држава. На тој датум, Конвенцијата стапува на сила истовремено за двете држави.

402. **Пример.** Државата А ја ратификува Конвенцијата на 14 април 2020 година, додека државата В ја ратификува еден месец подоцна на 14 мај 2020 година. Државата В не известува дека нејзината ратификација нема да има дејство на воспоставување односи со државата А (види чл. 29(3)). На 16 мај 2020 година, депозитарот на државата А е известен за ратификацијата на државата В. Во согласност со член 29(2), државата А сè уште може да поднесе известување според оваа одредба и на тој начин да се определи да не воспостави односи согласно Конвенцијата со државата В, заклучно со 16 мај 2021 година. Тогаш може да се случат две ситуации. Доколку државата А не поднесе такво известување, Конвенцијата ќе стапи на сила и ќе биде правосилна меѓу државата А и В на 1 јуни 2021 година. Сепак, доколку државата А поднесе такво известување, Конвенцијата ќе стапи на сила на 1 јуни 2021 година, но нема да стане правосилна помеѓу државата А и В.²⁶⁶

Став 2 – Потоа оваа Конвенција стапува во сила -

- (а) за секоја држава што подоцна ќе ја ратификува, прифати, одобри или пристапи кон неа, на првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се дадат известувања во согласност со член 29(2) во однос на таа држава;**

²⁶⁶

Во теорија, при пристапувањето кон Конвенцијата, државата В можеби исто така поднела известување дека нејзиното пристапување нема да има дејство на воспоставување односи со државата А, но оваа неверојатна околност нема да влијае на склучувањето; Конвенцијата ќе стапи на сила на 1 јуни 2021 година, но нема да важи

- (б) за територијална единица на која е проширена примената на оваа Конвенција во согласност со член 25 откако Конвенцијата ќе стапи во сила за државата што ја дава изјавата, на првиот ден од месецот по истекот на три месеци по известувањето за изјавата наведено во тој член.

403. **Последователните пристапувања.** Став 2 одредува кога Конвенцијата стапува на сила за следните држави што пристапиле. За да се зачува паралелизам помеѓу стапувањето во сила и датумот на правосилност, тоа исто така вклучува упатување на 12-месечниот период утврден со член 29(2), и во став 1. Според став 2, за секоја држава што последователно ќе пристапи кон Конвенцијата, таа ќе стапи на сила на првиот ден од месецот по истекот на периодот за кој може да се поднесат известувања во согласност со член 29(2) во врска со таа држава. Така, според примерот погоре, кога државата А не поднесува известување за државата В, ако државата С ја ратификува Конвенцијата на 15 јуни 2021 година, а за оваа ратификација се испратени известување преку депозитарот до државите А и В на 17 јуни 2021 година, Конвенцијата ќе стапи на сила за државата С на 1 јули 2022 година. Доколку, на пример, пред 18 јуни 2022 година, државата А поднела известување дека пристапувањето кон Конвенцијата на државата С не е правосилно за воспоставување односи помеѓу двете држави (види чл. 29(2)), Конвенцијата стапува на сила за државата С на 1 јули 2022 година, но ќе важи само за државата В. Така, на овој датум, Конвенцијата ќе биде на сила во трите држави, но ќе важи помеѓу државите А и В, и помеѓу државите В и С.
404. Правилото утврдено со член 28(2) започнува со прилогот „потоа“ и така се применува откако Конвенцијата веќе е на сила. Сепак, ова опфаќа случаи кога трета држава пристапува пред стапувањето во сила на Конвенцијата, под услов две држави веќе да пристапиле кон неа. Ако трета држава пристапува кон Конвенцијата пред нејзиното стапување во сила, релевантниот датум за започнување на броењето на 12-месечниот период во однос на оваа трета држава е датумот на нејзиното пристапување, а не датумот на стапување во сила на Конвенцијата. Така, на пример, државата А пристапува кон Конвенцијата на 14 април 2020 година, државата В на 14 мај 2020 година и државата С на 14 септември 2020 година. Известувањето за пристапувањето на државата С кон државите А и В се случува на 16 септември 2020 година. Во таков случај, Конвенцијата стапува на сила за државата С на 1 октомври 2021 година.
405. **Посебно правило за невоедначени држави.** Став 2(б) утврдува посебно правило за невоедначени држави (види погоре, ст. 390-391). Во согласност со член 25, невоедначена држава, кога пристапува кон Конвенцијата, може да изјави дека Конвенцијата ќе се применува на сите нејзини територијални единици. Во таков случај, стапувањето во сила се регулира со член 28(2)а). Член 25 исто така дозволува невоедначена држава да изјави дека Конвенцијата ќе се применува само на една или повеќе нејзини територијални единици. Во овој случај, државата може последователно да ја прошири примената на Конвенцијата и на други територијални единици. Член 28(2)(б) утврдува посебно правило за

стапување во сила на Конвенцијата во овие ситуации, односно кога невоедначена држава која е веќе страна на Конвенцијата ја проширува нејзината примена на територијална единица што првично не била опфатена со нејзиното пристапување. Во таков случај, Конвенцијата стапува на сила за оваа територијална единица на првиот ден од месецот по истекот на три месеци по известувањето за изјавата за тоа проширување на примената. Бидејќи член 29(2) не се однесува на одделни територијални единици, туку на државата договорничка како целина (види подолу, ст. 411), не е потребен подолг период од 12 месеци.

406. **Пример.** Да замислиме дека државата А има три територијални единици со различни судски системи: А1, А2 и А3. Конвенцијата е на сила од мај 2022 година. Државата А ја ратификува Конвенцијата во мај 2024 година и изјавува, во согласност со член 25, дека Конвенцијата ќе се применува само на територијалната единица А1. Стапувањето на сила на Конвенцијата за државата А во однос на територијалната единица А1 се регулира со општото правило објаснето погоре, односно член 28(2)(а). Две години подоцна, на 14 мај 2026 година, државата А дала изјава за проширување на примената на Конвенцијата на територијалната единица А2. Што се однесува до оваа изјава, член 29 не се применува: Државата А не може да поднесе известување дека нема да воспостави договорни односи помеѓу А2 и другите држави договорнички; исто така, државите договорнички не можат да поднесат известување дека Конвенцијата нема да важи во А2.

Член 29

Воспоставување односи согласно со Конвенцијата

1. Оваа Конвенција ќе биде во сила помеѓу две држави договорнички само ако ниту една од нив не го известила депозитарот за другата во согласност со став 2 или 3. Во отсуство на такво известување, Конвенцијата е во сила помеѓу две држави договорнички од првиот ден на месецот по истекот на периодот во кој може да се дадат известувања.
2. Државата договорничка може да го извести депозитарот, во рок од 12 месеци од денот на известувањето од страна на депозитарот според член 32(a), дека ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето на друга држава нема да има сила на воспоставување односи помеѓу двете држави согласно со оваа Конвенција.
3. Државата може да го извести депозитарот, по депонирањето на својот инструмент во согласност со член 24(4), дека нејзиното ратификување, прифаќање, одобрување или пристапување нема да има сила на воспоставување односи со држава договорничка согласно со оваа Конвенција.
4. Државата договорничка може во секое време да го повлече известувањето што го дала според став 2 или 3. Таквото повлекување влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од датумот на известувањето.

407. Член 29 исполнува две функции: дефинира кога Конвенцијата стапува на сила меѓу двете држави договорнички и дозволува опција за ограничено исклучување за да се избегне воспоставување на договорни односи со други држави договорнички. Таквата опција се сметала за основна за некои држави и бил постигнат консензус за вклучување на истата со цел да се олесни пристапувањето на одделни држави и да се прошири подрачјето на примена на Конвенцијата. Механизмите за исклучување се вклучени во другите

инструменти на НССН²⁶⁷ но не и во Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори. Бидејќи вториот инструмент се однесува само на ексклузивен избор на судски договори, таквиот механизам би бил во спротивност со целта да се обезбеди дејство на автономија на страната. Оваа Конвенција има многу поширока примена и затоа може да се оправда отстапувањето од Конвенцијата на НССН од 2005 година за избор на судски договори.

Став 1 – Оваа Конвенција ќе биде во сила помеѓу две држави договорнички само ако ниту една од нив не го известила депозитарот за другата во согласност со став 2 или 3. Во отсуство на такво известување, Конвенцијата е во сила помеѓу две држави договорнички од првиот ден на месецот по истекот на периодот во кој може да се дадат известувања.

408. Главниот резултат на член 29 е дека Конвенцијата стапила на сила помеѓу две држави договорнички само ако ниту една не депонирала известување за другата во согласност со став 2 или 3. Став 1 утврдува дека во случај на отсуство на такво известување, Конвенцијата ќе стапи на сила помеѓу двете држави од првиот ден од месецот по истекувањето на периодот за кој може да има известување.

409. Како што е објаснето погоре (види погоре, ст. 401-402), постои тесна врска помеѓу стапувањето во сила на Конвенцијата според член 28 и условот за правосилност во член 29. Правосилноста е исто така оперативна состојба според член 16: Конвенцијата ќе се применува на која било дадена пресуда само кога Конвенцијата стапила на сила меѓу две држави договорнички во моментот кога била поведена постапка во државата што замолува (види погоре, ст. 328-330).

410. Механизмот за исклучување е ограничен по тоа што е достапен само еднаш за билатерални односи меѓу секои две држави. Став 3 предвидува повлекување на ова известување за да се овозможи воспоставување на договорни односи и правосилност на Конвенцијата помеѓу две држави.

411. **Невоедначени правни системи и REIO.** Известувањата според член 29 можат да се дадат само од една држава договорничка во однос на друга држава договорничка. Опцијата за исклучување не е достапна, или се применува на одделните територијални единици на невоедначени држави или на одделните земји-членки на REIO (каде REIO е договорна страна), односно се однесува на невоедначена држава или на REIO како целина.

²⁶⁷ Види, на пример, *Конвенцијата на НССН од 25 октомври 1980 година за граѓанските аспекти на меѓународното киднапирање на деца* (чл. 38); *Конвенцијата на НССН од 5 октомври 1961 година за укинување на барањето за легализација на странски јавни документи* (Апостил конвенција) (чл. 12). Исто така, види погоре, белешка 263.

Став 2 – Државата договорничка може да го извести депозитарот, во рок од 12 месеци од денот на известувањето од страна на депозитарот според член 32(а), дека ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето на друга држава нема да има сила на воспоставување односи помеѓу двете држави согласно со оваа Конвенција.

412. Став 2 се однесува на известувањето од страна на државите договорнички до државите што пристапуваат.²⁶⁸ Дава 12-месечен период за известување на депозитарот дека нема да бидат воспоставени договорни односи со државата што пристапува. Периодот од 12 месеци започнува од моментот кога депозитарот ги известил државите договорнички за пристапувањето. Доколку една држава договорничка не постапи во рок од 12 месеци, Конвенцијата ќе стапи на сила помеѓу таа држава и државата што пристапува, освен ако државата што пристапила не го дала известувањето за државата договорничка како што е дозволено според став 3.

Став 3 – Државата може да го извести депозитарот, по депонирањето на својот инструмент во согласност со член 24(4), дека нејзиното ратификување, прифаќање, одобрување или пристапување нема да има сила на воспоставување односи со држава договорничка согласно со оваа Конвенција.

413. Став 3 се однесува на известувањето од страна на државите што пристапуваат до државите договорнички. Тој предвидува дека државите што пристапуваат можат да го известат депозитарот дека таквото пристапување нема да воспостави договорни односи со една или повеќе определени држави договорнички. Ова известување е можно само во моментот на депонирање на инструментот за пристапување според член 24(4). Оваа разлика се објаснува со фактот дека идентитетот на постојните држави договорнички им е познат на државите кои пристапуваат, со што се налага вторите да донесат своја одлука во врска со исклучувањето пред да го депонираат својот инструмент за пристапување.
414. **Пример.** Конвенцијата стапила на сила на 1 мај 2022 година по пристапување на државите А и В, ниту една од нив не испратила такво известување. Државата С потоа пристапува кон Конвенцијата на 14 мај 2022 година. Само во тој момент на државата С ѝ е дозволено да го извести депозитарот дека нејзиното пристапување нема да има дејство на воспоставување на договорни односи со државата А или државата В или со двете (ст. 3). Од друга страна, државите А и В имаат рок од 12 месеци од моментот кога депозитарот ќе ги извести за пристапувањето на државата С (да речеме на 16 мај 2022 година) да дадат

²⁶⁸

Како што е наведено во белешката 266, за да се олесни читањето на овој дел од Извештајот, генеричките изрази „пристапување“ или „држава што пристапува“ се користат за да се означи чинот со кој една држава се согласува да биде обврзана со Конвенцијата и вклучува „ратификација“, „прифаќање“, „одобрување“ или „пристапување“ (види чл. 24).

известување во врска со договорните односи со државата С (ст. 2). Државите А и В, исто така, можат да го сторат тоа вклучително со 16 мај 2023 година, и затоа Конвенцијата не може да стапи на сила меѓу овие три држави пред 1 јуни 2023 година (ст. 1). Доколку државата А даде известување според член 29(2), но државата В не даде, Конвенцијата ќе стапи на сила меѓу државите В и С, но не и меѓу државите А и С, од 1 јуни 2023 година. Ниту државата В, ниту државата С ќе можат подоцна да се откажат од договорните односи со другата држава.

Став 4 – Државата договорничка може во секое време да го повлече известувањето што го дала според став 2 или 3. Таквото повлекување влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од датумот на известувањето.

415. Ако некоја држава ја искористи својата опција за исклучување, без оглед дали е во согласност со став 2 или 3, таа може да ја повлече во секое време. Ова повлекување ќе стапи на сила на првиот ден од месецот што следи по истекот на три месеци по датумот на известувањето. Се разбира, ова нема да влијае на договорните односи со назначената држава ако таа држава исто така дала известување според став 2 или 3 и не го повлекла.
416. **Пример.** Продолжува од претходниот пример, ако државата А одлучи да го повлече известувањето за државата С и го стори тоа на 15 септември 2024 година, тоа ќе стапи на сила на 1 јануари 2025 година и затоа Конвенцијата ќе стапи на сила помеѓу државата А и С на тој датум. Пресудите што произлегуваат од постапка покрената во која било држава од 1 јануари 2025 година, според тоа, ќе можат да се признаат или извршат во која било од државите. Подоцна нема да може ниту една држава да се откаже од односите согласно Конвенцијата со другата држава.

Член 30

Изјави

1. Изјавите наведени во членовите 14, 17, 18, 19 и 25 може да се дадат по потпишувањето, ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето или во кое било време потоа, и може да се изменат или повлечат во секое време.
2. Изјавите, измените и повлекувањата се доставуваат до депозитарот.
3. Изјава дадена во моментот на потпишувањето, ратификацијата, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето влегува во сила истовремено со влегувањето во сила на оваа Конвенција за односната држава.
4. Изјавата дадена подоцна и секоја измена или повлекување на изјавата ќе стапи во сила на првиот ден од месецот по истекот на три месеци од датумот на кој депозитарот го примил известувањето.
5. Изјавата дадена подоцна, и која било измена или повлекување на изјавата, не се применува на пресуди што се резултат на постапки што се веќе поведени пред судот што ја донел пресудата кога изјавата ќе стапи во сила.

417. **Време на давање изјави.** Изјавите наведени во член 14, 17, 18, 19 и 25 може да се дадат по потпишувањето, ратификувањето, прифаќањето, одобрувањето или пристапувањето или во кое било време после тоа, и можат да бидат изменети или повлечени во кое било време. Тие се доставуваат до депозитарот (Министерството за надворешни работи на Холандија).
418. **Стапување во сила на изјавите во моментот на потпишување или пристапување.** Изјавата дадена во времето на потпишување, ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување стапува на сила истовремено со стапувањето во сила на Конвенцијата за односната држава.
419. **Стапување во сила на изјавите дадени подоцна.** Изјавата дадена подоцна и секое изменување или повлекување на истата, стапува на сила на првиот ден од месецот што следи по истекот на три месеци по датумот на кој депозитарот

го примил известувањето. Меѓутоа, таквата изјава не се однесува на пресудите што произлегуваат од постапките што веќе биле покренати пред судот што ја донел пресудата кога изјавата ќе стапи на сила. Како резултат на тоа, изјавите нема да имаат никакво ретроактивно дејство во однос на нивната примена во постапките што биле покренати пред стапувањето во сила на изјавата. Истото важи и за секоја измена или повлекување на изјавата. Со ова се обезбедува поголема предвидливост во функционирањето на Конвенцијата за сите страни во постапката.

420. **Резервации.** Конвенцијата не содржи одредба што забранува резервации. Ова значи дека резервациите се дозволени, предмет на нормалните правила на меѓународното обичајно право (како што е наведено во чл. 2(1)(г) и чл. 19-23 на Виенската конвенција од 1969 година).

Член 31
Откажување

1. Државата – договорна страна на оваа Конвенција може да ја откаже Конвенцијата со доставување писмено известување до депозитарот. Откажувањето може да биде ограничено на одредени територијални единици со невоедначен правен систем на кои се применува оваа Конвенција.
2. Откажувањето стапува во сила на првиот ден од месецот по истекот на 12 месеци по датумот на кој депозитарот го примил известувањето. Кога во известувањето е наведен подолг временски период за откажувањето да стапи во сила, откажувањето ќе стапи во сила по истекот на тој подолг период од датумот на кој депозитарот ќе го прими известувањето.

421. Член 31 предвидува дека една држава може да ја откаже Конвенцијата со писмено известување до депозитарот. Откажувањето може да биде ограничено на одредени територијални единици на невоедначен правен систем на кои се применува Конвенцијата. Откажувањето стапува на сила на првиот ден од месецот по истекот на 12 месеци по датумот на кој депозитарот го примил известувањето. Кога во известувањето е наведен подолг период за да може да стапи на сила откажувањето, тоа ќе стапи на сила со истекот на подолго определениот период, по датумот на кој депозитарот го примил известувањето.

Член 32***Известувања од страна на депозитарот***

Депозитарот ќе ги извести членките на Хашката конференција за приватно меѓународно право и другите држави и регионални организации за економска интеграција што ја потпишале, ратификувале, прифатиле, одобриле или пристапиле кон оваа Конвенција во согласност со членовите 24, 26 и 27 за следново -

- а) потписите, ратификациите, прифаќањата, одобрувањата и пристапувањата наведени во членовите 24, 26 и 27;
- б) датумот на влегување во сила на оваа Конвенција во согласност со член 28;
- в) известувањата, изјавите, измените и повлекувањата наведени во членовите 26, 27, 29 и 30; и
- г) откажувањата наведени во член 31.

422. Член 32 налага депозитарот да ги извести членките на HCCH и другите држави и REIO кои имаат потпишано, ратификувано, прифатено, одобрено или пристапено кон Конвенцијата, за разни важни прашања за Конвенцијата, како што се потписи, ратификации, стапување во сила, изјави и откажувања.